Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025

PROJEKT DO OPINIOWANIA

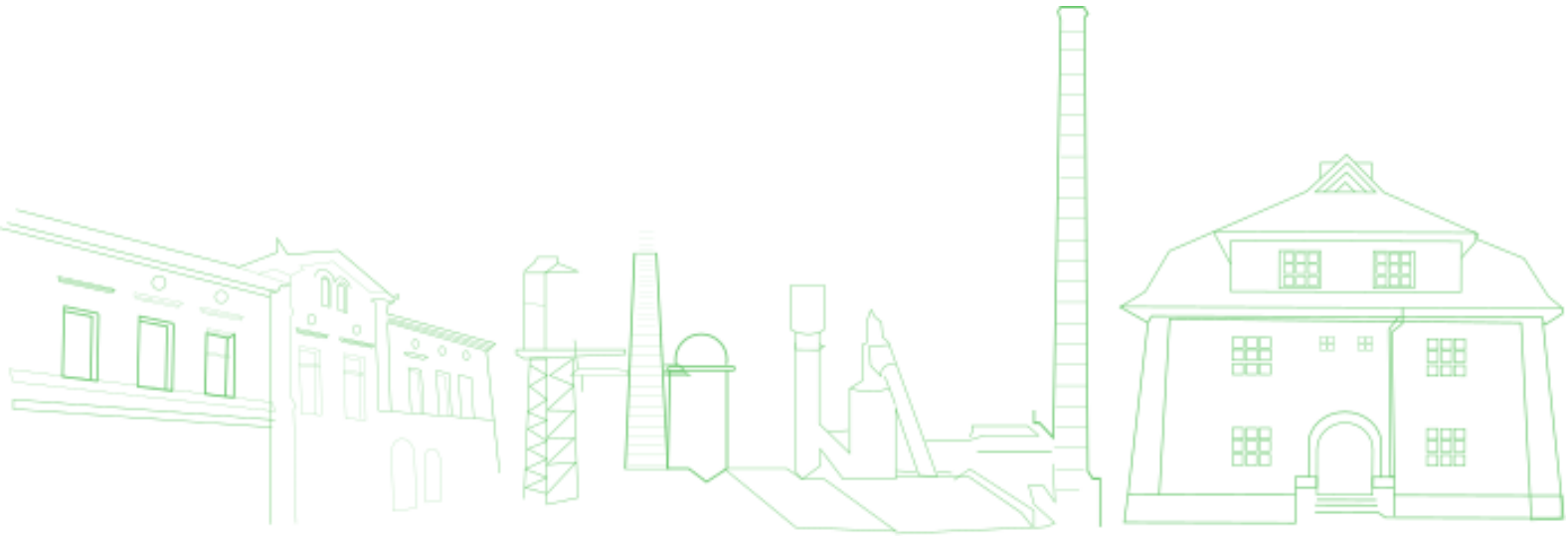

STARACHOWICE OD nowa

Urząd Miejski w Starachowicach
ul. Radomska 45, 27-200 Starachowice
tel. 41 273 82 79
www.rewitalizacja.starachowice.eu
e-mail: rewitalizacja@starachowice.eu

"Miasta wszystkim mają coś do *zaoferowania*,
pod warunkiem, że *wszyscy je współtworzą*"

Jane Jacobs.

Szanowni Państwo,

Starachowice jako jedno z największych miast w województwie świętokrzyskim, ważne centrum przemysłowe i stolica powiatu są ośrodkiem, który powinien stymulować szeroko pojęty rozwój społeczno-gospodarczy północy województwa. Aby stać się liderem nasze miasto powinno uporać się z problemem wewnętrznych dysproporcji rozwojowych, które są skutkiem okresu transformacji ustrojowej lat 90-tych, upadku przemysłu i związanej z tym kumulacji problemów społecznych.

Zaniedbany teren Starachowic Dolnych, nieuporządkowany Park Miejski, niszczejący budynek „Pałacyku", brak infrastruktury przy Lubiance, zamykające się sklepy i punkty usługowe w pobliżu Rynku – to tylko niektóre „widoczne" problemy miasta. Jednak największym wyzwaniem dla władz miejskich jest podjęcie działań podnoszących jakość życia tych mieszkańców, którzy zagrożeni są marginalizacją, biedą i wykluczeniem społecznym. Nasze miasto powinno być jednym spójnym organizmem, bez enklaw biedy i nierówności, bez osiedli gorszych i lepszych. Każdy mieszkaniec jest ważny. **Starachowice potrzebują rewitalizacji!** Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016 – 2025 to swoisty plan działań jakie należy wykonać aby Starachowice stały się nowoczesnym, przyjaznym mieszkańcom miastem.

Będziemy rewitalizować miasto w taki sposób, aby pod koniec tego procesu każdy mieszkaniec mógł powiedzieć, że w Starachowicach niczego mu nie brakuje, że to miasto gdzie można pracować, żyć, realizować się i rozwijać swoje pasje. Starachowice po rewitalizacji mają być miastem możliwości, Interesują nas tylko najlepsze, modelowe rozwiązania.

Niniejszy Gminny Program Rewitalizacji powstał w ramach projektu „Starachowice OD nowa", który jest realizowany przy wsparciu programu Ministerstwa Rozwoju – Modelowa Rewitalizacja Miast. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice

zostało zainicjowane uchwałą Rady Miejskiej NR VII/18/2016 z dnia 24 czerwca 2016 r. Niniejszy program rewitalizacji powstał przy ścisłej współpracy z mieszkańcami obszarów rewitalizacji a projekt dokumentu był poddany konsultacjom społecznym, które trwały od 16 grudnia 2016 roku do 18 stycznia 2017 roku.

Autorzy opracowania:

Rajmund Ryś
Andrzej Brzozowy
Hanna Gill-Piątek
dr Łukasz Pancewicz
Aneta Nasternak – Kmieć
Kamil Stanos
Marcin Bednarczyk

Spis treści

1. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA 6

1.1. Charakterystyka obszaru rewitalizacji 7

1.2. Opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy 14

1.2.1. Strategia rozwoju gminy 14

1.2.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy .. 16

1.2.3. Strategia rozwiązywania problemów społecznych 17

1.2.4. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej 19

1.2.5. Program Ograniczenia Niskiej Emisji 20

1.2.6. Program Ochrony Środowiska 21

1.2.7. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiazywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii 21

1.2.8. Strategia Sportu 22

1.2.9. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy 23

1.2.10. Program opieki nad zabytkami 23

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA 25

2.1. Wprowadzenie do pogłębionej diagnozy obszarów rewitalizacji 25

2.2. Tło demograficzne 26

2.3. Sfera społeczna 30

2.3.1. Bezrobocie 31

2.3.2. Ubóstwo 33

2.3.3. Przestępczość 37

2.3.4. Kapitał społeczny 43

2.4. Sfera gospodarcza 53

2.5. Sfera środowiskowa ... 59
2.6. Sfera przestrzenno-funkcjonalna ... 61
2.7. Sfera techniczna ... 77
2.8. Analiza lokalnych potencjałów ... 83
3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA ... 86
3.1. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji ... 86
3.2. Cele rewitalizacji ... 87
3.3. Kierunki działań ... 93
3.3.1. Specjalna Strefa Rewitalizacji ... 94
3.3.2. Polityka społeczna w rewitalizacji ... 97
3.3.3. Polityka mieszkaniowa w rewitalizacji ... 99
3.3.4. Polityka przestrzenna w rewitalizacji ... 103
3.3.5. Zamówienia publiczne w rewitalizacji ... 108
3.3.6. Inne szczególne uregulowania ustawy o rewitalizacji do ujęcia GPR ... 110
3.3.7. Przypisanie kierunków działań do poszczególnych celów szczegółowych ... 111
3.4. Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych ... 118
3.4.1. Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne ... 118
3.4.2. Pozostałe dopuszczalne przedsięwzięcia rewitalizacyjne ... 153
4. CZĘŚĆ ZARZĄDCZA ... 164
4.4. Mechanizmy zapewniające integrację działań oraz przedsięwzięć ... 164
4.5. Szacunkowe ramy finansowe oraz źródła finansowania ... 165
4.6. System i koszty zarządzania programem ... 179
4.7. Komitet Rewitalizacji ... 184
4.8. Ramowy harmonogram realizacji programu ... 185
4.9. Monitorowanie i zmiany programu ... 188

1. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 został sporządzony w zgodzie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. Program zawiera wszystkie niezbędne elementy wskazywane przez powyższą Ustawę. Schemat GPR został przedstawiony na poniższej infografice.

1.1. Charakterystyka obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji, którego dotyczy niniejszy Program został wyznaczony zgodnie z wymogami Ustawy o rewitalizacji na podstawie diagnozy problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych występujących na terenie całego miasta (art. 9 ust. 1). Diagnoza stanowi załącznik nr 2 do Uchwały nr VII/17/2016 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 24 czerwca 2016 r. w sprawie wyznaczenia na terenie Gminy Starachowice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Powierzchnia wyznaczonego obszaru rewitalizacji wynosi 3,54 km ^{2} co stanowi 11,11% całkowitej powierzchni Starachowic. Obszar jest zamieszkiwany przez 10 416 osób co stanowi 20,86% mieszkańców miasta. Obszar rewitalizacji w gminie Starachowice nie jest podzielony na podobszary a swym zakresem obejmuje 7 jednostek urbanistycznych, z których 4 są jednostkami zamieszkałymi a 3 jednostkami pełniącymi funkcje rekreacyjne.

Ryc. 1. Delimitacja obszaru rewitalizacji w Gminie Starachowice

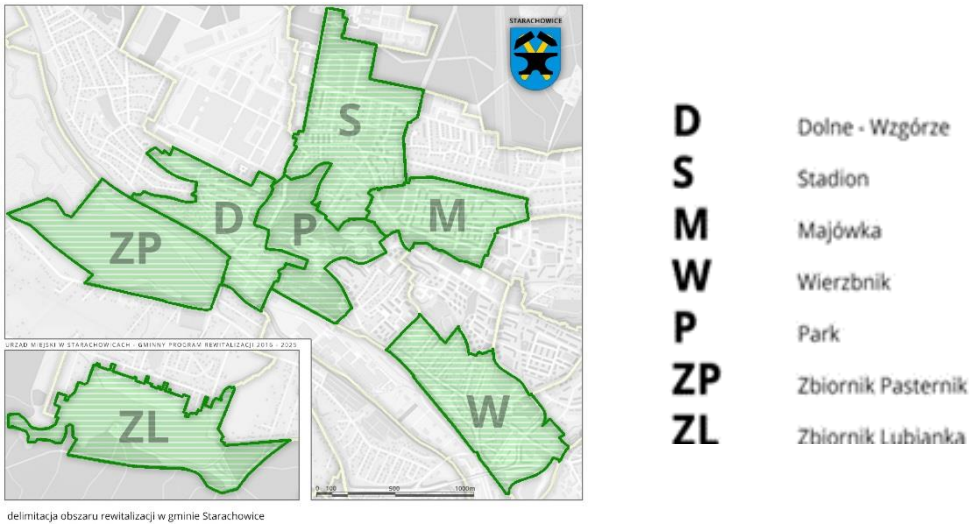

Źródło: Opracowanie własne

Obszar rewitalizacji w Starachowicach charakteryzuje intensyfikacja negatywnych zjawisk w sferze społecznej przy jednoczesnym występowaniu negatywnych zjawisk w sferach: gospodarczej, środowiskowej, funkcjonalno-przestrzennej i technicznej. Obszary zamieszkałe charakteryzuje przede wszystkim wysoki odsetek osób bezrobotnych i korzystających z zasiłków Mops, ubóstwo, problemy alkoholowe, niska aktywność społeczna oraz niska jakość przestrzeni publicznych. W sferze gospodarczej obszar rewitalizacji boryka się z problemami słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw (zwłaszcza niewielkich lokali usługowych bądź

handlowych) oraz z niewykorzystaniem potencjału gospodarczego, którym dysponuje zbiornik wodny Lubianka i Park Miejski oraz obszar Starachowic Dolnych. W sferze środowiskowej na obszarze rewitalizacji mamy do czynienia głównie z zanieczyszczeniem powietrza a w przypadku zbiornika Pasternik również z zanieczyszczeniem i zamuleniem dna zbiornika. W sferze funkcjonalno – przestrzennej obszar rewitalizacji charakteryzuje chaos przestrzenny oraz wysoki stopień degradacji przestrzeni publicznych. W sferze technicznej natomiast można zauważyć zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych. Koncepcja rewitalizacji dla gminy Starachowice opiera się na wykorzystaniu lokalnych potencjałów w celu aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także pobudzenia aktywności gospodarczej oraz modernizację przestrzeni publicznych i zdegradowanych obiektów budowlanych, które mają służyć poprawie jakości życia mieszkańców. W tym kontekście szczególne istotne jest wykorzystanie niszczejących obiektów budowlanych (m.in. budynki dworców, budynek Pałacyku) oraz zdegradowanych terenów niezamieszkałych (zbiorniki wodne Lubianka i Pasternik, Park Miejski ze Starachowickim Centrum Kultury) w celu nadania im nowych funkcji społecznych oraz wykorzystania potencjału, który może posłużyć do stymulacji lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy.

Dokonując charakterystyki obszaru rewitalizacji należy zwrócić uwagę na pewne wewnętrzne zróżnicowania w odniesieniu do problemów przestrzennych, funkcjonalnych i społecznych, które dotykają poszczególnych osiedli/terenów tworzących obszar rewitalizacji:

I. Dolne – Wzgórze oznaczenie osiedla/strefy D

Dolne - Wzgórze to strefa, którą wyróżnia szczególna koncentracja negatywnych zjawisk społecznych spośród wszystkich jednostek znajdujących się na obszarze rewitalizacji. To właśnie na tym osiedlu notowane jest najwyższe bezrobocie i najwyższy odsetek osób korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Jednostka Dolne–Wzgórze jest również najbardziej zróżnicowana w zakresie przestrzennym na obszarze rewitalizacji. W ramach tej jednostki można wyróżnić:

- **Strefa ulicy A. Mickiewicza**: zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna.
- **Strefa ulicy Zakładowej**: budynki mieszkalne: 5 – jedenastokondygnacyjnych i 3 – pięciokondygnacyjnych.
- **Strefa kolonii robotniczej przy ulicy Robotniczej i Widok**: kolonia mieszkaniowej zabudowy wielorodzinnej. Obejmuje 16 budynków powstałych w latach 1922-24.
- **Strefa ulicy Nadrzecznej**: teren zabudowy mieszkalnej jednorodzinnej.
- **Starachowice Dolne**. teren związany z placem dworcowym i historycznymi traktami do niego prowadzącymi. Znajduje się tu nieczynny budynek dworca z rozległym placem dworcowym ze stanowiskami komunikacji autobusowej, pierzejowa zabudowa ulicy Radomskiej z handlowymi parterami i mieszkalnymi piętrami, chaotyczna zabudowa pawilonów przy ulicy Hutniczej. Starachowice Dolne pełnią głównie funkcje handlowo-usługowe i komunikacyjne jednak mimo bliskości Starachowickiego Centrum Kultury są ubogie w usługi wyższego rzędu.
- **Strefa ulicy Wielkopiecowej**: strefa handlu i usług.

II. Stadion *oznaczenie osiedla/strefy* S

W skład jednostki wchodzą strefy o zróżnicowanym charakterze funkcjonalno-przestrzennym:

- **Strefa usługowa przy stadionie**: Stadion Miejski, kryta pływalnia, dwie szkoły średnie (II LO, ZSZ nr 3) oraz opuszczony budynek szpitala.
- **Strefa osiedla przy ul. Radomskiej:** wielorodzinna zabudowa mieszkaniowa.
- **Strefa Kolonii Urzędniczej Przykościelnej:** zabudowa mieszkaniowa, zabytkowy przedwojenny budynek Willi Dyrektora Zakładów Starachowickich, potocznie zwany Pałacykiem.
- **Strefa Małej Kolonii Urzędniczej**: jedna z najwcześniejszych kolonii mieszkaniowych w Polsce. Na terenie strefy znajdują się pojedyncze obiekty usługowe.
- **Strefa osiedla Harcerska**: mieszkalna zabudowa wielorodzinna wzdłuż ulic Szkolnej, Harcerskiej, Konstytucji 3 Maja i Oświatowej. Na obszarze tej strefy znajduje się przedwojenna Willa dyrektora Lasów Starachowickich, obecnie użytkowana przez Hufiec ZHP.
- **Strefa usługowa przy ul. Bankowej**: obiekty usługowe.

III. Majówka oznaczenie osiedla/strefy M

W ramach jednostki można wyodrębnić następujące strefy:

- **Stefa ulicy 8 Maja:** zabudowa jednorodzinna**.**
- **Strefa ulicy 8 Maja – osiedle spółdzielcze:** obszar zabudowy mieszkalnej wielorodzinnej.
- **Strefa osiedla Majówka - cz. Północna:** budynki wielorodzinne. W strefie tej znajduje się Przedszkole Miejskie nr 2 oraz siedziba MOPS i STBS.
- **Strefa osiedla Majówka – cz. Południowa:** osiedle mieszkaniowe.
- **Strefa przy skarpie:** na terenie strefy położone są budynki Sądu Rejonowego i powiatowego Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego. Na tym terenie zaplanowano w latach 50. XX wieku centralny plac miasta, przy którym miały być zlokalizowane najważniejsze budynki publiczne rozwijającego się „miasta przemysłowego", w tym ratusz.
- **Strefa usługowa przy al. Armii Krajowej:** obszar usług publicznych.

IV. Wierzbnik oznaczenie osiedla/strefy W

W ramach jednostki można wyodrębnić następujące strefy:

- **Strefa wschodnia.** Osią tej strefy jest historyczny trakt łączący funkcjonujące niegdyś (1624-1939) miasteczko Wierzbnik z osadą fabryczną Starachowice. Dominuje tu zabudowa dwukondygnacyjna z usługami zlokalizowanymi w parterach.
- **Strefa zachodnia**: obszar związany z głównym placem Wierzbnika – Rynkiem oraz uliczkami od niego odchodzącymi:
- **Strefa usługowa**: targowisko miejskie z trzema budynkami handlowymi.
- **Strefa usługowa – północna:** obiekty użyteczności publicznej.

V. Park oznaczenie osiedla/strefy P

W skład jednostki wchodzą:

- **Otoczenie Starachowickiego Centrum Kultury**: teren w bezpośrednim sąsiedztwie najważniejszego obiektu kultury Gminy Starachowice.
- **Park Miejski** park rozpościera się na skarpie doliny rzeki Kamiennej, charakteryzuje się urozmaiconą rzeźba terenu oraz różnicą poziomów ok. 30 m.

- **Szlakowisko:** obszar, na którym wylewano gorącą szlakę wielkopiecową dowożoną koleją przemysłową, która po zastygnięciu utworzyła sztuczną skałę i od momentu zamknięcia zakładu hutniczego w latach 60-tych XX wieku zarosła zielenią i wtopiła się w parkowy krajobraz tej części miasta.
- **Strefa usługowa przy Starostwie**: strefa usług publicznych.
- **Muzeum:** Muzeum Przyrody i Techniki im. prof. Jana Pazdura.

VI. Zbiornik Pasternik oznaczenie osiedla/strefy ZP

Sztuczny zbiornik wodny na rzece Kamiennej widnieje na dokumentach kartograficznych już w I poł. XIX wieku. Zbiornik był przebudowywany w związku z kolejnymi koncepcjami zakładów przemysłowych. W latach 80. XX w. wykonano częściowe pogłębienie starachowickiego stawu, przedłużenie grobli oraz regulację Kamiennej, która przyczyniła się do intensywnego zamulania i wypłycania części północnej. W 2006 w północno-zachodniej części zbiornika utworzono użytek ekologiczny o pow. 12,6 ha. Zbiornik Pasternik jest silnie związany z historią i dziedzictwem przemysłowym miasta. Jest integralną częścią krajobrazu Starachowic Dolnych. Od strony południowej – drogi krajowej, tworzy charakterystyczną panoramę widokową tej części miasta. Zagospodarowanie terenów wokół zbiornika wzmocni atrakcyjność tego terenu i przysłuży się rozwojowi drobnej przedsiębiorczości. Pobliże węzła komunikacyjnego sprawia, że zbiornik, jak i jego najbliższe otoczenie może spełniać istotną rolę społeczną i kulturową.

VII. Zbiornik Lubianka oznaczenie osiedla/strefy ZL

Zbiornik wodny Lubianka ma szczególne znaczenie w obszarze rewitalizacji, jest miejscem rekreacji zarówno dla mieszkańców obszaru rewitalizacji jak i pozostałych mieszkańców miasta. Zbiornik powstał w latach 80. XX wieku na obszarze powydobywczym, w miejscu doliny z wyrobiskami piachu, teren ten wyrównano Zaporę. Planowano wówczas stworzenie dużego ośrodka rekreacyjnego jednak pomimo upływu lat tereny wokół zbiornika nie zostały zagospodarowane. Do chwili obecnej wykonano szczątkową infrastrukturę służącą rekreacji: molo, zaplecze sprzętów wodnych czynne w sezonie wakacyjnym, wyrównane place na trawiaste boiska. Infrastruktura wymaga jednak uzupełnienia i kapitalnego remontu. Teren ma duży potencjał turystyczny (na półwyspie od strony południowej znajduje się ośrodek harcerski, w którym organizowane są obozy, a okolica zalewu na Lubiance stanowi punkt wypadowy dla wycieczek w kierunku Gór Świętokrzyskich). Dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu Lubianka może stać się motorem napędowym dla lokalnej gospodarki.

W sezonie letnim z powodu złej infrastruktury i nieodpowiedniego zagospodarowania zbiornik nie jest atrakcyjnym miejscem dla spędzania wolnego czasu i szczególnie wieczorem oraz poza sezonem jest postrzegany przez mieszkańców obszaru rewitalizacji jako miejsce niebezpieczne. Zagospodarowanie zbiornika wodnego to szansa na nowe miejsca pracy dla bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji w usługach i handlu. Docelowo w ramach rewitalizacji planowane jest zlokalizowanie przy Lubiance siedziby spółdzielni socjalnej, zatrudniającej osoby z obszaru rewitalizacji, które są w najtrudniejszej sytuacji społecznej. Rolą spółdzielni będzie dbanie o czystość i porządek tego terenu oraz innych terenów rekreacyjnych w mieście. Lokalizacja spółdzielni przy Lubiance sprawi, że zatrudnione tam osoby zmienią swoje otoczenie, będą spotykać się z innymi mieszkańcami miasta oraz turystami, poczują się częścią większej wspólnoty co wzmocni ich pewność siebie oraz podniesie samoocenę.

Ryc. 2. Funkcje budynków na obszarze rewitalizacji

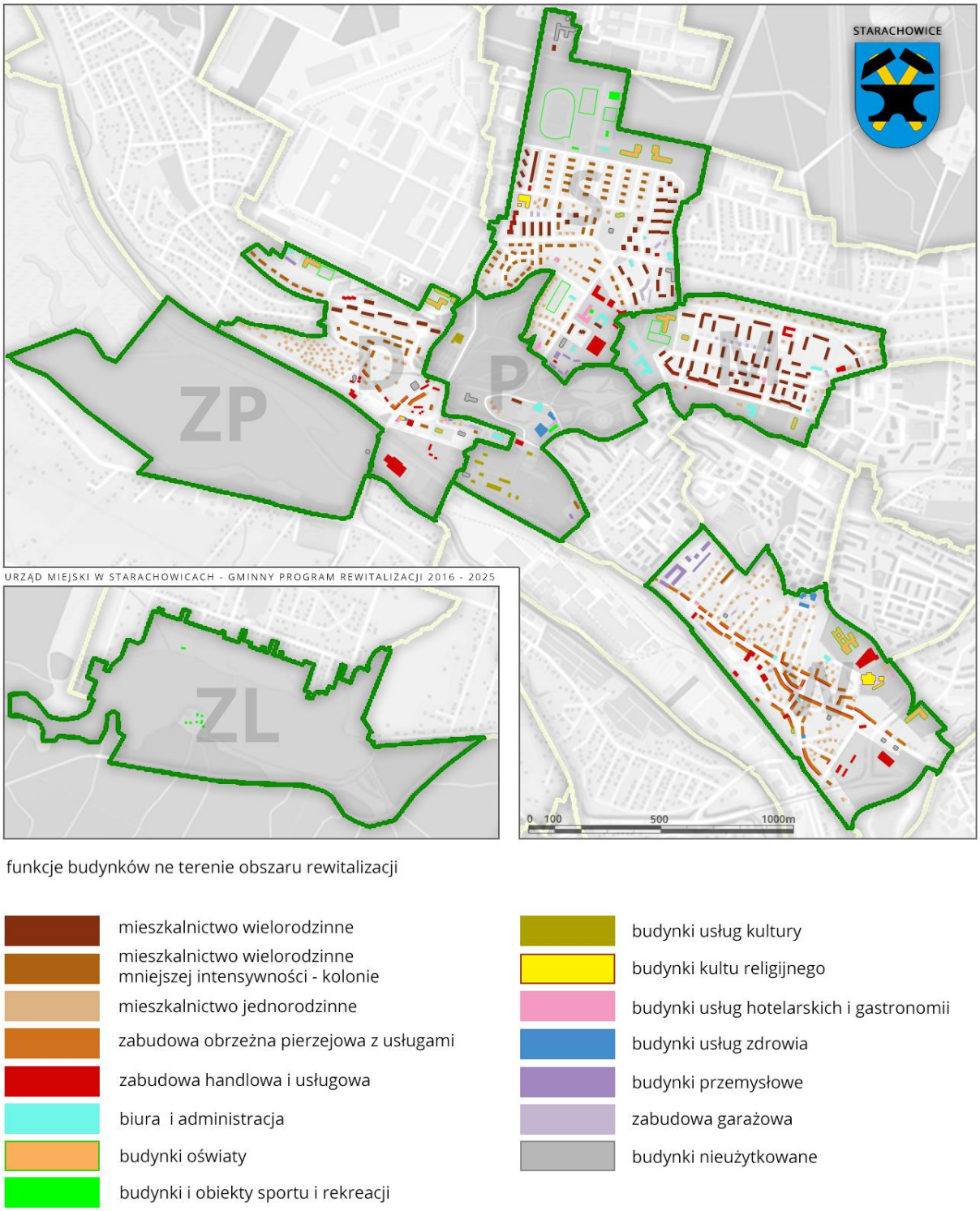

Źródło: Opracowanie własne

1.2. Opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy

1.2.1. Strategia rozwoju gminy

Strategia Rozwoju Gminy Starachowice na lata 2010-2017 została uchwalona 27 maja 2011 r. (uchwała nr VI/13/2011). Kreuje ona wizję Starachowic jako miasta uczącego się oraz formułuje cele strategiczne w trzech obszarach:

- w obszarze **„gospodarka"** jest to: „Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej Starachowic".
- w obszarze **„jakość życia"** cel brzmi: „Podnoszenie jakości życia mieszkańców oraz rozwój kapitału intelektualnego".
- dla obszaru **„ład przestrzenny"** jako cel ustanowiono: „Podnoszenie atrakcyjności i funkcjonalności przestrzeni miejskiej".

Tak więc w warstwie strategicznej dokument ten wykazuje pokrewieństwa z Gminnym Programem Rewitalizacji, który jednak inaczej rozkłada akcenty, co jest bezpośrednią konsekwencją podejścia do rewitalizacji znajdującego odbicie w Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. z 2015 r. poz.1777). O ile w warstwie strategicznej różnice między dokumentami nie są tak istotne, to poważniejsze rozbieżności występują w warstwie operacyjnej. Przy czym rozbieżność ta w mniejszym stopniu objawia się w zakresie planowanych działań, a w większym, jeśli chodzi o logikę dokumentu i podejście do zasadniczych z punktu widzenia treści GPR zagadnień. W szczególności Strategia Rozwoju Gminy Starachowice nie wymienia kompleksowej rewitalizacji (w rozumieniu obowiązujących aktualnie przepisów, dokumentów strategicznych i programowych) jako działania do realizacji na terenie miasta Starachowice. **Nie może więc być postrzegana jako nadrzędny dokument strategiczny wobec niniejszego Gminnego Programu Rewitalizacji.** W jej treści kilkakrotnie występują punktowe odniesienia do pojęcia „rewitalizacja", przy czym stosowane jest ono jako odpowiednik słów „modernizacja", „odnowa" i dotyczy wyłącznie przedsięwzięć infrastrukturalnych. Równocześnie Strategia zapowiada wiele działań, także w sferze społecznej, gospodarczej, kulturalnej i kulturowej, które znajdą w zbliżonej lub podobnej formie odniesienie w niniejszym Gminnym Programie Rewitalizacji. Z jednej strony świadczy to o trwałości potrzeb i oczekiwań społecznych, a z drugiej o tym, że wiele zamierzeń Strategii uchwalonej w roku 2011 nie udało się dotąd w całości lub w pełnym zakresie wcielić w życie.

REKOMENDACJA

Biorąc powyższe względy pod uwagę, a także fakt, że w roku 2017 dobiegnie końca okres, na który sformułowano Strategię, celowe jest opracowanie nowego dokumentu o tym charakterze dla Starachowic. W ramach tych prac możliwe będzie ustanowienie pełnej spójności między Strategią jako dokumentem horyzontalnym dla całego miasta, a Gminnym Programem Rewitalizacji koncentrującym się na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji. Struktura celów GPR, planowane kierunki działań i przedsięwzięcia (z których część swym zasięgiem wykracza poza obszar rewitalizacji lub ma stanowić wyodrębnioną część ogólnomiejskich przedsięwzięć) mogą i powinny stanowić inspirację, a może nawet bazę i punkt wyjścia do konstruowania Strategii Miasta. Wydaje się, że jako zagadnienia/priorytety/kierunki działań, które wynikają (bezpośrednio lub pośrednio) z GPR, a powinny być potraktowane jako wytyczna do uwzględnienia w przyszłej Strategii Miasta Starachowice wskazać należy:

- uczynienie jakości życia mieszkańców Starachowic wspólnym mianownikiem wyznaczanych celów,
- wizerunek miasta przemysłowego jako atut, a nie obciążenie,
- pogłębiona partycypacja jako standardowy model wypracowywania decyzji w kluczowych dla miasta kwestiach,
- rygorystyczne spojrzenie na dbałość o ład przestrzenny w mieście (wypracowanie w wymiarze generalnym szczegółowych planów miejscowych, a w warstwie aplikacyjnej, dokumentów o charakterze wytycznych, instrukcji, podręczników),
- dziedzictwo kulturowe i materialne jako istotne zasoby miasta wzmacniające jego potencjał,
- wśród priorytetów: dążenie do osiągniecia stanu spójności społecznej, dążenie do wykreowania modelu mobilności zrównoważonej, ambicja wypracowania modelowego podejścia do ochrony środowiska w mieście przemysłowym,
- rewitalizacja (w rozumieniu Ustawy o rewitalizacji) jako istotny element sposobu dokonywania zmian w mieście.

1.2.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

W chwili sporządzania niniejszego dokumentu obowiązywało Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Starachowice (dalej: Studium), przyjęte uchwałą nr II/7/96 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 27 lutego 1996 r. wraz ze zmianami przyjętymi: uchwałą nr XII/1/2005 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 24 października 2005 r. oraz uchwałą nr IV/5/08 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 25 kwietnia 2008 r.

Studium jest dokumentem określającym główne uwarunkowania i kierunki kształtowania polityki przestrzennej dla całości miasta. Dokument ten jest aktem wewnętrznego kierownictwa gminy - oznacza to, że jest wiążący dla władz miasta przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Obowiązujące studium wskazuje, że **głównym, strategicznym celem polityki przestrzennej jest zapewnienie godziwych warunków życia, odpowiadających współczesnym potrzebom i oczekiwaniom.** Cel ten powinien być osiągnięty przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. W studium wydzielono obszary zabudowane, w tym tereny wymagające przekształceń i rewitalizacji oraz tereny przeznaczone pod zabudowę.

Pod względem realizacji działań rewitalizacyjnych w studium określono, że mają one polegać na *„interwencji planistycznej w celu uporządkowania, pogodzenia różnych funkcji, przekształcenia własności oraz utrzymania rezerwy terenów pod funkcje publiczne (...), a także ze względu na potrzebę ochrony wartości kulturowych".*

Dodatkowo określono następujące obszary priorytetowe dla rozwoju miasta, wymagające przekształceń, rehabilitacyjnych lub rekultywacji:

- Wierzbnik - wykorzystanie potencjału kulturowego i historycznego centrum, reorganizacja ruchu kołowego. Obecnie jest to obszar rewitalizacji – Wierzbnik,
- Centrum-Manhattan - tworzenie parkingów buforowych i wsparcie obsługi transportowej, powiązanie z ciągiem ul. Staszica,
- Tereny przemysłowe między torami kolejowymi a rzeką Kamienną,
- Tereny w rejonie zbiornika Piachy.

Od czasu uchwalenia Studium zrealizowano część z założeń wskazanych w tym dokumencie, m.in. wyremontowano teren rynku w Wierzbniku. W wyniku delimitacji obszarów

zdegradowanych i rewitalizacji, poprzedzających sporządzenie GPR wskazano inne obszary interwencji, które będą wymagały uwzględnienia w ustaleniach Studium.

Pod względem ogólnych celów rozwoju przestrzennego główne założenia Studium pozostają aktualne choć **szczegółowy zakres ustaleń dokumentu wymaga uwzględnienia głównych wniosków wynikających z GPR**, nieuwzględnionych dotychczas w dokumencie Studium. Dotyczy to m.in. :

- uwzględnienia zmian w obszarach rewitalizacji i wyznaczenia nowych, w tym: Dolne-Wzgórze, Stadion, Majówka, zbiorników wodnych Pasternik i Lubianka,
- nowych propozycji działań dotyczących porządkowania obszaru Starachowice Dolne wchodzącego w zakres jednostki Dolne-Wzgórze oraz wykorzystania infrastruktury transportu zbiorowego i dalszych działań w rejonie Wierzbnika,
- działań związanych z poprawą warunków zamieszkania na istniejących osiedlach (Stadion, Majówka).

W chwili sporządzania GPR, Studium podlega zmianie. Pozwala to na uwzględnienie zmian wynikających z opracowania programu.

REKOMENDACJA
W związku z wymaganiami Art. 15 ust. 1 pkt 13 Ustawy o rewitalizacji, GPR musi wskazać zakres wymaganych zmian w dokumencie studium oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zostały one wskazane w części – **Kierunki działań** w części dotyczącej polityki planistycznej w rewitalizacji.

1.2.3. Strategia rozwiązywania problemów społecznych

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Starachowicach na lata 2013-2020 wprowadzona uchwałą nr XII/12/2012 (dalej SRPS) jest obowiązkowym dokumentem wynikającym z Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593). Zwraca uwagę jej długi, aż 7-letni horyzont czasowy. Strategia zawiera diagnozę problemów społecznych miasta w następujących obszarach: demografia, sytuacja bytowa, mieszkalnictwo, bezdomność, bezrobocie, zdrowie, niepełnosprawność i starość, rodzina i opieka nad dzieckiem, przemoc w rodzinie, bezpieczeństwo (w tym przestępczość), uzależnienia. Diagnoza jednak nie odnosi się do żadnego „tła” w postaci np. porównania

z grupą miast o podobnej wielkości czy choćby z podobnymi miastami w województwie. W dalszej części dokumentu znajduje się opis podejmowanych działań, w tym z zakresu zadań własnych gminy. Strategia w poszczególnych częściach zawiera katalog instytucji wsparcia w danym obszarze tematycznym.

Diagnozy, analizy i zestawień danych dokonano zbiorczo w odniesieniu do całego miasta, co uniemożliwia odniesienie danych z dokumentu do konkretnych obszarów rewitalizacji. Strategia posługuje się często danymi z lat dużo wcześniejszych niż jej powstanie (np. 2009-2011), odnosi się zatem miejscami do zupełnie nieaktualnej już sytuacji społecznej. Dokument nie uwzględnia również nowych wyzwań, jak np. coraz częstszy problem dopalaczy czy uzależnień krzyżowych (równocześnie od wielu kilku psychoaktywnych), nie wykracza też (oprócz mieszkalnictwa) poza typowy katalog zadań z obszaru pomocy społecznej. Pomimo deklaratywnego odniesienia do Strategii Gminy Starachowice na lata 2010-2017, powiązania z tym dokumentem praktycznie nie istnieją.

Należy jednak zauważyć, że SRPS zawiera istotne spostrzeżenia i kierunki, które mają odzwierciedlenie w celach i przedsięwzięciach GPR. Są to m.in.:

- konieczność prowadzenia działań zintegrowanych, odnoszących się do wieloaspektowej natury problemów społecznych,
- potrzeba zwiększenia działań w obszarze polityki senioralnej,
- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa, zwłaszcza na obszarach o najwyższej liczbie przestępstw i wykroczeń,
- intensyfikacja działań w obszarze reintegracji zawodowej, szczególnie w obszarze spółdzielczości socjalnej.

Z uwagi na powyższe spostrzeżenia SRPS należy w odniesieniu do niniejszego Programu traktować jako dokument ramowy, określający raczej zbiór wytycznych kierunkowych czy uwarunkowań historycznych.

REKOMENDACJA
SRPS w kontekście GPR wymaga pilnej aktualizacji. Z uwagi na nowe problemy społeczne, a także kompleksowość i konieczność ścisłego monitorowania procesu rewitalizacji, w odniesieniu do celów rewitalizacji SRPS co najmniej:

- uaktualnienia na podstawie najświeższych danych w formie ewaluacji śródokresowej lub sporządzenia zupełnie nowego dokumentu obejmującego szerszy obszar polityki społecznej,
- wprowadzenia rzeczywistych powiązań pomiędzy nową (obowiązującą od 2017 r.) strategią miasta,
- rozszerzenia problematycznego o takie obszary tematyczne jak: edukacja, kultura, ekonomia społeczna czy sport – w celu zintegrowania działań w rewitalizacji i innych celów rozwojowych Starachowic,
- wprowadzenia do diagnozy analitycznego podziału na poszczególne jednostki urbanistyczne/dzielnice/obszary z uwzględnieniem obszaru rewitalizacji,
- wprowadzenia narzędzi i przedsięwzięć przewidzianych GPR,
- wprowadzenia części dotyczącej zarządzania szeroko pojętą polityką społeczną w mieście,
- wprowadzenia narzędzi okresowej ewaluacji działania Strategii w odniesieniu do podejmowanych działań rewitalizacyjnych i narzędzi stałego monitorowania sytuacji społecznej w obrazie terytorialnym.

1.2.4. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Starachowice (PGN) został przyjęty uchwałą Rady Miejskiej 20 maja 2016 r. (nr VI/12/2016). Jest więc dokumentem, którego aktualność będzie zbliżona do GPR po tym, jak zostanie uchwalony.

W PGN wyznaczono cele strategiczne i szczegółowe, możliwe do osiągnięcia w latach 2015-2020. Jako cel strategiczny wskazana została poprawa jakości powietrza atmosferycznego oraz efektywności energetycznej przy zrównoważonym i efektywnym wykorzystaniu nośników energii poprzez wsparcie gospodarki niskoemisyjnej na terenie Gminy Starachowice. Ponadto postawiono cele szczegółowe, które dotyczą po pierwsze poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, usługowo-handlowych i przemysłowych oraz mieszkalnictwie, a po drugiej zmniejszenie emisji CO_2 do atmosfery. Na podstawie oceny stanu istniejącego oraz przeprowadzonej inwentaryzacji zużycia energii oraz emisji dwutlenku węgla (za lata 2010-14) określono działania inwestycyjne i nieinwestycyjne, które zostaną zrealizowane na terenie Starachowic, oraz obliczono efekty ich realizacji - efekt energetyczny oraz efekt ekologiczny. Ponadto przedstawione zostały

możliwe źródła finansowania przedsięwzięć. Rezultatem przeprowadzonych działań ma być redukcja zużycia energii oraz emisji gazów cieplarnianych do atmosfery na terenie Gminy Starachowice.

Między PGN a GPR nie występują sprzeczności. Różnice wynikają z odmiennego charakteru dokumentów – PGN skupia się na ściśle określonych dziedzinach i zagadnieniach, podczas gdy GPR jako dotyczący działań zintegrowanych ma bardziej „otwarty" charakter, za to skupiony jest na konkretnym obszarze. Nie rodzi to jednak kolizji między tymi dokumentami.

GPR inkorporuje istotne z jego punktu widzenia zadania przewidziane w PGN włączając je równocześnie w przewidziany w GPR system koordynacji i integracji przedsięwzięć, aby zapewnić osiągnięcie optymalnego efektu równoległych, różnorodnych działań, w tym zwłaszcza interwencji publicznych. W tym wymiarze PGN można postrzegać jako dokument operacyjny w jednym z „obszarów zainteresowania" GPR.

1.2.5. Program Ograniczenia Niskiej Emisji

Na terenie Starachowic obowiązuje również dokument Program Ograniczenia Niskiej Emisji dla Gminy Starachowice (PONE), przyjęty przez Radę Miasta w 4 marca 2014 r. (uchwała nr II/8/2014), który można uznać za komplementarny wobec przyjętego później Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, jako że oba dokumenty dotyczą tego samego obszaru działań. PONE przewiduje działania mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu emisji zanieczyszczeń, głównie pochodzących z sektora komunalno–bytowego poprzez takie działania naprawcze jak: przyłączenie do sieci ciepłowniczej (likwidacja indywidualnego źródła ciepła opalanego paliwem stałym), wymiana przestarzałego, niskosprawnego źródła ciepła (kotła c.o., pieca) na nowoczesne urządzenie grzewcze, termomodernizacja budynku (docieplenie, wymiana okien) i montaż kolektorów słonecznych. Dodatkowo dokument ten przewiduje również działania dotyczące prowadzenia kampanii edukacyjnych oraz akcji informacyjnych. Rezultatem wdrożenia tych działań ma być redukcja emisji zanieczyszczeń m.in. PM10, PM2,5 oraz B(a)P, co przyczyni się do poprawy jakości powietrza na terenie Starachowic. **Wszystkie te działania wpisują się w założenia oraz działania przewidziane w Programie Gospodarki Niskoemisyjnej, a GPR przyjmuje je do realizacji na obszarze rewitalizacji.**

1.2.6. Program Ochrony Środowiska

W dniu 4 marca 2014 r. Rada Miejska uchwaliła aktualizację Programu Ochrony Środowiska dla Starachowic, który przyjął nazwę „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Starachowice na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017-2020" (uchwała nr II/7/2014, dalej: POŚ). Dokument ten jako cele strategiczne dla Starachowic wskazuje po pierwsze poprawę stanu środowiska, po drugie minimalizację zagrożeń dla środowiska, po trzecie rozwój gospodarczy w oparciu o wysoką świadomość ekologiczną mieszkańców. Zakłada on ponadto, że działania poprawiające stan środowiska naturalnego będą prowadzone w formie przedsięwzięć inwestycyjnych – realizowanych w większości przez samorząd oraz jednostki podległe (dotyczących przede wszystkim budowy sieci infrastruktury technicznej) oraz w formie działań organizacyjnych – realizowanych przez samorząd oraz jednostki podlegle i instytucje działające na terenie gminy w sektorze gospodarki komunalnej, w oświacie, a także we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Podobnie jak w przypadku wyżej opisanych strategii branżowych, POŚ wykazuje spójność celów z GPR, co wynika choćby z faktu, że GPR jest mocno osadzony w filozofii zrównoważonego rozwoju. Tym samym ochrona środowiska staje się, na zasadzie synergii, jednym z naturalnych kierunków działań sprzyjających osiąganiu celów GPR, a POŚ z perspektywą do roku 2020 może być bez przeszkód realizowany na terenie Starachowic, przy czym proces rewitalizacji powinien stać się płaszczyzną optymalizowania podejmowanych działań (a tym samym zwiększania ich skuteczności) w odniesieniu do obszaru rewitalizacji.

1.2.7. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiazywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii

Obydwa programy są w Starachowicach uchwalane w cyklu rocznym i stanowią podstawę do podejmowania działań z zakresu wsparcia, interwencji, kontroli i profilaktyki w obszarze uzależnień i używania substancji psychoaktywnych. Jak wskazuje Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Starachowicach na lata 2013-2020, jednym z podstawowych czynników powodujących problemy społeczne, w tym również skrajną deprywację związaną z bezdomnością, jest uzależnienie lub nadużywanie alkoholu, co – jak pokazują doświadczenia i badania z ostatnich lat – coraz częściej wiąże się z używaniem innych szkodliwych substancji psychoaktywnych. Z uwagi na to, że Ustawa o rewitalizacji nie

wyszczególnia tego problemu w obowiązkowym zestawieniu czynników służących delimitacji obszarów oraz ich późniejszej charakterystyce, opisywane programy mogą służyć za podstawę działań w obszarze profilaktyki i zwalczania uzależnień.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230), która stanowi podstawę finansowania programów, umożliwia również finansowanie ze środków pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych dwóch form wsparcia społecznego, które mogą być przydatne w starachowickiej rewitalizacji:

- placówek wsparcia dziennego w formach:
    - placówki opiekuńczej, w tym w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych,
    - placówki specjalistycznej, np. świetlica socjoterapeutyczna,
    - pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę np. streetworking,
    - mieszanych,
- oraz Centrów Integracji Społecznej (CIS), które mogą stanowić cenne narzędzie łańcucha reintegracji zawodowej.

O ile wspieranie placówek jest przewidziane w programach, można zatem bez problemu lokować je w obszarach rewitalizacji, o tyle nie przewidziano działań Centrów Integracji Społecznej. W obecnym kształcie GPR nie przewiduje się tworzenia CIS, jednak jeśli w przyszłości ta forma okazałaby się niezbędna np. jako wsparcie sektora ekonomii społecznej, należy uwzględnić to w kolejnych rocznych programach.

1.2.8. Strategia Sportu

Strategia Sportu w Starachowicach w latach 2009-2015 i na lata następne, podjęta uchwałą nr VII/6/09, z uwagi na datę uchwalenia wymaga pilnej aktualizacji w kontekście dostosowania do celów innych dokumentów strategicznych gminy, w tym GPR. O ile sport jest niewielkim elementem działań rewitalizacyjnych, może się okazać, że aktywne kluby sportowe czy trenerzy mogą pełnić rolę wspierającą w społecznym aspekcie rewitalizacji. Zaktualizowany dokument powinien identyfikować takie podmioty oraz zawierać wytyczne dotyczące działań w obszarach rewitalizacji uwzględniające potrzeby lokalnych społeczności.

1.2.9. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Starachowice na lata 2015 – 2020 (PGMZG) uchwalony 27 marca 2015 r. (uchwała nr V/17/2016) trafnie i dogłębnie charakteryzuje sytuację mieszkaniową w Starachowicach. Podaje dane o liczbie lokali mieszkalnych (łącznie i z wyróżnieniem zasobu komunalnego) oraz charakteryzuje trendy w budownictwie mieszkaniowym w Starachowicach. Wskazuje także liczbę rodzin lub osób oczekujących na lokal w Starachowicach oraz szacuje przy obecnym tempie odzyskiwania lokali czas oczekiwania na lokal. Podkreśla również, że pilnej interwencji wymaga stan techniczny istniejącego zasobu z uwagi na jego wiek i zużycie. Wieloletni program zakłada remonty i powiększanie zasobu, ale też dostrzega negatywne skutki koncentracji jednego typu mieszkań (np. socjalnych) w obrębie jednej inwestycji. W tym zakresie jest on zgodny z Krajową Polityką Miejską (KPM) i zapisami Ustawy o rewitalizacji, gdyż docenia rolę pozytywnych więzi społecznych i „social mixu" jako narzędzia reintegracji. **Tym samym stanowi dobrą bazę dla działań zgodnych z kierunkami wyznaczanymi przez Gminny Program Rewitalizacji, który z kolei powinien wykreować szersze możliwości realizacji zadań zaplanowanych w Wieloletnim programie.**

1.2.10. Program opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami Miasta Starachowice na lata 2012-2016 (POnZ) został uchwalony przez Radę Miejską 29 grudnia 2011 r. (uchwała nr XIV/9/2011). Choć dokument ten został uchwalony już przed 5 laty, to **spośród wszystkich starachowickich dokumentów strategicznych najtrafniej i najpełniej odnosi się do rewitalizacji**. Koncentrując się na swoich celach „branżowych" postrzega rewitalizację jako skuteczne narzędzie do osiągania części celów założonych w programie (zwłaszcza tych dotyczących ochrony i harmonijnego rozwoju układów urbanistycznych i ruralistycznych). Takie podejście, choć wybiórcze, z uwagi na wspomnianą „branżowość" programu zasługuje na zrozumienie. Za to należy odnotować, że program, choć dostrzega szansę przede wszystkim w inwestycyjnym wymiarze rewitalizacji, to wskazuje również na jej aspekty gospodarcze i społeczne, jako czynnik służący osiąganiu celów POnZ (wysoka jakość życia i zamożność społeczeństwa sprzyjają zainteresowaniu dziedzictwem kulturowym). Przede wszystkim jednak program podkreśla kompleksowy

charakter rewitalizacji jako warunek konieczny tego typu działań. Ta optyka zapewnia wysoki poziom spójności między POnZ a GPR. Program postuluje też rozwiązania, których zastosowanie mogłoby przyczynić się do podniesienia skuteczności działań rewitalizacyjnych. Chodzi w pierwszym rzędzie o powoływanie parków kulturowych jako skutecznego narzędzia ochrony dziedzictwa kulturowego i zapanowania nad chaosem przestrzennym. Możliwość i zasadność wykorzystania tych rozwiązań powinna być szczegółowo przeanalizowana na etapie wdrażania GPR. Ponadto proponuje się powoływanie w oparciu o schemat działania spółek prawa handlowego „towarzystw odnowy", którym uda się wypracować model połączenia działalności komercyjnej z ochroną dziedzictwa.

POnZ wygasł z końcem 2016 r., co rodzi potrzebę jego aktualizacji. Upływ czasu, na jaki sformułowano program, rodzi pytanie o stopnień jego realizacji. Przy braku twardych wskaźników w programie nie jest to jednoznaczne, ale stopień ten na pewno nie jest wysoki. Dodatkowo należy stwierdzić, że treść POnZ jest kolejnym przyczynkiem do projektowania Strategii rozwoju miasta opartej o dziedzictwo, wizerunek i potencjał przemysłowy.

REKOMENDACJA
Biorąc pod uwagę wysoką spójność dotychczasowego POnZ z treścią GPR, nowy dokument, przynajmniej w odniesieniu do obszaru rewitalizacji, powinien mieć charakter kontynuacji po zaktualizowaniu listy obiektów. Równocześnie jednak warto zadbać, aby w jego treści sformułować podstawy do jak najlepszej koordynacji z GPR i wykreowania mechanizmu synergii między oboma programami. GPR może być czynnikiem, który zwiększy możliwości realizacji kolejnego POnZ**.** Rekomendowane jest wzmocnienie ochrony dóbr kultury współczesnej.

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

2.1. Wprowadzenie do pogłębionej diagnozy obszarów rewitalizacji

Art. 10. ust. 1. Ustawy o rewitalizacji definiuje obszar rewitalizacji jako *„obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację (…)”*.

Tworząc Gminny Program Rewitalizacji konieczne jest wykonanie pogłębionych badań i sporządzenie szczegółowej diagnozy w odniesieniu do obszaru rewitalizacji. Wskazuje na to wyraźnie art. 15. ust.1 p.1 Ustawy, zgodnie z którym Gminny Program Rewitalizacji powinien *„zawierać szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji obejmującą analizę negatywnych zjawisk i lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru”*.

Niniejsza szczegółowa diagnoza pomimo pewnych powiązań z diagnozą przeprowadzoną na potrzeby delimitacji obszaru rewitalizacji nie jest z nią tożsama. Różnice widoczne są zarówno w zakresie terytorialnym badań oraz poziomie ich szczegółowości. Pogłębiona diagnoza jest analizą przyczynowo – skutkową, pokazuje zakres oraz intensywność występowania danych problemów, a także źródła ich powstawania.

Celem pogłębionej diagnozy jest poznanie potrzeb, wyznaczenie celów rewitalizacji oraz określenie działań jakie należy podjąć, aby wyprowadzić obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Tab. 1. Różnice pomiędzy diagnozą przeprowadzoną na potrzeby delimitacji obszaru rewitalizacji a diagnozą przeprowadzoną na potrzeby opracowania GPR.

Delimitacja obszaru rewitalizacji w gminie Starachowice	Pogłębiona diagnoza na potrzeby opracowania gminnego programu rewitalizacji
DIAGNOZOWANY OBSZAR Terytorium całego miasta.	**DIAGNOZOWANY OBSZAR** Obszar rewitalizacji przy ewentualnym odniesieniu do diagnozy miasta.
RODZAJ DANYCH Przewaga danych ilościowych, minimalny zakres danych jakościowych.	**RODZAJ DANYCH** Dane ilościowe i jakościowe.
CEL DIAGNOZY Zidentyfikowanie negatywnych zjawisk na obszarze całego miasta.	**CEL DIAGNOZY** Analiza negatywnych zjawisk pod kątem przyczyn ich powstawania oraz skutków jakie wywołują. Analiza lokalnych potencjałów.

Źródło: opracowanie własne

Struktura szczegółowej diagnozy wygląda następująco:

- Pogłębiona analiza negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji (sfery: społeczna, gospodarcza, środowiskowa, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna).
- Analiza lokalnych potencjałów.

Ryc. 3. Schemat szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji

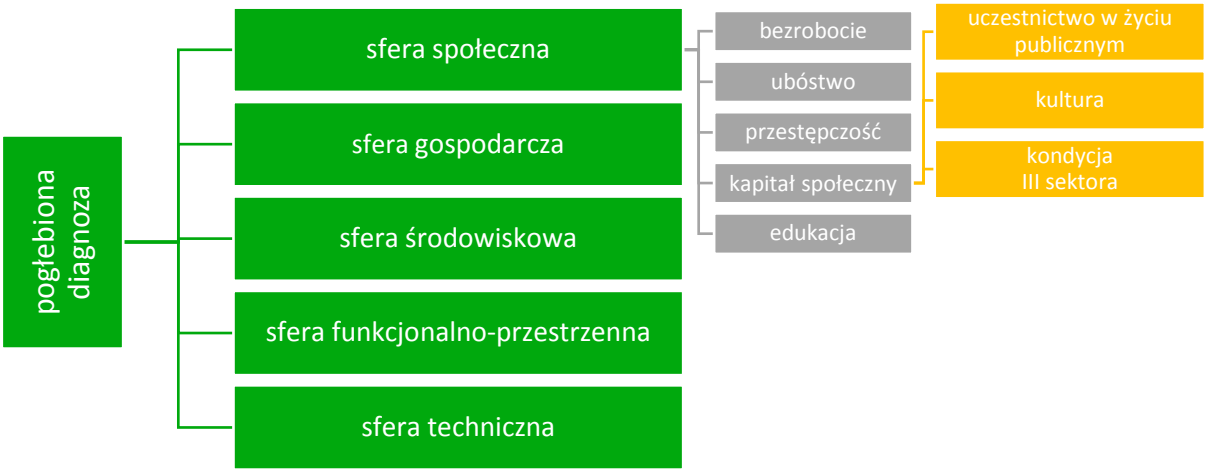

Źródło: opracowanie własne

2.2. Tło demograficzne

Na dzień 1 grudnia 2016 r. obszar rewitalizacji zamieszkiwało 10 501 osób, w porównaniu z danymi z 2015 r., liczba mieszkańców nieznacznie się zwiększyła (10 416 osób). Biorąc pod uwagę strukturę wieku, największy odsetek osób w wieku 60+ zamieszkuje na północny obszaru tj. na osiedlu Majówka (32,2% osób) oraz na osiedlu Wierzbnik (31,9% osób), a największy odsetek osób młodych w wieku 0-18 zamieszkuje Dolne-Wzgórze (16,4% osób).

Ryc. 4. Najwyższa nadreprezentacja grup wiekowych w danej strefie jednostki rewitalizacji do odsetka poszczególnych grup wiekowych w mieście

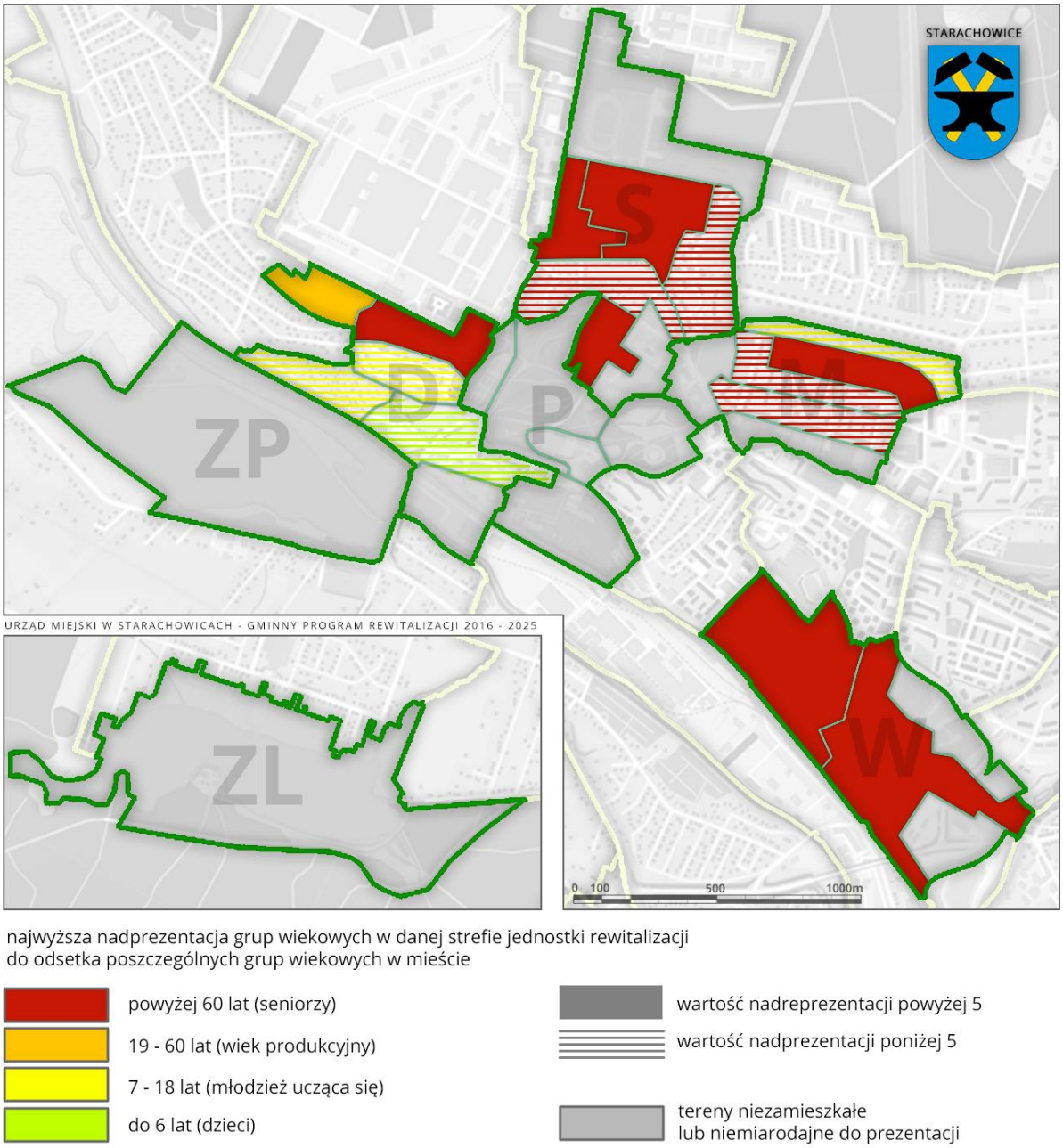

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM w Starachowicach

Ryc. 5. Najniższa nadreprezentacja grup wiekowych w danej strefie jednostki rewitalizacji do odsetka poszczególnych grup wiekowych w mieście.

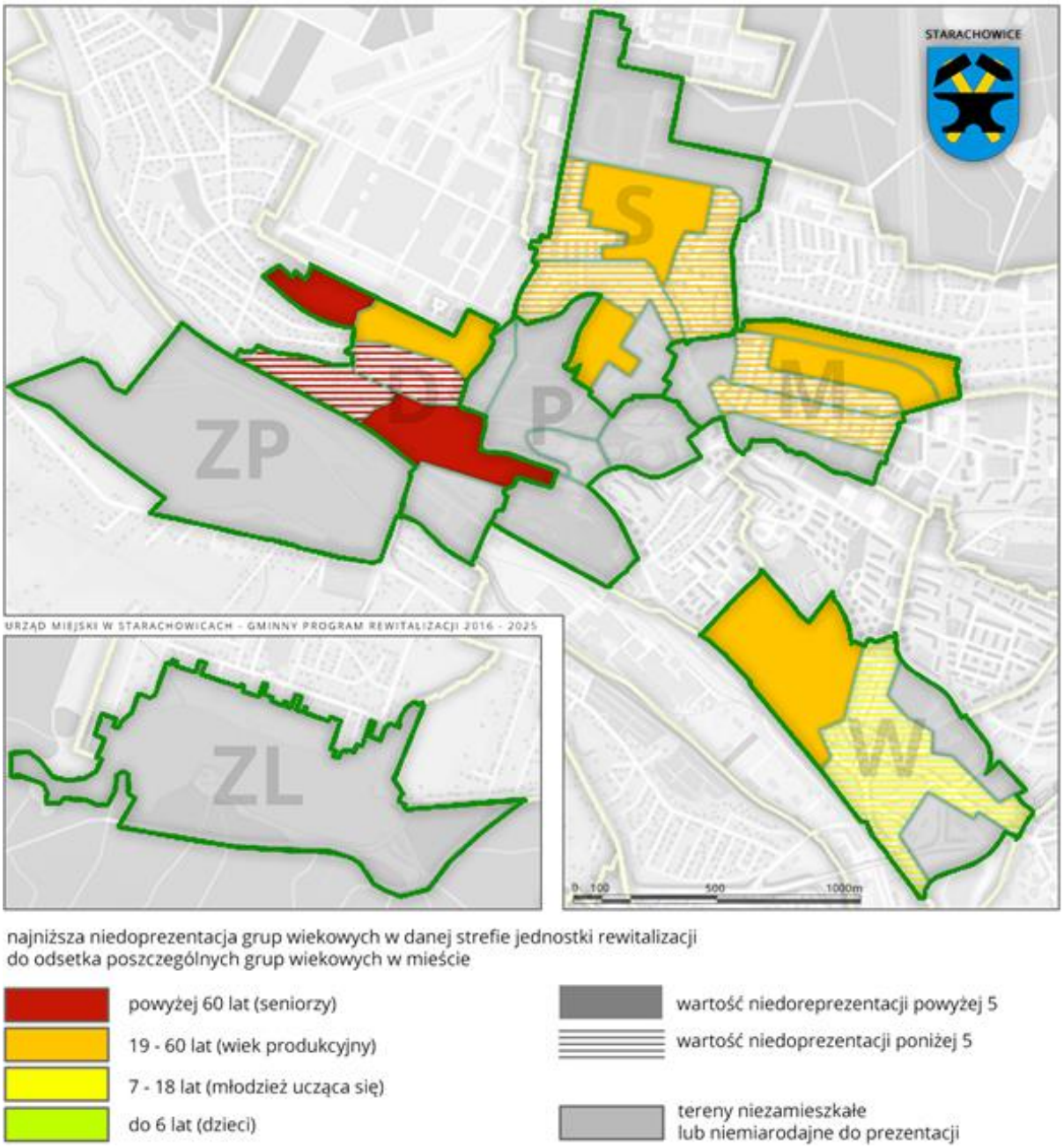

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM w Starachowicach

Największą gęstość zaludnienia notuje się na obszarach gdzie znajduje się najwięcej budynków wielorodzinnych, czyli na Majówce (ul. 8 Maja, ul. Majówka), Dolnych-Wzgórzu (ul. Zakładowa) oraz Stadionie (ul. Radomska, ul. Harcerska).

Ryc. 6. Gęstość zaludnienia na terenach zamieszkałych na 1 km^2.

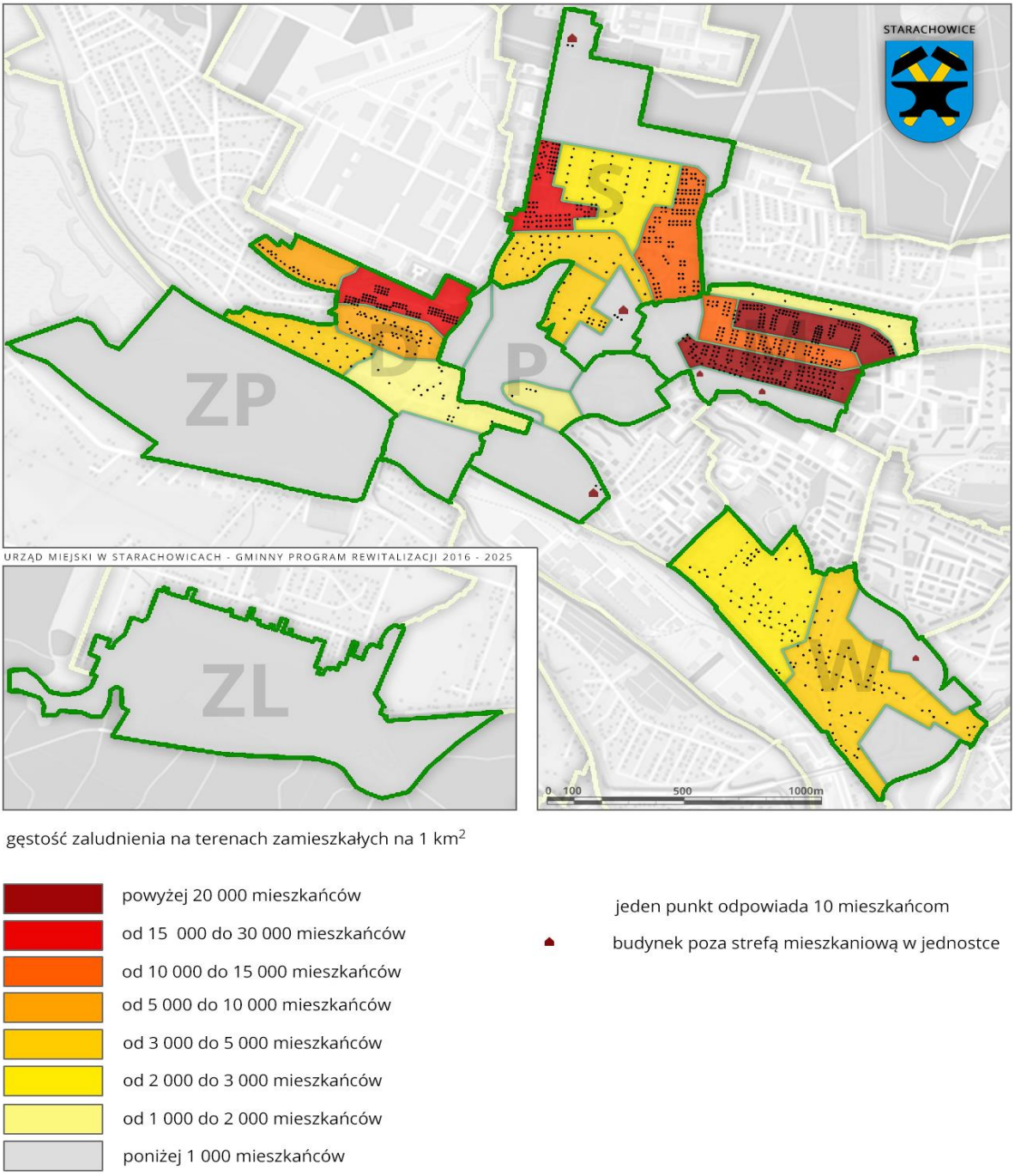

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM w Starachowicach

2.3. Sfera społeczna

Problemy społeczne rozumiane są jako zjawiska, które dotyczą wielu osób w społeczności oraz mają charakter powtarzający się, a nie jednorazowy[1]. Niniejsza diagnoza przyczynia się do oceny i charakterystyki danego fragmentu życia społecznego w odniesieniu do szerszych zjawisk oraz procesów występujących na obszarze rewitalizacji, wskazuje także czynniki społeczne, które mogą stać się zalążkiem pożądanych zmian.

*Ryc. 7. Schemat analizy negatywnych zjawisk w sferze społecznej***.**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie T. Schimanek, Diagnozowanie problemów społecznych, Warszawa 2015

Zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji, pogłębionej diagnozie w sferze społecznej zostały poddane następujące zjawiska: **bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, poziom edukacji i kapitału społecznego oraz poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym**.

Na podstawie zgromadzonych danych można zauważyć, że wskaźniki dotyczące kapitału społecznego przenikają się razem ze wskaźnikami dotyczącymi poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, stąd opis wyników pogłębionych badań dotyczący wyżej wymienionych zjawisk ujęty został w strukturze niniejszego dokumentu jako „Analiza kapitału społecznego".

[1] Patrz: T. Schimanek, *Diagnozowanie problemów społecznych*, Warszawa 2015, s.4 http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2015_4.pdf (dostęp z dnia 14.12.2016)

2.3.1. Bezrobocie

Według danych z 2016 r. obszar rewitalizacji zamieszkuje 24,4 % osób bezrobotnych spośród wszystkich osób bezrobotnych zarejestrowanych na terenie całego miasta. Szczególne natężenie zjawiska występuje na osiedlu Dolne - Wzgórze. Jet to po części związane ze strukturą wiekową mieszkańców tego obszaru (Dolne - Wzgórze są w większości zamieszkiwane przez osoby w wieku produkcyjnym) oraz niskim stopniem ich kwalifikacji zawodowych.

Ryc. 8. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w odniesieniu do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym na obszarze rewitalizacji.

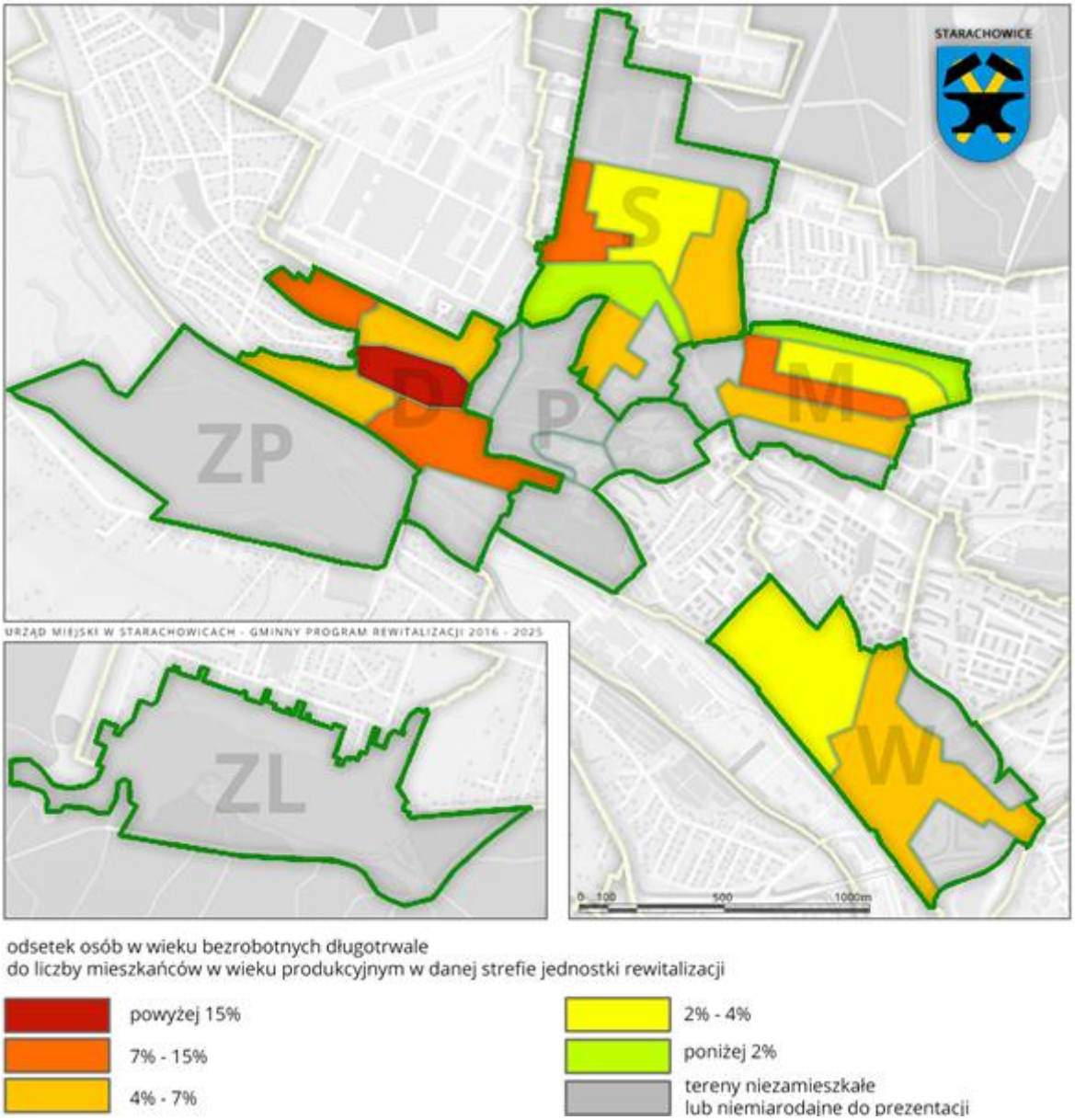

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z PUP w Starachowicach

Poziom oraz struktura bezrobocia na obszarze rewitalizacji w poszczególnych jednostkach wytyczonych na potrzeby delimitacji obszaru rewitalizacji przedstawia tabela nr. 2.

Tab. 2. Poziom bezrobocia na w poszczególnych osiedlach na obszarze rewitalizacji.

	MAJÓWKA	DOLNE-WZGÓRZE	WIERZBNIK	STADION
Odsetek osób bezrobotnych w danej jednostce w **2015 r**. w odniesieniu do liczby mieszkańców danej jednostki.	5,35%	10,86%	5,99%	4,48%
Odsetek osób bezrobotnych w danej jednostce w **2016 r**. w odniesieniu do liczby mieszkańców danej jednostki.	6% ↑	**9%** ↓	7%↑	4% ↓
Liczba osób długotrwale bezrobotnych w danej jednostce w **2016 r.**	214	121	27	72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z PUP w Starachowicach

W kontekście pogłębionej diagnozy wydaję się zasadne zbadanie struktury bezrobotnych z uwzględnieniem danych dotyczących zawodów deficytowych i nadwyżkowych na starachowickim rynku pracy. Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Starachowicach zawody, w których osób chętnych do pracy jest więcej niż ofert pracy to: sprzedawca, technik ekonomista, murarz, ślusarz, technik mechanik, robotnik budowlany, kucharz, tokarz w metalu, piekarz, cukiernik. Natomiast zawody, które notują deficyt fachowców to: robotnik gospodarczy, technik prac biurowych, kierowca samochodu dostawczego, zbrojarz, operator koparko–ładowarki, pracownik ochrony fizycznej bez licencji, listonosz, nauczyciele szkół specjalnych, asystent osób niepełnosprawnych, pracownik kancelaryjny.

Znaczna część osób bezrobotnych mieszkających na obszarze rewitalizacji posiada zawód zdefiniowany jako nadwyżkowy (mechanik, kucharz, sprzedawca, ślusarz, tokarz). Natomiast jest niewiele osób, które swoim profilem odpowiadałyby na zapotrzebowanie lokalnego rynku pracy. Szansą dla osób o niskich bądź nieodpowiednich kwalifikacjach zamieszkujących obszar rewitalizacji mogą być nie tylko specjalistyczne kursy czy szkolenia, ale przede wszystkim tworzenie nowych miejsc pracy przez przedsiębiorców oraz poprzez działania władz samorządowych np. powoływanie spółdzielni socjalnych, modernizację zdegradowanych przestrzeni, obiektów, które mają potencjał na stworzenie oferty turystycznej czy rekreacyjnej i w konsekwencji pobudzenie gospodarcze regionu. Takimi przestrzeniami na obszarze rewitalizacji są przede wszystkim zbiorniki wodne i park miejski, ale również teren Starachowic

Dolnych, który dzięki uporządkowaniu i nadaniu mu nowych funkcji może być miejscem działalności lokali usługowych czy gastronomicznych co będzie sprzyjać powstawaniu nowych miejsc pracy. Strukturę osób bezrobotnych na obszarze rewitalizacji przedstawia poniższa tabela nr 3.

Tab. 3. Obszary rewitalizacji - kwalifikacje zawodowe.

	Liczba osób bez zawodu	NAJCZĘŚCIEJ REPREZENTOWANE ZAWODY BEZ PRACY NA OBSZARZE REWITALIZACJI									
		mechanik	kucharz	pomocniczy robotnik drogowy	sprzedawca	mechanik/ elektromechanik	technik ekonomista	ślusarz	ekonomista	tokarz	technik administracji
DOLNE-WZGÓRZE	17	12	12	11	8	-	-	-	-	-	-
MAJÓWKA	22	16	-	-	18	-	6	6	-	-	-
STADION	9	11	-	-	12	-	-	-	6	5	-
WIERZBNIK	13	-	4	-	5	4	-	-	-	-	3
PODSUMOWANIE	**61**	**39**	**16**	**11**	**43**	**4**	**6**	**6**	**6**	**5**	**3**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
BEZROBOCIE	Z 1

2.3.2. Ubóstwo

Pojęcie ubóstwa w niniejszej diagnozie zostanie przedstawione według trzech kategorii[2]:

- **ubóstwo absolutne** (bezwzględne, obiektywne) - rozumiane jako, stan posiadania mniej niż obiektywnie zdefiniowane absolutne minimum,
- **ubóstwo relatywne** (względne, obiektywne) - oznacza stan posiadania mniej niż inni w społeczeństwie,
- **ubóstwo subiektywne** - poczucie jednostki, że nie ma się wystarczająco dużo, aby sobie poradzić.

Pomiar ubóstwa absolutnego polega na określeniu dochodów potrzebnych do zakupu dóbr i usług zaspokajających niezbędne potrzeby jednostki, a także jej rodziny. Minimum

[2] Por. A. Sączewska-Piotrowska, *Badanie dynamiki ubóstwa w Polsce z wykorzystaniem modeli analizy w historii zdarzeń o czasie dyskretnym,* w: STUDIA DEMOGRAFICZNE 1(163), 2013, s.74.

egzystencji za 2015 r. dla gospodarstwa domowego z dwojgiem dzieci na utrzymaniu oszacowano na 1 856,45 zł (464,00 zł na osobę). Koszyk minimum przeżycia dla osoby samotnej w wieku produkcyjnym wyniósł 545,76 zł, a dla samotnego emeryta 518,00 zł[3]. W Polsce do przyjmowania świadczeń z pomocy społecznej uprawnione są osoby, których dochód wynosi nie więcej niż **634,00 zł** dla osoby samotnie gospodarującej, oraz nie więcej niż **514,00 zł** dla osoby w rodzinie[4]. W związku z powyższym zjawisko ubóstwa absolutnego na obszarze rewitalizacji będzie mierzone skalą korzystania z zasiłków pomocy społecznej.

Koncepcja ubóstwa relatywnego oznacza porównanie zjawiska w odniesieniu do sytuacji innych grup w społeczeństwie. Konieczne jest zatem ukazanie problemu ubóstwa występującego na obszarze rewitalizacji na tle skali występowania zjawiska w odniesieniu do obszaru całego miasta.

Zarówno koncepcja ubóstwa absolutnego, jak i relatywnego dokonuje oceny występowania zjawiska niezależnie od osobistych przekonań badanych jednostek. W ujęciu subiektywnym oceny poziomu zaspokojenia potrzeb dokonują same badane jednostki (osoby, rodziny, gospodarstwa domowe). Poziom ubóstwa subiektywnego na obszarze rewitalizacji został określony za pomocą badań jakościowych (badania ankietowe, wywiady pogłębione, spacery badawcze). W efekcie przeprowadzonych badań, możliwe stało się wyróżnienie następujących grup zagrożonych ubóstwem:

- samotne matki, najczęściej bezrobotne lub uzależnione od alkoholu,
- rodziny małe (1 dziecko) z bardzo niewielkim dochodem (tzw. pracujący ubodzy - osoby aktywne zawodowo, których dochody nie wystarczają na pokrycie kosztów życia), niezdolne do samodzielnego zaspokojenia potrzeb, ale nie mogące liczyć na program rządowy Rodzina 500+,
- rodziny pozbawione dochodu ze względu na bezrobocie: długotrwałe (skutkujące, w opinii badanych, niechęcią do podejmowania pracy) oraz bezrobocie powiązane z niskimi (bądź wąskimi) kwalifikacjami,
- rodziny, w których obserwowane jest dziedziczenie biedy oraz towarzyszącego jej wzoru życia,

[3] Informacja o wysokości minimum egzystencji w 2015 r. (dane średnioroczne), Warszawa, 9 kwietnia 2016 r. s. 2, https://www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-egzystencji-2 (dostęp z dnia 8.12.2016).

[4] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 1058).

- osoby/rodziny chore, u których dysproporcja między dochodami, a wydatkami na leczenie prowadzi do spirali zadłużenia,
- osoby starsze.

W przypadku rodzin zamieszkujących obszar rewitalizacji zależność od pomocy społecznej jest bardzo wysoka – stanowi ona podstawowe, a często jedyne, źródło utrzymania rodziny. Zależność ta nie jest oceniana pozytywnie przez samych badanych: *„MOPS nauczył ludzi nic nie robienia, chodzenia po pieniądze. (…) MOPS to jest takie wyciąganie ręki po darmowe pieniądze, to są takie pieniądze, z których nie da się żyć. To jest tylko na chwilę”.*

Ubóstwo absolutne i relatywne

Badając problem ubóstwa w Starachowicach można zauważyć, że obszar rewitalizacji odznaczają się negatywnie na tle występowania problemu ubóstwa w skali miasta. Liczba osób pobierających zasiłki stałe obszarze rewitalizacji stanowi jedną trzecią wszystkich osób pobierających zasiłki stałe w skali całego miasta. Szczególna koncentracja osób zagrożonych deprywacją na obszarze rewitalizacji dotyczy jednostki Dolne-Wzgórze gdzie zlokalizowane są budynki z gminnymi mieszkaniami socjalnymi i komunalnymi. Czynnikami, które mogą pogłębiać poczucie deprywacji to zły stan techniczny budynków mieszkalnych, brak przyjaznych przestrzeni publicznych, stygmatyzacja osiedla, brak trwałych mechanizmów współpracy pomiędzy instytucjami pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami rynku pracy na rzecz wsparcia mieszkańców osiedla Dolne-Wzgórze.

Tab. 4. Zasiłki stałe na obszarze rewitalizacji.

ODSETEK OSÓB POBIERAJĄCYCH ZASIŁKI STAŁE Z MOPS W 2015	MAJÓWKA	DOLNE-WZGÓRZE	WIERZBNIK	STADION	
W ODNESIENIU DO MIESZKAŃCÓW DANEJ JEDNOSTKI	1,22%	4,43%	1,76%	1,30%	
W ODNIESIENIU DO CAŁEGO MIASTA	8,45%	15,1%	3,31%	6,47%	33,33%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Delimitacji Obszaru Rewitalizacji w Gminie Starachowice.

Według danych MOPS najczęstszymi przyczynami zgłaszania się mieszkańców obszaru rewitalizacji po pomoc w latach 2015 – 2016 były niepełnosprawność, alkoholizm oraz bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych (rodziny wielodzietne, rodziny niepełne).

Ryc. 9. Odsetek osób pobierających zasiłki z MOPS.

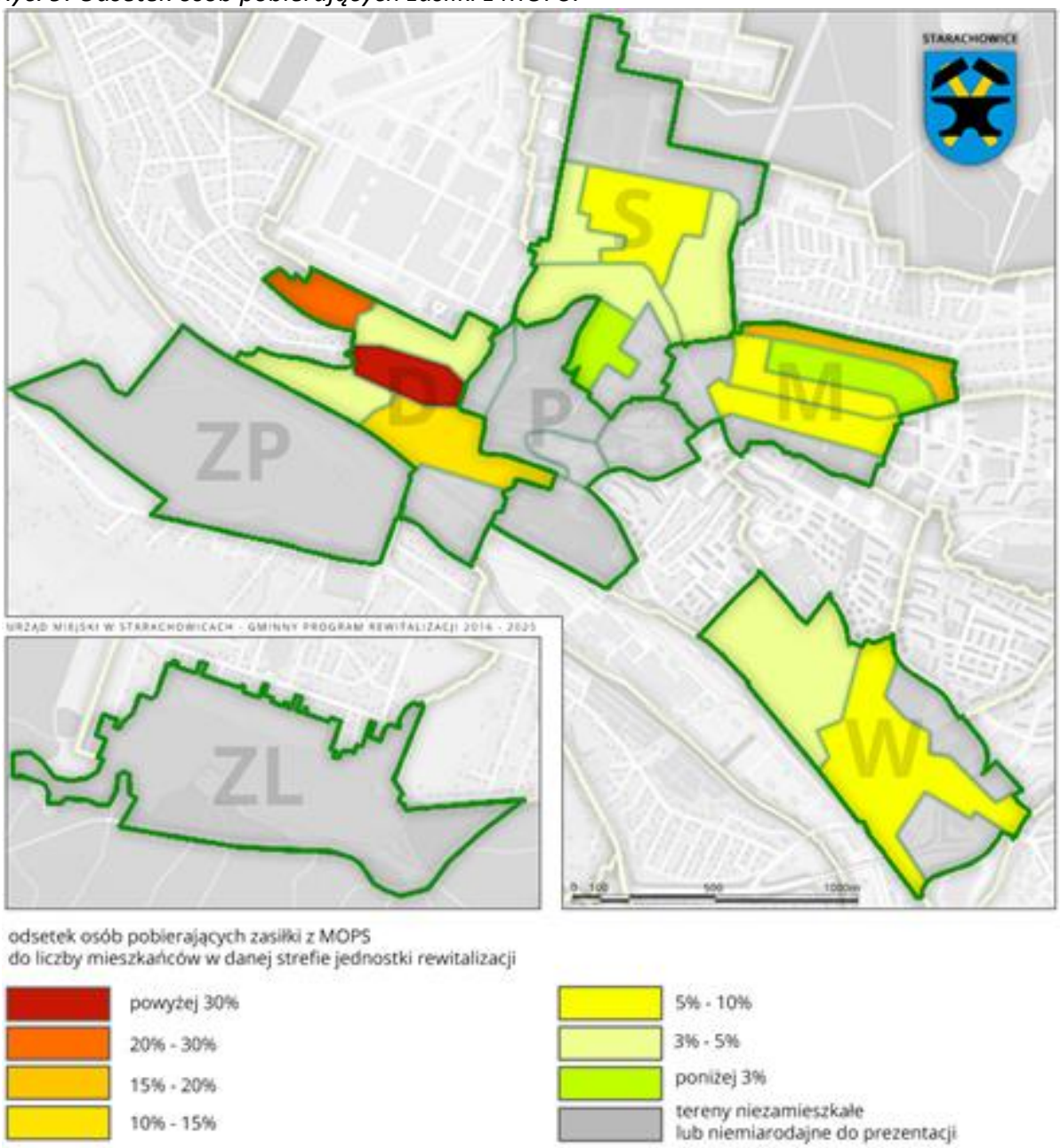

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Starachowicach

Ubóstwo subiektywne

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, jako główne wskaźniki doświadczanego przez nich ubóstwa wskazują na:

- warunki mieszkaniowe – niewielki metraż mieszkań, mała liczba pomieszczeń (część mieszkań jest jednoizbowych lub jest to jeden pokój i kuchnia), w części przypadków niski standard techniczny (ogrzewanie opałem, brak wentylacji, wilgoć, zagrzybienie ścian),

- niskie budżety domowe – niezbędne jest ich uzupełnianie o pomoc rzeczową, w tym pomoc w zaopatrywaniu się w żywność. Skutkuje to często koniecznością zaciągania pożyczek z ryzykiem wpadnięcia w spiralę zadłużenia (zaciągania pożyczek na poczet spłaty poprzednich),
- brak dostępu do dóbr niezbędnych dla zaspokojenia potrzeb innych niż podstawowe (np. edukacyjne dzieci),
- brak możliwości spędzania czasu wolnego w interesujący (rozwijający) sposób,
- brak możliwości uczestnictwa w imprezach i wydarzeniach kulturalnych,
- brak poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania.

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
UBÓSTWO ABSOLUTNE	Z 2
UBÓSTWO SUBIEKTYWNE	Z 3
ALKOHOLIZM	Z 4
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	Z 5
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH	Z 6
ZŁE WARUNKI MIESZANIOWE	Z 7
NISKIE BUDŻETY DOMOWE I NIEDOSTĘPNOŚĆ DO DÓBR „WYŻSZYCH”	Z 8

2.3.3. Przestępczość

Problem przestępczości na obszarze rewitalizacji można rozpatrywać po pierwsze poprzez pryzmat danych statystycznych, a po drugie poprzez subiektywne poczucie bezpieczeństwa osób użytkujących, mieszkających na danym terytorium. Jak dowodzą badania, istnieje silna korelacja pomiędzy zjawiskiem przestępczości a gęstością zaludnienia, problemami bezrobocia, ubóstwa, marginalizacji czy niskiego poziomu edukacji, które występują na danym obszarze[5]. Na potrzeby pogłębionej diagnozy z zakresu przestępczości poddano analizie następujące dane:

[5] Por. Kinga Kądziołka, Bezrobocie, ubóstwo, i przestępczość w Polsce. Analiza zależności na poziomie województw, [w:] Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, 242, Seria: Ekonomia nr 3, pod red. W. Szkutnika, Katowice 2015.

- dane statystyczne z Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa,
- liczba wykroczeń na obszarze rewitalizacji odnotowanych przez Straż Miejską w okresie 2015 r. oraz w I połowie 2016 r.,
- połączony wskaźnik bezrobocia i ubóstwa (liczba osób pozostających bez pracy oraz pobierających zasiłki),
- badania jakościowe (ankiety, wywiady, wizje lokalne).

Jak pokazują dane statystyczne z Krajowej Mapy Bezpieczeństwa Drogowego, koncentracja interwencji policji związanych z zakłócaniem porządku publicznego, spożywaniem alkoholu w miejscu publicznym oraz z kradzieżą mienia jako wykroczeniem pokrywa się z obszarem rewitalizacji. Najwięcej interwencji policji oraz straży miejskiej koncentrowało się w miejscach najczęściej użytkowanych przez starachowiczan, takich jak np. Rynek na Wierzbniku (98 interwencji Straży Miejskiej), Starachowice Dolne, (79 interwencji), ul. Szkolna wraz placówkami edukacyjnymi oraz obiektami sportowymi (31 interwencji) czy ul. Radomska – droga wojewódzka z przewagą obiektów handlowych i usługowych (42 interwencje). Powyższa statystyka nie daje nam jednak pełnej wiedzy na temat miejsca zamieszkiwania osób, które popełniły powyższe wykroczenia, a jedynie ukazuje skalę problemów związanych z bezpieczeństwem na obszarze rewitalizacji.

Podczas spacerów badawczych na obszarze rewitalizacji jako miejsca niebezpieczne mieszkańcy wskazywali Park Miejski oraz tereny wokół zbiornika wodnego Lubianka. Najczęstszymi sygnalizowanym problemami w były: obecność osób nadużywających alkohol, wandalizm, chuligaństwo oraz zły stan infrastruktury. Ze względu na funkcję rekreacyjną zbiornika Lubianka, najwięcej incydentów związanych z przestępczością odnotowuje się w miesiącach letnich.

Ryc. 10. Interwencje Policji związane z zakłóceniem porządku publicznego.

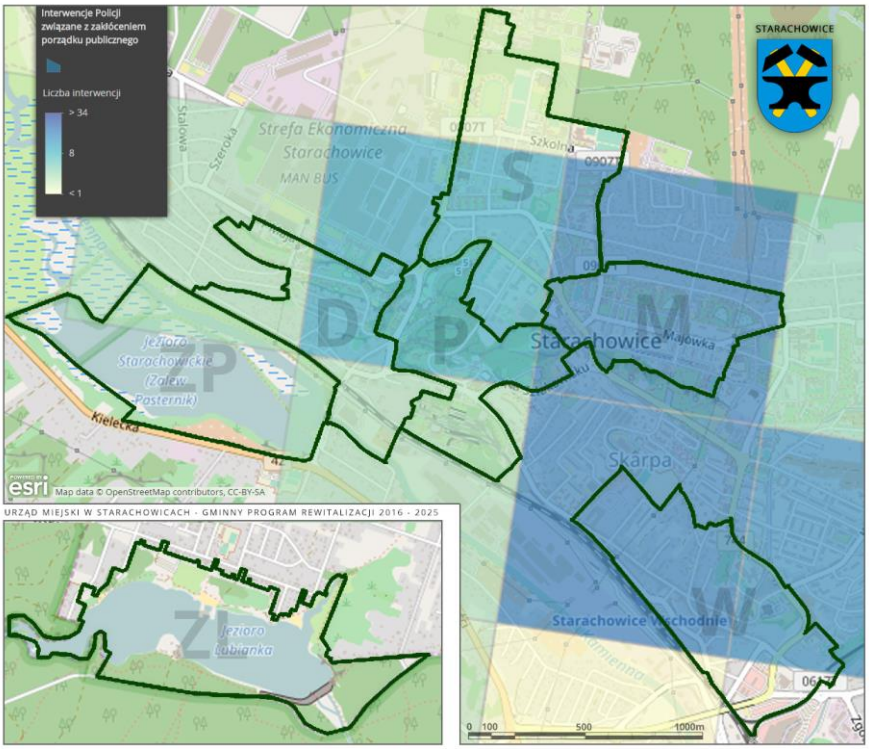

Źródło: Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa. Dane za okres styczeń - wrzesień 2016 r.

Ryc. 11. Interwencje Policji związane ze spożywaniem alkoholu w miejscu publicznym.

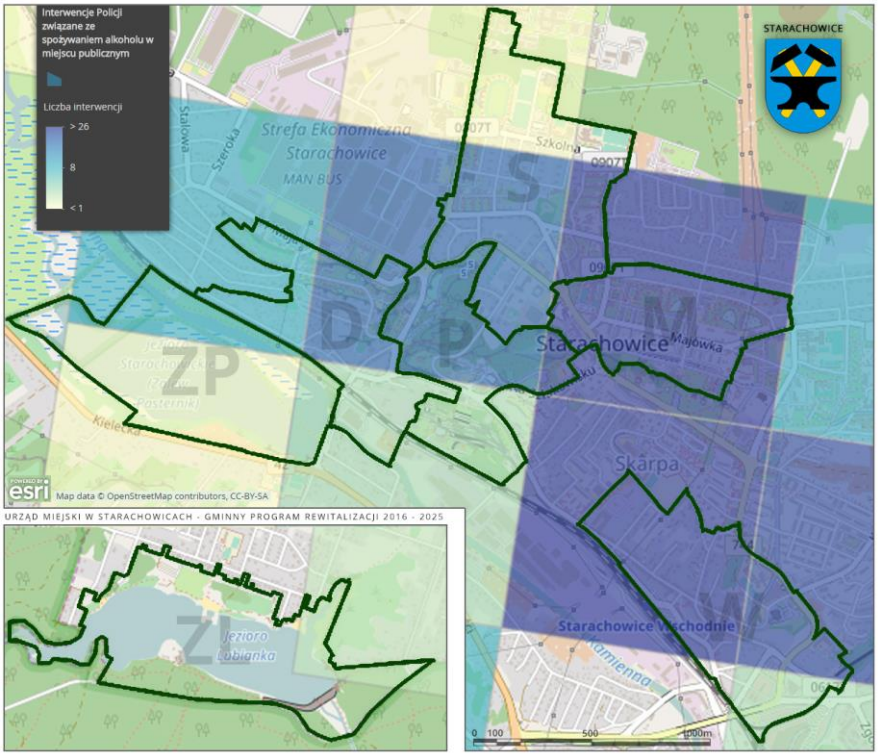

Źródło: Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa. Dane za okres styczeń - wrzesień 2016 r.

Dokładniejszy obraz problemu przestępczości pokazują dane straży miejskiej dotyczące liczby zanotowanych wykroczeń w poszczególnych miejscach na obszarze rewitalizacji. Pod tym względem jako najbardziej niebezpieczne zostały zdiagnozowane osiedla Majówka i Stadion. W przypadku obydwu osiedli istnieje silna zależność pomiędzy liczbą zanotowanych wykroczeń a gęstością zaludnienia, liczbą osób bezrobotnych oraz zagrożonych ubóstwem. Według danych Straży Miejskiej (SM) najwięcej wykroczeń na terenie Majówki odnotowano przy ul. Majówka tj. 54% ze wszystkich interwencji SM na tym obszarze. Tam też znajduje się największa koncentracja budynków mieszkalnych, gdzie mieszka ponad połowa osób bezrobotnych i pobierających zasiłki z MOPS.

Ryc. 12. Analiza wykroczeń na Majówce.

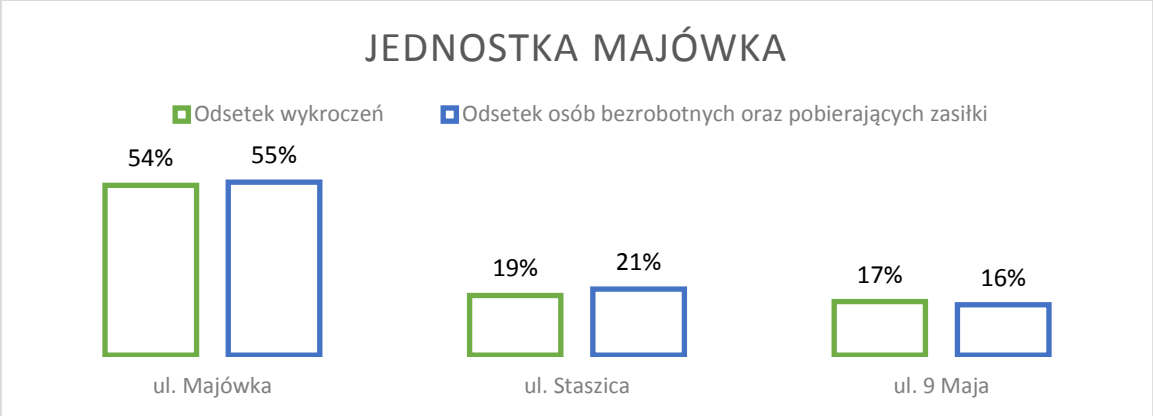

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SM w Starachowicach za okres 2015–I poł. 2016

Osiedle Stadion to również teren z dominującą wielorodzinną zabudową mieszkalną. Najwięcej wykroczeń według danych SM odnotowano w pobliżu dużego skupiska budynków mieszkalnych wielorodzinnych.

Ryc. 13. Analiza wykroczeń na Stadionie.

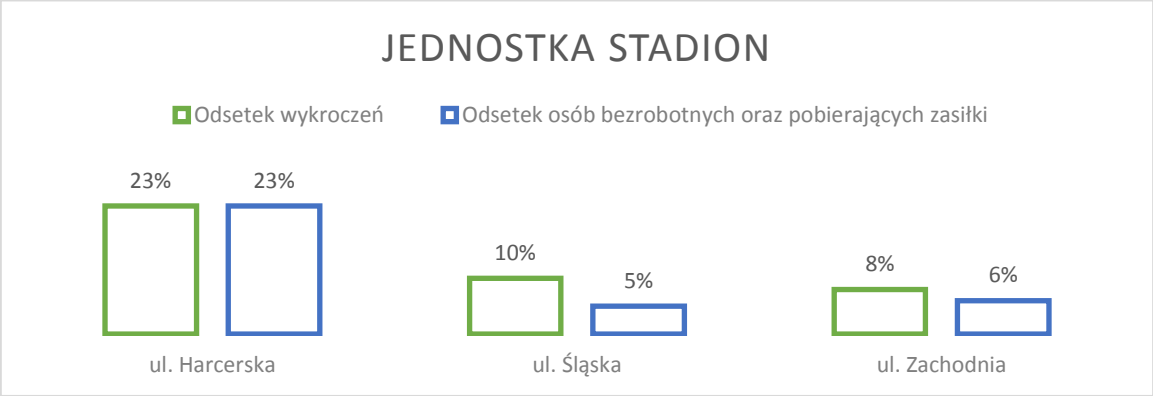

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SM w Starachowicach za okres 2015–I poł. 2016

W przypadku jednostki Dolne-Wzgórze należy analizować zjawisko przestępczości uwzględniając kilka podobszarów, które można wyraźnie wyodrębnić w strukturze przestrzennej osiedla.

- ul. Nadrzeczna z dominującą zabudową jednorodzinną, gdzie odnotowano niewiele wykroczeń.
- ul. Zakładowa, gdzie odnotowano 25% wszystkich interwencji z całego obszaru. Przy ul. Zakładowej mieszka 17% osób dotkniętych problemem ubóstwa i 22% bezrobotnych z ogólnej liczby osób ubogich i bezrobotnych zamieszkujących na obszarze Dolne-Wzgórze.
- ul. Widok i ul. Robotnicza – wielorodzinne budynki mieszkalne, stanowiące zasób gminnych lokali socjalnych i komunalnych – na tym obszarze występuje największa koncentracja osób bezrobotnych oraz ubogich w porównaniu z całą jednostką, co nie przekłada się na liczbę interwencji straży miejskiej – razem 17% incydentów z całego obszaru. Na mniejszą liczbę zanotowanych przestępstw przy wymienionych ulicach wpływa fakt wzmocnionych więzi sąsiedzkich. Ponadto mieszkańcy sami wyszli z inicjatywą zmiany własnego otoczenia, powołali stowarzyszenie, starają się dbać o porządek wokół budynków mieszkalnych, domagają się częstszych patroli straży miejskiej czy policji oraz zainstalowania monitoringu.
- Starachowice Dolne - obszar dworca PKP oraz strefa handlowo-usługowa przy ul. Radomskiej i ul. Hutniczej (sklepy spożywcze, mała gastronomia, lombard, kantor, sklepy z tanią odzieżą, sklepy monopolowe, kredyty „chwilówki”, bary, lokale z automatami do gier). Na tym obszarze popełniono 35,45% wykroczeń, jest to największy odsetek zanotowanych przestępstw na obszarze Dolne – Wzgórze i ogólnie na obszarze rewitalizacji.

Na Wierzbniku natomiast odnotowano największą liczbę interwencji w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Czynnikami mogącymi wpływać na podwyższoną liczbę wykroczeń jest funkcja tego terenu. Wierzbnik to w większości strefa usługowo-handlowa wraz z dworcem PKP „Starachowice Wschodnie”.

*Ryc. 14. Liczba interwencji Straży Miejskiej na 100 mieszkańców***.**

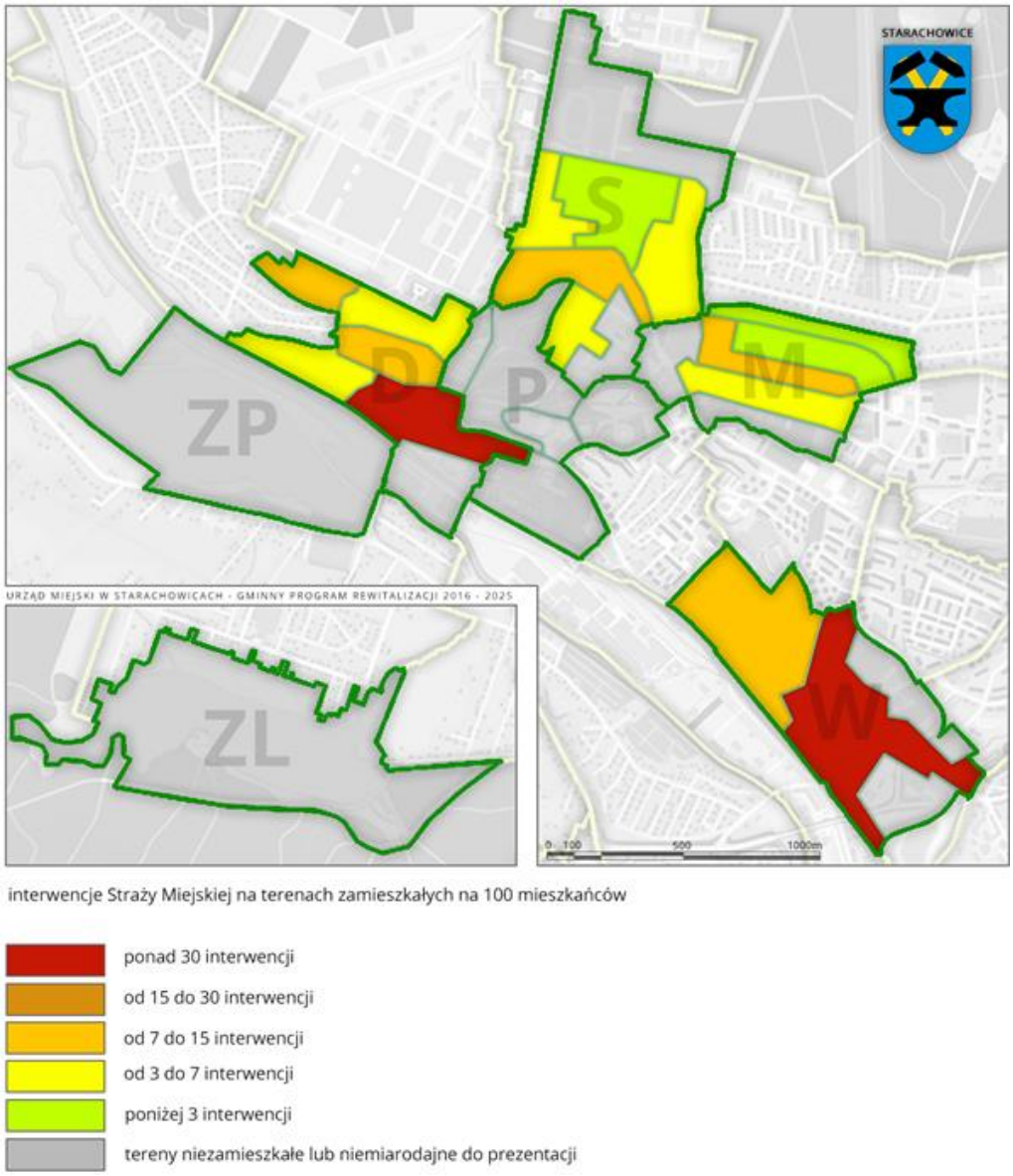

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej w Starachowicach za okres 2015 – I poł. 2016

Analizując subiektywne odczucia mieszkańców obszaru rewitalizacji ocena poczucia bezpieczeństwa na wszystkich Osiedlach była bardzo zbliżona[6]. **Aż 64% wszystkich osób ocenia stan bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji „Negatywnie" lub „Zdecydowanie negatywnie".** Mieszkańcy zgodnie artykułowali potrzebę poprawy bezpieczeństwa poprzez zwiększenie liczby patroli SM oraz policji, zainstalowanie oświetlenia na osiedlach czy

[6] Dane na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji podczas spacerów studyjnych.

poprawienie oznakowania ulic. Często również sygnalizowano problem obecności osób nadużywających alkohol w miejscach publicznych oraz wandalizm.

Ryc. 15. Odsetek osób z poszczególnych jednostek, którzy negatywnie ocenili stan bezpieczeństwa.

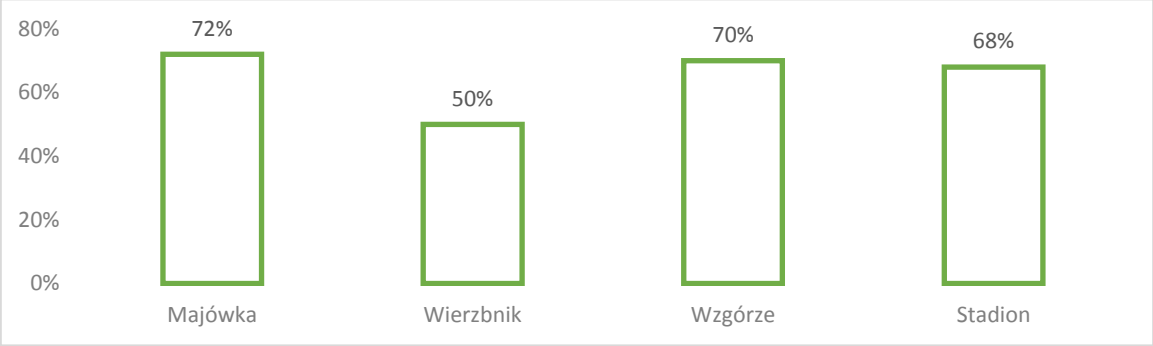

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej w Starachowicach za okres 2015 – I poł. 2016

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
BRAK POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA	Z 9
ZAKŁÓCANIE PORZĄDKU PUBLICZNEGO	Z 10

2.3.4. Kapitał społeczny

Kapitał społeczny jest pojęciem odnoszącym się do szerokiego zakresu działań, relacji i postaw społecznych. Dużym utrudnieniem w badaniu poziomu i jakości kapitału społecznego jest wielość definicji oraz problemy w doborze mierników tego zjawiska. Pomimo licznych pojawiających się propozycji, w jaki sposób można mierzyć kapitał społeczny, wciąż wydają się one niewystarczające[7]. Na potrzeby niniejszej diagnozy przyjęto definicję kapitału społecznego zaproponowaną przez badaczy Banku Światowego, która określa kapitał społeczny jako: **„instytucje, związki, postawy i wartości, które kierują relacjami między ludźmi i przyczyniają się do wzrostu ekonomicznego i społecznego”.**

Zgodnie z powyższą definicją, Bank Światowy dokonuje diagnozy kapitału społecznego m.in. za pomocą pomiaru członkostwa obywateli w lokalnych stowarzyszeniach i sieciach współpracy. Kształtowanie kapitału społecznego dokonuje się wszędzie tam, gdzie *„trenowane” są umiejętności społeczne, gdzie jednostka wkracza w sieć relacji i „ujawnia się”*

[7] Patrz: Katarzyna Sierocińska, Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy, [w:] Studia Ekonomiczne nr 1/2011, pod red. W. Czech-Matuszewskiej i L. Piotrowicza, s.69.

w przestrzeni publicznej. Budowanie kapitału społecznego ma miejsce w rodzinie, szkole, zakładzie pracy, klubie sportowym czy w kontaktach z instytucjami publicznymi zarówno formalnymi, jak i nieformalnymi[8].

W niniejszej diagnozie dotyczącej kapitału społecznego na obszarze rewitalizacji w Starachowicach wyróżniono trzy obszary badawcze odnosząc się zarówno do wytycznych Ustawy o rewitalizacji oraz do problematyki zawartej w Diagnozie do *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2011 - 2020*[9]:

1. Uczestnictwo w życiu publicznym, aktywność i kondycja sektora pozarządowego, współpraca międzysektorowa oraz jakość infrastruktury społecznej.
2. Potencjał kulturowy obszaru rewitalizacji tj. udział mieszkańców w życiu kulturalno-artystycznym oraz rozwój instytucji kultury.
3. Aktywność sportowa.

Uczestnictwo w życiu publicznym

Uczestnictwo w życiu publicznym wyraża się m.in poprzez udział obywateli w wyborach samorządowych, krajowych, referendach oraz poprzez proces oddolnego tworzenia społeczeństwa obywatelskiego tj. zakładanie organizacji pozarządowych, partii politycznych lub grup nieformalnych. Brak uczestnictwa w życiu społecznym, niezależnie od motywacji, powoduje pogłębienie poczucia izolacji społecznej, także wobec najbliższej, sąsiedzkiej, wspólnoty. W przypadku Starachowic uczestnictwo w życiu publicznym będzie mierzone wskaźnikami frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych oraz frekwencją w głosowaniu w budżecie obywatelskim. Osobnej pogłębionej analizie zostanie poddana kondycja III sektora na obszarze rewitalizacji. Analizując frekwencję głosowania w Budżecie Obywatelskim w 2015 r. obszar rewitalizacji charakteryzuje się niewielkim zaangażowaniem mieszkańców w wyborach[10]. Główne powody nieuczestniczenia w życiu publicznym zdiagnozowane podczas badań jakościowych na obszarze rewitalizacji dotyczą następujących postaw[11]:

---

[8] Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego2011-2020, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa, 2011 r., s.3.

[9] Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2011-2020, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Załącznik nr 1 - DIAGNOZA , Warszawa 2011, s.4.

[10] Delimitacja Obszaru Rewitalizacji w Gminie Starachowice, 2016 r.

[11] Problemy społeczne na obszarze rewitalizacji gminy Starachowice, Raport z badania jakościowego. Starachowice 2016.

- ktoś chce, ale nie może – jest niesprawny, chory, brakuje mu wiedzy i umiejętności, czasu, przez długą koncentrację na własnych problemach nie czuje się częścią społeczności, co powoduje, że uznaje, że nie powinien uczestniczyć,
- nie chce i nie może – ma poczucie, że sprawy te go nie dotyczą i jednocześnie nie może,
- nie chce, ale może – świadome, dobrowolne zrezygnowanie z działania.

Ryc. 16. Odsetek osób głosujących w Budżecie Obywatelskim 2015 do liczby osób uprawnionych do głosowania w danej jednostce.

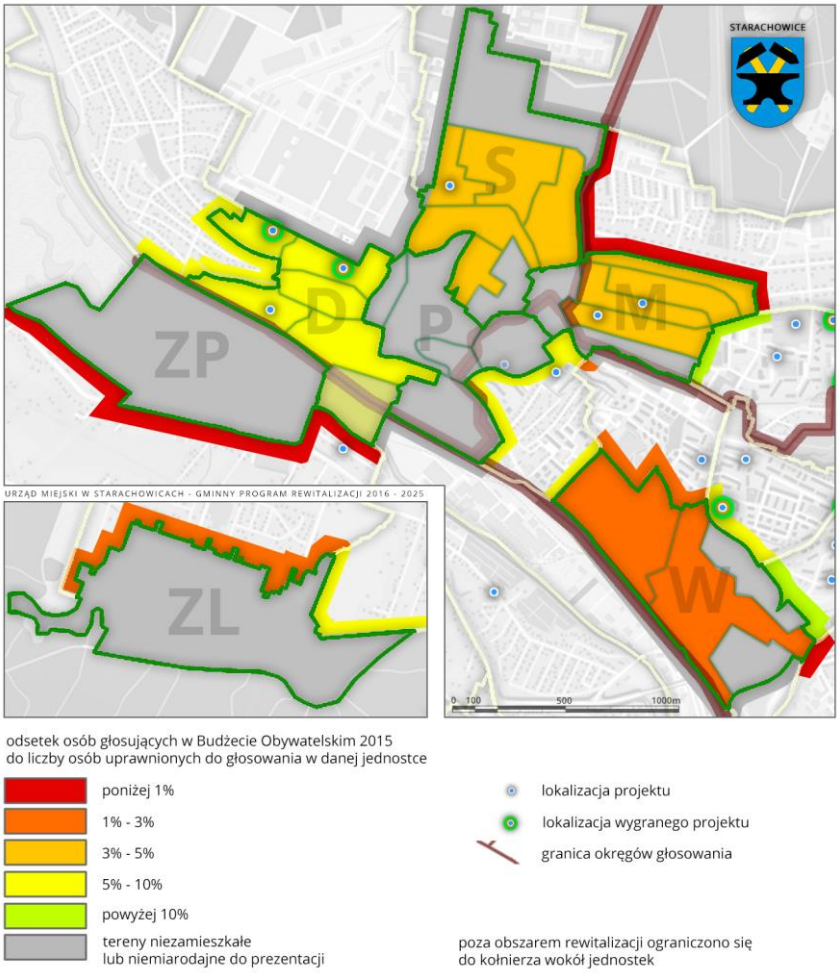

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Starachowicach

Ryc. 17. Różnica frekwencji w obwodzie wyborczym w stosunku do frekwencji wyborczej w mieście (44,53%) w wyborach samorządowych w 2014 r.

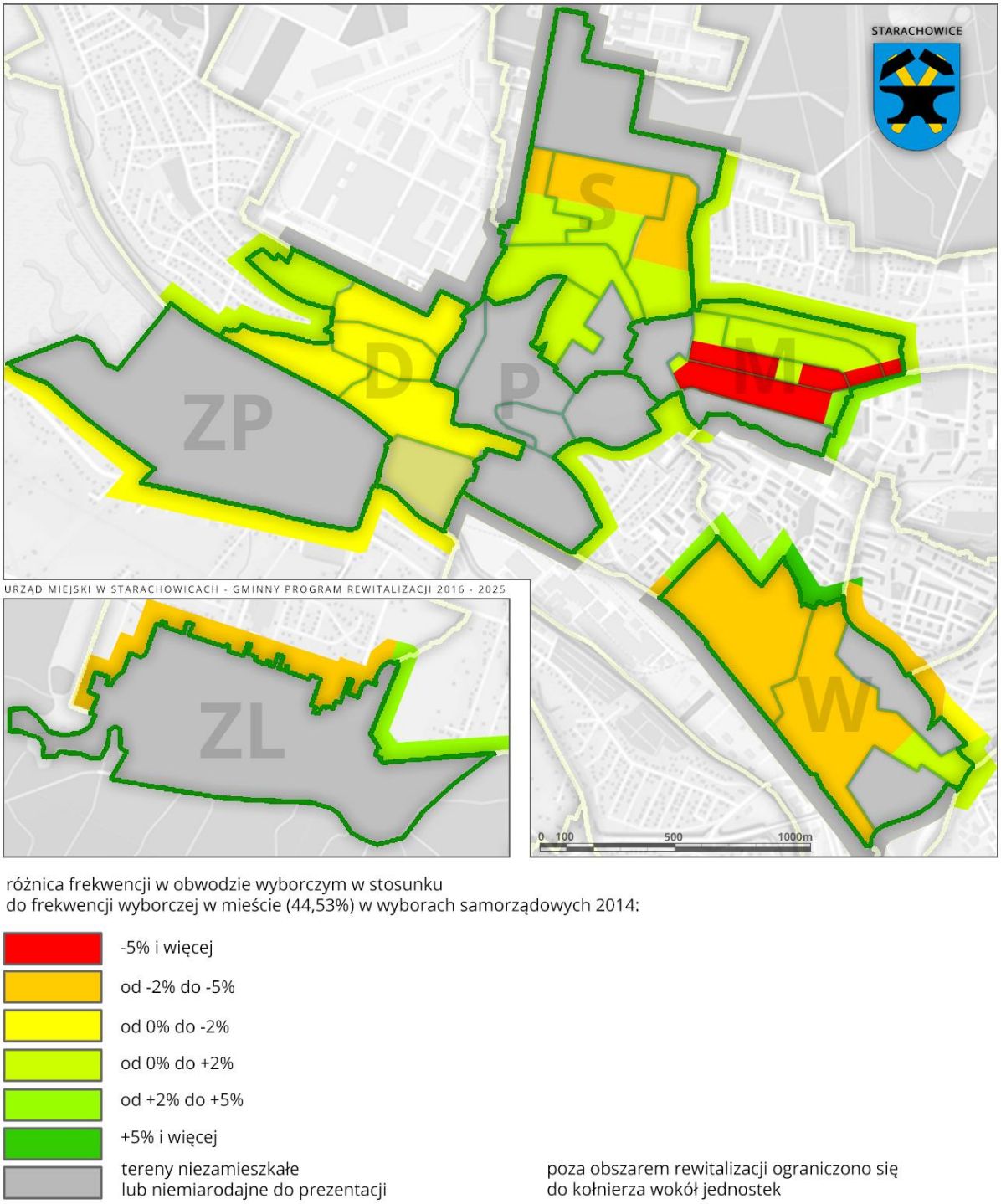

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM w Starachowicach

Trudno jest przeprowadzić analizę porównawczą oraz zestawić frekwencję głosowania w budżecie obywatelskim z frekwencją w wyborach samorządowych i parlamentarnych ze względu na rozbieżności w granicach okręgów wyborczych. Dane dotyczące frekwencji

w wyborach samorządowych i parlamentarnych są przedstawione w niniejszej diagnozie jedynie poglądowo.

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
NIEWYSTARCZAJĄCY UDZIAŁ W ŻYCIU PUBLICZNYM	Z 11

Kondycja sektora pozarządowego na obszarze rewitalizacji

Sektor pozarządowy w Starachowicach tworzy 118 stowarzyszeń oraz fundacji[12]. **Analizując organizacje pozarządowe należy przyjąć założenie, że ilość zarejestrowanych organizacji nie ma bezpośredniego przełożenia na ich aktywność, która jest kluczowa dla kształtowania kapitału społecznego oraz procesów partycypacji społecznej.** Przeprowadzone badania wykazują, że 70% spośród wszystkich aktywnie działających w mieście organizacji pozarządowych działa na obszarze rewitalizacji lub stara się włączyć mieszkańców tych obszarów w swoje inicjatywy/projekty. Co zaskakujące, mieszkańcy obszaru rewitalizacji (badania jakościowe – wywiady i ankiety), nie odczuwają na co dzień pozytywnego wpływu NGO na ich społeczność. Najniżej działania sektora pozarządowego ocenili mieszkańcy osiedla Wierzbnik, natomiast najlepiej mieszkańcy jednostki Dolne-Wzgórze, którzy założyli stowarzyszenie stanowiące lokalny potencjał rozwoju kapitału społecznego.

Aktywność organizacji pozarządowych w niniejszej diagnozie została zmierzona za pomocą następujących metod badawczych:

- liczba złożonych przez NGO wniosków o dofinansowanie w ramach otwartych konkursów ofert ogłoszonych przez Urząd Miejski w Starachowicach w latach 2015 - 2016,
- liczba złożonych przez NGO wniosków aplikacyjnych w ramach otwartych konkursów ofert ogłoszonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego w latach 2015 - 2016,
- liczba złożonych przez NGO wniosków o dofinansowanie w ramach konkursów Funduszu Inicjatyw Obywatelskich oraz Programu ASOS w latach 2015-2016,
- badania jakościowe: wywiady z przedstawicielami NGO, oraz pracownikami Referatu Edukacji, Kultury, Sportu, Turystyki i Promocji UM w Starachowicach.

[12] Bez stowarzyszeń zwykłych oraz OSP. Baza REGON, stan z dnia 30.11.2016 r.

W wyniku przeprowadzonych badań zdiagnozowano, że najwięcej organizacji prowadzi działania w obszarze pomocy społecznej, kultury fizycznej i sportu, a najmniej w obszarze ochrony i promocji zdrowia oraz aktywności społecznej. W 2015 r. w ramach otwartych konkursów ofert ogłoszonych przez Urząd Miejski w Starachowicach, dofinansowanie otrzymało 51 projektów dotyczących szeroko pojętej pomocy społecznej, 19 projektów o tematyce sportowej, oraz 12 w obrębie kultury.

Ryc. 18. Profil działalności aktywnych organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji.

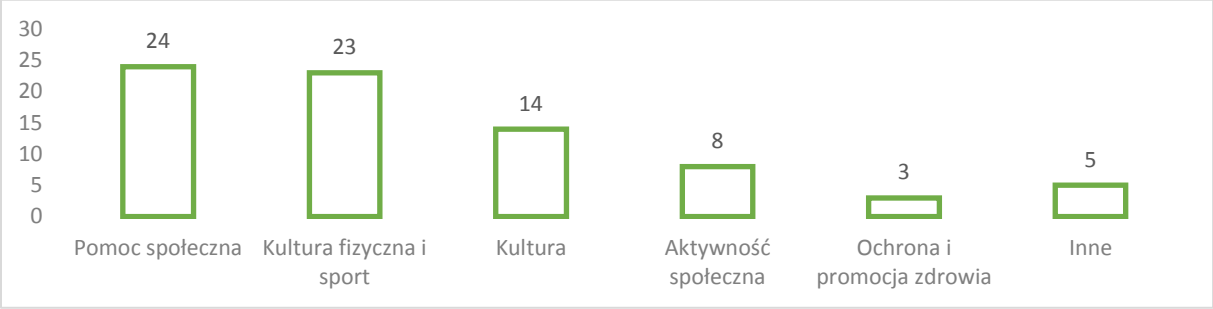

Źródło: opracowanie własne na odstawie danych UM

Wyniki przeprowadzonych badań jakościowych pokazują, że problemy starachowickich organizacji pozarządowych praktycznie nie różnią się od problemów III sektora zgłaszanych przez NGO w całej Polsce.

Największą bolączką organizacji pozarządowych działających na obszarze rewitalizacji jest brak stałego źródła finansowania swojej działalności. Organizacje często działają akcyjnie tj. „od wydarzenia do wydarzenia", przez co ich kapitał społeczny nie jest w pełni wykorzystywany. Organizacje pozarządowe działające na obszarze rewitalizacji rzadko ze sobą współpracują i rzadko podejmują współpracę międzysektorową np. z przedsiębiorcami, instytucjami rynku pracy, czy władzami lokalnymi. Większość aktywnych NGO nie dysponuje własnym lokalem, lub nie ma środków na jego wynajęcie i utrzymanie. Brak lokali powoduje duże trudności przy realizacji zadań publicznych, projektów oraz spotkań osób działających w danej organizacji. Większość przebadanych organizacji wskazuje na problemy z pozyskiwaniem nowych członków oraz wolontariuszy. Przeprowadzona diagnoza ukazuje również deficyty wiedzy przedstawicieli NGO w aspektach:

- zarządzania organizacją pozarządową (większość organizacji nie posiada własnej strony internetowej, ma trudności z dotarciem do odbiorców swoich działań oraz promocją tych działań),

- przepisów prawa regulujących działalność III sektora pozyskiwania środków na działania (w 2015 r. i 2016 r. żaden z 20-tu złożonych przez ngo'sy wniosków aplikacyjnych do Funduszu Inicjatyw Obywatelskich oraz Programu ASOS nie uzyskał dofinansowania).

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
NIEODCZUWALNY WPŁYW DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH	Z 12
NIEWYSTARCZAJĄCA WSPÓŁPRACA ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH	Z 13
SŁABOŚĆ ZAPLECZA ORGANIZACYJNO-LOGISTYCZNEGO ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH	Z 14

Kultura

Kultura jest jednym z głównych zasobów tworzących kapitał społeczny. Jest nośnikiem wartości, postaw i zaufania społecznego. Dostępność i jakość kultury wpływa na rozwój całej wspólnoty oraz człowieka jako jednostki. W Starachowicach działają cztery instytucje kultury, oraz sieć instytucji publicznych, które podejmują inicjatywy w zakresie edukacji kulturalnej. Na obszarze rewitalizacji zlokalizowane jest Starachowickie Centrum Kultury (SCK) oraz Muzeum Przyrody i Techniki "Ekomuzeum" im. Jana Pazdura (MPiT). **Obydwie instytucje są największymi ośrodkami organizującymi wydarzenia kulturalne dla mieszkańców całego miasta i stanowią lokalny potencjał dla prowadzonych działań rewitalizacyjnych.**

Jak wynika z przeprowadzonych badań mieszkańcy obszaru rewitalizacji korzystają z oferty starachowickich instytucji kultury, jednak wskazują na potrzebę zintensyfikowania promocji działań kulturalnych oraz przygotowania bogatszej oferty wydarzeń bezpłatnych i plenerowych[13]. Wyjątek stanowi jednostka Dolne-Wzgórze, gdzie mieszkańcy budynków socjalnych i komunalnych przyznają, że ze względu na trudną sytuację materialną oraz poczucie marginalizacji rzadko uczestniczą w ofercie kulturalnej, nawet tej bezpłatnej. SCK pomimo bezpośredniego sąsiedztwa jest dla nich „obce", nie znają oferty, nie uczestniczą w wydarzeniach realizowanych przez SCK z wyjątkiem dużych miejskich imprez plenerowych. Pozostali mieszkańcy obszaru rewitalizacji zwracają również uwagę na zły stan techniczny wnętrza budynku SCK oraz jego otoczenia.

[13] opinie mieszkańcy podczas spacerów badawczych, ankiety

Zarówno SCK, jak również MPiT wymaga nakładów finansowych na modernizację swoich zasobów, której celem jest poszerzenie oferty edukacji kulturalnej dla mieszkańców.

Ryc. 19. Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze

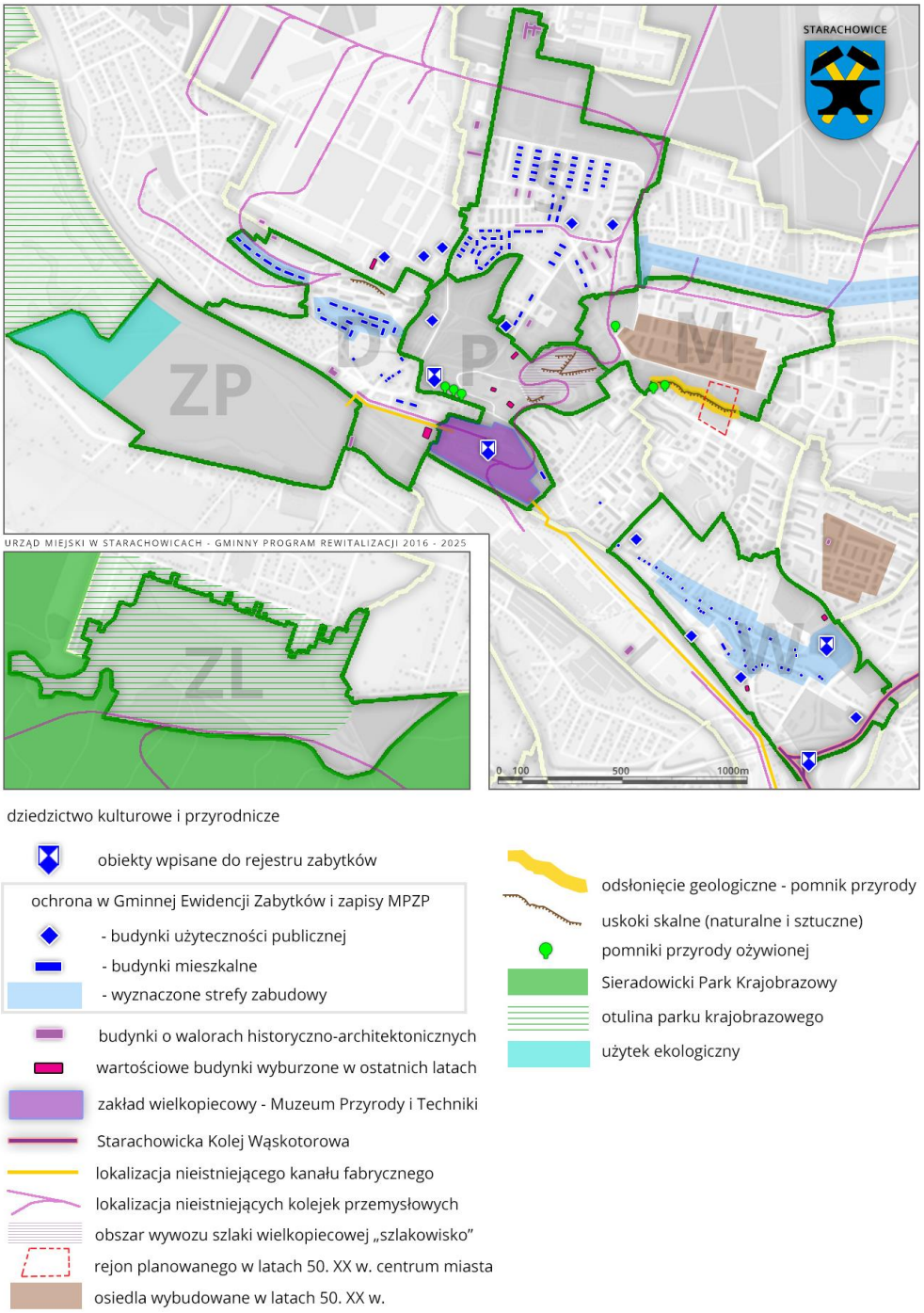

Źródło: opracowanie własne

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
BRAK MOŻLIWOŚCI SPĘDZANIA CZASU W INTERESUJĄCY SPOSÓB (W TYM BRAK DOSTĘPU DO WYDARZEŃ KULTURALNYCH)	Z 15
ISTNIENIE POTRZEB W ZAKRESIE MODERNIZACJI OBIEKTÓW KULTURY	Z 16
NIEWYSTARCZAJĄCA ZNAJOMOŚĆ OFERTY INSTYTUCJI KULTURY WŚRÓD MIESZKAŃCÓW	Z 17

Edukacja

Na obszarze rewitalizacji znajdują się 3 szkoły podstawowe, 1 szkoła gimnazjalna oraz 3 szkoły ponadgimnazjalne.

Ryc. 18. Wyniki edukacyjne uczniów z obszarów rewitalizacji z 2016 r.

	SZKOŁA PODSTAWOWA		SZKOŁA GIMNAZJALNA		SZKOŁA PONADGIMNAZJALNA	
	Egzamin szóstoklasisty z j. polskiego	Egzamin szóstoklasisty z matematyki	Wynik egzaminu gimnazjalnego humanistyczna	Wynik egzaminu gimnazjalnego matematyczno-przyrodnicza	Średnia ocen z j. polskiego dla III klasy	Średnia ocen z matematyki dla III klasy
MAJÓWKA	*43,78%*	*34,94%*	*62,22%*	*42,92%*	*2,63*	*2,84*
WIERZBNIK	*57,58%*	*22,92%*	*48,75%*	*36,53%*	*3,07*	*2,93*
STADION	*38,28%*	*32,21%*	*51,38%*	*40,99%*	*2,95*	*3,04*
WZGÓRZE	*72,20%*	*45,20%*	*39,53%*	*43,26%*	*2,69*	*2,94*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z placówek oświatowych

Średnia wyników sprawdzianu szóstoklasisty z języka polskiego i matematyki osób, które zamieszkują obszar rewitalizacji wyniósł 42,64%. Jest to wynik zdecydowanie niższy niż średnia dla całej Gminy Starachowice, która wynosiła 60,15%. Najlepiej ze sprawdzianem poradziły sobie dzieci z jednostki Dolne-Wzgórze (58,70%), a najgorzej dzieci ze Stadionu (32,24%)[14]. Biorąc pod uwagę egzamin gimnazjalny z części humanistycznej (język polski oraz historia) oraz matematyczno-przyrodniczej (matematyka i przedmioty przyrodnicze) to ponownie młodzież zamieszkująca obszar rewitalizacji osiągnęła wyniki gorsze od średniej dla całego miasta. W Gminie Starachowice średnia wyniosła 53,75%[15], a dla obszaru rewitalizacji 45,69%.

[14] http://komisja.pl/pobierz/sprawdzian/raporty/2016/srednie_wyniki_gminy.pdf (dostęp z dnia 30.11.2016 r.)
[15] http://www.komisja.pl/pobierz/gimnazjum/raporty/2016/162_egz_gimn_gminy.pdf (dostęp z dnia 30.11.2016 r.)

W oparciu o przeprowadzone badania społeczne na obszarze rewitalizacji[16] można wskazać zależność pomiędzy wynikami edukacyjnymi dzieci, a sytuacją zawodową rodziców. Dzieci osób długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych lub z wykształceniem zawodowym częściej mają problemy rozwojowe oraz trudności z nauką. Badani rodzice przyjmowali, że jest to wynik:

- nastawienia szkoły i innych dzieci do ich rodziny: *„nasze dzieci mają przyklejoną etykietę”*,
- lub niemożności po stronie dzieci: wolniejszym rozwojem, niedosłuchem przy jednoczesnej niechęci dzieci do używania aparatów słuchowych.

Nierzadko przeświadczenia te skutkują przeniesieniem dzieci do szkół specjalnych, którym z kolei zarzucają niewłaściwy tryb pracy.

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
WYNIKI W NAUCE GORSZE OD ŚREDNIEJ MIEJSKIEJ	Z 18

Sport

Sport i rekreacja to zintegrowane elementy, pełniące ważne funkcje w życiu społecznym, mogące stać się wielofunkcyjnymi narzędziami zmiany społecznej i wspomóc sukces rewitalizacji. W Starachowicach 19 z 24 organizacji sportowych działa lub angażuje w swoje działania mieszkańców obszaru rewitalizacji. Jednakże najczęściej działania tych organizacji są jednostkowe, bez długofalowej strategii. Dużym potencjałem do profesjonalizacji, większej współpracy i konsolidacji tego środowiska może być działająca Gminna Rada Sportu, jednak konieczne jest stworzenie nowej Gminnej Strategii Sportu (poprzednia straciła swą aktualność w 2015 r.).Najpopularniejszymi dyscyplinami sportowymi, w które angażują się mieszkańcy obszaru rewitalizacji są: piłka nożna, pływanie oraz sporty walki. Duża popularnością cieszą się również szachy, sporty siłowe oraz strzelectwo.

Największym potencjałem sportowym dysponuje jednostka Stadion, gdzie znajdują się:

- Stadion Miejski wraz z bieżnią lekkoatletyczną
- Boisko żużlowe

[16] Problemy społeczne na obszarze rewitalizacji gminy Starachowice - Raport z badania jakościowego, Starachowice 2016 r.

- Kryta Pływalnia
- Korty tenisowe

Zdecydowana większość tych obiektów wymaga pilnej modernizacji.

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
BRAK STRATEGII DZIAŁANIA ORGANIZACJI SPORTOWYCH	Z18A
STAN TECHNICZNY OBIEKTÓW SPORTOWYCH	Z18B

2.4. Sfera gospodarcza

Specyfika gospodarki Starachowic i całego powiatu starachowickiego opiera się w dużej mierze na przemyśle związanym z przetwórstwem metalu (7 firm zlokalizowanych w Starachowicach), produkcji metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (120 firm działających w Starachowicach), produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli (24 firmy w Starachowicach). Spośród firm reprezentujących powyższe branże wymienić należy m.in. Odlewnie Polskie, MAN Bus oraz Perfopol. Oprócz przetwórstwa metalu, specyfiką gospodarki powiatu starachowickiego jest również ponadprzeciętny udział firm z branży produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych np. Cerrad i Cersanit (38 firm w Starachowicach) .

Ustawa o rewitalizacji, jako determinanty negatywnych zjawisk gospodarczych wskazuje w szczególności na niski stopień przedsiębiorczości oraz słabą kondycję lokalnych przedsiębiorstw. Głównym problemem związanym z badaniem przedsiębiorczości i stanu gospodarki na poziomie lokalnym jest słaba dostępność oraz niska jakość danych statystycznych gromadzonych przez poszczególne instytucje. Niewiele jest również badań naukowych, na które można się powołać analizując poziom przedsiębiorczości. Niedobór informacji powoduje, że pogłębiona diagnoza wymaga spojrzenia na zagadnienia gospodarcze w oparciu o obserwacje własne oraz badania jakościowe (rozmowy z lokalnymi przedsiębiorcami).

Na wstępie analizy dostępnych danych statystycznych warto zaznaczyć, że lokalizacja czy koncentracja przedsiębiorstw w poszczególnych częściach miasta nie będzie wyznacznikiem wysokiego, bądź niskiego stopnia przedsiębiorczości na danym obszarze, ani tym bardziej odzwierciedleniem postaw przedsiębiorczych mieszkańców danego obszaru. Intensyfikacja i charakter działalności gospodarczej będzie odzwierciedleniem funkcji danego terytorium.

I tak np. na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” - SSE (w pobliżu jednostek Stadion oraz Dolne-Wzgórze) zlokalizowane są duże przedsiębiorstwa produkcyjne, a na Majówce występuje większa liczba kancelarii prawniczych i notarialnych ze względu na zlokalizowany tam Sąd Rejonowy.

Obszar rewitalizacji na potrzeby przeprowadzenia badań jakościowych warto rozpatrywać w oparciu o jednostki wyznaczone w delimitacji:

- jednostki Majówka i Stadion – na których znajdują się osiedla mieszkaniowe z stosunkowo małą liczbą usług podstawowych,
- jednostki Dolne-Wzgórze i Wierzbnik – obszary wielofunkcyjne, dysponujące większym potencjałem gospodarczym ze względu na położenie, historyczne ukształtowanie zabudowy, zlokalizowane tam obiekty użyteczności publicznej oraz funkcje komunikacyjne; w jednostkach tych występuje również funkcja mieszkaniowa,
- Zbiornik Pasternik, Zbiornik Lubianka i Park Miejski – obszary niezamieszkałe o niewykorzystanym potencjale gospodarczym - potencjalna strefa usług o charakterze turystyczno–rekreacyjnym.

Na podstawie przeprowadzonych badań wydaje się, że najsilniejszym potencjałem gospodarczym na zamieszkałych częściach obszaru rewitalizacji charakteryzuje się osiedle Wierzbnik z placem Rynek. Zlokalizowanych jest tam najwięcej obiektów handlowych i usługowych ze wszystkich obiektów znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Niestety lokalni przedsiębiorcy narzekają na malejące od lat dochody z prowadzonej działalności oraz przeprowadzoną w rynku „rewitalizację”(unijna perspektywa finansowa 2007-2013). Pogarszającą się kondycję swoich przedsiębiorstw identyfikują z działalnością dwóch pobliskich galerii handlowych , brakiem miejsc parkingowych na rynku oraz złym zagospodarowaniem przestrzeni (wybetonowany plac, mało miejsc zieleni, brak działań przyciągających mieszkańców na Rynek). Ponadto przedsiębiorcy zwracają uwagę, ze podczas prowadzonych działań modernizacyjnych i przeciągających się robót budowlanych wielu z nich musiało zamknąć swoją działalność.

Ryc. 20. Wierzbnik – słaba kondycja przedsiębiorstw.

Obecnie w pobliżu Rynku można zauważyć dużą liczbę pustych lokali „do wynajęcia”, a na samym Rynku większość działających lokali to: tanie pożyczki (tzw. „chwilówki”), lombardy, lokale z automatami do gier, sklepy z tanią odzieżą itp. Pozostała działalność to usługi fryzjerskie, apteki, jeden obiekt gastronomiczny, lodziarnie zamknięte w sezonie zimowym i jesiennym.

Ryc. 21. Handel i usługi na Rynku.

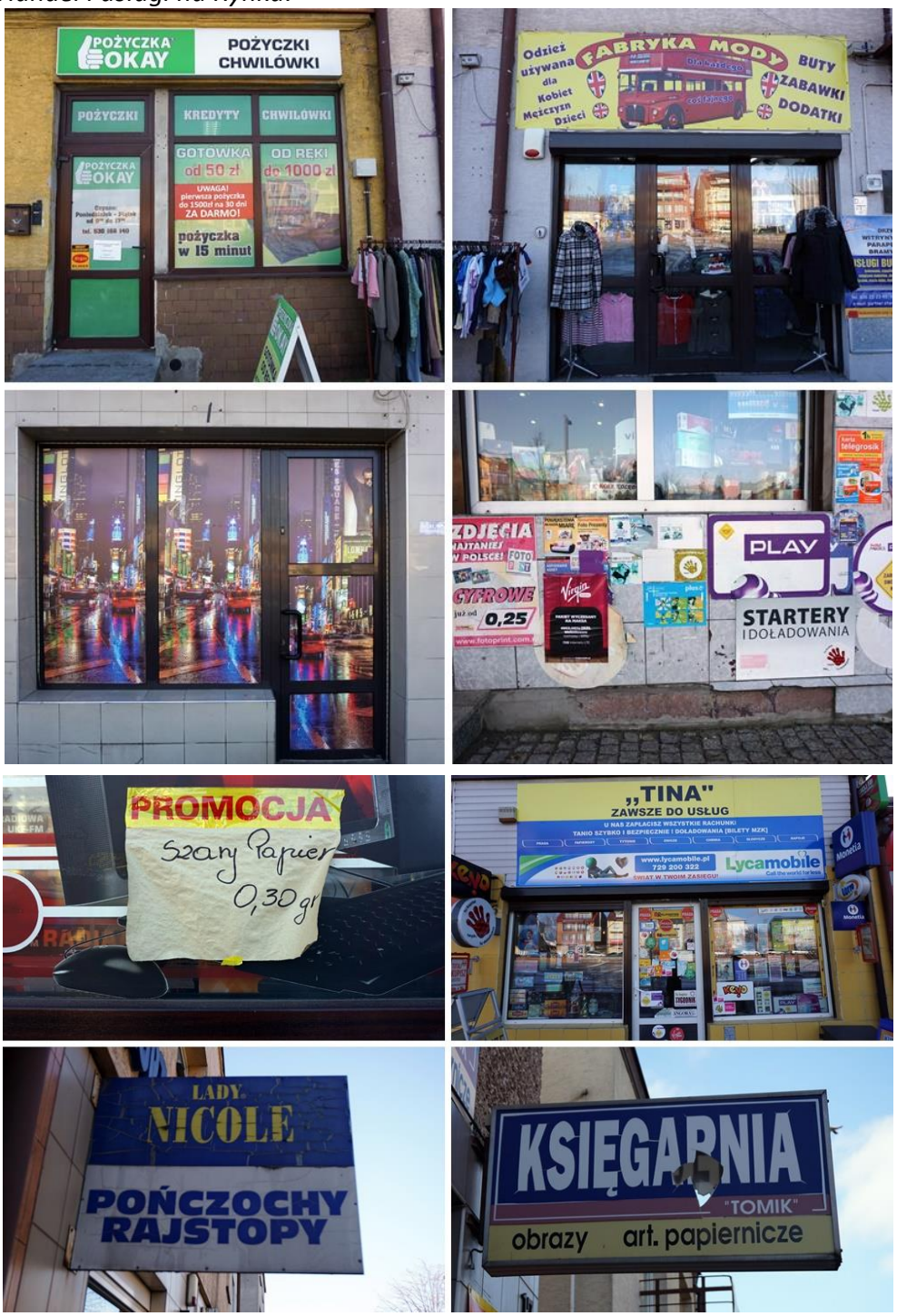

Analizując dane z Centralnej Ewidencji Informacji o Działalności Gospodarczej na Wierzbniku w latach 2015–2016 zarejestrowało się 36 nowych podmiotów gospodarczych, ale jednocześnie 59 zostało wyrejestrowanych. Szczegółowe dane przedstawia Tabela nr 5.

Tab. 5. Dynamika rejestrowania nowych podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji.

	ZAREJESTROWANIA			WYREJESTROWANIA		
	2015	2016	SUMA	2015	2016	SUMA
STADION	*17*	*19*	**36**	*20*	*18*	**38**
WIERZBNIK	*14*	*22*	**36**	*32*	*27*	**59**
DOLNE-WZGÓRZE	*7*	*6*	**13**	*8*	*9*	**17**
MAJÓWKA	*16*	*24*	**40**	*11*	*19*	**30**
SUMA	***54***	***71***	**125**	***71***	***73***	**144**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CEIDG

Najsłabsza aktywność gospodarcza (według danych CEIDG) notowana jest na osiedlu Dolne–Wzgórze, w latach 2015–2016 powstało tam 13 nowych podmiotów gospodarczych, a 17 zaprzestało działalności. Wśród lokali handlowo-usługowych zlokalizowanych na osiedlu Dolne–Wzgórze dominują sklepy monopolowe, handel odzieżą używaną, parabanki, lombardy, lokale z automatami do gier oraz drobne sklepy spożywcze. Wydaje się, że zintensyfikowana obecność takich usług i sklepów jest odzwierciedleniem problemów społecznych zidentyfikowanych na tym obszarze. Warto zauważyć, że w strefie Dolne-Wzgórze znajduje się wiele lokali pustych. Przykładowo na krótkim odcinku ul. Radomskiej w jednostce Dolne–Wzgórze, na 18 lokali, aż 6 jest do wynajęcia. Ze względu na swoje szczególne położenie oraz obecność dworca PKP oraz placu gdzie zatrzymują się busy i autobusy obszar Starachowic Dolnych dysponuje niewykorzystanym potencjałem gospodarczym. Jedną ze zidentyfikowanych podczas prowadzonych badań przyczyn niskiego zainteresowania tym obszarem przez przedsiębiorców jest „zła sława" osiedla oraz zdegradowana przestrzeń publiczna. Stadion i Majówka to osiedla o dominującej funkcji mieszkalnej i trudno jest identyfikować je jako obszary o szczególnym potencjale gospodarczym. Strefa usług i handlu jest typowa dla tego typu osiedli: sklepy spożywcze oraz drobne usługi.

Ryc. 22. Handel i usługi na Starachowicach Dolnych.

Zidentyfikowane jednostki niezamieszkałe, które posiadają niewykorzystany potencjał gospodarczy (potencjalna strefa usług o charakterze turystyczno–rekreacyjnym) to Zbiornik Pasternik, Zbiornik Lubianka oraz Park. Aby uwolnić potencjał inwestycyjny i stworzyć warunki do inwestycji na tych obszarach konieczna jest modernizacja oraz zagospodarowanie przestrzeni zdegradowanych aby mieszkańcy Starachowic mogli spędzać tam swój wolny czas.

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
NIEATRAKCYJNOŚĆ MIEJSCA DLA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	Z 19
ZMNIEJSZANIE SIĘ LICZBY PRZEDSIĘBIORSTW	Z 20

2.5. Sfera środowiskowa

Ustawa o rewitalizacji w Art. 9 pkt 1. 1) wskazuje, że wśród negatywnych zjawisk środowiskowych należy w szczególności przeanalizować przekroczenie standardów jakości środowiska oraz obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

Głównym problemem obszaru rewitalizacji, jak i całego miasta jest emisja pyłów i szkodliwych gazów do atmosfery. Wpływ na to mają takie czynniki jak:

a. **Emisja punktowa** - emisja z zakładów przemysłowych oraz ciepłowni,
b. **Emisja powierzchniowa** - emisja z indywidualnych źródeł ogrzewania pomieszczeń, wynikająca ze spalania paliw stałych w urządzeniach o niskiej sprawności,
c. **Emisja liniowa** - komunikacja samochodowa.

Emisja punktowa i powierzchniowa

Gmina Starachowice nie prowadzi własnych pomiarów w zakresie zanieczyszczeń powietrza, jednak ze względu na przemysłowy charakter miasta, Starachowice mają znaczny udział w emisji gazów i pyłów do powietrza na terenie województwa świętokrzyskiego. W dokumencie „Aktualizacja Programu ochrony powietrza dla województwa świętokrzyskiego wraz z planem działań krótkoterminowych", Starachowice zostały uwzględnione, jako gmina wymagająca działań naprawczych w tej dziedzinie. Od początku 2012 r. na ul. Złotej 2 działa stacja pomiarowa włączona do Państwowego Monitoringu Środowiska, która jest obsługiwana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Kielcach. Wyniki przeprowadzonych pomiarów wskazują, że powietrze w obszarze badania jest nadmiernie zanieczyszczone i przekracza dopuszczalne wartości stężeń. W 2014 r., analizując okresy 24 godzinne, aż 54

razy została przekroczona wartość dopuszczalna stężenia pyłu zawieszonego PM10. Natomiast w okresie 01.10.2015 r. - 30.09.2016 r., stężenie pyłu PM10 przekroczyło dopuszczalny poziom 39 razy. Stężenia tych substancji w powietrzu wykazują zmienność w ciągu roku – rosną w sezonie grzewczym i maleją latem. Ze względu na położenie stacji pomiarowej można przyjąć, iż wyniki te obejmują obszar rewitalizacji położony na górnym tarasie doliny Kamiennej. Obszar rewitalizacji jest szczególnie narażony na zanieczyszczenia powietrza ponieważ w dużej mierze jest zabudowany przez domy jednorodzinne, z których nie wszystkie są podłączone do sieci ciepłowniczej. Najbardziej niekorzystne warunki występujące na Wierzbniku, gdzie przeważają gospodarstwa indywidualne i związana z tym emisja zanieczyszczeń z pieców. Topografia Wierzbnika o charakterze kotliny ma negatywny wpływ na warunki, często występuje wysoki poziom tzw. „smogu".

Emisja liniowa

Najpoważniejszym remitentem emisji liniowej na obszarze rewitalizacji jest transport samochodowy. Substancje emitowane z silników oddziaływują na stan czystości w najbliższym otoczeniu dróg, a ich wpływ maleje wraz z odległością. Dlatego też największe strumienie zanieczyszczeń związane są z głównymi węzłami komunikacyjnymi, w tym: wzdłuż ulic o zwartej, obustronnej zabudowie, będących tranzytowymi ciągami komunikacyjnymi. Największe emisje liniowe dotyczą drogi krajowej nr 42 (DK 42), dróg wojewódzkich (w tym DW744 na obszarze rewitalizacji), dróg powiatowych (przebiegających przez wszystkie zamieszkałe strefy na obszarze rewitalizacji), gdzie odbywa się ruch tranzytowy, z dużym udziałem pojazdów ciężkich.

Hałas komunikacyjny

Na stan akustyczny środowiska w Starachowicach ma wpływ wiele czynników, wśród których należy wyróżnić uwarunkowania wynikające z położenia gminy: wielkość zajmowanego obszaru, zaludnienie, stopień urbanizacji i uprzemysłowienia oraz układ komunikacyjny. Największym źródłem hałasu na obszarze rewitalizacji jest transport drogowy. W 2010 r. w Starachowicach przeprowadzono generalny pomiar hałasu. Pomiar na DK42 wykazał, że poziomy równoważnego poziomu dźwięku wynosiły: od 63,3dB do 69,8dB dla pory dziennej, przy normie 60dB oraz od 56,3dB do 64,1dB dla nocy, przy normie 50dB. Wartości te

przekraczają dopuszczalną normę hałasu[17]. Hałas drogowy jest zjawiskiem o tendencjach wzrostowych i należy założyć, że ruch samochodowy w Starachowicach i na obszarze rewitalizacji wzrośnie. Powodem jest m.in. wzrost zatrudnienia w SSE, która sąsiaduje z obszarem rewitalizacji oraz zwiększająca się liczba samochodów w powiecie starachowickim (w 2013 r. – 61 166, w 2015 r. – 64 586[18]). Dodatkowo należy odnotować, iż źródłem hałasu komunikacyjnego na obszarze rewitalizacji jest również ruch kolejowy. Na obszarze rewitalizacji znajdują się 2 dworce PKP – „Starachowice Wschodnie" – na Wierzbniku oraz „Starachowice" – Dolne-Wzgórze. Przez Starachowice przejeżdża dziennie średnio 35 pociągów, z przewagą ruchu towarowego[19], obsługującego m.in. hutę w Ostrowcu Św. i cementownię w Ożarowie.

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
PRZEKROCZENIE DOPUSZCZALNEGO POZIOMU STĘŻENIA PYŁU PM10	Z 21
UCIĄŻLIWE ZANIECZYSZCZENIA KOMUNIKACYJNE (EMISJA LINIOWA I HAŁAS)	Z 22

2.6. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

W węzłowych miejscach obszaru rewitalizacji występuje chaos przestrzenny będący wynikiem nałożenia się kilku problemów – począwszy od zróżnicowanej własności gruntów (niski odsetek gruntów gminnych), braku skoordynowanego planowania i wynikającego z niego procesu realizacji na przestrzeni kilkudziesięciu lat, kończąc na decyzjach politycznych lub braku decyzyjności. W miejscach tych występuje deficyt reprezentacyjnych budynków publicznych i usług wyższych spotęgowany destrukcyjnymi działaniami przestrzennymi właścicieli nieruchomości w postaci rozwiązań budowlanych. Całości takiego wizerunku dopełnia kakofonia reklamowa, głównie w postaci bezładnie przytwierdzanych jaskrawych tablic i banerów. Analizując starachowicki obszar rewitalizacji nie sposób nie zauważyć, że układ przestrzenny zabudowy mieszkaniowej ściśle związany jest z historią miasta i rozwojem zakładów przemysłowych. **Dokonując analizy poszczególnych jednostek urbanistycznych,**

[17] Delimitacja obszaru rewitalizacji w Gminie Starachowice, str. 36.

[18] GUS Bank Danych Lokalnych, Baza: Zarejestrowane nowe pojazdy samochodowe (dane kwartalne), https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start (dostęp z dnia 9.12.2016 r.).

[19] E. Makosz, Ograniczenia środowiskowe w planowaniu przestrzennym związane z istnieniem linii kolejowej – wpływ linii kolejowej na sposób zagospodarowania nieruchomości, Prezentacja Polskich Linii Kolejowych, 2015, str. 8-9. http://pkpsa.pl/nieruchomosci/wspolpraca-z-samorzadami/Konferencja/materialy/4_Ograniczenia-rodowiskowe-w-planowaniu-przestrzennym-zwizane-z-istnieniem-linii-kolejowej.pdf (dostęp z dnia 30.11.2016)

które tworzą obszar rewitalizacji można zdiagnozować zagadnienia funkcjonalno-przestrzenne charakterystyczne dla danej jednostki, które jednocześnie mają wpływ na funkcjonowanie całego obszaru rewitalizacji:

I. Starachowice Dolne

Teren z placem dworcowym ze stanowiskami komunikacji autobusowej, budynkiem dworca i historycznymi traktami do niego prowadzącymi. Starachowice Dolne pełnią głównie funkcje handlowo-usługowe i komunikacyjne przy ul. Radomskiej znajdują się zabudowa z handlowymi parterami i mieszkalnymi piętrami. Przebiegający przez Starachowice Dolne ciąg drogi powiatowej wraz z przejazdem kolejowym jest newralgicznym punktem komunikacyjnym w mieście. Dokonany w 2016 r. pomiar ruchu przy ulicy Radomskiej wykazał ponad 15 tysięcy samochodów na dobę. Zamknięty przejazd kolejowy powoduje w godzinach szczytu zator drogowy ulicy Radomskiej na długości ponad 1 km. Obszar Starachowic Dolnych ma potencjał na powstanie cywilizowanego lokalnego centrum związanego z dworcem kolejowym i autobusowym.

II. Jednostka Stadion

W obrębie strefy znajduje się Stadion Miejski z dwoma boiskami treningowymi, kryta pływalnia oddana do użytku w 2010 roku, dwie szkoły średnie (II LO, ZSZ nr 3) oraz opuszczony budynek szpitala. Stadion Miejski wybudowany w latach 60 XX w. jest obiektem wymagającym interwencji modernizacyjnej. Stadion nie posiada trybun, szatni, zaplecza socjalnego spełniających współczesne wymogi. W ramach kompleksu sportowego znajduje się zniszczony budynek biurowy o konstrukcji kontenerowej, w którym znajdują się biura organizacji sportowych i społecznych oraz tymczasowo noclegownia dla bezdomnych.

W jednostkach Dolne-Wzgórze oraz Stadion znajdują się kolonie mieszkaniowe, budowane dla pracowników powstającej od lat 20. XX w. Fabryki Amunicji. Na osiedlu Dolne-Wzgórze były to kolonie dla kadry robotniczej, natomiast na osiedlu Stadion – kolonie urzędnicze. Strefa kolonii robotniczej przy ulicy Robotniczej i Widok na osiedlu Dolne - Wzgórze obejmuje 16 budynków powstałych w latach 1922-24. Budynki te są świadectwem polskiej myśli architektonicznej pierwszych lat po odzyskaniu niepodległości, kiedy to w budownictwie poszukiwano stylu narodowego. Styl budynków nawiązuje do architektury dworkowej, natomiast założenia kompozycyjne odwzorowywały modną wówczas ideę Miast – Ogrodów. Z biegiem lat, mimo ochrony konserwatorskiej, charakterystyczne elementy układu

urbanistycznego i samych budynków uległy niekorzystnym zmianom. Przez wiele lat lokale mieszkalne w koloniach były mieszkaniami zakładowymi, następnie komunalnymi, które później po preferencyjnych warunkach gmina sprzedawała. Utworzenie wspólnot, ale i podejście gminy do własnych zasobów i miało wpływ na stan techniczny i wizualny w jakim te budynki się znajdują. Na terenach kolonii mieszkaniowych przeznaczonych pod ogrody z biegiem lat wydzielono działki i wybudowano niespójne przestrzennie garaże.

III. Majówka

Jednostkę Majówka tworzy pierwsze powojenne osiedle mieszkaniowe dla odtwarzającego się wówczas „miasta przemysłowego". W jednostce Majówka poza zabudową mieszkaniową zlokalizowane są budynki Sądu Rejonowego i powiatowego Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego. Pomiędzy budynkiem sądu, a ośrodkiem wychowawczym znajduje się pusta przestrzeń, z której rozpościera się widok na południową część miasta oraz główne pasmo Gór Świętokrzyskich. Na tym terenie zaplanowano w latach 50. XX wieku centralny plac miasta, przy którym miały być zlokalizowane najważniejsze budynki publiczne rozwijającego się „miasta przemysłowego", w tym ratusz. Według tej idei plac centralny, położony pomiędzy alejami: Pod Skarpą i Nad Skarpą był dwupoziomowy. Rozwiązanie takie miało wzbogacić polską urbanistykę. Po zachodniej stronie sądu, w ostatnich latach wykonano ciąg ze schodami w kierunku alei Armii Krajowej. Należy jednak zauważyć, że ciągnąca się na długości około 800 metrów skarpa z uskokiem skalnym stanowi barierę komunikacyjną między osiedlem Majówka a główną arterią miasta - al. Armii Krajowej. Na długości skarpy znajdują się tylko trzy ciągi schodów, bez normatywnych pochylni. Na terenie majówki znajduje się również zaniedbany skwer z pozostałościami oryginalnej formy fontanny. Obszar skweru jest pozostałością po mijance kolei wąskotorowej łączącej lasy starachowickie z kopalniami rudy żelaza z zakładem wielkopiecowym, jest miejscem ogólnodostępnej przestrzeni publicznej, które po odpowiednim zagospodarowaniu może służyć mieszkańcom jednostek Stadion i Majówka.

IV. Wierzbnik

Podział Wierzbnika na strefy polega na wyodrębnieniu dwóch stref układu zabudowy: zachodniej i wschodniej – związanej z Rynkiem oraz pobliskich ulic oraz terenów otaczających drobną zabudowę Wierzbnika. Osią strefy wschodniej jest historyczny trakt łączący funkcjonujące niegdyś (1624-1939) miasteczko Wierzbnik z osadą fabryczną Starachowice.

Przy głównych traktach dominują lokale handlowe zlokalizowane na parterach budynków. Rynek, wraz z przyległymi uliczkami (Wysoką, Niską, Krótką, Krętą, Kościelną i pasażem pieszym, został przebudowany w 2014 roku w ramach rewitalizacji przestrzeni miejskich RPO WŚ z funduszy unijnych. W jednostce Wierzbnik zlokalizowane jest targowisko miejskie z trzema budynkami handlowymi. Granicę strefy, jak i jednostki Wierzbnik, wyznacza tor zabytkowej kolei wąskotorowej do Iłży. Poza obszarem Wierzbnika znajduje się centrum handlowe „Galardia" otwarte w 2014 roku o powierzchni użytkowej ponad 18 000 m^2. Położenie obiektu ma zasadniczy wpływ przestrzenny i komunikacyjny oraz funkcjonalny na rynek usług Wierzbnika. Pomiędzy zabudową starego Wierzbnika a osiedlami, w pasie skarpy rozlokowane są obiekty użyteczności publicznej. W strefie usługowej znajdują się dwie szkoły. Przy al. Armii Krajowej budynek Szkoły Podstawowej nr 10, natomiast przy ul. Iłżeckiej - Gimnazjum nr 2.

V. Park

W strefie Park zlokalizowane jest Starachowickie Centrum Kultury wraz z otoczeniem. W latach 60 przy SCK utworzono ogród geometryczny z fontanną. Obecnie ogród jest zaniedbany. Park Miejski im. Stefana Żeromskiego tworzy obszar o powierzchni około 12 ha. Do strefy Parku Miejskiego należy zaliczyć zadrzewiony obszar położony powyżej budynku Starostwa Powiatowego. Na wschód o terenu parku znajduje się obszar, na którym wylewano gorącą szlakę wielkopiecową dowożoną koleją przemysłową, która po zastygnięciu utworzyła sztuczną skałę i od momentu zamknięcia zakładu hutniczego w latach 60-tych XX wieku zarosła zielenią i wtopiła się w parkowy krajobraz tej części miasta. Obszar ten nazwano Szlakowisko. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat miasto kilkukrotnie przygotowywało się do zaplanowania zagospodarowania tego terenu Obszar ten, położony w centrum obszaru rewitalizacji wymaga interwencji i decyzji co do sposobu zagospodarowania. Południowy obszar jednostki Park zajmuje Muzeum Przyrody i Techniki im. prof. Jana Pazdura. Oprócz wystaw związanych z historią zakładu, na terenie muzeum znajdują się ekspozycje paleontologiczne, archeologiczne oraz prezentacja produkowanych w Fabryce Samochodów Ciężarowych – ciężarówek STAR.

VI. Zbiornik Wodny Pasternik

Sztuczny zbiornik wodny na rzece Kamiennej widnieje na dokumentach kartograficznych już w I poł. XIX wieku. Zbiornik był przebudowywany w związku z kolejnymi koncepcjami zakładów

przemysłowych: Na 1952 roku datują się dokumenty uruchomienia Zbiornika Starachowice. Staw został podzielony jedną groblą na dwie części: północną - ujęciową (główne ujęcie wody dla miasta do 1976 r.) i południową - retencyjną (wykorzystywaną rekreacyjnie). W latach 80. XX w. wykonano częściowe pogłębienie starachowickiego stawu, przedłużenie grobli od strony Wygody oraz regulację Kamiennej, która przyczyniła się do intensywnego zamulania i wypłycania części północnej. Zarastanie roślinnością wodną zbiornika spowodowało osiedlenie wielu gatunków ptactwa. W 2006 w północno-zachodniej części zbiornika utworzono użytek ekologiczny o pow. 12,6 ha. Zbiornik Pasternik jest silnie związany z historią i dziedzictwem przemysłowym miasta oraz stanowi integralną część obszaru rewitalizacji i jednostki Dolne-Wzgórze. Pobliże węzła komunikacyjnego sprawia, że zbiornik, jak i jego najbliższe otoczenie może spełniać istotną rolę społeczną i kulturową.

VII. Zbiornik Lubianka

Zalew powstał w miejscu doliny z wyrobiskami piachu. Do chwili obecnej wykonano szczątkową infrastrukturę służącą rekreacji: molo, zaplecze sprzętów wodnych czynne w sezonie wakacyjnym, wyrównane place na trawiaste boiska, infrastruktura wymaga uzupełnienia i modernizacji. Na półwyspie od strony południowej znajduje się ośrodek harcerski, w którym organizowane są obozy. W 2016 roku na zlecenie gminy SARP zorganizował ogólnopolski konkurs architektoniczny na projekt zagospodarowania zbiornika. Jednostka obejmuje również obszar leśny położony na południe i wschód od zbiornika. Warto zaznaczyć, że zbiornik dysponuje nieuruchomionym potencjałem turystycznym, okolica zalewu na Lubiance stanowi punkt wypadowy dla wycieczek w kierunku Gór Świętokrzyskich.

W celu dokonania pogłębionej diagnozy sfery funkcjonalno-przestrzennej przeprowadzone zostały badania jakościowe wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. Do przeprowadzenia badań wykorzystano spacery studyjne, wywiady oraz ankiety. Mieszkańcy wypowiadali się na temat dostępności usług, oceny komunikacji, bezpieczeństwa oraz stanu i jakości przestrzeni publicznych.

Ryc. 23. Przeważające funkcje stref jednostek rewitalizacji.

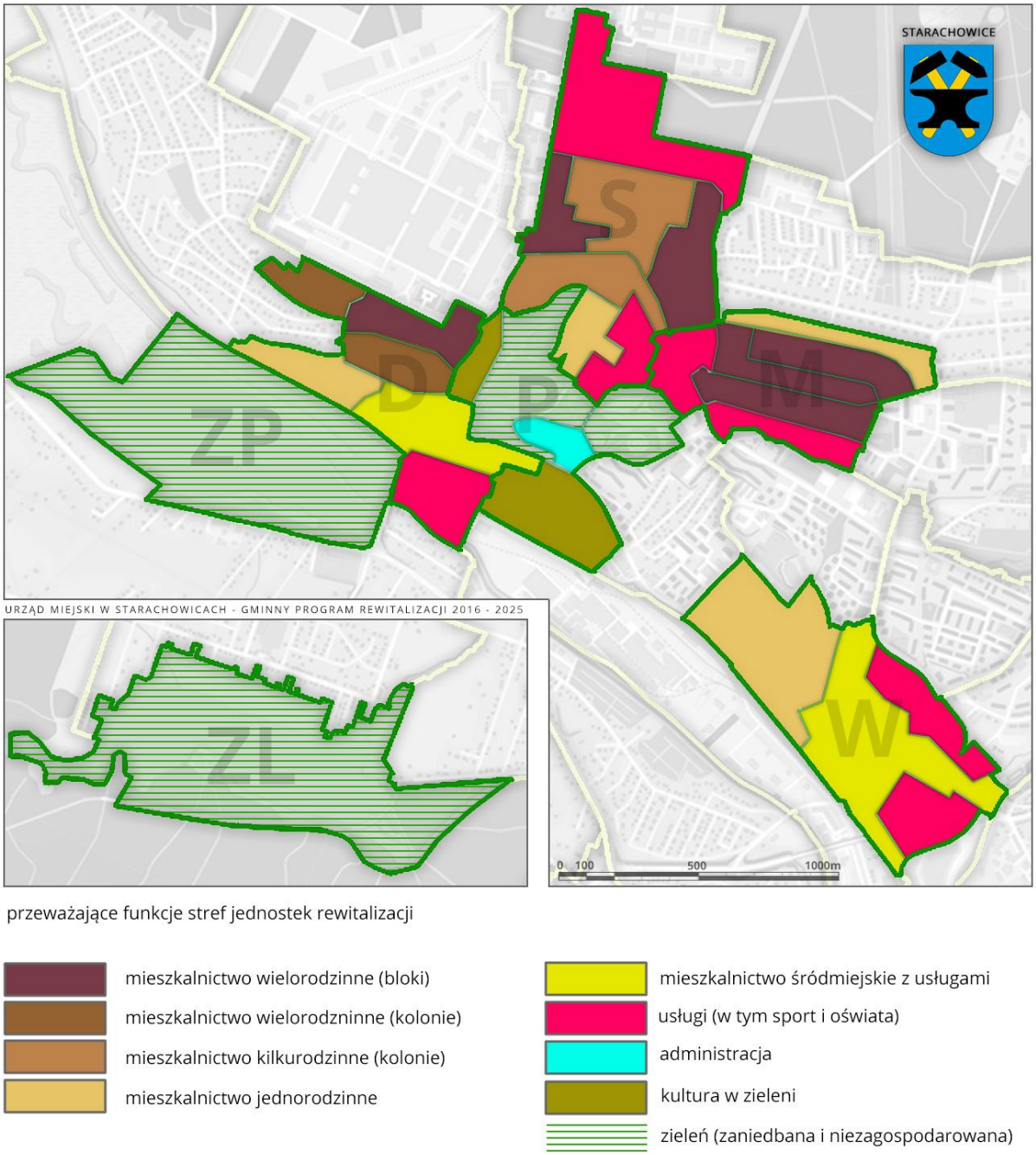

Źródło: Opracowanie własne

Infrastruktura społeczna

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji na ogół wyrażają się pozytywnie na temat dostępności infrastruktury społecznej, ale zauważalne są również braki na poszczególnych osiedlach np. mieszkańcy osiedla Wierzbnik oraz Stadion zwracali uwagę na brak biblioteki i zniszczone obiekty sportowe (szczególnie Stadion Miejski, gdzie trybuny, szatnia, zaplecze socjalne nie spełniają współczesnych wymogów sanitarnych i technicznych), na Majówce na brak placówek medycznych, który jest szczególnie uciążliwy dla ludzi starszych 60+, których na osiedlu jest najwięcej (32% mieszkańców jednostki).

Mieszkańcy osiedla Dolne–Wzgórze, pomimo tego, że na terenie jednostki jak i w jej bezpośrednim pobliżu działa kilka instytucji i organizacji społecznych, z których mieszkańcy mogą korzystać są najmocniej niezadowoleni z dostępności infrastruktury społecznej. Odczucia mieszkańców mogą więc być bezpośrednim skutkiem dotykającego ich wykluczenia społecznego i stygmatyzacji osiedla.

Infrastruktura techniczna

Biorąc pod uwagę infrastrukturę techniczną, cały obszar rewitalizacji posiada dostęp do sieci kanalizacyjnej oraz sieci wodociągowej. Największym problemem w tej sferze jest przyłączenie jednostek do sieci ciepłowniczej. Najczęściej na ten problem zwracali uwagę mieszkańcy ul. Robotniczej i ul. Widok. Pojedyncze przyłącza, które wymagają modernizacji, występują w jednostce Wierzbnik. Jednostki Stadion oraz Majówka są częściowo przyłączone do sieci ciepłowniczej.

Zdiagnozowane podczas spacerów badawczych braki w infrastrukturze technicznej na obszarze rewitalizacji dotyczą najczęściej:

- złego stanu dróg i chodników lub braku dróg i chodników w miejscach gdzie są one pożądane bądź niezbędne,
- brak miejsc postojowych i parkingowych,
- braki w oznaczeniach ulic, obiektów, brak spójnego systemu informacji wizualnej,
- brak ścieżek rowerowych,
- stare, zniszczone, zaburzające estetykę szyldy reklamowe,
- zniszczone elewacje części budynków mieszkalnych,
- zniszczone pojemniki na śmieci.

Dostęp do podstawowych usług

Większość mieszkańców obszaru rewitalizacji pozytywnie ocenia dostępność do podstawowych usług m.in. sklepów, gastronomii, rzemiosła (mieszkańcy Stadionu oraz Majówki w przeprowadzonej ankiecie w większości oceniają „Zdecydowanie pozytywnie" lub „Pozytywnie" dostępność usług - odpowiednio 84% oraz 93%), jednak zwracają uwagę na ubogie zaopatrzenie niektórych sklepów. Sygnalizowane podczas spacerów badawczych przez mieszkańców problemy dotyczyły dużej koncentracji usług generujących wzrost problemów społecznych: parabanki oferujące kredyty „chwilówki", lombardy, lokale z automatami do gier. Mieszkańcy obszaru rewitalizacji zwracali uwagę na małą ilość lokalów gastronomicznych i kawiarni (szczególnie na Wierzbniku), które dodatkowo często funkcjonują tylko w sezonie letnim.

Największa strefa usług na obszarze rewitalizacji zlokalizowana jest na Wierzbniku. Poza lokalami handlowo-usługowymi działającymi na placu Rynku oraz na przyległych ulicach, w promieniu kilkuset metrów zlokalizowane jest targowisko miejskie z trzema budynkami handlowymi. W bezpośrednim sąsiedztwie Wierzbnika znajduje się centrum handlowe „Galardia" otwarte w 2014 r. o powierzchni użytkowej ponad 18 000 m^2. Położenie obiektu ma zasadniczy wpływ przestrzenny i komunikacyjny oraz funkcjonalny na rynek usług Wierzbnika. Obszar strefy pomiędzy ul. Targową, ul. Iłżecką i koleją wąskotorową wymaga interwencji w zakresie poprawy jakości przestrzeni, zwłaszcza, że jest to obszar położony w dolinie, eksponowany widokowo z wiaduktu, wjazdu od strony wschodniej i północnej. Istotnym elementem naprawczym byłoby wytworzenie osi funkcjonalnej między wierzbnickim Rynkiem a galerią handlową „Galardia". Dodatkowo dysonans przestrzenny widoku od strony dworca wzmacnia dawny budynek kina (z lat 70. XX w.), który został zaadaptowany na market sieciowy.

Ryc. 24. Puste lokale na Wierzbniku.

Ryc. 25. Puste lokale na Starachowicach Dolnych.

Obsługa komunikacyjna

Ze względu na centralne położenie, obszar rewitalizacji jest dobrze skomunikowany. Nie oznacza to jednak, że mieszkańcy są zadowoleni z usług komunikacji miejskiej. Podczas spacerów badawczych mieszkańcy sygnalizowali, że korzystanie z autobusów znacznie utrudniają coraz rzadsze kursy, likwidacja niektórych linii (co wynika z planu oszczędnościowego MZK), źle zaprojektowane przystanki i zatoki autobusowe, które stwarzają zagrożenie dla pasażerów. Newralgicznymi miejscami są m.in.: przystanki na placu Rynek (zbyt wąska ulica, gdzie autobusy mają problemy z mijaniem) oraz wąski i niebezpieczny przystanek przy MOPS na Majówce.

Dostęp do komunikacji dalekobieżnej zapewniają zlokalizowane na Wierzbniku oraz na Starachowicach Dolnych dworce PKP oraz stanowiska obsługujące komunikację autobusową.

Ryc. 26. Nieczynne dworce PKP: „Starachowice Wschodnie" oraz „Starachowice".

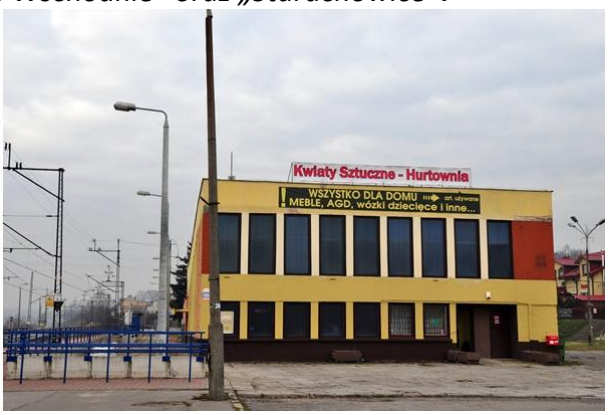

Poważnym problemem w zakresie bezpieczeństwa komunikacyjnego jest skrzyżowanie Armii Krajowej z ul. Iłżecką na Wierzbniku, gdzie podczas godzin szczytu tworzą się zatory oraz często dochodzi do stłuczek.

Największym problemem komunikacyjnym obszaru rewitalizacji i całego miasta jest przebiegający przez Starachowice Dolne ciąg drogi powiatowej (ul. Radomska i ul. Hutnicza) wraz z przejazdem kolejowym. Dokonany w kwietniu 2016 r. pomiar ruchu przy ul. Radomskiej wykazał ponad 15 tysięcy samochodów na dobę[20]. Zamknięty przejazd kolejowy powoduje w godzinach szczytu zator drogowy ul. Radomskiej na długości ponad 1 km.

[20] „Pomiar natężenia ruchu drogowego na przejeździe kolejowo-drogowym w m. Starachowice, ul. Radomska" wykonany przez Zarząd Dróg Powiatowych w Starachowicach w dniach 19-21 kwietnia 2016 r.

Ponadto na obszarze rewitalizacji tworzą się największe w mieście zatory drogowe w godzinach szczytu (na ul. Radomskiej ze względu na zlokalizowaną w pobliżu SSE, szpital powiatowy, urząd miejski oraz liczne sklepy i usługi. Codziennie przejeżdża tam ponad 10 tys. samochodów osobowych i ciężarowych[21]). Problem stanowi również zły stan nawierzchni dróg oraz trudności z włączeniem się samochodów i komunikacji publicznej w ul. Radomską z dróg podporządkowanych – ul. Szkolnej, ul. Konstytucji 3 Maja oraz z SSE.

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji zwracali również uwagę na źle zaprojektowane pasy dla pieszych na ul. Majówka, gdzie brak dostatecznego oświetlenia oraz ograniczona widoczność przez okoliczne krzewy naraża pieszych na niebezpieczeństwo. Na całym obszarze rewitalizacji zauważalny jest brak infrastruktury rowerowej. Jedyną drogą dla rowerów jest 600 m odcinek na ul. Staszica na Osiedlu Majówka. Podczas rewitalizacji Placu Rynek zaprojektowana została także droga dla rowerów, jednak jest ona niefunkcjonalna (zostało zdemontowane oznakowanie i dopuszczono tam parkowanie pojazdów).

Jakość terenów publicznych

Jakość przestrzeni publicznych jest jednym z najczęściej krytykowanych tematów przez mieszkańców obszarów rewitalizacji. Aż 74% osób, które wypełniły ankiety konsultacyjne oceniła stan podwórzy, chodników, zieleni i małej architektury na obszarze rewitalizacji „negatywnie” lub „zdecydowanie negatywnie”. Mieszkańcy zwracają również uwagę na brak lub bardzo zły stan zieleni, placów zabaw, chodników, ławek, oświetlenia ulicznego czy koszy na śmieci. Miejsca, które mieszkańcy obszaru rewitalizacji wskazują jako wymagające pilnej modernizacji to:

- taras widokowy na Majówce (obecnie teren jest zniszczony i niezagospodarowany),
- skwer przy Szkole Podstawowej nr 9 ze zdewastowaną fontanną, która jest zagrożeniem dla bawiących się tam dzieci,
- Park Miejski im. Stefana Żeromskiego
- tereny wokół zbiorników wodnych: Pasternik i Lubianka,
- Dworzec PKP oraz plac przy dworcu Starachowicach Dolnych,
- plac przy dworcu PKP na Wierzbniku.
- Podwórza na osiedlach.

[21] Generalny Pomiar Ruchu 2015.

Ryc. 27. Taras widokowy na Majówce.

Ryc. 28. Zdewastowana fontanna na skwerze przy Szkole Podstawowej nr 9.

Ryc. 29. Park Miejski

Ryc. 30. Dworzec PKP Starachowice oraz stanowiska autobusowe przed dworcem na Starachowicach Dolnych.

Ryc. 31. Stanowiska autobusowe na Wierzbniku.

*Ryc. 32. Podwórza na Majówce***.**

Ryc. 33. Podwórza na Stadionie

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
NIERÓWNOMIERNE I NIEZAPLANOWANE ROZMIESZCZENIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	Z 23
BRAKI W PRZYŁĄCZENIACH DO SIECI CIEPŁOWNICZEJ	Z 24
DUŻA KONCENTRACJA USŁUG NIŻSZEGO RZĘDU NA OBSZARACH HANDLOWO-USŁUGOWYCH	Z 25
DUŻA ILOŚĆ PUSTYCH LOKALI DO WYNAJĘCIA NA OBSZARACH HANDLOWO – USŁUGOWYCH	Z 26
LIKWIDACJA KURSÓW AUTOBUSOWYCH	Z 27
ZŁY STAN INFRASTRUKTURY KOMUNIKACJI DALEKOBIEŻNEJ	Z 28
NIEEFEKTYWNE ROZWIĄZANIA KOMUNIKACYJNE	Z 29
BRAK INFRASTRUKTURY ROWEROWEJ	Z 30
ZŁY STAN ZIELENI MIEJSKIEJ	Z 31
ZDEGRADOWANE PRZESTRZENIE PUBLICZNE	Z 32

2.7. Sfera techniczna

Negatywne zjawiska w sferze technicznej w rozumieniu zapisów Ustawy o rewitalizacji dotyczą w szczególności poziomu degradacji technicznej obiektów budowlanych oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska. Gmina Starachowice nie posiada obecnie inwentaryzacji stanu technicznego poszczególnych budynków, w tym budynków mieszkalnych. Jednak na podstawie przeprowadzonych obserwacji można wskazać obiekty budowlane, które wymagają natychmiastowej modernizacji czy remontu.

Budynki mieszkalne

Zły stan budynków mieszkalnych na obszarze rewitalizacji dotyczy w szczególności osiedla. Dolne-Wzgórze. Budynki zlokalizowane przy ul. Widok i ul. Robotniczej powstały w latach 20. XX w. Z biegiem lat, mimo ochrony konserwatorskiej, charakterystyczne elementy układu urbanistycznego i samych budynków uległy niekorzystnym zmianom. Przez wiele lat lokale mieszkalne w koloniach były mieszkaniami zakładowymi, następnie komunalnymi, które później po preferencyjnych warunkach gmina wyprzedawała. Utworzenie wspólnot, ale i podejście gminy do własnych zasobów miało wpływ na stan techniczny i wizualny w jakim obecnie te budynki się znajdują. Budynki wymagają natychmiastowego remontu, w katastrofalnym stanie są części wspólne, dachy, okna i drzwi. Budynki nie są podłączone do sieci ciepłowniczej. Kolonia zabudowy obejmuje 16 budynków. Ponadto w strefie Dolne-Wzgórze przy ul. Hutniczej znajdują się trzy wolnostojące gminne budynki mieszkalne (z czego jeden wymaga remontu) – łącznie 17 lokali. Ponadto aż 96% mieszkańców Osiedla, którzy wypełnili ankiety dotyczące jakości życia na obszarze rewitalizacji, oceniło stan budynków w jednostce „Negatywnie" lub "Zdecydowanie negatywnie". Stan techniczny budynków w większości negatywnie też oceniają mieszkańcy Osiedla Wierzbnik – 59% negatywnych odpowiedzi.

Ryc. 34. Budynki mieszkalne na kolonii robotniczej w jednostce Dolne-Wzgórze.

Sytuacja mieszkaniowa

„Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Starachowicach na lata 2013-2020” podaje, że „na ogólną liczbę 20 602 gospodarstw domowych jedynie 16 892 zajmuje samodzielnie mieszkanie”. Według „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Starachowice na lata 2015 – 2020” za danymi GUS, że liczba lokali mieszkalnych wynosiła 19 980, zaś w latach 2010-2013 oddano do użytku tylko 256 nowych lokali i to z tendencją z roku na rok malejącą. Brak jest świeższych danych, jednak na podstawie przeprowadzonych wywiadów i obserwacji można stwierdzić, że w Starachowicach przybywa bardzo niewiele nowych mieszkań, nawet dla osób z najwyższego segmentu dochodowego, mających zdolność kredytową.

Na terenie miasta działa Starachowickie Towarzystwo Budownictwa Społecznego "Wspólny Dom" Sp. z o.o., obecnie jednak skupia się na administrowaniu własnym zasobem i nie podejmuje nowych inwestycji.

Równie trudna sytuacja w zakresie mieszkalnictwa dotyczy osób o niskich i najniższych dochodach, w tym posiadających wyroki eksmisyjne z prawem do lokalu socjalnego. Zasób

mieszkań komunalnych Starachowic to 912 lokali (w tym 242 socjalne), a 96% budynków, w których się one znajdują przekracza wiek 80 lat (wg danych z Wieloletniego Programu). Lokale gminne stanowią zatem nieco ponad 4,5% ogólnej liczby mieszkań, przy czym wg. raportu „Mieszkalnictwo w Polsce" (Habitat for Humanity Polska, Warszawa 2015), własność komunalna gmin stanowi 6,7% w ogólnej ilości mieszkań w Polsce, przy czym dane te (GUS, 2013) uwzględniają również gminy wiejskie. Oznacza to, że Starachowice posiadają proporcjonalnie o wiele mniej zasobu komunalnego niż inne polskie miasta.

„Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Starachowice na lata 2015 – 2020" wskazuje, że na lokal w Starachowicach oczekuje ok. 600 osób lub rodzin, co w aktualnym tempie odzyskiwania lokali oznacza czas oczekiwania ok. 15 lat. Pilnej interwencji wymaga również stan techniczny istniejącego zasobu z uwagi na jego wiek i zużycie. Wieloletni program zakłada remonty i powiększanie zasobu, ale też dostrzega negatywne skutki koncentracji jednego typu mieszkań (np. socjalnych) w obrębie jednej inwestycji.

Inne zdegradowane obiekty budowlane na obszarze rewitalizacji

Obiekty budowlane wymagające modernizacji zlokalizowane są na całym obszarze rewitalizacji. Na szczególną uwagę, ze względu na bardzo zły stan techniczny oraz wyjątkowe znaczenie dla tożsamości lokalnej zasługują:

- Nieczynny budynek dworca PKP „Starachowice" w jednostce Dolne-Wzgórze.
- Starachowickie Centrum Kultury. Budynek w ostatnich latach przeszedł termomodernizację, ale wnętrza wraz z instalacjami nie były modernizowane od początku istnienia placówki tj. od lat 40.
- Stadion Miejski wybudowany w latach 60 XX w. (stadion obecnie nie posiada trybun, szatni, zaplecza socjalnego spełniających współczesne wymogi).
- Zniszczony budynek biurowy na Stadionie, będący częścią kompleksu sportowego, o konstrukcji kontenerowej, w którym znajdują się biura organizacji sportowych i społecznych.
- Opuszczony i niszczejący gmach szpitala na Stadionie.
- Niszczejący od kilku lat zabytkowy przedwojenny budynek Willi Dyrektora Zakładów Starachowickich, potocznie zwany „Pałacykiem" na osiedlu Stadionie. Na obszarze tej strefy znajduje się również przedwojenna Willa Lasów Starachowickich, obecnie

użytkowana przez Hufiec ZHP oraz budynek tzw. Domu Nauczyciela prowadzony przez ZNP.

- Obszar Wierzbnika – niszczejące obiekty budowlane na Rynku.
- Nieczynny dworzec PKP na Wierzbniku z 1918 r. obsługujący niegdyś stację „Starachowice Wschodnie".
- Północna linia brzegowa zbiornika Pasternik, teren wokół zbiornika wodnego Lubianka.

Zagrożenia degradacji i niepożądane przekształcenia zabudowy o walorach historycznych i architektonicznych.

Postępujący proces degradacji i brak konkretnej interwencji negatywnie wpłynie na ocenę programu rewitalizacji oraz zarządzających przyjęty program. Wymaga to większego niż dotychczas wysiłku władz samorządowych, właścicieli nieruchomości, ale również strony społecznej, zaś cały proces wymaga zrozumienia i mimo szczupłości finansów, przyjęcia innych czynników niż tylko ekonomiczne.

Szybkiej decyzji odnośnie wykorzystania i przekształcenia na nowe funkcje wymagają zagrożone największą degradacją:

- kolonie robotnicze,
- budynki dworców kolejowych
- budynek robotniczy z 1836 roku przy ulicy Sportowej
- pozostałości pierwszego obiektu wielkopiecowego na terenie Muzeum Przyrody i Techniki
- budynek domu Dozorcy Hutniczego przy ul. Pileckiego (przez wiele lat PTTK)
- budynek starego szpitala

Istotną decyzją może być stworzenie parku kulturowego obejmującego starachowickie kolonie mieszkaniowe wraz z pojedynczymi budynkami (np. „Pałacyk" i „Hufiec") i osiedlem z 1939 r.

Ryc. 35. Budynek „Pałacyku”.

Ryc. 36. Niszczejące budynki na Wierzbniku

Ryc. 37. Dawny, niszczejący budynek starostwa powiatowego.

Ryc. 38. Obiekty i przestrzenie zdegradowane lub wymagające interwencji technicznej.

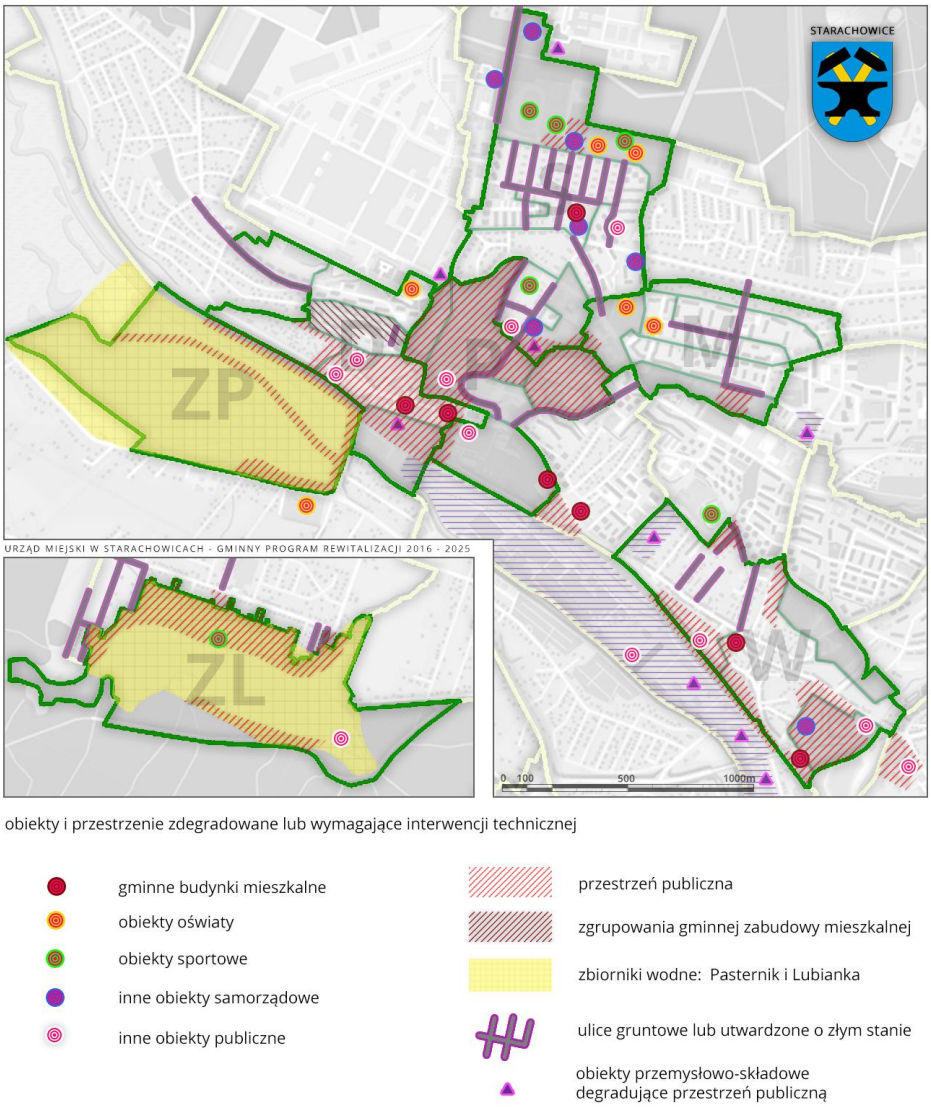

Źródło: Opracowanie własne

Najważniejsze zjawiska problemowe zidentyfikowane w diagnozie sfery technicznej na obszarze rewitalizacji:

Najważniejsze zidentyfikowane zjawiska problemowe	Oznaczenie
ZDEKAPITALIZOWANA TKANKA MIESZKANIOWA W MIESZKANIOWYM ZASOBIE GMINY	Z 33
PROBLEMY Z REGULOWANIEM NALEŻNOŚCI CZYNSZOWYCH	Z 34
BRAK WYSTARCZAJĄCEJ LICZBY LOKALI KOMUNALNYCH I BRAK WZOSTU ICH DOSTĘPNOŚCI	Z 35
ZŁY STAN TECHNICZNY BUDYNKÓW	Z 36

2.8. Analiza lokalnych potencjałów

Pogłębiona diagnoza zjawisk problemowych na obszarze rewitalizacji powinna, zgodnie z zapisami ustawy, być uzupełniona o analizę lokalnych potencjałów. Lokalny potencjał można definiować jako możliwości, szanse, zasoby, z którymi należy pracować/które można wykorzystywać w celu niwelowania i zapobiegania powstawaniu negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji. Zidentyfikowane lokalne potencjały mogą się wzajemnie przenikać i współoddziaływać na negatywne zjawiska w różnych sferach jednocześnie.

OZNACZENIE	ZIDENTYFIKOWANY POTENCJAŁ ROZWOJOWY	MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA POTENCJAŁU
R 1	Tożsamość przemysłowa miasta oraz historia obszarów przeznaczonych do rewitalizacji.	Na tożsamości i historii miasta można budować potencjał turystyczny a pośrednio również wzrost gospodarczy. Poprzez eksponowanie charakteru przemysłowego miasta i obszarów rewitalizacji, opartych na historycznych osiedlach mieszkaniowych, mieszkańcy będą mogli budować silniejsza wspólnotę i wzmacniać więzi społeczne.
R 2	Znaczna ilość zarejestrowanych organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji.	Organizacje pozarządowe przy odpowiednim wzmocnieniu ich potencjału rozwojowego są gotowe do współpracy i działania na rzecz procesu rewitalizacji miasta i aktywizacji mieszkańców. Przy wykorzystaniu narzędzi, które daje ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji Gmina może zlecać zadania organizacjom pozarządowym działania społeczne niezbędne do osiągnięcia celów GPR.

R 3	Nowopowstałe stowarzyszenie „Razem dla Nas” na osiedlu Dolne-Wzgórze.	Stowarzyszenie działa na najbardziej problematycznym obszarze rewitalizacji. Organizacja może być łącznikiem pomiędzy Gminą a mieszkańcami obszaru, jak również inicjatorem zmian w lokalnej społeczności.
R 4	Instytucje kultury zlokalizowane na obszarze rewitalizacji (w tym Starachowickie Centrum Kultury).	Instytucje kultury mogą być nośnikami działań animacyjnych w zakresie edukacji kulturalnej na obszarze rewitalizacji, mogą działać na rzecz ożywienia społecznego. Aby w pełni wykorzystać ich potencjał konieczne jest podjęcie działań i inwestycji (w tym modernizacyjnych), które przyczynią się do rozszerzenia oferty tych instytucji.
R 5	Aktywni Seniorzy i polityka senioralna Gminy Starachowice.	Seniorzy już teraz są grupą najbardziej zaangażowaną w procesy konsultacji społecznych oraz w działalność organizacji pozarządowych. Dzięki ich aktywności można włączać w procesy konsultacyjne również niezaangażowanych mieszkańców. Osoby straszę w procesie rewitalizacji mogą oddziaływać na inne grupy wiekowe, wspierać procesy partycypacyjne oraz przekazywać informacje dotyczące rewitalizacji w swoim lokalnym środowisku.
R 6	Młodzież działająca w Młodzieżowej Radzie Miasta oraz lokali liderzy młodzieżowi.	Miasto Starachowice nie posiada spójnej strategii dotyczącej działań w zakresie polityki młodzieżowej. Młodzież ze swoją energią, kreatywnością i „świeżością” może być prawdziwym „kołem zamachowym” zmian społecznych. Dotarcie z programem rewitalizacji i aktywizacji do ludzi młodych, zwłaszcza wychowujących się w środowiskach zagrożonych deprywacją, stwarza szansę na przerwanie niekorzystnych zjawisk społecznych na tych obszarach.
R 7	Zdegradowane obiekty sportowe na obszarze rewitalizacji.	Działania aktywizacyjne dla mieszkańców, imprezy sportowe integrujące mieszkańców obszarów rewitalizacji. Promocja zdrowego i aktywnego trybu życia.
R 8	Zmodernizowany plac Rynku w Wierzbniku.	Wprowadzenie działań animacyjnych na Rynku, które wzmocnią potencjał gospodarczy tego obszaru. Wykorzystanie zlokalizowanych wokół placu Rynku pustostanów na działania kulturalne, społeczne bądź pro gospodarcze.

R 9	Zbiornik wodny Lubianka.	Rozwoju gospodarczego oraz turystyki, szansa na aktywizację zawodową bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji.
R 10	Zdegradowana przestrzeń „Starachowic Dolnych”.	Miejsce o charakterze i potencjale centro-twórczym (strefa usługowo-handlowa, budynek PKP, stoiska autobusowe, północna linia brzegowa zbiornika Pasternik), która poprzez działania modernizacyjne może przyczynić się do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz aktywizacji i integracji społecznej, a także dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu rozwiązywać problemy funkcjonalno-przestrzenne obszaru.
R 11	Firmy zlokalizowane m.in. na terenie SSE oraz prywatni przedsiębiorcy.	Potencjał dodatkowego wsparcia finansowego i merytorycznego dla realizowanych przez gminę zadań rewitalizacyjnych oraz wsparcie i współpraca z organizacjami pozarządowymi w sferze działań społecznych (CSR).
R 12	Park Miejski.	„Płuca miasta”, potencjalna przestrzeń rekreacji, aktywności fizycznej mieszkańców obszaru rewitalizacji i miasta.
R 13	Szlakowisko.	Potencjalne miejsce budowy nowych obiektów mieszkalnych, usługowych. Walory turystyczne i rekreacyjne.
R 14	Położenie miasta oraz obszarów rewitalizacji.	Wykorzystanie walorów przyrodniczych miasta w celu podniesienia jakości życia mieszkańców oraz pobudzeniu potencjału turystycznego Starachowic.
R 15	Niezagospodarowane przestrzenie mogące służyć budowie ścieżek rowerowych i innych ciągów komunikacyjnych pomiędzy obszarami rewitalizacji i innymi częściami miasta.	Wzmocnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych pomiędzy obszarami rewitalizacji.
R 16	Niezagospodarowane podwórza miejskie.	Miejsca integracji i aktywizacji mieszkańców.
R 17	Obiekty zabytkowe stanowiące o tożsamości miasta i obszarów rewitalizacji.	Miejsca spotkań, potencjał turystyczny, potencjał służący budowaniu wizerunku miasta oraz obszarów rewitalizacji.

R 18	Zdegradowany budynek tzw. „Pałacyku”.	Potencjalne miejsce spotkań, aktywizacji i integracji społecznej. Miejsce wzajemnego oddziaływania organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji społecznych, lokalnych liderów i ludzi młodych.
R 19	Dworzec Wierzbnik	Organizacja lokalnego punktu komunikacyjnego, przywrócenie dawnej nazwy stacji „Starachowice Wschodnie” na „Starachowice Wierzbnik”. Nowa zabudowa usługowa porządkująca przestrzeń.

3. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

3.1. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

W wyniku konsekwentnych działań na obszarze rewitalizacji w Starachowicach, w 2025 roku na wszystkich osiedlach jakość życia mieszkańców jest wysoka. Dzieje się tak dzięki poprawie warunków zamieszkania w istniejących dzielnicach mieszkaniowych (Dolne-Wzgórze, Wierzbnik, Stadion i Majówka), wykreowaniu nowej jakości przestrzeni na obszarze rewitalizacji (zwłaszcza w rejonie Starachowic Dolnych i Wierzbnika, stających się faktycznym centrum miasta) oraz rozbudowie przestrzeni rekreacyjnych i publicznych (zwłaszcza Parku Miejskiego, terenów Zbiornika Lubianka i terenów Zbiornika Pasternik). W poszczególnych częściach obszaru rewitalizacji uruchomiona została aktywność mieszkańców przekładająca się na ważne dla ich życia inicjatywy i przedsięwzięcia.

Wyjątkowym miejscem pod tym względem jest Pałacyk, w którym – w formule tzw. Impact Hub’u (centrum aktywności i kreatywności) ogniskują się różnorakie potencjały poszczególnych osób jak i całych grup mieszkańców obszaru rewitalizacji, co przekłada się na działania o zróżnicowanym charakterze, które pozytywnie oddziałują nie tylko na obszar rewitalizacji, ale również na całe miasto zmieniając jego klimat i oblicze. Na całym obszarze podlegającym rewitalizacji, a zwłaszcza w rejonie osiedla Wzgórze, mieszkańcy tworzą silniejszą społeczność lokalną - dbającą o swoją dzielnicę i realizującą działania na rzecz jej poprawy. Atutem miasta są młodzi – swym entuzjazmem i gotowością do działania nadają miastu i jego przekształceniom dynamiki. Terenem przy Zbiorniku Lubianka oraz innymi obiektami miejskimi opiekuje się spółdzielnia socjalna, dająca szanse na zatrudnienie i drogę ku lepszemu życiu dla potrzebujących tego mieszkańców. W wyniku wspólnych działań z urzędem miasta, organizacje pozarządowe z przedsiębiorcami ze SSE Starachowice prowadzą

projekty w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu. Dzięki przekształceniom otoczenia dworców, modernizacji Parku Miejskiego i terenów usług w Wierzbniku, Starachowice zyskują na prestiżu i są chętnie odwiedzane przez przyjezdnych z całego regionu.

Obszar rewitalizacji w Starachowicach stał się atrakcyjnym miejscem do rozwijania interesów przez lokalnych przedsiębiorców i lokowania ich przez biznes zewnętrzny. Poprawa jakości przestrzeni publicznych oraz warunków spędzania wolnego czasu (m.in. w nowoczesnym i wielofunkcyjnym Parku Miejskim oraz terenu Szlakowiska) oraz szeroka i dostępna oferta kulturalna są czynnikami integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji, a także stanowią zachętę dla aktywnych nowych mieszkańców (w tym absolwentów uczelni wracających po studiach) do osiedlania się w Starachowicach.

Razem działania te sprawiają, że stale poprawia się sytuacja gospodarcza i materialna mieszkańców i przedsiębiorców. Mieszkańcy mają poczucie, że jakość ich życia poprawia się, a na przyszłość swoją i swojego miasta patrzą z optymizmem.

3.2. Cele rewitalizacji

Logika programu rewitalizacji i podejście do definiowania celów

Wyznaczony w oparciu o obiektywne i mierzalne parametry, obszar rewitalizacji w Starachowicach dotyczy tej części miasta, gdzie zlokalizowano wiele obiektów i miejsc, których znaczenie dla miasta i jego obszaru funkcjonalnego jest lub powinno być kluczowe. Dodatkowo położenie w strukturze funkcjonalnej miasta większości terenów wchodzących w zakres obszaru rewitalizacji w naturalny sposób identyfikuje te tereny jako geograficzne (i potencjalnie także funkcjonalne) centrum miasta. W dużej mierze pokrywa się to z postrzeganiem centrum w odbiorze społecznym.

Powyższa konstatacja determinuje w dużym stopniu podejście do formułowania Gminnego Programu Rewitalizacji. Jakkolwiek z naturalnych względów musi on się skupić na problemach koncentrujących się na obszarze rewitalizacji i dotyczących mieszkańców tego obszaru to równolegle bardzo wyraźnie odniesie się do wyzwań stojących przed miastem jako całością. W ten sposób GPR powinien stać się istotnym dokumentem dla wszystkich mieszkańców Starachowic, gdyż jego treść determinować ma przyszłość terenów kluczowych dla losów całego miasta.

Z tego samego powodu – przy świadomości, że programuje się proces zmiany na obszarze rewitalizacji – sformułowano cele programu w sposób, który pozwoli utożsamić się z nimi

wszystkim mieszkańcom Starachowic. Za takim podejściem przemawia także chęć uniknięcia stygmatyzowania niektórych obszarów czy niepotrzebnego dzielenia mieszkańców. W programie – obok szczegółowych działań nakierowanych na pokonywanie konkretnych problemów społecznych, przestrzennych czy infrastrukturalnych – mocno zaakcentowano kwestię integracji mieszkańców, wizerunku, tożsamości i sposobu postrzegania miasta. Nie jest to przypadek, ale przemyślany wybór wynikający z tego, że nie tylko tereny zdegradowane w Starachowicach, ale całe miasto w okresie ostatnich 27 lat doświadczyło na różne sposoby „złej passy", co stało się dodatkowym obciążeniem utrudniającym przezwyciężenie niekorzystnych zjawisk i trendów. I o ile zaistniały już wyraźne i niekwestionowane symptomy „wychodzenia na prostą" to wciąż wiele do zrobienia pozostaje w wymiarze postrzegania i percepcji Starachowic – przez tych, którzy w nich mieszkają oraz przez zewnętrznych obserwatorów.

W tym sensie entuzjazm, aktywność i pozytywne myślenie, będące warunkami koniecznymi udanej rewitalizacji, potrzebne są wszystkim mieszkańcom miasta i miastu jako całości. Niezwykle ważne jest, aby procesy zmian na obszarze rewitalizacji mogły te czynniki sukcesu całego miasta inicjować, rozbudzać i wzmacniać. Aby rewitalizacja stała się kołem zamachowym zmiany całego miasta i jego wizerunku.

Struktura celów

Zaproponowano trzystopniową strukturę celów, uznając, że bardziej złożona hierarchia oraz większa liczba celów zaburzyłaby czytelność dokumentu i jego priorytetów. Sformułowano ogólny cel strategiczny, któremu podporządkowano 4 cele główne obejmujące priorytetowe sfery, przez pryzmat których należy postrzegać zaprogramowaną zmianę. W ramach każdego z celów głównych wyodrębniono cele szczegółowe. Wskazano, do których jednostek urbanistycznych cele te mają odniesienie w pierwszej kolejności. Do celów szczegółowych przypisane zostały konkretne kierunki działań, w ramach których formułowane będą poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Należy podkreślić, że wyznaczone kierunki działań mogą dotyczyć więcej niż jednego celu szczegółowego, co potwierdza zintegrowany charakter programu oraz zwraca uwagę na komplementarność celów oraz to, że podejmowane działania będą służyć równocześnie osiąganiu kilku celów naraz.

CEL STRATEGICZNY

Lepsze życie w Starachowicach - mieście, które znalazło pomysł na siebie

Cele główne i podporządkowane im cele szczegółowe

CEL GŁÓWNY NR 1 ***Mieszkańcy zasługują na więcej.*** ***Poprawić warunki życia i zamieszkania w Starachowicach***			**C 1**
Na które zjawiska kryzysowe odpowiada	**Cele szczegółowe**	**Miernik osiągnięcia celu (strzałka wskazuje pożądany trend)**	**W których jednostkach urbanistycznych ma priorytetowe znaczenie**
Z 21 **Z 22** **Z 31** **Z 32**	**C 1.1** Lepsze otoczenie miejsca zamieszkania	Liczba mieszkańców na obszarze rewitalizacji **(↑)** Liczba zmodernizowanych podwórek i przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji **(↑)**	**D S M**
Z 7 **Z 24** **Z 33** **Z 36**	**C 1.2** Poprawa warunków mieszkaniowych	Liczba mieszkańców w budynkach po modernizacji (↑) Koszty energii w gminnym zasobie mieszkaniowym na obszarze rewitalizacji **(↓)**	**D W**
Z 23 **Z 27**	**C 1.3** Ułatwienie dostępu do usług społecznych	Liczba podmiotów świadczących usługi społeczne **(↑)** Liczba usług społecznych na obszarze rewitalizacji **(↑)**	**D W**
Z 7 **Z 35**	**C 1.4** Zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb mieszkaniowych	Liczba osób zamieszkałych w nowopowstałych mieszkaniach na obszarze rewitalizacji, w tym komunalnych i socjalnych **(↑)**	**D P W**

		Liczba osób urodzonych na obszarze rewitalizacji **(↑)**	
Z 15 Z 23	**C 1.5** Szeroka oferta rekreacyjno-wypoczynkowa dla mieszkańców	Liczba zmodernizowanych obiektów rekreacyjnych i sportowych oraz przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji **(↑)** Liczba mieszkańców miasta (w tym obszaru rewitalizacji) oraz przyjezdnych korzystających z oferty rekreacyjnej w Starachowicach **(↑)**	ZP ZL P

CEL GŁÓWNY NR 2 ***Razem możemy więcej.*** ***Integracja społeczna sposobem na nowe Starachowice***			**C2**
Na które zjawiska kryzysowe odpowiada	**Cele szczegółowe**	**Miernik osiągnięcia celu**	**W których jednostkach urbanistycznych ma priorytetowe znaczenie**
Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 10 Z 11 Z 34	**C 2.1** Aktywizacja i integracja wykluczonych	Liczba gospodarstw domowych na obszarze rewitalizacji korzystających z pomocy społecznej **(↓)** Liczba projektów ukierunkowanych na włączenie społeczne mieszkańców rewitalizacji (w tym projekty ngos) **(↑)**	D S M
Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 12 Z 13 Z 14	**C 2.2** Efektywne podmioty ekonomii społecznej i silne organizacje pozarządowe	Liczba aktywnych na obszarze rewitalizacji organizacji społecznych **(↑)** Liczba podmiotów ekonomii społecznej **(↑)**	D S ZL

Z 6 Z 11 Z 13 Z 14 Z 15 Z 17 Z 18	**C 2.3** Różnorodna oferta i niezbędne wsparcie dla młodzieży	Uczestnictwo młodzieży z obszaru rewitalizacji w życiu kulturalnym i sportowym (↑) Liczba osób młodych z obszaru rewitalizacji działających w organizacjach społecznych (↑)	D W P S M ZL
Z 5 Z 8 Z 9 Z 15 Z 17 Z 24	**C 2.4** Trafna odpowiedź na potrzeby seniorów	Odsetek seniorów z obszaru rewitalizacji uczestniczących w życiu społecznym i kulturalnym (↑) Liczba projektów dotyczących szczególnie seniorów (↑)	M D P ZP
Z 8 Z 11 Z 15 Z 16 Z 17 Z 23	**C 2.5** Kultura, edukacja, sport narzędziem na rzecz integracji	Liczba osób (w tym uczniów) korzystających ze zmodernizowanej lub nowej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej (↑) Liczba organizacji społecznych korzystających ze zmodernizowanej lub nowej infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej i sportowej (↑)	D W P S ZP ZL

CEL GŁÓWNY 3 *Centrum w centrum uwagi.* *Wzmocnienie atrakcyjności obszarów śródmiejskich Starachowic*			**C3**
Na które zjawiska kryzysowe odpowiada	**Cele szczegółowe**	**Miernik osiągnięcia celu**	**W których jednostkach urbanistycznych ma priorytetowe znaczenie**
Z 23 Z 29 Z 32	**C3.1** Wzmocnienie nowoczesnej miejskości - udoskonalenie struktury przestrzennej	Liczba zmodernizowanych obiektów i przestrzeni publicznych o kluczowym znaczeniu dla obszaru rewitalizacji (↑) Liczba przedsięwzięć o kluczowym	D W

		znaczeniu dla zrównoważonego rozwoju **(↑)**	
Z 31 Z 32 Z 36	**C 3.2** Przyjazna i atrakcyjna przestrzeń – ład wizualny	Atrakcyjność Starachowic jako miejsca zamieszkania (postrzegana przez mieszkańców) **(↑)** Atrakcyjność Starachowic jako subregionalnego centrum handlu, usług i edukacji (postrzegana przez mieszkańców oraz przez przyjezdnych) **(↑)**	D W P S M ZL ZP
Z 23 Z 27 Z 28 Z 29 Z 30	**C 3.3** Mobilność zrównoważona w obszarze rewitalizacji	Odsetek mieszkańców (miasta; obszaru rewitalizacji) korzystających w codziennych dojazdach z komunikacji publicznej oraz z roweru **(↑)** Parametry infrastruktury rowerowej (długość dróg rowerowych, długość ulic przyjaznych dla rowerów, liczba stojaków i przechowalni rowerów) **(↑)**	D W P S M
Z 4 Z 8 Z 19 Z 20 Z 25 Z 26	**C 3.4** Warunki sprzyjające prowadzeniu działalności przez lokalnych przedsiębiorców	Liczba aktywnych (w tym mikro- i małych) podmiotów gospodarczych na obszarze rewitalizacji **(↑)** Liczba nowych przedsiębiorstw na obszarze rewitalizacji **(↑)**	D W
Z 4 Z 15 Z 19 Z 23 Z 25 Z 26	**C 3.5** Rozbudowane funkcje centrotwórcze (w skali miasta, powiatu, regionu)	Wartość inwestycji prywatnych na obszarze rewitalizacji **(↑)** Liczba nowych ofert programowych z zakresu kultury i turystyki na obszarze rewitalizacji **(↑)**	D W P S M

CEL GŁÓWNY NR 4 *Strefa – biznes – społeczność* *Wsparcie potencjału gospodarczego i społecznego miasta*			C4
Na które zjawiska kryzysowe odpowiada	**Cele szczegółowe**	**Miernik osiągnięcia celu**	**W których jednostkach urbanistycznych ma priorytetowe znaczenie**
Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 7 Z 13 Z 14 Z 15 Z 26	**C 4.1** Włączenie się biznesu w życie społeczności	Liczba przedsięwzięć z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu na obszarze rewitalizacji **(↑)** Liczba przedsiębiorstw realizujących projekty z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji **(↑)**	D S W
Z 4 Z 8 Z 19 Z 20 Z 26	**C 4.2** Nowe miejsca pracy na obszarze rewitalizacji	Liczba osób, które uzyskały zatrudnienie w wyniku przedsięwzięć rewitalizacyjnych **(↑)** Liczba ofert pracy na obszarze rewitalizacji **(↑)**	D W P S M ZL
Z 19 Z 20	**C 4.3** Przygotowanie zawodowe zwiększające szanse na rynku pracy	Liczba osób (w tym bezrobotnych), które uzyskały lub podniosły kwalifikacje zawodowe **(↑)** Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale) z obszaru rewitalizacji którzy podjęły pracę w wyniku przedsięwzięć rewitalizacyjnych **(↑)**	D W P S M

3.3. Kierunki działań

Pojęcie „kierunki działań” w założeniu ustawodawcy ma znaczenie szersze niż sformułowanie „przedsięwzięcie rewitalizacyjne”. „Kierunek działań” to nie tylko zestaw „przedsięwzięć”, ale i ich „otoczenie”, w szczególności polityka gminy w określonej dziedzinie. W każdym razie to szersze pojęcie ma definiować ramy, w których mieścić się będą konkretne przedsięwzięcia. Z takiego podejścia wynika stopień szczegółowości, z jakim powinny być określane „kierunki działań”. Na pewno powinny być one na tyle szczegółowe, aby nieść rzeczywistą treść –

odzwierciedlać konkretne wybory gminy jako koordynatora rewitalizacji, co do planowanych sposobów działania.

Przypisanie kierunków działań do poszczególnych celów musi poprzedzać więc odniesienie do pewnych przekrojowych zagadnień na poziomie generalnym, które stanowić będzie wprowadzenie i wyjaśnienie dla zaproponowanych kierunków działań. Zagadnienia przekrojowe zostały scharakteryzowane w poniższych podrozdziałach. Do tych zagadnień zaliczono również, wskazane wprost przez Ustawę o rewitalizacji w art. 15 ust. 1 pkt 12) jako obligatoryjna treść GPR, rozstrzygnięcie czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji.

3.3.1. Specjalna Strefa Rewitalizacji

Z uwagi na potrzebę zastosowania narzędzi wprowadzonych przez Ustawę o rewitalizacji **planuje się ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji (SSR) na obszarze rewitalizacji na okres obowiązywania Gminnego Programu Rewitalizacji tj. do 2025 r.** Ponieważ nie wyodrębniono podobszarów w ramach obszaru rewitalizacji, SSR obejmie cały obszar, a reżim prawny wynikający z funkcjonowania SSR będzie miał jednolity charakter na całym obszarze. Ustanowienie SSR:

- rodzi poniżej opisane bezpośrednie skutki prawne lub,
- kreuje warunki (również opisane poniżej) umożliwiające władzom gminy lub innym organom publicznym (w tym w jednym przypadku także wszystkim zamawiającym w rozumieniu ustawy Prawo zamówień publicznych) określone działania.

W wyniku ustanowienia SSR:

1. Gmina uzyskuje prawo pierwokupu nieruchomości położonych na obszarze rewitalizacji. Poprzez możliwość skorzystania z takiego prawa gmina może realizować cele wynikające z Gminnego Programu Rewitalizacji (np. rozwijając mieszkaniowy zasób komunalny) lub zapobiec niekorzystnym zmianom własnościowym, które mogą utrudnić realizację celów programu (np. skutkować podjęciem inwestycji sprzecznych z GPR). Skuteczne korzystanie z tego narzędzia wymagać będzie wypracowania w Urzędzie Miejskim w Starachowicach sprawnego mechanizmu podejmowania działań w tym zakresie. Powinien on obejmować wyprzedzające wypracowanie ogólnych wytycznych, jakiego typu nieruchomości czy transakcje i w jakich obszarach, mogą znaleźć się w sferze ewentualnego wykorzystania prawa pierwokupu.

Drugim elementem powinna być procedura uruchamiana każdorazowo w przypadku pojawienia się transakcji spełniającej wskazane wyprzedzająco kryteria – na tyle sprawna, aby Gminie udało się wypracować i zająć ostateczne stanowisko w wymaganymi przepisami prawa terminie.

2. Społeczne budownictwo czynszowe (tj. takie, w którym dostęp do lokali mieszkalnych następuje na zasadach nierynkowych na podstawie kryteriów określonych przez organy władzy publicznej, podmioty realizujące inwestycje korzystają ze wsparcia środkami publicznymi, a ich głównym celem działania nie jest osiągnięcie zysku) wyznaczone w planach miejscowych zyskuje status celu publicznego w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami. Fakt ten będzie brał pod uwagę urząd miasta rozważając kierunki działań na rzecz zaspokajania potrzeb mieszkaniowych w Starachowicach, a także analizując potencjalne możliwości zagospodarowania terenów na obszarze rewitalizacji.
3. Obowiązują przepisy umożliwiające sprawne przeniesienie na czas robót budowlanych lokatorów modernizowanych lokali gminnych, przy równoczesnym zabezpieczeniu ich interesów. Zakładają one m.in. wprowadzenie mechanizmu opróżniania lokalu wchodzącego w skład zasobu mieszkaniowego gminy na czas wykonywania robót budowlanych, jeżeli jest to niezbędne dla realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, przy zachowaniu ciągłości umowy (chyba, że jest to niemożliwe z uwagi na przebudowę lokalu, zmianę sposobu jego użytkowania lub brak zgody lokatora) oraz określeniu warunków jakie spełniać ma lokal zastępczy (od tych warunków można odstąpić za zgodą lokatora) - koszty przeprowadzek spoczywają na gminie. Dodatkowo obowiązuje przepis o nowej kompetencji wojewody: do wydania decyzji nakazującej opróżnienie lokalu, w przypadku, gdy lokator nie opróżnił lokalu w terminie. Przedmiotowe przepisy będą uwzględniane w procesie modernizacji lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy.
4. Gmina ma możliwość w uchwale o ustanowieniu SSR wprowadzić zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy (także w odniesieniu tylko do niektórych sposobów zagospodarowania terenu), w tym zmian sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części, jeżeli stopień pokrycia obszaru Strefy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wskazuje, że nieustanowienie zakazu może

doprowadzić do zmian w zagospodarowaniu Strefy niezgodnych z Gminnym Programem Rewitalizacji albo utrudniających jego realizację.

5. Gmina uzyskuje następujące możliwości w zakresie gospodarki nieruchomościami, mieszkalnictwa, przygotowania inwestycji na obszarze rewitalizacji:
    - nie ma obowiązku składania do depozytu sądowego odszkodowania w przypadku wywłaszczenia nieruchomości,
    - ma możliwość w przypadku postępowań administracyjnych związanych z realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym:
        - ustalenia kręgu stron na podstawie ksiąg wieczystych,
        - uznania doręczenia na adres wskazany w księgach wieczystych za skuteczne,
    - zaspokaja roszczenia majątkowe dotyczące nieruchomości poprzez świadczenia pieniężne (może przy tym zaproponować nieruchomość zamienną),
    - uzyskuje szersze możliwości uniemożliwienia blokowania decyzji o modernizacji budynku, w którym gmina posiada co najmniej połowę udziałów.
6. W przypadku określonych zamówień publicznych nie ma obowiązku stosowania przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych (to zagadnienie omówiono odrębnie w dalszym ciągu tego rozdziału).
7. Gmina ma możliwość udzielania dotacji właścicielom i użytkownikom wieczystym nieruchomości do wysokości 50% nakładów na:

    wykonanie robót budowlanych polegających na remoncie lub przebudowie, prac konserwatorskich lub restauratorskich w odniesieniu do nieruchomości niewpisanych do rejestru zabytków, jeśli wnioskowane działania służą realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Szczegółowe zasady udzielania dotacji, w tym tryb postępowania z wnioskami o udzielenie dotacji, oraz sposób jej rozliczania i warunki zwrotu, rodzaj dokumentów niezbędnych do rozpatrzenia wniosku i rozliczenia dotacji oraz postanowienia, jakie powinna zawierać umowa o udzielenie dotacji, a także sposób gromadzenia informacji o udzielonych dotacjach określa się w uchwale w sprawie

ustanowienia Strefy. W związku z czym w uchwale o ustanowieniu SSR to zagadnienie zostanie rozstrzygnięte.

3.3.2. Polityka społeczna w rewitalizacji

Rewitalizacja jest przede wszystkim narzędziem zmiany społecznej, jej głównym celem jest poprawa jakości życia mieszkańców obszarów, które znalazły się w kryzysie. Nie należy jednak działań w tym zakresie sprowadzać wyłącznie do pomocy społecznej, szczególnie rozumianej jako bierna wypłata świadczeń. Aby osiągnąć trwałą zmianę na wybranych obszarach, należy położyć silny akcent na aktywizację mieszkańców i stopniowe budowanie motywacji, tak aby wzmocnić istniejący system społeczny w jego pozytywnych aspektach. Dlatego działania społeczne w starachowickiej rewitalizacji będą charakteryzować się następującymi cechami:

- **Interdyscyplinarność**

  Działania będą obejmowały takie dziedziny, jak kultura (żywe uczestnictwo), powszechny sport, pomoc społeczna, edukacja, mieszkalnictwo, partycypacja, ekonomia społeczna, profilaktyka uzależnień i inne instrumenty „miękkie";

- **Środowiskowość**

  Zasadą działań społecznych w rewitalizacji Starachowic będzie „im bliżej, tym lepiej", czyli preferowane będą działania dopasowane do potrzeb i ulokowane blisko miejsca zamieszkania mieszkańców, dotyczy to również tworzonej infrastruktury społecznej;

- **Kompleksowość**

  Zamiast podejścia „silosowego", zajmującego się wyłącznie wybranym problemem danej grupy osób (np. uzależnienia) preferowane będą formy podejścia nakierowane na indywidualne wsparcie w rozwiązywaniu wielu problemów mieszkańca czy lokalnej społeczności (asystenci społeczni, grupy samopomocowe, spółdzielnie socjalne);

- **Współodpowiedzialność**

  Wszystkie działania będą zakładały czynny udział ich uczestników, co buduje postawę odpowiedzialności za efekty. Dotyczyć to będzie zarówno niewielkich inwestycji w przestrzeni osiedla czy dzielnicy (sadzenie zieleni, drobne prace remontowe), jak i współdecydowania o podejmowanych działaniach społecznych. W obszarach rewitalizacji zostanie położony nacisk na współdziałanie (np. inicjatywa lokalna) lub zlecanie zadań publicznych. W tym aspekcie dużą rolę będzie odgrywał sektor organizacji pozarządowych.

W rewitalizacji Starachowic zostanie podjęty szereg działań i inwestycji społecznych wykraczających poza zadania własne gminy. Zgodnie z istniejącą „Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Starachowicach na lata 2013-2020" szczególny nacisk zostanie położony na aktywizację osób bezrobotnych, pracę z dziećmi i młodzieżą oraz wsparcie seniorów.

Na każdym obszarze nawiązana będzie współpraca z aktywnymi na danym terenie instytucjami kultury, szkołami, klubami sportowymi, organizacjami pozarządowymi lub wyznaniowymi, które staną się mikrocentrami wsparcia dla różnorodnych działań. Na podstawie zdiagnozowanych braków uzupełniona zostanie infrastruktura społeczna, a także powstaną nowe podmioty, które będą korzystały ze wsparcia finansowego w postaci np. funduszy unijnych czy zadań zleconych przez gminę. Zasadniczym działaniem w tym obszarze będzie powołanie w wyremontowanym Pałacyku „Impact Hub'u" – miejsca aktywności i kreatywności, które łącząc i integrując różne działania, oddziaływać będzie na całe miasto.

W rejonie osiedla Wzgórze powstanie podmiot wspierający Centrum Aktywności Lokalnej oraz Aktywizacji Zawodowej. Z mieszkańcami podjęta zostanie zindywidualizowana praca mająca na celu pomoc w wyjściu ze spirali problemów i ich reintegrację zawodową.

Ważnymi partnerami w procesie rewitalizacji są lokalni pracodawcy z obszaru Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice" i organizacje pozarządowe. Dla nich i dla mieszkańców zostanie stworzone w wyremontowanym Pałacyku Centrum Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (wchodzące w skład Impact Hub'u). Funkcjonująca placówka pełniąca zadania świetlicy środowiskowej uzyska bieżące wsparcie merytoryczne, a równocześnie tego typu działalność zostanie wzmocniona i rozszerzona poprzez utworzenie regularnej świetlicy środowiskowej (początkowo w budynku SCK, docelowo na terenie jednostki Dolne-Wzgórze).

W rejonie Zalewu Lubianka powstanie spółdzielnia socjalna, która zajmie się utrzymaniem planowanych tam obiektów, zieleni i/lub prowadzeniem działalności gastronomicznej. Spółdzielnia będzie mogła również świadczyć usługi porządkowe w odnowionym Parku Miejskim i ewentualne inne na obszarze rewitalizacji, a z czasem podjąć się zadań na wolnym rynku.

3.3.3. Polityka mieszkaniowa w rewitalizacji

Polityka mieszkaniowa gminy dopełnia działania rewitalizacyjne. Zapewnienie dostępu do zasobu mieszkaniowego poprzez ułatwienie realizacji zasobu komercyjnego, wykorzystanie zasobu najmu czy pozyskanie zasobu komunalnego, wspierają działania związane z poprawą jakości zamieszkania, jak i pośrednio rozwiązania problemu z migracją mieszkańców poza obszar gminy.

Na podstawie dostępnych danych, a także na podstawie przeprowadzonych wywiadów i obserwacji wyraźnie widoczne jest, że w Starachowicach przybywa bardzo niewiele nowych mieszkań, nawet dla osób z najwyższego segmentu dochodowego, mających zdolność kredytową. Może to być jednym z czynników osłabiających atrakcyjność Starachowic do osiedlania się (nawet przy dynamicznym rozwoju Specjalnej Strefy Ekonomicznej). Starachowickie Towarzystwo Budownictwa Społecznego "Wspólny Dom" Sp. z o.o., obecnie skupia się na administrowaniu własnym zasobem i nie podejmuje nowych inwestycji. Co więcej Starachowice posiadają proporcjonalnie o wiele mniej zasobu komunalnego niż inne polskie miasta. Liczba gminnych lokali (912) zestawiona z ponad 500 zakwalifikowanymi wnioskami oczekujących na rozpatrzenie przez Społeczną Komisję Mieszkaniową wskazuje na skalę problemu. Czas oczekiwania na lokal komunalny w Starachowicach może sięgnąć 15 lat.

W obliczu powyższego rewitalizacja może przynieść znaczącą zmianę w obszarze mieszkalnictwa i może stać się narzędziem naprawy i poszerzenia zasobu o różnych formach własności. W budynkach gminnych poprawa warunków mieszkaniowych będzie podejmowana najintensywniej na obszarze osiedla Wzgórze. Korzystne dla miasta będzie również stworzenie systemu zachęt dla inwestorów prywatnych czy wznowienie działalności STBS w obszarach rewitalizacji w celu np. uzupełnienia pierzei ulic czy remontu istniejących budynków.

Przewartościowania wymaga również dotychczasowa polityka czynszowa i windykacyjna. To właśnie na obszarach rewitalizacji występuje najwyższe zadłużenie czynszowe w skali miasta. Jednocześnie czynsze w mieszkaniach gminnych są wyjątkowo niskie (ok. 1% wartości odtworzeniowej). Jednym z zadań w procesie rewitalizacji będzie zatem stworzenie systemu elastycznych czynszów dostosowanych do możliwości najemców, oddłużania i wczesnej interwencji w przypadku powstawania nowych zaległości czynszowych.

Proporcja potrzeb do możliwości ich zaspokojenia sprawia, że w obszarach rewitalizacji należy rozważyć zastosowanie niestandardowych rozwiązań w zakresie mieszkalnictwa, np. Społecznych Agencji Najmu czy kooperatyw mieszkaniowych. Konieczne jest również uwzględnienie zewnętrznych źródeł finansowania, jak środki z Funduszu Dopłat BGK czy z funduszy europejskich. Korzystne byłoby również lokowanie w obszarach rewitalizacji inwestycji typu „Mieszkanie+" (po faktycznym uruchomieniu programu), o ile znajdą się na terenie obszaru rewitalizacji działki budowlane spełniające warunki tego programu.

Działania gminy dotyczące budowy zasobu powinny wspierać lokalizację nowej zabudowy na obszarach już zurbanizowanych, położonych w sąsiedztwie zgrupowania największych zakładów pracy lub stacji kolejowych, m.in. w rejonie osiedli mieszkaniowych wskazanych jako obszary rewitalizacji - m.in. Stadion, Majówka czy Dolne-Wzgórze.

Działania te nie powinny prowadzić do pogorszenia jakości zamieszkania istniejącego zasobu poprzez zabudowę istniejących sąsiadujących z zabudową mieszkaniową terenów przestrzeni publicznych. Narzędziem określenia warunków zabudowy powinny być miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Określenie niezbędnych zmian w uchwałach dotyczących gospodarki mieszkaniowej gminy

W związku z powyżej zaplanowanymi działaniami konieczne będzie, jak nakazuje Ustawa o rewitalizacji w art. 15 ust. 1 pkt. 10, przy uwzględnieniu treści art. 3 ust. 2 pkt 2) wskazującego, że proces rewitalizacji w zakresie swej właściwości gmina prowadzi w sposób zapobiegający wykluczeniu mieszkańców obszaru rewitalizacji z możliwości korzystania z pozytywnych efektów procesu rewitalizacji, w szczególności w zakresie warunków korzystania z gminnego zasobu mieszkaniowego, dokonanie niezbędnych zmian w uchwałach Rady Miejskiej:

1. **Nr III/21/2015 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 27 marca 2015 r. w sprawie przyjęcia "Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Starachowice na lata 2015 - 2020"**

Zmiany w wieloletnim programie gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, który już obecnie wskazuje na potrzebę rozwoju mieszkaniowego zasobu gminy, dotyczyć muszą uszczegóławiania i konkretyzowania działań w zakresie realizacji tego celu, w tym w szczególności na obszarze rewitalizacji. Dopuszcza się, aby zmiany te były w programie

wprowadzane etapowo wraz z dopracowaniem poszczególnych rozwiązań służących zwiększeniu liczebności lokali wchodzących w skład tego zasobu.

Wieloletni program jako dokument kierunkowy powinien wyznaczać niezbędne zmiany dotyczące lepszego zaspokojenia mieszkaniowych potrzeb najuboższych mieszkańców Starachowic poprzez umożliwienie tworzenia nowych i polepszania stanu istniejących lokali socjalnych i komunalnych na obszarze rewitalizacji. W związku ze zmianami ustawowymi, jakie prawdopodobnie nastąpią w najbliższym czasie w aktach regulujących zasady gospodarowania i rozwoju zasobu mieszkaniowego gmin (w momencie opracowanie GPR trwają konsultacje ustaw zmieniających), konieczne będzie dostosowanie wieloletniego programu do nowego otoczenia prawnego.

Dla spełnienia ustawowego warunku zapobiegania wykluczania mieszkańców obszaru z możliwości korzystania z pozytywnych efektów procesu rewitalizacji wieloletni program powinien regulować politykę czynszową na obszarze w taki sposób, aby nie nakładać na lokatorów nadmiernych kosztów związanych z podniesieniem stawki czynszowej wskutek polepszenia warunków mieszkaniowych.

Warto zauważyć, że obecne stawki czynszu w Starachowicach są stosunkowo niskie w porównaniu do innych miast podobnej wielkości. Większe zagrożenie wykluczeniem, o którym mówi ustawa, wiąże się zatem z potencjalnym podniesieniem kosztów eksploatacji, np. wskutek zmiany źródeł ogrzewania. Należy zatem tak planować realizację przedsięwzięć mających na celu poprawę warunków mieszkaniowych, aby minimalizować ryzyko płynące ze zwiększonych opłat za energię, np. prowadzić prace mające na celu jak najpełniejszą izolację termiczną budynku przed wymianą źródeł ciepła.

2. **Nr II/5/2012 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 24 lutego 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr V/14/02 Rady Miejskiej w Starachowicach z dnia 24.06.2002 r. w sprawie określenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy.**

W uchwale dokonać należy zmian polegających na dostosowaniu zasad do wymagań ustawowych. Niezbędne jest zgodnie z ustawą zapewnienie ciągłości umowy najmu z najemcą na czas jego tymczasowego przekwaterowania do lokalu zamiennego na obszarze

Specjalnej Strefy Rewitalizacji po jej uchwaleniu oraz zapewnienie możliwości powrotu najemców (chyba że sami dokonają rezygnacji z tej możliwości).

Ponadto dla lepszego dostosowania zasad wynajmowania lokali do potrzeb rewitalizacji dodatkowo rozważyć należy następujące zmiany:

- uaktualnienie podstawy prawnej,
- ujednolicenie podejścia do stosowania pojęć „rodzina" i „gospodarstwo domowe" z odwołaniem się do definicji z innych ustaw (np. ustawy o pomocy społecznej),
- ewentualna weryfikacja progów dochodowych uprawniających do otrzymania lokalu,
- wprowadzenie zmian ułatwiających ocenę aktualnej sytuacji kandydatów na najemców (a co za tym idzie ustalanie kolejności na liście) poprzez odejście od naboru ciągłego wniosków na rzecz naborów cyklicznych,
- wskazanie, jak często sporządzane są listy mieszkaniowe (okresowość),
- przeformułowanie paragrafu 11 pkt. 3 obecnej uchwały w celu usunięcia częściowej sprzeczności z innymi uregulowaniami (ogranicza grupę osób, z którymi zawiera się umowę najmu do grupy wymienionej w paragrafie 10.1.a, pomijając b i c),
- wprowadzenie jednolitego regulaminu określającego warunki przetargu na lokale powyżej 80 m^2,
- wprowadzenie bardziej elastycznych zasad zamian lokali,
- wysokości oraz zasad wpłacania kaucji, w tym zasadności stosowania tego mechanizmu (pod kątem tego, czy nie blokuje ponownego zawarcia umowy po spłaceniu zadłużenia),
- doprecyzowanie zapisów paragrafu 17 pkt. 3,
- dostosowanie zapisów uchwały do nowego otoczenia prawnego w związku z planowaną zmianą ustaw.

Podczas przekwaterowań na czas remontów w SSR należy pamiętać o konieczności spełnienia ustawowego wymogu wynikającego z zapisów art. 28 pkt. 7, czyli o obowiązku poinformowania lokatora o przysługujących mu prawach związanych z realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych równocześnie ze wskazaniem lokalu zamiennego. Formę takiej informacji powinno regulować oddzielne zarządzenie Prezydenta Miasta.

3.3.4. Polityka przestrzenna w rewitalizacji

Polityka planistyczna obejmuje:

- określenie kierunków zmian w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów (w tym koncepcji przekształceń), które wspierają osiągnięcie celów rewitalizacji m.in. w formule partycypacyjnej - działań warsztatowych lub konkursów,
- - realizacja inwestycji, w tym przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wynikających z uchwalenia GPR zmian w studium i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (w tym nowych) oraz miejscowych planów rewitalizacji (zgodnie z wymaganiami art 15 ust 1 pkt 13 Ustawy o rewitalizacji);

Kierunki zmian w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów wspierające kształtowanie GPR

Kształtowanie przestrzeni Starachowic powinno odzwierciedlać postulaty rozwoju miasta zwartego oraz funkcjonującego jako centrum powiatu tzn. takiego:

- które w pierwszej kolejności wykorzystuje istniejące i uzbrojone tereny zabudowy;
- w którym poprawiana jest jakość istniejących terenów mieszkaniowych, a nowe są realizowane na terenach obsłużonych przez transport zbiorowy i posiadają dostęp do usług;
- które posiada dobry dostęp do sieci transportu ponadlokalnego - pociągów i autobusów oraz dobrą infrastrukturę przesiadkową;
- w którym duże tereny rekreacyjne wzmacniają jakość zamieszkania i zwiększają atrakcyjność Starachowic dla odwiedzających mieszkańców powiatu.

Szczegółowe działania, związane z realizacją są opisane poniżej.

Działania związane z kształtowaniem obszarów rewitalizacji - priorytetowe obszary działań

Obszary centrotwórcze - są to obszary, na których są zlokalizowane obiekty lub funkcje komercyjne (handel, usługi) i publiczne (np. węzły transportowe stacji kolejowych i autobusowych, urzędy), które swoim zasięgiem obsługują całość obszaru rewitalizacji, ale również miasta oraz regionu. Ich obecne funkcjonowanie może wymagać znaczącej poprawy w ramach programu rewitalizacji, aby w pełni wykorzystać potencjał dla zmiany Starachowic.

Starachowice Dolne - działania obejmują reorganizację rejonu dworca i placu dworcowego tak, aby ułatwić funkcjonowanie węzła przesiadkowego PKP, dalekobieżną komunikację autobusową, ruch autobusów miejskich i podmiejskich oraz taksówek. Działania te powinny dotyczyć także zachowania i przekształcenia modernistycznego dworca PKP (przywrócenie jego

pierwotnej formy z możliwością rozbudowy honorującej główną halę). Ponadto powinno nastąpić uporządkowanie terenów otoczenia rejonu ulic Nadrzecznej, Radomskiej i Hutniczej w celu poprawy funkcjonowania i estetyki obszaru. Rekomendowane działania obejmują m.in. reorganizację ruchu - uspokojenie ruchu na pierzejowej części ulicy Radomskiej (w formule Woonerf), reorganizację przejazdu i przejścia przez tory kolejowe. Docelowym rozwiązaniem powinien stać się bezkolizyjny przejazd nad linią kolejową (bez tego miasto zawsze będzie dezorganizowane długą kolejką oczekujących samochodów przy każdym przejeździe pociągu). Działania powinny być realizowane w oparciu o spójną koncepcję przekształceń wypracowaną w formule partycypacyjnej z głównymi interesariuszami terenu. Całkowitego przewartościowania wymaga przestrzeń ul. Hutniczej. Celem działań jest kształtowanie centrum w oparciu o węzeł przesiadkowy i bliskie sąsiedztwo innych obszarów rewitalizacji (wyżej położone osiedle Wzgórze, Zbiornik Pasternik i Park Miejski). Bliskość zbiornika wodnego powodują potrzebę stworzenia starachowickiego „waterfrontu" - z dalekiej (droga krajowa) jak i bezpośredniej perspektywy (północne nadbrzeże).

Wierzbnik - działania obejmują m.in. kontynuację działań zapoczątkowanych remontem rynku i nakierowanych na poprawę funkcjonowania obszaru centrum. Obejmują one m.in. reorganizację ruchu, poprawę połączeń pieszych i powiązań między rynkiem, terenami targowiska oraz Centrum Galardia celem wzmocnienia wspólnego oddziaływania tych obszarów. Działania powinny objąć także wsparcie organizacyjne dla najemców i kupców działających w rejonie Rynku (np. poprzez działania związane z zarządzaniem centrum miasta - wspólną promocją, animacją terenu rynku, doboru najemców), mające na celu dalszą aktywizację tego terenu jako obszaru rekreacyjnego dla Starachowic. Działania te powinny objąć również dyspozycje przestrzenne dla rejonu targowiska i zabytkowego starego cmentarza. Ponadto należy podjąć działania poprawy wizerunku od strony wiaduktu i linii kolejowej w ciągu ulic Spółdzielcza – Kolejowa obejmujące stworzenie miejskiej przestrzeni przed dworcem, zaplanowania połączenia kolei wąskotorowej z Muzeum Przyrody i Techniki. Świadomość historyczna podniesiona może być przez „powrót do korzeni" - przywrócenie nazwy stacji Starachowice-Wierzbnik.

Majówka – celem działań jest opracowanie koncepcji zabudowy i zagospodarowania terenu tzw. Tarasu Majówki uwzględniającej ukształtowanie wielofunkcyjnej zabudowy z uwzględnieniem powiązań widokowych oraz poprawę komunikacji pieszej między al. Armii

Krajowej a ul. S. Staszica. Działania mają na celu wykorzystanie istniejących możliwości uzupełnienia zabudowy z kontynuacją pasa zieleni ciągnącego się wzdłuż uskoku skalnego.

Poprawa terenów zamieszkania istniejących osiedli mieszkaniowych i przestrzeni publicznych

Działania we wskazanych obszarach mają na celu ukierunkowanie działań na istniejące tereny mieszkaniowe. W większości obejmują one zabudowę wielorodzinną. Poprawa tych terenów realizuje cele zapewnienia różnorodnej zabudowy mieszkaniowej jak i integracji społecznej.

Dolne-Wzgórze (część obejmująca osiedle Wzgórze) - obejmuje działania uzupełniające planowane działania rewitalizacyjne (m.in. remonty zasobu mieszkaniowego, działania społeczne) o poprawę terenów wspólnych osiedla i wskazanie potencjalnych terenów uzupełnienia zabudowy. Ważnym aspektem będzie zachowanie dziedzictwa kulturowego - charakteru zespołu zabudowy mieszkaniowej. Celem jest zachowanie zespołu zabudowy związanej z przemysłową historią Starachowic oraz wsparcie budowania potencjału społecznego i lokalnej tożsamości jego mieszkańców.

Stadion - działania obejmują poprawę przestrzeni wspólnych osiedli wielorodzinnych, uzupełnienie wielofunkcyjnej zabudowy na terenach we władaniu gminy Starachowice oraz dbałość o zabudowę stanowiącą dziedzictwo kulturowe miasta (tzw. Pałacyk, kolonie urzędnicz, budynek dawnego szpitala).

Majówka –Działania zostaną skierowane na poprawę przestrzeni między zabudową blokową, a także rejonu skweru przy szkole podstawowej nr 9 (na pograniczu z jednostką Stadion).

Biorąc pod uwagę fakt, że na obszarze rewitalizacji występuje kilka zespołów mieszkaniowych odznaczających się wartością kulturową i architektoniczną, stanowiących wyróżniające się przykłady architektury początku XX-wieku (do 1939 r.), ich skuteczna ochrona przez degradacją lub niepożądanymi przekształceniami powinna przyjąć formułę Parku Kulturowego.

Kształtowanie terenów rekreacyjnych miasta

Obszary obejmują główne tereny parkowe i otwarte przestrzenie miasta. Ze względu na zasięg oddziaływania - całość miasta, przekształcenia tych terenów są istotne dla poprawy jakości zamieszkania w Starachowicach.

Park Miejski - poprawa zagospodarowania głównej przestrzeni rekreacyjnej dla mieszkańców w oparciu o wyniki konsultacji społecznych, budowa infrastruktury rekreacyjnej oraz kształtowanie bioróżnorodności.

Zalew Lubianka - celem jest kształtowanie nowego, rekreacyjnego zagospodarowania terenu w powiązaniu z działaniami społecznymi przy zachowaniu dbałości o jego walory przyrodnicze. W części planistycznej realizacja zagospodarowania ma na celu poprawę atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej oraz dostępności do tego obszaru.

Zalew Pasternik - celem kształtowania obszaru jest poprawa zagospodarowania rekreacyjnego oraz powiązań rekreacyjnych (rowerowych i pieszych) w rejonie Zalewu i brzegu rzeki Kamienna.

Inne działania związane z przekształceniami terenów poprzemysłowych

Szlakowisko – Celem przekształceń jest wykorzystanie obszaru Szlakowiska dla ponownego zagospodarowania. W założeniu obszar ten może pełnić funkcje uzupełniające względem parku o rekreację i sport z zabudową (mieszkaniową oraz usługową i administracyjną).

Zmiany w obowiązujących dokumentach planistycznych

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:

Zmiany w zapisach studium powinny uwzględnić wytyczne polityki planistycznej, stanowiące podstawę dla określonych powyżej działań i obszarów interwencji. Aktualizacja Studium powinna uwzględnić wyniki delimitacji obszarów zdegradowanych i rewitalizacji określonych w Uchwale w sprawie wyznaczenia na terenie Gminy Starachowice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji z dnia 24 czerwca 2016 r. Wytyczne dotyczące działań przestrzennych dla poszczególnych obszarów rewitalizacji powinny stanowić ustalenie kierunków Studium m.in. w zakresie ustalania wskazanych sposobów zagospodarowania i użytkowania terenów.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i miejscowe plany rewitalizacji do sporządzenia:

Część obszarów rewitalizacji (m.in. Wierzbnik, część Dolne-Wzgórze, część obszaru Starachowice Dolne) jest objęta obowiązującymi planami miejscowymi.

Dla obszaru Dolne-Wzgórze należy rozpatrzeć możliwość zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, po połączeniu, na miejscowy plan rewitalizacji. Dodatkowo wskazane jest opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub miejscowego planu rewitalizacji dla całości obszaru. Plan powinien realizować cele i wytyczne określone w niniejszym GPR oraz określone w wyniku opracowania koncepcji funkcjonalno-przestrzennej dla całości tego obszaru.

W przypadku ustanowienia Parku Kulturowego np. obejmującego kolonie mieszkaniowe, sporządzenie planu miejscowego jest obligatoryjne.

Dla obszaru wschodniej części Wierzbnika (między Targową, Iłżecką i koleją wąskotorową), po wypracowaniu koncepcji zagospodarowania wskazana jest aktualizacja obowiązujących planów miejscowych oraz rozszerzenie opracowania o teren nie objęty zapisami.

Obowiązujące plany miejscowe powinny być zmieniane (także w formule „przejścia" na miejscowy plan rewitalizacji) tak, aby dążyć do zapewnienia ich wysokiej szczegółowości uwzględniającej koncepcję urbanistyczną zapewniającą kształtowanie śródmiejskiej zabudowy o wysokiej jakości i funkcjonalności. Opcja miejscowego planu rewitalizacji powinna być rozważana zawsze, gdy potrzebne jest zapisanie w nim szczegółowych rozwiązań urbanistycznych, a także, gdy na obszarze pozostają niezabudowane działki, których wartość wzrośnie w wyniku uchwalenia planu (co daje możliwość skorzystania z mechanizmu umowy urbanistycznej). Ta opcja powinna być więc stosowana w przypadku rejonu Wierzbnika, Szlakowiska i Tarasu Majówki.

Niniejszy Gminny Program Rewitalizacji nie rozstrzyga o konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, a jedynie wskazuje zasadność rozważenia tej opcji w ramach podejmowanych w trakcie realizacji GPR szczegółowych rozstrzygnięć planistyczno-inwestycyjnych. Podobnie na tym etapie nie rozstrzyga się o konieczności procedowania miejscowego planu rewitalizacji łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości. Biorąc pod uwagę biorąc pod uwagę treść art. 15 ust. pkt 14 ustawy o rewitalizacji nie wskazuje się szczegółowo granic obszarów, dla których miejscowy plan rewitalizacji ma być uchwalony lub też procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, ani też nie precyzuje szczegółowych wytycznych (ponad te, które wynikają z treści niniejszego rozdziału oraz ustanowionych celów i kierunków działań programu) w zakresie ustaleń potencjalnych

miejscowych planów rewitalizacji. Byłoby to przedwczesne, gdyż dopiero przyszłe działania i rozstrzygnięcia, w tym - jak to wskazuje program - dokonywane w oparciu o mechanizmy konkursowe lub partycypacyjne, dadzą podstawę do takich przesądzeń.

3.3.5. Zamówienia publiczne w rewitalizacji

Przy programowaniu działań na obszarze rewitalizacji, które służyć mają rozwiązaniu problemów społecznych (zwłaszcza takich jak trwałe bezrobocie, wykluczenie społeczne) konieczne będzie wzięcie pod uwagę treści Ustawy o rewitalizacji i wykorzystanie w możliwie szerokim zakresie rozwiązań, jakie ta ustawa oferuje w zakresie zwolnienia z obowiązku wykorzystywania ustawy Prawo zamówień publicznych przy niektórych zamówieniach. Na podstawie art. 4d ust. 1 pkt 5) ustawy PZP, tejże nie stosuje się do zamówień poniżej tzw. progów unijnych, których przedmiotem są usługi lub roboty budowlane realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w Gminnym Programie Rewitalizacji oraz wykonywane na obszarze SSR, jeżeli zamówienia te udzielane są:

- przez gminę lub gminne jednostki organizacyjne organizacjom pozarządowym lub spółdzielniom socjalnym, a przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy lub,
- w celu aktywizacji osób zamieszkujących na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

Powyższe zamówienia udzielane są w sposób zapewniający przejrzystość, równe traktowanie podmiotów zainteresowanych wykonaniem zamówienia oraz z uwzględnieniem okoliczności mogących mieć wpływ na jego udzielenie. Stosując zasadę równego traktowania podmiotów podmiot udzielający zamówienia bierze pod uwagę cel udzielenia zamówienia, którym jest aktywizacja osób mających miejsce zamieszkania na obszarze SSR.

Biorąc pod uwagę powyższe, publiczni zamawiający będą posiadali skuteczne narzędzia do wsparcia działalności podmiotów ekonomii społecznej oraz organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji. Zlecanie konkretnych zadań publicznych na obszarze rewitalizacji tym podmiotom nie tylko wspierać będzie ich funkcjonowanie, ale także prowadzić do osiągnięcia istotnych efektów w wymiarze społecznym w odniesieniu do osób wychodzących z wykluczenia (którym praca przy realizacji zadań publicznych może przywracać poczucie własnej wartości czy lepiej integrować ich z tożsamością miejsca zamieszkania).

Także poza obszarem rewitalizacji zamawiający publiczni posiadają możliwość osiągania przy okazji zlecania zamówień publicznych dodatkowych celów z zakresu polityki społecznej. I takie działania powinny również być wdrażane przy okazji realizacji GPR w Starachowicach (którego obszar oddziaływania nie musi ograniczać się wyłączenie do przestrzennego zasięgu obszaru rewitalizacji). Służyć temu będą tzw. klauzule społeczne. Art. 22 ustawy PZP pozwala zamawiającemu ograniczyć krąg podmiotów, które będą konkurować o zamówienie. Może on zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, a więc m.in. osób niepełnosprawnych, bezrobotnych i poszukujących pracy, bezdomnych. Natomiast art. 29 ust. 4 ustawy pozwala zamawiającemu określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, m.in. dotyczące zatrudnienia bezrobotnych, młodocianych, osób niepełnosprawnych.

Klauzule społeczne w rewitalizacji będą wprowadzane dwutorowo: poprzez szkolenia kompetencyjne wszystkich pracowników odpowiadających za tworzenie merytoryczne i techniczne dokumentacji przetargowych oraz zarządzeniem Prezydenta. W ramach okresowych ewaluacji GPR przedstawiane będą dane dotyczące wykorzystania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych i ich efektów.

Niezależnie od klauzul społecznych oraz rozwiązań szczególnych wprowadzonych Ustawą o rewitalizacji zamówienia publiczne zlecane w ramach realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji powinny być formułowane w taki sposób, aby jak najpełniej przyczyniać się do osiągania celów programów. W każdym indywidualnym przypadku oznaczać to będzie co innego, ale jako ogólne wytyczne przyjąć należy:

- dążenie do jak najczęstszego wyłaniania wykonawców zamówień wymagających znaczącego wkładu kreatywności (np. projekty urbanistyczne lub architektoniczne, ale nie tylko) w procedurach, w których głównym kryterium oceny będzie jakość, funkcjonalność i oryginalność oferowanego przedmiotu zamówienia (np. w procedurach konkursowych),
- takie formułowanie opisu przedmiotu zamówienia i kryteriów oceny ofert (w ramach obowiązujących przepisów), aby na jego realizacji w jak największym stopniu mogła

skorzystać lokalna gospodarka i mieszkańcy (np. poprzez stosowanie kryterium wpływu sposobu wykonania zamówienia na rynek pracy w Starachowicach).

3.3.6. Inne szczególne uregulowania ustawy o rewitalizacji do ujęcia GPR

Na podstawie art. 68 ust. 1 pkt. 12 Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, Prezydent Miasta ma możliwość udzielenia bonifikaty przy sprzedaży nieruchomości na cele realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Przepis dotyczy wyłącznie nieruchomości przeznaczonych na cele realizacji „głównych" przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w GPR (czyli tych, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt. 5 lit a). Określenie dopuszczalnej bonifikaty następuje w uchwale rady gminy, stanowiącej akt prawa miejscowego, a ostatecznie o zastosowaniu bonifikaty decyduje Prezydent Miasta.

Aktualnie nie zidentyfikowano przedsięwzięcia rewitalizacyjnego w GPR, którego realizacja wymagałaby lub uzasadniała zastosowanie bonifikaty przy sprzedaży nieruchomości. Jeśli jednak sytuacja w tym zakresie uległaby zmianie, wówczas Rada Miejska podejmie odpowiednią uchwałę.

Dla pobudzenia ruchu inwestycyjnego na obszarze rewitalizacji Rada Miejska może uchwalić dla nieruchomości niezabudowanych położonych na terenach, dla których miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przewiduje przeznaczenie pod zabudowę mieszkaniową, usługową albo zabudowę o przeznaczeniu mieszanym obejmującym wyłącznie te rodzaje zabudowy podniesienie stawki podatku od nieruchomości. Może to nastąpić, jeżeli od dnia wejścia w życie planu miejscowego upłynął okres 4 lat (gdy plan miejscowy obowiązuje w momencie wejścia w życie uchwały o wyznaczeniu obszaru rewitalizacji okres 4 lat rozpoczyna bieg wraz z wejściem w życie tej uchwały), a w tym czasie nie zakończono budowy zgodnie z przepisami prawa budowlanego, Ustawa o rewitalizacji ustala maksymalną wartość stawki podatku rocznie na 3 zł od 1 m^2 powierzchni.

O ewentualnym zastosowaniu powyższego rozwiązania zadecyduje Rada Miejska w odpowiednim momencie po uwzględnieniu bieżącej sytuacji na rynku inwestycyjnym w Starachowicach oraz treści planów miejscowych (a także stanu ich uchwalania lub zmian).

3.3.7. Przypisanie kierunków działań do poszczególnych celów szczegółowych

Co do zasady wskazane poniżej kierunki działań dotyczą obszaru rewitalizacji. Jeśli dopuszcza się realizację działań poza obszarem rewitalizacji lub chodzi o działania będące elementem szerszych działań o zasięgu ogólnomiejskim, zostanie to zaznaczone przy opisie konkretnych przedsięwzięć wraz z niezbędnym uzasadnieniem. Jak wskazuje art. 15 ust. 3 Ustawy o rewitalizacji, przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogą być realizowane również poza obszarem rewitalizacji, jeżeli wynika to z ich specyfiki. Oznacza to, że w przypadku umieszczania w programie przedsięwzięć spoza obszaru rewitalizacji powinno w nim także zostać zamieszczone wyjaśnienie tej specyfiki uzasadniającej lokalizację przedsięwzięcia. Co do zasady przypadki takie dotyczyć będą następujących sytuacji:

- przedsięwzięcia mające prowadzić do pożądanych zmian na obszarze rewitalizacji mają charakter liniowy lub sieciowy i realizacja ich tylko w granicach obszaru rewitalizacji nie przyniesie oczekiwanego efektu,
- działania „miękkie” służące mieszkańcom obszaru rewitalizacji lokalizowane są poza tym obszarem z uwagi na to, że obiekty w których te działania mają/mogą być podejmowane położone są poza granicami obszaru,
- zaplanowane działania na terenie obszaru rewitalizacji są de facto częścią całościowych zmian w określonej sferze na terenie całego miasta i wydzielanie odrębnego przedsięwzięcia dotyczącego wyłącznie obszaru rewitalizacji byłoby nieracjonalne, nieefektywne, niezrozumiałe dla mieszkańców czy wręcz obniżałoby skuteczność kompleksowego działania.

Lista przewidywanych kierunków działań			
Którym celom szczegółowym przypisany	**Kierunek działań**	**Do których zjawisk kryzysowych się odnosi**	**Jakie potencjały rozwojowe ma wykorzystać**
C 1.1	D 1 Urządzanie przyjaznych i funkcjonalnych podwórek i bezpośredniego otoczenia budynków mieszkalnych.	Z 7 Z 9 Z 32	R 14 R 16
C1.1 C2.4 C3.3	D 2 Respektowanie, promowanie i wdrażanie zasad projektowania uniwersalnego	Z 5 Z 23 Z 33	R 2 R 5
C 1.2 C 1.4	D 3 Modernizacja i rozwój (budowa/pozyskanie nowych lokali) gminnego zasobu mieszkaniowego	Z 33 Z 35	
C 1.1 C 1.2	D 4 Działania na rzecz czystszego powietrza w Starachowicach, w tym termomodernizacja zabudowy mieszkaniowej oraz wymiana przestarzałych źródeł ciepła na nowoczesne urządzenia grzewcze	Z 21 Z 22 Z 24 Z 31	R 2 R 11
C 1.3	D 5 Wsparcie instytucji oferujących usługi publiczne w celu doskonalenia poziomu tych usług	Z 15 Z 23	R 11 R 18
C 1.3	D 6 Budowa/modernizacja siedzib, organizacja, przekształcanie instytucji oferujących usługi publiczne w celu zapewnienie optymalnej dostępności mieszkańców do tych usług	Z 23	R 7 R 18

C 1.1 C 1.3 C 1.5 C 3.1	D 7 Budowa nowych ulic, przestrzeni publicznych, ciągów pieszych, dróg rowerowych służących poprawie struktury przestrzennej, a także poprawiających dostępność do instytucji oferujących usługi społeczne	Z 23 Z 29 Z 30 Z 32	R 15
C 1.2 C 1.4	D 8 Tworzenie warunków (w tym ewentualne wsparcie) dla powstawania nowych mieszkań (lub podnoszenia standardu istniejących) o zróżnicowanym standardzie i w zróżnicowanych formułach własnościowych	Z 7 Z 24 Z 33 Z 36	
C 1.4	D 9 Wsparcie organizacyjne dla innowacyjnych inicjatyw służących zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych	Z 7 Z 33 Z 35	
C 2.1	D 10 Ustanowienie i wsparcie instytucji/organizacji dbających o aktywizację i integrację wykluczonych	Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 12 Z 13	R 2 R 3 R 11 R 18
C 2.1	D 11 Budowa, modernizacja, urządzanie miejsc (siedzib) dla działania instytucji/organizacji dbających o aktywizację i integrację wykluczonych	Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 14	R 2 R 3 R 11 R 18
C 2.2	D 12 Wsparcie organizacyjne, merytoryczne, rzeczowe przy tworzeniu się i działaniu	Z 12 Z 13 Z 14	R 2 R 3 R 11

	organizacji pozarządowych lub podmiotów ekonomii społecznej		
C 2.2 C 4.2	D 13 Stosowanie rozwiązań w konkursach, zamówieniach, zleceniach organizowanych/udzielanych przez władze publiczne w Starachowicach przyczyniających do realizacji celów GPR (np. służące aktywizacji zawodowej, promujące obszar rewitalizacji)	Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 12 Z 13 Z 14	R 2 R 3 R 9
C 2.3	D 14 Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty w zakresie spędzania czasu wolnego adresowanej do dzieci i młodzieży	Z 6 Z 8 Z 11 Z 15 Z 17	R 2 R 3 R 4 R 6 R 11
C 2.4	D 15 Tworzenie oferty działań integrujących i aktywizujących seniorów i osoby niepełnosprawne, w tym minimalizowanie barier i trudności wynikających z wieku lub stanu zdrowia	Z 5 Z 9 Z 5 Z 11	R 3 R 5 R 11
C 2.3 C 2.5	D 16 Budowa, modernizacja, remont obiektów kultury lub sportu (w tym obiektów na wolnym powietrzu służących dzieciom lub młodzieży) zapewniających integrację mieszkańców Starachowic	Z 8 Z 11 Z 15 Z 17 Z 23	R 4 R 7
C 2.5	D 17 Wykorzystanie potencjału szkół i przedszkoli do działań służących integracji mieszkańców Starachowic	Z 6 Z 8 Z 11 Z 15	R 2 R 6

C 2.5	D 18 Podejmowanie działań edukacyjnych służących dzieciom i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym	Z 6 Z 8 Z 11 Z 15 Z 17	R 2 R 3 R 4 R 6 R 11
C 3.1	D 19 Działania planistyczne prowadzące do powstania szczegółowych koncepcji programowo - funkcjonalnych oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego kształtujących nowoczesną i przyjazną przestrzeń śródmiejską	Z 23 Z 32	R 10 R 13
C3.1	D 20 Realizacja inwestycji publicznych i prywatnych wpisujących się w ramy zakreślone przez koncepcje programowo - funkcjonalne oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego kształtujących nowoczesną i przyjazną przestrzeń śródmiejską	Z 23 Z 32	R 8 R 10 R 13
C3.2	D 21 Działania organizacyjno-legislacyjne (a następnie egzekucyjne) w celu ustanowienia i stosowania regulacji, wzorców, dobrych praktyk w Starachowicach w zakresie eksponowania reklamy, małej architektury, ogrodzeń, infrastruktury transportowej	Z 32	R 1 R 14 R 17
C 1.1 C 3.2	D 22 Ochrona i rozwój zielono-błękitnej infrastruktury miejskiej (zieleń i woda)	Z 21 Z 22 Z 31	R 9 R 12 R 14 R 16
C 3.2	D 23 Ochrona i przywracanie świetności wartościowym obiektom na terenie obszaru rewitalizacji	Z32 Z36	R 1 R 17

C 3.2	D 24 Działania edukacyjno-promocyjne kształtujące świadome postawy w odniesieniu do dbania o ład przestrzenny i ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa najnowszej historii miasta (np. modernistycznej zabudowy Starachowic, przyfabrycznych zespołów mieszkaniowych, dawnego Szpitala)	Z 32 Z 36	R 1 R 6 R 17
C 3.3	D 25 Zapewnianie dobrej dostępności do transportu publicznego (drogi dojścia po najkrótszych trasach) w obszarze rewitalizacji	Z 27 Z 28 Z 29 Z 30	R 15
C 3.3	D 26 Zapewniania atrakcyjnej oferty (trasy, częstotliwość kursowania, taryfy) transportu publicznego obsługującego obszar rewitalizacji	Z 23 Z 27 Z 29	
C3.3	D 27 Stwarzanie sprzyjających warunków dla przemieszczania się piechotą lub rowerem, w tym poprzez poszerzanie grona osób korzystających / mogących korzystać z przemieszczania się rowerem	Z 27 Z 29 Z 30	R 15
C 3.4 C 4.2	D 28 Stworzenie spójnej koncepcji systemu wspierania nowych i rozwijających się mikroprzedsiębiorstw prowadzonych przez mieszkańców Starachowic	Z 1 Z 2 Z 5	R 1 R 8 R 10 R 11 R 13 R 14 R 17
C 3.4	D 29 Stworzenie estetycznych przestrzeni tematycznych do ciągłego lub cyklicznego handlu targowiskowego i ulicznego	Z 19 Z 20 Z 25 Z 26	R 8 R 10 R 17

C 3.5	D 30 Budowa, modernizacja (w tym termomodernizacja), tworzenie (zmiana funkcji) publicznych obiektów o charakterze centrotwórczym	Z 15 Z 19 Z 23 Z 25	R 1 R 8 R 10 R 11 R 13 R 14 R 17
C 3.5	D 31 Tworzenie sprzyjających warunków dla powstawania niepublicznych obiektów o charakterze centrotwórczym, a także innych mających charakter atrakcji lub „magnesu” o znaczeniu ponadlokalnym	Z 15 Z 19 Z 23 Z 25	R 1 R 8 R 10 R 11 R 13 R 14 R 17
C 4.1	D 32 Nawiązanie współpracy z podmiotami Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)	Z 1 Z 2 Z 3 Z 5 Z 6 Z 7 Z 13 Z 14	R 11 R 18
C 3.4 C 4.2	D 33 Dążenie do zapewnienia tzw. tenant mix na obszarze - wspieranie lokalizowania pożądanych lub brakujących rodzajów działalności handlowej lub usługowej	Z 19 Z 20 Z 25 Z 26	R 8 R 10
C 1.5 C 2.5 C 4.2	D 34 Animowanie lub organizowanie wydarzeń i akcji integrujących społeczność lub wspierających przedsiębiorców na obszarze rewitalizacji, takich jak wydarzenia kulturalne, rekreacyjno-wypoczynkowe,	Z 15 Z 19 Z 20 Z 26	R 2 R 4 R 8

	sportowe, cykliczne jarmarki, targi tematyczne, giełdy, pikniki itd.		R 10 R 12 R 13
C 4.2	D 35 Wspieranie poprawy estetyki siedzib lokali handlowych, usługowych, gastronomicznych (we współpracy z lokalnymi artystami, organizacjami)	Z 19 Z 25 Z 26	R 2 R 4 R 8
C4.3	D 36 Stała współpraca z przedsiębiorstwami (zwłaszcza działającymi w SSE) w zakresie przygotowania kadr w poszukiwanych specjalnościach	Z 1 Z 19 Z 20	R 1 R 11
C 2.1 C 2.2 C 4.3	D 37 Kompleksowe przedsięwzięcia na rzecz przywracania na rynek pracy osób długotrwale bezrobotnych (samoakceptacja, podniesienie lub zdobycie kwalifikacji, umiejętności miękkie, aktywne poszukiwanie pracy itd.)	Z 1 Z 2 Z 3 Z 19 Z 20	R 3 R 9 R 11

3.4. Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych

3.4.1. Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Poniżej zestawiono listę projektów, które zakwalifikowano jako kluczowe do zrealizowania w celu osiągnięcia celów programu rewitalizacji. Z uwagi na zróżnicowaną dojrzałość wymienionych poniżej przedsięwzięć nie we wszystkich przypadkach są dostępne szczegółowe dane. W niektórych wypadkach dalsze działania w ramach realizacji GPR doprowadzi dopiero do uszczegółowienia kształtu, zakresu, wartości, a nawet lokalizacji przedsięwzięcia.

Zestawienie projektów w zasadniczej części powstało jako wynik metodycznych poszukiwań odpowiedzi (służących realizacji celów, mieszczących się w wyznaczonych kierunkach działań) na zjawiska problemowe zidentyfikowane w diagnozie. Dodatkowo zostało ono uzupełnione propozycjami przedsięwzięć, które zostały zgłoszone w konsultacjach społecznych

i zakwalifikowano je jako wykonalne i wzmacniające szanse na osiągnięcie celów programu. Warto zwrócić uwagę, że jako wykonawców poszczególnych przedsięwzięć wskazano różne podmioty, publiczne i prywatne. Dla wielu projektów z listy finansowanie nie jest wciąż zapewnione, także z tego powodu, że niektóre z przedsięwzięć wymagać będą w ramach realizacji GPR doprecyzowania i określenia ostatecznego kształtu i zakresu.

Z powyższych względów nie można przyjąć, że umieszczenie przedsięwzięcia na poniższej liście stanowi gwarancję jego realizacji. W tym wymiarze Gminny Program Rewitalizacji stanowi swoistą umowę społeczną – uzgadniając GPR (uchwalany następnie przez Radę Miejską) interesariusze zobowiązują się do konsekwentnych i długofalowych działań na rzecz zrealizowania programu w kształcie zaplanowanym w treści GPR. Urząd Miejski ma tutaj niewątpliwie kluczową rolę, niemniej jednak nie jest jedynym graczem. Pełna determinacja, stałe zaangażowanie i umiejętność współpracy ze strony wszystkich interesariuszy dają nadzieję, że warunki wspomnianej umowy społecznej zostaną dotrzymane, a przedsięwzięcia zaplanowane w GPR urzeczywistnione.

Ryc. 39. Projekty Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025.

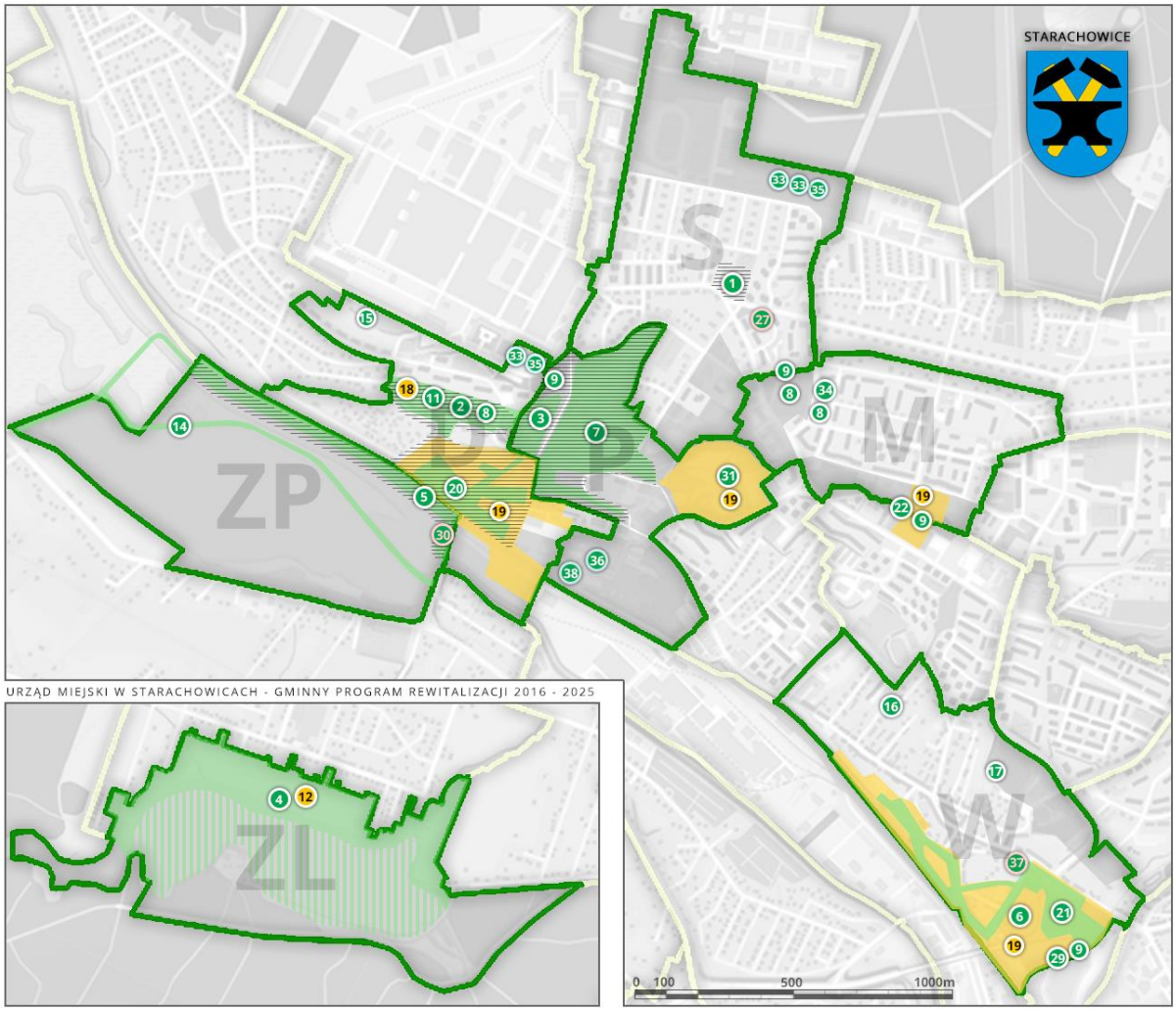

projekty Gminego Programu Rewitalizacji dla miasta Starachowice 2016 - 2025

- projekt bazowy i inicjujący Starachowice OD nowa
- projekty inwestycyjne - gminne i jednostek gminnych
- projekty społeczne - gminne, jednostek gminych i podmiotów współpracujących
- projekty inwestycyjne - powiatowe i jednostek powiatowych
- projekty inwestycyjne podmiotow prywatnych
- podprojekty lub projekty częściowe
- obszary projektów inwestycyjnych
- obszary działań i projektów społecznych

numery projektów nie przedstawionych na mapie odnoszą się do całego obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

Projekt nr 0 (projekt bazowy i inicjujący)

Tytuł projektu	**Starachowice OD nowa**
Charakter przedsięwzięcia	przekrojowy
W ramach którego kierunku działań	w ramach wszystkich kierunków działań **D 1 – D 38**
Opis	projekt w ramach konkursu dotacji MR „Modelowa Rewitalizacja Miast”
Zakres realizowanych zadań	szereg działań służących przygotowaniu rewitalizacji (ze szczególną koncentracją na przedsięwzięciach z zakresu polityki społecznej) w Starachowicach w sposób stanowiący przykład dla innych samorządów
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	**D** **S** **P** **W** **M** **ZP** **ZL**
Lokalizacja szczegółowa	projekt dotyczy całego obszaru rewitalizacji
Szacowana wartość	2 805 380,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	sformułowanie GPR oraz działania przygotowawcze (analizy, studia, dokumentacja techniczna, itp.) dla kilku kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Sposób oceny rezultatów	w ramach oceny postępów i skuteczności GPR
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	wszystkie przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Projekt nr 1

Tytuł projektu	**Stworzenie lokalnego Impact Hub’u z kluczowym elementem Centrum Społecznej Odpowiedzialności Biznesu z przebudową i adaptacją budynku Pałacyku wraz z otoczeniem**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, techniczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	**D 13** **D 16** **D 24** **D 33**
Opis	Głównym celem Lokalnego Impact Hub’u (LIH) będzie stworzenie przestrzeni dla współdziałania, integracji, wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się od siebie przedsiębiorców, ngos’ów, liderów społecznych, artystów, młodzieży. LIH ma łączyć potencjały, które wspólnie będą oddziaływać bezpośrednio na obszar rewitalizowany. Docelowo mieszkańcy Dolne-Wzgórze będą ściśle współpracować z LIH w celu realizacji ich pomysłów i aktywizacji zawodowej. LIH może stać się miejscem rozwoju społecznych Start-upów. Przedsiębiorcy przekażą NGO doświadczenia biznesowe, NGO uwrażliwią biznes na działania społeczne. LIH będzie ukierunkowany w swoich działaniach na

	współpracę z Dolne-Wzgórze oraz wsparcie procesu rewitalizacji. Utworzenie LIH odpowiada na zdiagnozowane problemy: niskiej aktywności ngo i niskiego zaangażowania biznesu w działania społeczne, braku miejsca spotkań organizacji pozarządowych. Jednym z pierwszych etapów tworzenia struktur LIH będzie Utworzenie Centrum Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (CCSR), do którego zaproszeni zostaną pracodawcy ze Starachowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Przedsiębiorcy dysponują miejscami pracy, kapitałem oraz wytwarzanymi produktami. Lokalne firmy do tej pory w niewielkim stopniu angażowały się w działalność społeczną. Należy to zmienić i pokazać im korzyści płynące z pracy na rzecz lokalnej społeczności. Dzięki CCSR zostaną również zdiagnozowane miejsca pracy jakimi dysponują przedsiębiorcy a przy współpracy z organizacją „Społeczne Wzgórze" mieszkańcy rewitalizowanego osiedla mogą zostać przekwalifikowani do potrzeb przedsiębiorców. LIH zostanie zlokalizowany w zabytkowym Pałacyku, który zostanie wyremontowany i adaptowany na ten cel. Lokalizacja LIH z CCSR podyktowana jest „zasadą spotkania w połowie drogi". Pałacyk jest budynkiem leżącym w pobliżu osiedla i poza strefą ekonomiczną. Jest obiektem neutralnym, pozwalającym poczuć się komfortowo zarówno przedsiębiorcom (których w obszar rewitalizacji należy wprowadzać małymi krokami) oraz mieszkańcom, którzy w pewnym momencie powinni zacząć wychodzić z osiedla do ludzi, otwierać się na miasto i jego mieszkańców. Mieszkańcy stopniowo zostaną włączeni w działania Centrum CSR.
Zakres realizowanych zadań	Włączenie przedsiębiorców w proces rewitalizacji oraz współpraca na linii biznes – organizacje pozarządowe – mieszkańcy osiedla będzie realizowana za pomocą następujących działań: – Przeprowadzenie badań wśród NGO oraz przedsiębiorców – Opracowanie oferty Lokalnego IH oraz biznes planu dla działań LIH. – Opracowanie koncepcji działania Centrum Społecznej Odpowiedzialności Biznesu – Działania na rzecz lokalnej społeczności wynikające z przyjętego programu. – Powstanie miejsca (wraz z koncepcją działania) gdzie wskazane grupy mogą się spotykać i wzajemnie na siebie oddziaływać. Takim miejscem będzie Lokalny Impact Hub (LIH). Impact Hub będzie przestrzenią gdzie przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, artyści, liderzy społeczni będą tworzyć wspólną kreatywną przestrzeń. Jedną z zasad działania LIH będzie zasada wzajemności np.: ngos'om zostanie udostępniona przestrzeń do spotkań, ale powinni ująć w swoich priorytetach działania skierowane do mieszkańców Dolne-Wzgórze. – Zanim mieszkańcy osiedla staną się aktywną częścią LIH, ze względu na duży stopień degradacji społecznej potrzebna jest

	organizacja/instytucja (w ramach Projektu nr11 Społeczne Wzgórze) która będzie umiejscowiona na osiedlu i stanie się pierwszym krokiem do aktywizacji społeczno-zawodowej. Zaktywizowani mieszkańcy osiedla tworzący grupy formalne/nieformalne będą mogli bezpośrednio skorzystać ze wsparcia LIH. Ich pomysły i projekty zostaną skonsultowane z innymi bardziej doświadczonymi organizacjami, otrzymają wsparcie eksperckie i doradztwo.
Podmiot realizujący	Gmina we współpracy z biznesem i ngo
Położenie w jednostce urbanistycznej	S
Lokalizacja szczegółowa	ul. Konstytucji 3 Maja 15
Szacowana wartość	3 679 580,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Rezultatem jest powołanie LIH jako sprawnie działającego centrum wsparcia dla działań inicjatyw lokalnych, współpracy z biznesem i działań na rzecz szeroko rozumianej aktywności zawodowej. Wynik będzie mierzony poprzez: - Uruchomienie i utrzymanie działania grupy realizującej projekty w rejonie obszaru rewitalizacji, w tym Osiedla Wzgórze (powiązanie z projektem nr 11), wskaźniki obejmują czas funkcjonowania (liczba miesięcy, wskaźnik oczekiwany = 36), - Inicjatywy zrealizowane w mieście w wyniku funkcjonowania LIH (liczba inicjatyw, wskaźnik oczekiwany = 5 - Liczba projektów i inicjatyw zrealizowanych w formule partnerstw z przedsiębiorcami w tym w formule CSR, wskaźnik: 5
Sposób oceny rezultatów	Podsumowanie działań w formie corocznego raportu LIH
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 11, typ M

Projekt nr 2

Tytuł projektu	**Przebudowa obiektów mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej szansą na rewitalizację Osiedla Wzgórze**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, społeczny
W ramach którego kierunku działań	D1 D2 D3 D4 D23
Opis	Kompleksowe przedsięwzięcie nakierunkowane na poprawę warunków zamieszkania na osiedlu Wzgórze we wszystkich wymiarach: od poprawy jakości substancji mieszkaniowej z uwzględnieniem optymalnych rozwiązań w zakresie efektywności energetycznej oraz z elementami *smart meteringu* itp., przez funkcjonalne i nowoczesne zagospodarowanie podwórek oraz przestrzeni publicznych, włączenie mieszkańców w projektowanie przestrzeni wspólnych a następnie w zarządzanie i dbanie o nie, po uzupełnienia zabudowy o nowe budynki mieszkalne (m.in. w celu dążenia do zapewnienia tzw. miksu społecznego)
Zakres realizowanych zadań	Zagospodarowanie podwórzy, remont budynków, zainstalowanie elementów małej architektury itp.
Podmiot realizujący	Urząd Miasta Starachowice, możliwa współpraca z podmiotem zewnętrznym
Położenie w jednostce urbanistycznej	D
Lokalizacja szczegółowa	ul. Robotnicza, ul. Widok
Szacowana wartość	18 800 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Rezultatem przedsięwzięcia będzie zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko, poprawa warunków zamieszkania w tym obniżenie kosztów utrzymania budynków i jakości otoczenia. Rezultatem będzie zmniejszenie **zużycia energii o nie mniej niż 25% wobec stanu wyjściowego** dla obiektów przy ul. Robotniczej i ul. Widok (w wyniku kompleksowej termomodernizacji, obejmującej w miarę potrzeb określonych w audycie w szczególności działania jak: wymianę okien, docieplenie przegród, instalację urządzeń pozwalających na sterowanie zużyciem energii, instalację urządzeń związanych z generowaniem energii); Zorganizowanie działań związanych z poprawą podwórzy w formie partycypacyjnej; Uzyskanie pozytywnej opinii mieszkańców Dolne-Wzgórze na pytanie oceniające poprawę ich jakości zamieszkania (wynik odpowiedzi na poziomie co najmniej 50%, przy próbie co najmniej 100 mieszkańców)
Sposób oceny rezultatów	Raport powykonawczy, pomiary zużycie energii na ogrzewanie i cwu po wykonaniu termomodernizacji/modernizacji, raport

	podsumowujący wyniki projektu poprawy podwórek i realizacja przebudowy, badanie społeczne mieszkańców tej części obszaru.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 8, 11, 18

Projekt nr 3

Tytuł projektu	**Modernizacja Starachowickiego Centrum Kultury wraz z zagospodarowaniem otoczenia**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, techniczny, przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 6 D 7 D 15
Opis	Całościowe przedsięwzięcie ukierunkowane na dostosowanie Starachowickiego Centrum Kultury do potrzeb wszystkich grup wiekowych społecznych (z uwzględnieniem projektowania uniwersalnego) oraz na umożliwienie pełnienia funkcji miejsca różnorodnej aktywności kulturalnej (również społecznej i edukacyjnej). Ponadto projekt przewiduje funkcjonalne zagospodarowanie terenu wokół SCK z akcentem na przyjazność i wielofunkcyjność, a także na wysokie walory architektoniczno-urbanistyczne tego ważnego miejsca na mapie miasta.
Zakres realizowanych zadań	Modernizacja wnętrza budynku, które nie było remontowane od lat 40 XX w. Zagospodarowanie przestrzeni wokół SCK.
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	Starachowickie Centrum Kultury, ul. Radomska 21
Szacowana wartość	9 500 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Prognozowanym rezultatem jest zwiększenie udziału mieszkańców w ofercie SCK w wyniku zrealizowanego remontu oraz poprawy oferty. Poprawa dostępności budynku, zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. Ogólnie wzrost odwiedzających o 30% w stosunku do stanu przed remontem i reorganizacją SCK, w okresie 3 lat po remoncie; Wzrost, wśród liczby odwiedzających, dzieci i młodzieży w imprezach (liczba odwiedzających w grupach wiekowych do 12 lat, od 13 - 18 lat oraz młodych dorosłych 18-24 o 20%), w okresie 3 lat po remoncie; Wzrost poprawy oceny oferty kulturalnej SCK, (co najmniej 60% ocen pozytywnych) wśród korzystających z SCK, badanie wykonane nie później niż 3 lata po remoncie obiektu.

Sposób oceny rezultatów	Sprawozdania z działalności SCK, audyt dostępności budynku dla osób z ograniczoną mobilnością w tym seniorów, badanie opinii uczestników SCK.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 2, typ M

Projekt nr 4

Tytuł projektu	**Podniesienie atrakcyjności turystycznej Miasta Starachowice poprzez wykorzystanie potencjału Zalewu Lubianka**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7 D 15 D 17 D 35
Opis	Całościowe zagospodarowanie brzegów Zalewu Lubianka dla zwiększenia potencjału turystycznego miasta. Nowoczesne i atrakcyjne architektonicznie zagospodarowanie spowoduje optymalne wykorzystanie potencjału turystycznego bardzo czystego akwenu Lubianka, spowoduje szerokie oddziaływanie jako miejsce spędzania wolnego czasu (nie tylko w sezonie letnim) przez mieszkańców całego regionu. Dodatkowym celem (i komplementarnym przedsięwzięciem społecznym o dużym znaczeniu do celów rewitalizacji) jest stworzenie tam bazy spółdzielni socjalnej, która zajmować się będzie m.in. obsługą tego terenu. Zwiększona przez to liczba użytkowników tego obiektu wpłynie na utworzenie co najmniej kilku miejsc pracy (nie tylko sezonowych) w gastronomii i usługach czasu wolnego.
Zakres realizowanych zadań	Zagospodarowanie plaż, przystań, wyciąg do nart wodnych, zespół budynków przy plaży, miejsca na grille i ognisko (altany, ławki, stoliki), mała scena, kino letnie, plac zabaw dla dzieci, siłownia plenerowa, boiska sportowe (siatkówka, badminton), pomieszczenia gospodarcze, zabudowa handlowo-usługowa, ścieżki pieszo-rowerowe, latarnie, mosty, modernizacja zapory.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	ZL
Lokalizacja szczegółowa	Zalew Lubianka
Szacowana wartość	10 000 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Stworzenie miejsca, które (również z racji malej liczby takich miejsc w regionie) zyska markę jednego z najważniejszych miejsc rekreacji i rozrywki w regionie.

Sposób oceny rezultatów	Badania ankietowe wśród mieszkańców Starachowic/ powiatu/ województwa świętokrzyskiego; Badania liczby odwiedzających Lubiankę w sezonie letnim (czerwiec-sierpień). Miernikiem rezultatu będzie wzrost wyrażony liczbą odwiedzających nowy obiektu oraz wzrost rozpoznawalności zalewu Lubianka jako celu wyjazdów (potwierdzony wynikami badań użytkowników).
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 12

Projekt nr 5

Tytuł projektu	**Nadanie nowych funkcji północnej linii brzegowej Zalewu Pasternik kluczem do przeprowadzenia modelowej rewitalizacji miasta**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D2 D7 D23 D32
Opis	Projekt ten będzie znaczącą częścią kompleksowego przekształcenia terenu Dolnych Starachowic. Projekt przewiduje kontynuację działań ukierunkowanych na uporządkowanie brzegów Pasternika i dotyczyć będzie zapewnienia przyjaznej i wielofunkcyjnej przestrzeni przyciągającej mieszkańców oraz stanowiącej jedną z estetycznych wizytówek miasta. Zagospodarowanie umożliwiające prowadzenie działalności rekreacyjnej, gastronomicznej (duży potencjał ze względu na bliskość węzła komunikacyjnego), sportowej (niektóre sporty wodne) może przyczynić się do stworzenia nowych miejsc pracy, a także do umożliwienia mieszkańcom obszaru rewitalizacji korzystania z wysokiej jakości przestrzeni publicznej. W ramach projektu przewiduje się także stworzenie stałej ścieżki dydaktycznej dotyczącej znaczenia wody w mieście oraz adaptacji do zmian klimatu.
Zakres realizowanych zadań	Uporządkowanie brzegu zbiornika Pasternik, utworzenie ścieżek rowerowych, altan, pergoli i in. wyznaczenie miejsc do wypoczynku – grillowania, ustawienia leżaków, zamontowania hamaków itd.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	ZP
Lokalizacja szczegółowa	Północna linia brzegowa Zalewu Pasternik
Szacowana wartość	3 500 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Radykalna poprawa atrakcyjności tego fragmentu Starachowic, przekładająca się na powstawanie stałych i sezonowych punktów gastronomicznych i usługowych. Zwiększenie świadomości mieszańców w zakresie gospodarowania wodą oraz kreowanie zachowana i postaw prośrodowiskowych.

Sposób oceny rezultatów	Miernikiem rezultatu jest realizacja i utrzymanie w rejonie Zalewu w okresie co najmniej 2 lat, co najmniej dwóch działalności gospodarczych związanych z tą lokalizacją (gastronomiczną, sportową), może to być działalność sezonowa (operująca w sezonie letnim). Miernikiem rezultatu w zakresie świadomości ekologicznej jest wykorzystanie infrastruktury edukacyjnej dla co najmniej 4 aktywności dzieci i młodzieży szkolnej rocznie (lekcji, spacerów edukacyjnych), związanej z edukacją dotyczącą ochrony środowiska i roli wody w mieście.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 2, 12, typ N

Projekt nr 6

Tytuł projektu	**Modernizacja targowiska miejskiego w Starachowicach**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7 D 23
Opis	Projekt obejmie unowocześnienie i zwiększenie funkcjonalności targowiska miejskiego. Pozwoli to na uczynieni tego miejsca atrakcyjnym dla różnych grup społecznych Starachowic (dzięki możliwościom organizowania targów tematycznych i sezonowych, „śniadaniowych", giełd, wydarzeń cyklicznych).
Zakres realizowanych zadań	Remont nawierzchni targowiska, ustawienie straganów, ławek, stolików oraz pomieszczeń gospodarczych.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	W
Lokalizacja szczegółowa	ul. Targowa 3
Szacowana wartość	2 900 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Prognozowanym rezultatem jest modernizacja targowiska oraz zwiększenie jego dostępności dla użytkowników. Oczekiwane rezultaty projektu to: zachowanie i zwiększenie (co najmniej o 5%) dotychczasowej liczby dzierżawców przestrzeni handlowych targowiska oraz organizację dodatkowych imprez cyklicznych (wydarzeń typu targi tematyczne i sezonowe związanych z profilem targowiska przez działające na nim podmioty, w szczególności spółdzielnię socjalną) w okresie 3 lat po remoncie. Zwiększenie dostępności targowiska dla osób z ograniczoną mobilnością.
Sposób oceny rezultatów	Sprawozdania dotyczące liczby najemców targowiska, audyt dostępności dla osób o ograniczonej mobilności.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 12

Projekt nr 7

Tytuł projektu	**Zagospodarowanie Parku Miejskiego w Starachowicach**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 15 D 16 D 17 D 23 D 31 D 35
Opis	Kompleksowe przedsięwzięcie na rzecz stworzenia z Parku Miejskiego w Starachowicach miejsca spędzania wolnego czasu oraz aktywności rekreacyjnej i sportowej wszystkich grup mieszkańców. Stworzenie przestrzeni i obiektów umożliwiających wielofunkcyjne wykorzystanie Parku. Poprawa bezpieczeństwa w Parku), poprawa atrakcyjności i dostępności dla seniorów, rodziców z małymi dziećmi (spędzania wolnego czasu altany) oraz wyposażenie w hotspot Wi-Fi. Ponadto przestrzeń Parku będzie wykorzystywana do wydarzeń plenerowych, happeningów, akcji typu „parkowa biblioteka”/ booksharing i wielu innych). Przedsięwzięcie obejmować będzie również stworzenie miejsc do prowadzenia działalności gastronomicznej. Przewiduje się także utworzenie przestrzeni do prowadzenia ogrodów warzywnych, ziołowych, itp.
Zakres realizowanych zadań	Remont i utworzenie nowych ciągów pieszo-komunikacyjnych odtworzenie amfiteatru, kino letnie, park linowy, tor saneczkowy, trasy biegowe, siłownia plenerowa, place zabaw, oświetlenie, ławki i inne miejsca do wypoczynku, miejsca przeznaczone dla małej gastronomii.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	Park Miejski im. Stefana Żeromskiego
Szacowana wartość	8 000 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa bezpieczeństwa w Parku. Poprawa możliwości spędzania czasu przez Starachowiczan (a zwłaszcza mieszkańców pobliskiego obszaru rewitalizacji). Zwiększenie kapitału społecznego i więzi między mieszkańcami. Stworzenie miejsc pracy (w gastronomii, dla spółdzielni socjalnej). Poprawa zdrowia mieszkańców przez możliwości aktywnego spędzania czasu.
Sposób oceny rezultatów	Wskaźniki rezultatu obejmują: poczucie bezpieczeństwa oraz poczucie przynależności mieszkańców do Parku (miernik to liczba odpowiedzi na pytania dotyczące poczucia bezpieczeństwa w Parku w wyniku badania ankietowego - wykonanego 3 lata po zakończeniu projektu).
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 1, 3

Projekt nr 8

Tytuł projektu	**Termomodernizacja/modernizacja budynków użyteczności publicznej w Starachowicach - etap III – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D4
Opis	Termomodernizacja/modernizacja przedszkola nr 2, szkoły nr 9, budynków socjalnych przy ul. Robotniczej 4 i 14 oraz ul. Widok 8
Zakres realizowanych zadań	docieplanie ścian zewnętrznych i stropów, wymiana okien, wymiana lub modernizacja systemów grzewczych.
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	D S
Lokalizacja szczegółowa	Mrozowskiego 2, Mrozowskiego 5
Szacowana wartość	5 900 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Prognozowanym rezultatem działania ma być zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko i obniżenie kosztów utrzymania budynków i jakości otoczenia. Rezultatem będzie: Wykonanie kompleksowej termomodernizacji (obejmującej w miarę potrzeb określonych w audycie w szczególności działania jak: wymianę okien, docieplenie przegród, instalację urządzeń pozwalających na sterowanie zużyciem energii, instalację urządzeń związanych z generowaniem energii) celem zmniejszenia zużycia energii o nie mniej niż 25% wobec stanu wyjściowego dla obiektów poddanych termomodernizacji.
Sposób oceny rezultatów	Audyty energetyczne i porównanie ich rezultatów z wynikami audytów sporządzonych przed termomodernizacją.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 2

Projekt nr 9

Tytuł projektu	**Podniesienie jakości życia mieszkańcom poprzez rozwój zieleni miejskiej w Starachowicach – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D10 D23
Opis	Dzięki zwiększeniu powierzchni terenów zielonych, ich odnowieniu oraz uporządkowaniu staną się one atrakcyjną przestrzenią umożliwiającą spędzanie wolnego czasu mieszkańcom Miasta. Korzyści z realizacji projektu będą czerpać także turyści indywidualni, w tym przede wszystkim rodziny z dziećmi

	odwiedzające miasto i gminę. Projekt wpłynie pozytywnie na walory przestrzeni publicznej, zwiększając jej atrakcyjność w oczach potencjalnych przyszłych mieszkańców. Celem głównym projektu jest zahamowanie spadku powierzchni terenów zielonych oraz podniesienie jakości życia mieszkańców poprzez rozwój terenów zieleni miejskiej w Starachowicach.
Zakres realizowanych zadań	Zachowanie i wyeksponowanie zróżnicowanego ukształtowania terenu miasta, co zwiększy jego atrakcyjność. Wykonanie małej infrastruktury w postaci ławek. Zadbanie o tereny zielone. Przedmiotem projektu jest zagospodarowanie 5 obszarów zieleni zdegradowanej o pow.7,52 ha, w tym na obszarach rewitalizacji. Zieleń przyuliczna oraz zieleń rekreacyjna.
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	W M
Lokalizacja szczegółowa	Skwer Majówka, Skwer przy targowisku miejskim, Skwer Skałki-Centrum, Skwer przy Rondzie Kaczyńskiego
Szacowana wartość	1 874 843,67 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie jakości przestrzeni publicznych, poprawa atrakcyjności miejsc spędzania czasu wolnego szczególnie przez seniorów, dzieci, młodzież. Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej.
Sposób oceny rezultatów	Badania ankietowe wśród mieszkańców.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 6, typ N

Projekt nr 10

Tytuł projektu	**Optymalizacja oświetlenia ulicznego w Gminie Starachowice – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D 7
Opis	Przedmiotem projektu jest wymiana zużytych opraw oświetleniowych, wymiana linii kablowych, wymiana słupów oraz montaż układów redukcji mocy i internetowych zegarów sterujących. Zadanie zostanie zrealizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020, Działanie 3.4 Strategia niskoemisyjna, wsparcie zrównoważonej multimedialnej mobilności miejskiej.
Zakres realizowanych zadań	Szczegółowy zakres zadania zostanie określony po aktualizacji Programu Funkcjonalno - Użytkowego.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	D S P W M ZP ZL
Lokalizacja szczegółowa	aktualnie w trakcie ustalania

Szacowana wartość	1 197 600,00 zł (część projektu ogólnomiejskiego o łącznej wartości 12 000 000 zł) Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Oczekiwanym rezultatem jest zmniejszenie zużycia energii elektrycznej w związku z użytkowaniem systemu oświetlenia miejskiego. Lepsza efektywność oświetlenia ma zmniejszać negatywne oddziaływanie na środowisko.
Sposób oceny rezultatów	Wyniki pomiarów zużycia energii elektrycznej związanej z utrzymaniem oświetlenia.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	**D 23**

Projekt nr 11

Tytuł projektu	**Utworzenie (remont i adaptacja)„Społecznego Wzgórza" - miejsca pełniącego funkcję Centrum Aktywności Lokalnej oraz Aktywizacji Zawodowej, a także siedziby lokalnego stowarzyszenia**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, techniczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	**D 11** **D 12**
Opis	Utworzenie miejsca pod nazwą „Społeczne Wzgórze", w którym mieszkańcy rewitalizowanego osiedla zostaną objęci kompleksowym programem wsparcia (od diagnozy poprzez poradnictwo psychologiczne, prawne, gospodarcze, aktywizację społeczną po aktywizację zawodową). Poprzez szczegółowe badania kwalifikacji zawodowych mieszkańców będzie można kierować ich do konkretnych zakładów pracy bądź przekwalifikowywać zgodnie z oczekiwaniami pracodawców. Na zaawansowanym etapie projektu będzie można przeszkolić mieszkańców z zasad zakładania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych. Jednym z elementów tworzenia organizacji będą wizyty studyjne zespołu ds. rewitalizacji do podobnie działających jednostek. „Społeczne Wzgórze" będzie synergicznie uzupełniało działania Lokalnego Impact Hub'u oraz Spółdzielni Socjalnej gospodarującej kompleksem nad Zalewem Lubianka.
Zakres realizowanych zadań	W celu realizacji przedsięwzięcia planuje się następujące działania: – stworzenie miejsca działania stowarzyszenia na Osiedlu Wzgórze (remont i adaptacja pomieszczeń), – wsparcie kompetencyjne i finansowe za pomocą środków gminy (np. mikrogranty czy inicjatywa lokalna) lub ze źródeł zewnętrznych, – stała współpraca z Zespołem i Komitetem Rewitalizacji oraz LIH, – badanie kompetencji zawodowych, – tworzenie podmiotów ekonomii społecznej,
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	**D**

Lokalizacja szczegółowa	Przekształcenie jednego z budynków gospodarczych na osiedlu Wzgórze
Szacowana wartość	800 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Prognozowanym rezultatem projektu jest aktywizacja mieszkańców osiedla Wzgórze i utworzenie miejsca i instytucji pomagającej w ich reintegracji społecznej, zawodowej oraz zwiększenia potencjału i kapitału społecznego. Wskaźnikiem rezultatu będzie utrzymanie działania organizacji przez okres co najmniej 3 lat od rozpoczęcia projektu, realizacja inicjatyw związanych z terenem osiedla Wzgórze (w powiązaniu z projektem nr 2) oraz LIH (projekt nr 1).
Sposób oceny rezultatów	Sprawozdania z działania organizacji; Wskaźnikiem rezultatu będzie utrzymanie działania organizacji przez okres co najmniej 3 lat od rozpoczęcia projektu, realizacja inicjatyw związanych z terenem osiedla Wzgórze (w powiązaniu z projektem nr 2) oraz LIH (projekt nr. 1).
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 1, 2, 6, typ Ł, M

Projekt nr 12

Tytuł projektu	**Utworzenie spółdzielni socjalnej w celu prowadzenia działalności w obiektach nad Zalewem Lubianka**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny
W ramach którego kierunku działań	**D 13**
Opis	Utworzenie spółdzielni socjalnej jest ściśle powiązane z przedsięwzięciem Podniesienie atrakcyjności turystycznej Miasta Starachowice poprzez wykorzystanie potencjału Zalewu Lubianka i stanowi jego komplementarną część w zakresie społecznym. Planowany kompleks będzie generował miejsca pracy związane z utrzymaniem i ochroną obiektów, zagospodarowaniem terenów zielonych, obsługą turystów i mieszkańców oraz usługami gastronomicznymi. W celu silniejszego powiązania z celami rewitalizacji, pracę znajdą tam osoby z innych obszarów rewitalizacji. W ramach realizacji klauzul społecznych spółdzielni (spółdzielniom) będzie można zlecać również inne usługi na obszarach rewitalizowanych, jak np. utrzymanie Parku Miejskiego czy drobnej zieleni, usługi cateringowe, ochronę obiektów.
Zakres realizowanych zadań	W ramach przedsięwzięcia planuje się utworzenia spółdzielni socjalnej (jednej lub kilku) z osób dotkniętych problemami społecznymi. Spółdzielnia (lub spółdzielnie) będą przedsiębiorstwami społecznymi obsługującymi kompleks Lubianki. W celu zapewnienia dochodów poza sezonem planuje się stworzenie całorocznej oferty gastronomiczno-noclegowej z salą

	wielofunkcyjną w celu obsługi uroczystości typu wesela, komunie, spotkania czy konferencje.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach w partnerstwie z OWES
Położenie w jednostce urbanistycznej	D
Lokalizacja szczegółowa	Zalew Lubianka
Szacowana wartość	900 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Prognozowanym rezultatem działania spółdzielni jest aktywizacja zawodowa osób zmarginalizowanych, bezrobotnych poprzez zapewnienie im możliwości pracy. Wskaźnikiem rezultatu spółdzielni będzie utrzymanie jej funkcjonowania przez trzy lata od rozpoczęcia działalności, zapewnienie co najmniej 10 miejsc pracy przez okres jej działania.
Sposób oceny rezultatów	Sprawozdania z działalności spółdzielni socjalnej.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 4

Projekt nr 13

Tytuł projektu	**Starachowickie Centrum Interwencji Kryzysowej**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny
W ramach którego kierunku działań	D11 D13 D19
Opis	Stworzenie centrum oferującego kompleksowe wsparcie opiekuńczo-wychowawcze, osobiste, rodzinne i społeczne. Poradnictwo specjalistyczne; Interdyscyplinarny Program Pomocy Rodzinie; Grupy wsparcia; Prowadzenie placówki wsparcia dziennego; Działania profilaktyczne; Całodobowe Punkty Zaufania.
Zakres realizowanych zadań	Profilaktyka społeczna skierowana do dzieci i rodzin w ramach działalności placówek wsparcia dziennego, świetlic środowiskowych itp., 2. Wsparcie na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny, tj. działania asystenta rodziny, grupy wsparcia, interwencja kryzysowa, warsztaty i poradnictwo dla rodzin, w tym m.in. specjalistyczne, terapeutyczne i prawne (poradnictwo prawne i obywatelskie świadczone w oparciu o zdiagnozowane, indywidualne potrzeby uczestników może być realizowane tylko jako integralna część kompleksowego projektu). Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym
Podmiot realizujący	Fundacja Możesz Więcej w partnerstwie z Urzędem Miejskim w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	D S P W M ZP ZL

Lokalizacja szczegółowa	Projekt będzie realizowany na całym obszarze rewitalizacji.
Szacowana wartość	1 367 323,20 zł w tym środki wspólnotowe 1 125 612,00 zł udział gminy Starachowice 0,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	objęcie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym oraz szkoleniami lub doradztwem
Sposób oceny rezultatów	wg mechanizmów opisanych we wniosku o dofinansowanie projektu
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 1, 11, typ M

Projekt nr 14

Tytuł projektu	**Wykonanie ciągu pieszo-rowerowego łączącego ul. Kielecką z os. Orłowo na terenie gminy Wąchock i miasta Starachowice wraz z zagospodarowaniem grobli**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7 D 23 D 28
Opis	Projekt zakłada między innymi zagospodarowanie grobli na Zalewie Pasternik.
Zakres realizowanych zadań	budowa kładki na rzece Kamiennej, dwóch kładek na grobli na Pasterniku, ścieżek rekreacyjnych o łącznej długości 1900 m.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	ZP
Lokalizacja szczegółowa	rejon Zbiornika Pasternik; przedsięwzięcie wykracza poza obszar rewitalizacji, co wiąże się z liniowym charakterem inwestycji – przy ograniczeniu się do obszaru rewitalizacji nie uzyska się pełnej funkcjonalności ciągu
Szacowana wartość	800 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie korzystania przez mieszkańców z infrastruktury rekreacyjnej i rowerowej w mieście dzięki temu projektowi.
Sposób oceny rezultatów	Badania ankietowe, badania ruchu rowerowego w mieście.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 5

Projekt nr 15

Tytuł projektu	**Budowa bieżni i skoczni w dal przy Szkole Podstawowej nr 6 i Szkole Podstawowej nr 1 – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny

W ramach którego kierunku działań	D 18
Opis	Główny cel projektu stanowi wsparcie infrastruktury edukacyjnej szkół w Gminie Starachowice, modernizacja infrastruktury sportowej służącej wzmacnianiu sprawności fizycznej uczniów. Działania podejmowane w projekcie uwzględniają tendencje demograficzne i wynikają z Kompleksowego Planu Rozwoju Szkół i Przedszkoli w Gminie Starachowice na lata 2016-2023 i kompleksowo rozwiązują problem z zakresu infrastruktury i wyposażenia szkół. Proponowane działania są komplementarne z projektami EFS składanymi przez Gminę Starachowice.
Zakres realizowanych zadań	Budowa bieżni i skoczni w dal
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	D
Lokalizacja szczegółowa	ul. 1 Maja
Szacowana wartość	260 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa jakości usług edukacyjnych
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców w ramach badania jakości życia w mieście
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 17

Projekt nr 16

Tytuł projektu	**Wykonanie ul. Słowackiego**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D7
Opis	budowa drogi z kanalizacją w ciągu ul. Słowackiego o dł. 200 m
Zakres realizowanych zadań	budowa drogi z kanalizacją w ciągu ul. Słowackiego o dł. 200 m
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	W
Lokalizacja szczegółowa	ul. Słowackiego
Szacowana wartość	452 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa jakości infrastruktury podstawowej
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców w ramach badania jakości życia w mieście
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt typ L

Projekt nr 17

Tytuł projektu	**Budowa boiska wielofunkcyjnego, mini boiska piłkarskiego, 4-torowej bieżni prostej, skoczni do skoku w dal i rzutni do pchnięcia kulą przy ul. Armii Krajowej i boiska wielofunkcyjnego przy ul. Jana Pawła II w Starachowicach – podprojekt w obrębie obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	**D18**
Opis	Projekt mający na celu poprawę jakości infrastruktury rekreacyjnej i sportowej oraz zwiększenie aktywności fizycznej mieszkańców poprzez budowę infrastruktury sportowej.
Zakres realizowanych zadań	Boisko wielofunkcyjne, mini boisko piłkarskie, 4-torowa bieżni prosta, skocznia do skoku w dal i rzutnia do pchnięcia kulą
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	**S**
Lokalizacja szczegółowa	ul. Armii Krajowej, ul. Jana Pawła II
Szacowana wartość	3 040 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa jakości infrastruktury rekreacyjnej i sportowej; zwiększenie aktywności fizycznej mieszkańców
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców w ramach badania jakości życia w mieście
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 15

Projekt nr 18

Tytuł projektu	**Utworzenie Świetlicy Środowiskowej na osiedlu Wzgórze**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny
W ramach którego kierunku działań	**D 11** **D 12** **D 13**
Opis	Świetlica zostanie utworzona w formie placówki wsparcia dziennego o profilu terapeutycznym i odgrywać będzie znaczącą rolę w rewitalizacji, gdyż poprzez dzieci reintegrowana będzie cała społeczność Osiedla Wzgórze. Świetlica pomoże w procesie wychowawczym dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. W ramach projektu opracowany zostanie model funkcjonowania i finansowania działań w świetlicy w oparciu o dostępne programy grantowe oraz wsparcie przedsiębiorców skupionych w Centrum CSR.
Zakres realizowanych zadań	Opracowanie modelu współpracy i planu działań świetlicy, wsparcie eksperckie i merytoryczne.

Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach w formie zadania zleconego NGO w trybie powierzenia
Położenie w jednostce urbanistycznej	D
Lokalizacja szczegółowa	Kolonia Robotnicza
Szacowana wartość	1 138 986,24 zł
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie spójności społecznej na Os. Wzgórze (zwiększenie szans rozwojowych dzieci i młodzieży, zwłaszcza zagrożonych wykluczeniem, poprawa wyników edukacji tych dzieci; niwelowanie efektów ubóstwa; pośrednio zwiększenie integracji mieszkańców i ich udziału w życiu społecznym).
Sposób oceny rezultatów	Sprawozdawczość Świetlicy; badania ankietowe wśród mieszkańców Osiedla Wzgórze po 2 latach funkcjonowania.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 1,2, 11, 13

Projekt nr 19

Tytuł projektu	**Wypracowanie w formule partycypacyjno-warsztatowej (z ewentualną opcją konkursu urbanistycznego) optymalnych rozwiązań przestrzennych dla przekształcenia obszarów priorytetowych: rejonu Starachowic Dolnych oraz okolic Rynku w Wierzbniku oraz opcjonalnie także obszaru Szlakowiska i Tarasu Majówki**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 20 D 21
Opis	Włączenie mieszkańców i przedsiębiorców do opracowania optymalnych przestrzennych rozwiązań dla najważniejszych obszarów funkcjonalnych w Starachowicach.
Zakres realizowanych zadań	Warsztaty, spacery studyjne oraz ankiety przeprowadzone wśród mieszkańców.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	D W
Lokalizacja szczegółowa	Starachowice Dolne, okolice ul. Iłżeckiej, ul. Targowej i ul. Spółdzielczej, opcjonalnie Szlakowisko i Taras Majówka.
Szacowana wartość	90 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Obowiązujące nowe plany miejscowe wysokiej jakości; Opracowanie podstaw optymalnego, nowoczesnego, zrównoważonego zagospodarowania kluczowych przestrzeni obszaru rewitalizacji (jednocześnie stanowiących kluczowe przestrzenie dla jakości życia i wizerunku całego miasta).
Sposób oceny rezultatów	Liczba i jakość uchwalonych planów miejscowych, liczba i efekty ew. konkursu urbanistycznego.

Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 20, typ F, H, I, J

Projekt nr 20

Tytuł projektu	**Nowe ukształtowanie przestrzeni publicznej, ciągów komunikacyjnych i zabudowy w celu wykreowania wysokiej jakości przestrzeni miejskiej w rejonie Starachowic Dolnych, dworca kolejowego i autobusowego.**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	D 2 | D 7 | D 26 | D 31 | D 32
Opis	W obrębie Starachowic Dolnych znajduje się plac dworcowy z nieczynnym budynkiem dworca oraz stanowiskami komunikacji autobusowej. Obecnie mimo swojej funkcji, przez stan techniczny nawierzchni chodników i dróg sprawia wrażenie opuszczonego. Przebiegający przez Starachowice Dolne ciąg drogi powiatowej (niegdyś wojewódzkiej) wraz z przejazdem kolejowym jest newralgicznym punktem komunikacyjnym w mieście. Zamknięty przejazd kolejowy powoduje w godzinach szczytu zator drogowy ul. Radomskiej na długości ponad 1 km. Potrzeba jest wypracowania koncepcji przestrzenno-funkcjonalnej dla tego terenu.
Zakres realizowanych zadań	Remont stanowisk dla autobusów, dworca PKP, stworzenie przyjaznej przestrzeni publicznej, w tym woonerfu między ul. Hutniczą a ul. Fabryczną, budowa wiaduktu nad linią kolejową. Przebudowa przestrzeni handlowo-usługowej w rejonie ul. Hutniczej oraz ul. Radomskiej.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach w partnerstwie z podmiotami zewnętrznymi
Położenie w jednostce urbanistycznej	D
Lokalizacja szczegółowa	rejon dworca PKP Starachowice i ul. Radomskiej oraz ul. Hutniczej
Szacowana wartość	3 000 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Stworzenie spójnej, wysokiej jakości przestrzeni publicznej zapewniającej optymalne korzystanie przez użytkowników (pasażerów, podmioty świadczące usługi transportowe, użytkowników dróg, w tym rowerowych, lokalny handel i usługi).
Sposób oceny rezultatów	Badania ankietowe użytkowników przestrzeni miejskiej w rejonie Dolnego, Dworca PKP i Dworca autobusowego w 2 lata po zakończeniu projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 19, typ F, H, I, J

Projekt nr 21

Tytuł projektu	**Nowe ukształtowanie przestrzeni publicznej, ciągów komunikacyjnych i zabudowy w celu lepszego skomunikowania dla ruchu pieszego Rynku w Wierzbniku oraz dworca kolejowego z Centrum Galardia i Targowiskiem Miejskim**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7 D 26 D 30 D 31 D 32
Opis	Ukształtowanie przestrzeni publicznej dla powiązania stref handlowo-usługowych łączących wierzbnicki Rynek i dworzec kolejowy z Centrum Galardia i Targowiskiem Miejskim.
Zakres realizowanych zadań	Nowe ciągi komunikacyjne, remont budynków.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	W
Lokalizacja szczegółowa	ul. Iłżecka, ul. Targowa, ul. Spółdzielcza, ul. Ciasna, ul. Kolejowa
Szacowana wartość	5 000 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Stworzenie efektywnej, wysokiej jakości przestrzeni publicznej i infrastruktury; Zwiększenie atrakcyjności Rynku w Wierzbniku i Targowiska Miejskiego jako miejsc handlu, usług, spotkań i rekreacji.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe podmiotów handlowych i usługowych; badanie ankietowe mieszkańców i przyjezdnych.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 19, F, H, I, J

Projekt nr 22

Tytuł projektu	**Budowa windy ułatwiającej komunikację między osiedlem Majówka a aleją Armii Krajowej**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7
Opis	Budowa windy między osiedlem Majówka i Armii krajowej poprawiająca komunikację, ze względu na duży odsetek ludzi starszych korzystających z usług na ul. Armii Krajowej.
Zakres realizowanych zadań	Poprawa komunikacji między dwoma obszarami - winda
Podmiot realizujący	UM Starachowice, ewentualnie w związku z realizacją inwestycji komercyjnej na terenie przy ul. Staszica
Położenie w jednostce urbanistycznej	M
Lokalizacja szczegółowa	Ul. Staszica – ul. Armii Krajowej – Plac pod Skałkami
Szacowana wartość	750 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF

Prognozowane rezultaty	Zwiększenie dostępności i atrakcyjności obszaru poprzez rozwiązanie problemu mobilności dla znacznego odsetka użytkowników (seniorzy, rodzice z dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami).
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców w ramach badania jakości życia w mieście.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty typ I

Projekt nr 23

Tytuł projektu	**Opracowanie i wdrożenie miejskiego systemu informacji – jednolitego systemu tablic z nazwami ulic, drogowskazów, innych oznakowań, w tym oznaczenia tras turystycznych, np. szlaku architektury XX w. w Starachowicach**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	**D2** **D22** **D30** **D36**
Opis	Opracowanie i wprowadzenie miejskiego systemu informacji jednolitego systemu tablic z nazwami ulic, drogowskazów, innych oznakowań, w tym oznaczenia tras turystycznych, np. szlaku architektury XX w. w Starachowicach
Zakres realizowanych zadań	Opracowanie miejskiego systemu informacji
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	**D** **S** **P** **W** **M** **ZP** **ZL**
Lokalizacja szczegółowa	przedsięwzięcie dotyczy terenu całego miasta przy czym szczególne znaczenie ma dla obszaru rewitalizacji
Szacowana wartość	300 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie jakości życia w mieście przez poprawienie miejskiego systemu informacji; zwiększenie ładu przestrzennego i estetyki miasta; poprawa atrakcyjności turystycznej.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców i przyjezdnych w 2 lata po zakończeniu projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty 24, 25

Projekt nr 24

Tytuł projektu	**Opracowanie i uchwalenie „Kodeksu reklamowego" – uchwały o zasadach i warunkach sytuowania małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń**
Charakter przedsięwzięcia	przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	D2 D22
Opis	Opracowanie i uchwalenie „Kodeksu reklamowego" – uchwały o zasadach i warunkach sytuowania małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń
Zakres realizowanych zadań	Opracowanie i uchwalenie Kodeksu reklamowego
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	D S P W M ZP ZL
Lokalizacja szczegółowa	przedsięwzięcie dotyczy terenu całego miasta przy czym szczególne znaczenie ma dla obszaru rewitalizacji
Szacowana wartość	25 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie ładu przestrzennego i estetyki miasta; poprawa atrakcyjności turystycznej.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców i przyjezdnych w 2 lata po zakończeniu projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty 23, 25

Projekt nr 25

Tytuł projektu	**Opracowanie miejskich standardów infrastruktury dla pieszych i rowerów**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D2 D28
Opis	Standardy dotyczyć będą m.in.: krawężników, kostek bezfazowych, fakturowanych płytek przy przejściach dla pieszych
Zakres realizowanych zadań	Miejskie standardy infrastruktury dla pieszych i rowerów
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	D S P W M ZP ZL
Lokalizacja szczegółowa	przedsięwzięcie dotyczy terenu całego miasta przy czym szczególne znaczenie ma dla obszaru rewitalizacji
Szacowana wartość	25 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa mobilności miejskiej, promocja ruchu pieszego i rowerowego, poprawa bezpieczeństwa najsłabiej chronionych uczestników ruchu - pieszych i rowerzystów.

Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców w ramach badania jakości życia w mieście.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty 23, 24

Projekt nr 26

Tytuł projektu	**Analiza sfery usług i handlu na obszarze rewitalizacji z jednoczesną analizą popytu, a następnie wspieranie pożądanych lub brakujących funkcji**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, społeczny
W ramach którego kierunku działań	**D 34** Wprowadzenie mechanizmów wspierania prowadzenia pożądanych rodzajów działalności w gminnych lokalach użytkowych
Opis	Przeprowadzenie analizy sfery usług i handlu na obszarze rewitalizacji (w tym analizy popytu) pod kątem zapewnienia „tenant mix", a następnie wykreowanie (poprzez m.in. ulgi, dialog ze środowiskiem przedsiębiorców, itp.) programu wspieranie pożądanych lub brakujących funkcji (np. wprowadzenie konkursów celowych na pożądane rodzaje działalności w obrębie zasobu gminnych lokali użytkowych).
Zakres realizowanych zadań	Analiza sfery usług i handlu na obszarze rewitalizacji.
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	**D** **S** **P** **W** **M** **ZP** **ZL**
Lokalizacja szczegółowa	Projekt będzie realizowany na obszarze rewitalizacji, w szczególności z nakierunkowaniem na Wierzbnik oraz Starachowice Dolne
Szacowana wartość	60 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zdobycie pełnej, aktualnej wiedzy na temat podaży i pobytu na poszczególne rodzaje usług i handlu na obszarze rewitalizacji. Rozwijanie przez miasto aktywnej, konsekwentnej polityki ożywiania i rozwijania placów, rynków i ulic handlowych.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe przedsiębiorców i mieszkańców dotyczące postrzegania aktywności miasta we wspieraniu handlu i usług w miejscach ich koncentracji.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty 23, 24

Projekt nr 27

Tytuł projektu	**Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa i remont budynku biurowego na świetlicę środowiskową oraz mieszkania i biura. Rewaloryzacja ogólnodostępnych terenów zielonych.**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, techniczny, społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 4 D 8 D 24
Opis	Doprowadzenie budynku do stanu używalności i dawnej świetności. Zlokalizowanie w nim, obok przestrzeni komercyjnych i mieszkań, świetlicy środowiskowej.
Zakres realizowanych zadań	Kapitalny remont (okna, ogrzewanie, elewacje, dach) i rozbudowa budynku. Rewaloryzacja terenów zielonych wokół (kwietniki, ławki, krzewy, alejki, oświetlenie, monitoring).
Podmiot realizujący	Inwestor prywatny
Położenie w jednostce urbanistycznej	S
Lokalizacja szczegółowa	ul. Konstytucji 3 Maja 27
Szacowana wartość	6 500 000 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Rozwój usług społecznych; zwiększenie podaży mieszkań dostępnych i powierzchni biurowych; poprawa ładu przestrzennego.
Sposób oceny rezultatów	Sprawozdawczość świetlicy środowiskowej
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekty nr 18, typ D, G, M, O

Projekt nr 28

Tytuł projektu	**Utworzenie stowarzyszenia młodzieżowego działającego na rzecz Starachowic**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, techniczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D11 D13 D15
Opis	Głównym celem przedsięwzięcia będzie pobudzenie aktywności obywatelskiej oraz jej wspieranie w działaniu na rzecz społeczności lokalnych. Założeniem stowarzyszenia będzie wyposażenie młodzieży w wiedzę oraz umiejętności, które wzmocnią jej kompetencje społeczne oraz przygotują do pełnienia roli liderów aktywnie angażujących się w projekty. Ma to przyczynić się do integracji mieszkańców z obszaru rewitalizacji zwiększając liczby inicjatyw oraz uświadamiając młodzież o sile ich głosu. Projekt opierał się będzie o współpracę ze Szkołą Podstawową nr 1 , która zostanie włączona w warsztaty, konsultacje, debaty oraz przeprowadzanie ankiet.
Zakres realizowanych zadań	Przedsięwzięcie obejmie m.in. Klub Młodego Przedsiębiorcy, warsztaty rozwoju kompetencji społecznych dla młodzieży

	z obszarów rewitalizacyjnych oraz członków zespołów liderów młodzieżowych, przeprowadzenie międzyszkolnej debaty „Młodzież debatuje”, przeprowadzenie debat o zakresie regionalnym, program korepetycji dla młodzieży, zorganizowanie imprez kulturalnych oraz organizację międzyszkolnej Debaty Oksfordzkiej.
Podmiot realizujący	Grupa Inicjatywna stowarzyszenia przy wsparciu Starachowickiego Centrum Kultury
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	ul. Radomska
Szacowana wartość	28 660,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Integracja społeczna na obszarze rewitalizacji; pobudzanie postaw społecznych (bodowa kapitału społecznego); rozwój aktywności społecznej. Włączenie młodzieży zagrożonej wykluczeniem.
Sposób oceny rezultatów	Sprawozdania z działalności Stowarzyszenia.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 2, 13 typ M

Projekt nr 29

Tytuł projektu	**Budowa wzdłuż toru kolei wąskotorowej ciągu komunikacyjnego, pieszo-rowerowego, wraz z peronem i fragmentem toru dla wagonu.**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, funkcjonalno-przestrzenny
W ramach którego kierunku działań	D24 D28
Opis	Budowa ciągu komunikacyjnego, pieszo-rowerowego pozwoli poprawić bezpieczeństwo pieszych (udających się do galerii Galardia) i rowerzystów oraz usprawnić ich ruch. Powinna być połączona z istniejącym ciągiem w okolicy Rynku i zapewni bezpieczne wyprowadzenie ruchu w kierunku Lubieni, Brodów i Michałowa. Budowa ławek i miejsca odpoczynku uatrakcyjni okolicę często odwiedzaną przez klientów sklepów galerii. Budowa peronu i fragmentu toru dla wagonu pozwoli udostępnić obiekt/wagon na ekspozycję rekwizytów kolejowych gromadzonych obecnie w „Minimuzeum u Dróżnika” i zapewnić bezpieczeństwo w czasie „lekcji muzealnych” i jazd drezyną kolejową na odcinku torów do parowozowni.
Zakres realizowanych zadań	roboty drogowe związane z budową ciągu pieszo-jezdnego oraz obiekty małej architektury
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	W
Lokalizacja szczegółowa	teren przylegający do torów kolei wąskotorowej
Szacowana wartość	300 000,00 zł

	Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa mobilności miejskiej, promocja ruchu pieszego i rowerowego, poprawa bezpieczeństwa najsłabiej chronionych uczestników ruchu - pieszych i rowerzystów. Poprawa atrakcyjności turystycznej Starachowic. Budowa tożsamości i wizerunku miasta.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców w ramach badania jakości życia w mieście.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 21, typ J

Projekt nr 30

Tytuł projektu	**Budowa restauracji przy Zbiorniku Pasternik wraz z kompleksem placów zabaw i edukacji dla dzieci.**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, funkcjonalno-przestrzenny
W ramach którego kierunku działań	D 32 D 34 D 35
Opis	Poprawa wizerunku miasta poprzez stworzenie miejsce, w którym będą mogły wypoczywać całe rodziny. Będzie to centrum kultury, rozrywki oraz gastronomii opartej na produktach lokalnych. Restauracja da zatrudnienie ok. 8-10 osobom. Podejmować będzie współpracę z Urzędem Miejskim w zakresie organizacji imprez kulturalnych. W czasie budowy zatrudnienie znajdą firmy i bezrobotni ze Starachowic.
Zakres realizowanych zadań	Przedsięwzięcie obejmie zagospodarowanie terenu o powierzchni 2600 m² (budynek restauracji oraz taras widokowy, plac zabaw, zagospodarowanie linii brzegowej przy zbiorniku, ścianka wspinaczkowa; park linowy; miejsca parkingowe, zagospodarowanie terenów zielonych).
Podmiot realizujący	inwestor prywatny
Położenie w jednostce urbanistycznej	ZP
Lokalizacja szczegółowa	brzeg Zalewu Pasternik
Szacowana wartość	480 000,00 zł
Prognozowane rezultaty	Poprawa atrakcyjności tego fragmentu Starachowic, wpisująca się w szerokie spektrum działań dotyczących Zalewu Pasternik. Poprawa atrakcyjności obszaru jako miejsca rekreacji.
Sposób oceny rezultatów	Funkcjonowanie obiektu i terenu po 2 latach od zakończenia projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 5

Projekt nr 31

Tytuł projektu	**Ekspozycja hałdy Szlakowiska**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, funkcjonalno-przestrzenny
W ramach którego kierunku działań	D 32
Opis	Wyeksponowanie niecodziennego obiektu i zachęcanie do jego odwiedzania, a przy tym popularyzowanie tradycji poprzemysłowych. Teren uzupełniałby ofertę Muzeum Przyrody i Techniki.
Zakres realizowanych zadań	Zakres prac objąłby oczyszczenie terenu, zabezpieczenie w niebezpiecznych miejscach oraz podświetlenie obiektu (dynamiczne, sprawiające wrażenie spływania płynnego żużlu) z efektami dźwiękowymi
Podmiot realizujący	UM Starachowice
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	hałda Szlakowiska
Szacowana wartość	300 000,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa oferty turystycznej miasta. Wspieranie budowy tożsamości i atrakcyjności Starachowic.
Sposób oceny rezultatów	Badanie mieszkańców i przyjezdnych 3 lata po zakończeniu projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt typ D

Projekt nr 32

Tytuł projektu	**Utworzenie Akademii Wspierania Rodziny – organizacja zajęć dla dzieci, ich rodziców i opiekunów z obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 11 D 13 D 18 D 19
Opis	Zajęcia mają na celu wyrównanie szans edukacyjnych uczniów o zaburzonym rozwoju psychofizycznym, a także obejmą wspieranie rodzin dotkniętych dysfunkcjami środowiskowymi.
Zakres realizowanych zadań	zajęcia edukacyjne i społeczne
Podmiot realizujący	SP z Oddziałami Integracyjnymi nr 10
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	SP z Oddziałami Integracyjnymi nr 10, ul. Armii Krajowej 1
Szacowana wartość	51 600,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększanie spójności społecznej obszaru rewitalizacji. Włączenie społeczne. Zmniejszenie odsetka rodzin dotkniętych dysfunkcjami na obszarze rewitalizacji.

Sposób oceny rezultatów	Raporty OPS; Badania ankietowe.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 11, typ M

Projekt nr 33

Tytuł projektu	**Efektywne wykorzystanie energii w powiecie starachowickim**
Charakter przedsięwzięcia	Środowiskowy, techniczny
W ramach którego kierunku działań	**D 4**
Opis	Termomodernizacja/modernizacja obiektów użyteczności publicznej Starostwa powiatowego w Starachowicach (II LO, ZSZ nr 2, ZSZ nr 3).
Zakres realizowanych zadań	Działania podjęte w projekcie będą wynikały z zakresu kompleksowej termomodernizacji obejmującej: - ocieplenie stropodachu - ocieplenie ścian zewnętrznych wymiana drzwi zewnętrznych - wymiana okien - modernizacja instalacji C.O. - wymiana oświetlenia wbudowanego na LED.
Podmiot realizujący	Powiat Starachowicki
Położenie w jednostce urbanistycznej	**S, DW**
Lokalizacja szczegółowa	ul. Szkolna 12, ul. 1 Maja 4
Szacowana wartość	12 000 0000,00 zł
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie komfortu użytkowania infrastruktury oświatowej oraz budynku Starostwa pozytywnie wpłynie na ich rozwój społeczny i ekonomiczny. Zamierzenia związane z termomodernizacją budynków objętych przedmiotowym projektem zgodnie z planowanym zakresem inwestycji, przyczynią się do zwiększenia komfortu ich użytkowania. Ponadto realizacja przedsięwzięcia w zakresie modernizacji systemu c.o. w powiązaniu z termomodernizacją budynków poprawi efektowność systemu centralnego ogrzewania. Teren ten stanie się również atrakcyjniejszym miejscem do zamieszkania (mniejsza emisja zanieczyszczeń poprawi stan powietrza).
Sposób oceny rezultatów	Audyty energetyczne i porównanie ich rezultatów z wynikami audytów sporządzonych przed termomodernizacją.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 2.

Projekt nr 34

Tytuł projektu	**Zagospodarowanie placu i ciągu pieszego przy ul. Oświatowej obok przedszkola miejskiego.**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 1 D 17 D 26
Opis	Przedsięwzięcie służące poprawie wizerunku miasta, stworzeniu miejsca spotkań mieszkańców, w szczególności matek z dziećmi dzieci i seniorów oraz poprawie bezpieczeństwa (teren nie jest oświetlony i stanowi miejsce licznych burd i awantur). Plac zabaw istniejący kiedyś w tym miejscu uległ powolnej degradacji – teraz nie ma ogólnodostępnego placu w bliskiej okolicy. Stan techniczny utrudnia przemieszczanie się (gruntowe ciągi piesze prowadzące do przystanków MZK).
Zakres realizowanych zadań	Odbudowa placu zabaw poprzez ustawienie nowych urządzeń, położenie nowej nawierzchni na placu z kostki brukowej i chodnikach, wykonanie oświetlenia (4 lampy), ustawienie trzech 3 ławek.
Podmiot realizujący	Urząd Miejski w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	M
Lokalizacja szczegółowa	ul. Mrozowskiego
Szacowana wartość	72 800,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa jakości przestrzeni publicznych i dostępności do miejsc rekreacji i wypoczynku.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe wśród mieszkańców dotyczące postrzegania jakości przestrzeni publicznych.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt typ G, H

Projekt nr 35

Tytuł projektu	**Budowa nowego budynku dydaktycznego oraz zaplecza sportowego wraz z pełnym wyposażeniem.**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 17 D 35
Opis	Dzięki realizacji projektu nastąpi poprawa infrastruktury dydaktycznej oświaty dla minimum 4 szkół, doposażonych zostanie 5 pracowni do nauki zawodu, kompleksowo rozwiązany zostanie problem dotyczący infrastruktury sportowej przy Zespole Szkół Zawodowych nr 3. przy którym starą hale sportową wraz z infrastruktura towarzyszącą zastąpi nowa spełniająca warunki techniczne, umożliwiając prowadzenia zajęć z wychowania

	fizycznego. Nowy sprzęt do prowadzenia zająć zawodowych sprawi iż młodzież uzyska poprawi kompetencje z zakresy ICT. Znaczącej poprawie ulegnie oferta edukacyjna która, sprawi iż osoby kończące szkołę średnią będą wyposażeniu w umiejętności praktyczne z pełna znajomością urządzeń tożsamych jak u przyszłego pracodawcy.
Zakres realizowanych zadań	Budowa hali sportowej, boiska wielofunkcyjnego z bieżnią do skoku w dal przy ul. Szkolnej 12, budowa budynku dydaktycznego dla potrzeb Centrum Kształcenia Praktycznego przy ul. 1 Maja 4 wraz z wyposażeniem pracowni do praktycznej nauki zawodu, Doposażenie pracowni zawodowych w pomoce dydaktyczne dla Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 oraz Zespołu Szkol Zawodowych nr 3, inwestycje w zakresie poprawy stanu infrastruktury sportowej szkół ogólnokształcących wraz z doposażeniem w pomoce dydaktyczne do nauki z przedmiotów ścisłych oraz nauki języków obcych, inwestycje w infrastrukturę teleinformatyczna tworząc możliwość do rozwoju e-edukacji
Podmiot realizujący	Powiat Starachowicki
Położenie w jednostce urbanistycznej	D S
Lokalizacja szczegółowa	ul. Szkolna 12, ul. 1 Maja 4
Szacowana wartość	8 922 823,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej; zwiększenie możliwości dopasowania oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy.
Sposób oceny rezultatów	Liczba uczniów korzystających z rozbudowanej infrastruktury edukacyjnej.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Typ R

Projekt nr 36

Tytuł projektu	**STAR - polska ciężarówka. Rozbudowa obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach dla potrzeb stworzenia stałej wystawy poświęconej historii produkcji samochodów ciężarowych Star.**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D 24 D 32
Opis	Głównym celem przedmiotowego projektu jest zwiększenie dostępności zasobów kulturowych, którymi są muzealia (samochody marki Star i związane z nimi mniejsze eksponaty i materiały archiwalne), a także ich ochrona poprzez rozbudowę infrastruktury kulturalnej i zagospodarowanie jej otoczenia budowa budynku wraz z wystawą i przestrzeniami funkcyjnymi kasa, sklepy kawiarnia). Celem wystawy jest opowiedzenie historii

	starachowickich zakładów, a w szczególności ujęciu historii polskiego przemysłu motoryzacyjnego w II połowie XX wieku. Projekt przyczyni się również do stworzenia nowych miejsc pracy (obsługa budynku i wystawy stałej).
Zakres realizowanych zadań	Stworzenie koncepcji budynku i wystawy, budowa budynku wraz z wykończeniem i wyposażeniem, zaprojektowanie i wykonanie wystawy stałej, konserwacja muzealiów i materiałów archiwalnych
Podmiot realizujący	Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. Jana Pazdura w Starachowicach, Starostwo Powiatowe w Starachowicach
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	ul. Wielkopiecowa
Szacowana wartość	18 356 598,53 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta.
Sposób oceny rezultatów	Liczba odwiedzających wystawę.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 23, typ D

Projekt nr 37

Tytuł projektu	**Renowacja i rozbudowa budynku przy ulicy Iłżeckiej 26 wraz z zabudową na terenie działki i zagospodarowaniem ogrodu na cele usługowo-kulturalne.**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D 32
Opis	Zły stan techniczny budynku bez funkcji oraz niezagospodarowany teren działki wpływają na nieestetyczny wygląd okolicy i niepełne wykorzystanie jej potencjału. Rozwiązanie tego problemu może nastąpić poprzez uzupełnienie oferty usług w ciągu ulicy Iłżeckiej na trasie Rynek - Targowisko Miejskie - Centrum Galardia, w tym poprzez wprowadzenie usług kultury w Wierzbniku (kawiarnia dla dzieci, filmy, scena), a także wzbogacenie usług gastronomii w rejonie Rynku. Działanie to zaowocuje aktywizacją gospodarczą (nowe miejsca pracy) oraz poprawą wizerunku Wierzbnika w rejonie eksponowanego skrzyżowania Iłżecka – Targowa.
Zakres realizowanych zadań	Przedsięwzięcie obejmuje remont istniejącego budynku wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków i chronionego zapisami MPZP, rozbudowę budynku w postaci dobudowy niezrealizowanej drugiej połowy wraz charakterystyczna dla architektury przedwojennego Wierzbnika bramą.
Podmiot realizujący	Inwestor Prywatny
Położenie w jednostce urbanistycznej	W
Lokalizacja szczegółowa	ul. Iłżecka

Szacowana wartość	1 500 000,00 zł
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie palety usług i miejsc rekreacji i spędzania wolnego czasu. Poprawa ładu przestrzennego.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców 2 lata po zakończeniu projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 21

Projekt nr 38

Tytuł projektu	**Wytapiamy Kulturę – rewaloryzacja zabytkowego budynku dyrekcji huty z końca XIX wieku w Starachowicach**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D 24 D 31
Opis	Budynek dyrekcji huty pochodzi z 1900 roku. Po ostatecznym wygaszeniu wielkiego pieca obiekt został przeznaczony na pomieszczenia socjalne, co wobec braku prac remontowych doprowadziło do jego szybkiej degradacji. Całkowicie opuszczony stopniowo popadał w ruinę. W roku 2007 pozostałości budynku dyrekcji zostały przekazane Muzeum. Pomimo oceny konserwatorskiej dopuszczającej wyburzenia ruin i odbudowanie jej od podstaw Muzeum zdecydowało się na prowadzenie prac remontowych, które zostały znacznie zaawansowane. Obecnie, w celu pełnego zachowania dziedzictwa kultury przemysłowej o unikatowej w skali kontynentu wartości, konieczne jest ich sfinalizowanie. W zrewaloryzowanym budynku swoje miejsce znajdą sala konferencyjna, stylowa restauracja oraz pokoje gościnne. Muzeum uzyska również możliwość przeznaczenia części pomieszczeń na działalność merytoryczną i edukacyjną.
Zakres realizowanych zadań	W ramach realizacji przedsięwzięcia wykonane zostaną: izolacje przeciwwilgociowe, odtworzenie okien, drzwi i rur spustowych, tynków i okładzin, odgrzybienie ścian, przyłącza instalacyjne i instalacja elektryczna, montaż instalacji przeciwpożarowej, odgromowej i przeciwwłamaniowej, adaptacja i wyposażenie wnętrz zgodnie z planowanym przeznaczeniem, zagospodarowanie otoczenia budynku.
Podmiot realizujący	Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. Jana Pazdura w Starachowicach, Starostwo Powiatowe
Położenie w jednostce urbanistycznej	P
Lokalizacja szczegółowa	ul. Wielkopiecowa
Szacowana wartość	2 242 353,00 zł Stopień dojrzałości projektu nie uzasadnia uwzględnienia go w WPF
Prognozowane rezultaty	Zwiększanie atrakcyjności turystycznej Starachowic. Budowanie tożsamości i wizerunku – marki miasta. Zwiększanie znaczenia

	Starachowic w rozwoju marki całego regionu. Poprawa ładu przestrzennego.
Sposób oceny rezultatów	Badanie ankietowe mieszkańców i gości obiektu 2 lata po zakończeniu projektu.
Inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagające zapewnienia komplementarności	Projekt nr 23, typ D

3.4.2. Pozostałe dopuszczalne przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Poza listą konkretnych i w miarę szczegółowo sformułowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, Ustawa o rewitalizacji dopuszcza zawarcie w GPR charakterystyki pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Chodzi tu po pierwsze o przedsięwzięcia publiczne, które przyczyniałyby się do osiągania celów GPR, ale co do których na obecnym etapie nie można rozstrzygnąć o ich ujęciu lub nie w programie. Po drugie chodzi o zakreślenie ram przedsięwzięć służących realizacji celów GPR, w które mogą, a wręcz powinni, wpisywać się różni inwestorzy, w tym niepubliczni. Tym samym listę tę należy traktować także jako zaproszenie czy apel do wszystkich interesariuszy o inicjowanie i podejmowanie działań, które wzmocnią i uczynią bardziej skutecznym proces rewitalizacji w Starachowicach.

Typ A

Opis typu przedsięwzięcia	**Inicjatywy podejmowane w ramach Społecznej Odpowiedzialności Biznesu służące osiąganiu celów GPR**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, społeczny, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 13 D 33 D 35 D 37
Opis	Dla zrealizowania celów rewitalizacji Starachowic mogą być podejmowane inicjatywy lokalnych pracodawców m.in. działających w SSE. Mogą to być różnorodne działania i inwestycje, które charakteryzować się będą włączeniem środków finansowych lub wkładu niematerialnego w odnowę miasta. Przykładowe przedsięwzięcia tego typu to integracja kadry kierowniczej przedsiębiorstwa w ramach wspólnego malowania sali przedszkola (podobne inicjatywy realizuje np. Coca-Cola), konkurs na najbardziej zielone podwórko z nagrodą w postaci mebli miejskich i oświetlenia (np. Castorama), konkurs dotacyjny na działania z dziećmi (Fundacja Orange).
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL

Prognozowane rezultaty	Trwałe włączenie sektora biznesowego, szczególnie SSE Starachowice, w życie społeczne miasta. Cykliczne działania CSR adresowane do obszarów rewitalizowanych.

Typ B

Opis typu przedsięwzięcia	**Inicjatywy o charakterze edukacyjnym czy szkoleniowym zwiększające szanse młodzieży, bezrobotnych oraz pracowników niewykwalifikowanych na rynku pracy**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D11 D13 D19 D37 D38
Opis	W ramach działań społecznych podejmowane mogą być inicjatywy o charakterze edukacyjnym czy szkoleniowym zwiększające szanse młodzieży, bezrobotnych oraz pracowników niewykwalifikowanych na rynku pracy. Zgodnie z czterema wytycznymi kierunkowymi dotyczącymi polityki społecznej powinny one być nastawione na jak największą aktywność i współtworzenie programu przez samych uczestników. Zasadą będzie premiowanie projektów powiązanych z innymi przedsięwzięciami społecznymi z listy priorytetowej, jak LIH, spółdzielnia socjalna z obszaru Lubianki, organizacja „Społeczne Wzgórze" czy świetlica środowiskowa.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie zatrudnienia i ilości dobrej jakości miejsc pracy adresowanych do osób młodych i bezrobotnych z obszarów rewitalizacji.

Typ C

Opis typu przedsięwzięcia	**Przedsięwzięcia inwestycyjne i organizacyjne zgodne z celami GPR tworzące lub utrzymujące miejsca pracy i zapewniające pracownikom godne warunki płacy, w tym zlecanie zadań podmiotom ekonomii społecznej z obszaru rewitalizacji**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, techniczny, organizacyjny
W ramach którego kierunku działań	D 13 D 14 D 37 D 38
Opis	Do grupy tej zaliczać się będą wszystkie przedsięwzięcia, która służą celowi tworzenia nowych miejsc pracy, poprawiania jakości istniejących oraz rozwój sektora ekonomii społecznej. Oprócz wiodącej roli miasta w kształtowaniu polityki jakości zatrudnienia w obszarach rewitalizacji poprzez stosowanie klauzul społecznych, działania w tym obszarze mogą podejmować sami pracodawcy czy spółdzielnie, a także sektor organizacji pozarządowych współpracujących z biznesem w ramach LIH.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Znaczące podniesienie liczby zamówień publicznych zawierających klauzule społeczne. Zrealizowanie szkoleń pracowników administracji publicznej odpowiedzialnych za merytoryczne

	tworzenie opisów przedmiotów zamówień i formułowanie warunków i kryteriów w SIWZ. Wzrost liczby zamówień udzielanych spółdzielniom i innym podmiotom ekonomii społecznej.

Typ D

Opis typu przedsięwzięcia	**Tworzenie (w tym poprzez nadawanie nowych funkcji istniejącym budynkom), budowa obiektów o funkcjach centrotwórczych lub podnoszących prestiż, zwiększających atrakcyjność i ofertę miasta**
Charakter przedsięwzięcia	inwestycyjny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 6 D 20 D 21 D 23 D 24 D 31 D 32
Opis	W celu wzmocnienia funkcji centralnych w odniesieniu do miasta i regionu, w obszarach rewitalizacji mogą być podejmowane przedsięwzięcia mające na celu wykorzystanie istniejącej zabudowy z nadaniem nowych funkcji. Może być to również budowa nowych obiektów, w tym obiektów użyteczności publicznej, które podniosą prestiż centrum Starachowic. W ramach realizacji tego typu przedsięwzięć wyklucza się powstawanie obiektów handlu wielkopowierzchniowego, chyba że profil ich działalności nie jest konkurencyjny wobec typów działalności handlowej już prowadzonej na danym obszarze przez sektor MŚP. Drugim warunkiem jest spełnienie funkcji miastotwórczej takich obiektów, jak np. aktywne fronty.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Powstanie nowych prestiżowych obiektów w obszarze centralnym Starachowic.

Typ E

Opis typu przedsięwzięcia	**Budowa mieszkań na wynajem w różnych formułach organizacyjnych**
Charakter przedsięwzięcia	inwestycyjny, techniczny, organizacyjny
W ramach którego kierunku działań	D3 D8 D9
Opis	Z uwagi na niedobór oferty mieszkań na wynajem, zarówno gminnych, prywatnych, jak i w innych formach własności, na obszarach rewitalizacji preferowane będzie tworzenie takiego typu lokali. Dostęp do mieszkań na wynajem poprawia również mobilność zawodową mieszkańców i sprzyja trendowi osiedleńczemu. Dopuszczalne będą zarówno formy tradycyjne, jak budownictwo deweloperskie (np. w ramach uzupełniania pierzei ulic), jak i nowe formy (np. kooperatywy mieszkaniowe). Do grupy tych przedsięwzięć zalicza się także inicjatywy uruchamiające istniejący zasób, jak Społeczne Agencje Najmu czy programy gminne służące odciążeniu samotnych lokatorów mieszkających w nadmetrażach, przez możliwość podnajmu.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL

Prognozowane rezultaty	Zwiększenie oferty mieszkań na wynajem dla różnych grup dochodowych, zwiększenie mobilności społecznej, wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszarów rewitalizacji.

Typ F

Opis typu przedsięwzięcia	**Budowa nowej zabudowy mieszkaniowej zapewniającej wygodne warunki zamieszkania i ład przestrzenny (w oparciu o ustalenia szczegółowych planów miejscowych)**
Charakter przedsięwzięcia	inwestycyjny, przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 3 D 8 D 9 D 20 D 21
Opis	Przedsięwzięcia, których celem jest powstawanie nowej zabudowy mieszkaniowej w formie innej niż pod wynajem (własność, spółdzielnia) w ramach uzupełnienia funkcji poszczególnych obszarów. Nowe budynki uzupełnią braki estetyczne miasta (np. przerwy w pierzejach) lub zastąpią budynki stare przeznaczone do wyburzenia zgodnie z zapisami planów miejscowych.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie oferty mieszkaniowej dla grupy o wyższych dochodach, wzmocnienie social-mixu i wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszarów rewitalizacji

Typ G

Opis typu przedsięwzięcia	**Nadawanie podwórkom i bezpośredniemu otoczeniu miejsc zamieszkania przyjaznego charakteru i zapewniania ich funkcjonalności**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, techniczny, przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D 1 D 2 D 7 D 23
Opis	Przedsięwzięcia mające na celu integrację lokalnej społeczności i przywracanie starachowickim podwórkom i najbliższej okolicy miejsc zamieszkania właściwej estetyki i funkcji w postaci drobnych inwestycji, naprawy i uzupełnienia nawierzchni, urządzeń czy zieleni. Jako priorytetowe będą traktowane projekty angażujące mieszkańców w powstawanie i późniejsze utrzymanie takich miejsc. Do tego typu przedsięwzięć będzie zaliczać się również budowa niewielkich placów zabaw, wybiegów dla psów czy miejsc parkingowych – to ostatnie jednak w proporcji zapewniającej zachowanie innych funkcji społecznych.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Poprawa jakości starachowickich podwórek i najbliższych okolic zamieszania, wzrost aktywności i odpowiedzialności mieszkańców, wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszarów rewitalizacji

Typ H

Opis typu przedsięwzięcia	**Tworzenie, modernizacja (w tym rozbudowa ich funkcji) przyjaznych przestrzeni publicznych**
Charakter przedsięwzięcia	środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7 D 23
Opis	Przedsięwzięcia mające na celu poprawę jakości i dostępności przestrzeni publicznych, w tym ograniczenie ruchu kołowego, redukcję hałasu i zanieczyszczeń, a także poprawę estety wnętrz urbanistycznych oraz jakości zieleni w celu przywrócenia atrakcyjności tych miejsc pieszym użytkownikom miasta. Inwestycje tego rodzaju będą obejmowały zarówno place, skwery, ulice o zmniejszonym ruchu, jak i przestrzenie parkowe czy tereny nad zalewami Pasternik czy Lubianka. W zakresie tego typu przedsięwzięć realizowane będą też projekty mające na celu zwiększenie dostępności przestrzeni publicznych, szczególnie dla użytkowników starszych czy dzieci. Należy uwzględnić w nich odpowiednio zaprojektowaną zieleń oraz miejsca rekreacji i wypoczynku, a także dbać o dobór mebli miejskich zgodnych z charakterem i historią okolicy.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Zwiększenie ilości i jakości przestrzeni publicznych w Starachowicach z poprawą ich dostępności i atrakcyjności dla różnych grup społecznych.

Typ I

Opis typu przedsięwzięcia	**Wytyczanie, budowa, rozbudowa wygodnych i bezpiecznych ciągów pieszych (i towarzyszącej infrastruktury) poprawiających dostępność do miejsc zainteresowania (sklepy, instytucje publiczne, miejsca pracy, transport publiczny, itp.), w tym skracających dotychczasowe drogi dojścia**
Charakter przedsięwzięcia	infrastrukturalny, przestrzenno-funkcjonalny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D 2 D 7 D 26
Opis	Przedsięwzięcia tego typu będą odpowiedzią na planowane udogodnienia dla ruchu pieszego w obszarach centralnych Starachowic. Z uwagi na to, iż wygoda i bezpieczeństwo są czynnikami, które zachęcają do poruszania się w ten sposób, w budowie i rozbudowie nowych ciągów należy położyć szczególny nacisk na ich bezkolizyjną kontynuację, jakość nawierzchni i elementy ułatwiające korzystanie z przestrzeni miasta osobom starszym, głównie ławki i drzewa dające cień. W kluczowych przestrzeniach publicznych ruch pieszy traktowany będzie priorytetowo, co będzie podkreślone w projekcie nawierzchni: pierwszeństwo wizualne będzie miał ciąg pieszy. Dla bezpieczeństwa użytkowników należy stosować również takie

	rozwiązania, jak wyniesione przejścia dla pieszych czy skrzyżowania. Ponieważ akceptowany dystans pieszy to dla zdrowej osoby ok 400-500 m (dla starszej – ok. połowy krócej), należy zadbać o odpowiednio częste rozmieszczenie przystanków komunikacji publicznej. W ramach tej grupy przedsięwzięć wytyczone będą również nowe ciągi lub ciągi o zmienionym przebiegu. Wskazówką dla ich poprowadzenia będą istniejące skróty lub przedepty.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Stopniowe stworzenie spójnego systemu przyjaznych ciągów do komunikacji pieszej w centrum Starachowic.

Typ J

Opis typu przedsięwzięcia	**Budowa lub modernizacja infrastruktury przyjaznej dla ruchu rowerowego oraz służące temu samemu celowi działania organizacyjne (w tym z zakresu organizacji ruchu)**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D 7 D 26 D 28
Opis	Podjęty powinien zostać szeroko zakrojony plan stworzenia w relatywnie krótkim czasie możliwie rozległej sieci dróg rowerowych w Starachowicach (ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji). Aby ograniczyć obciążenia finansowe gminy wynikające z takiego planu w możliwie szerokim zakresie powinien dotyczyć działań realizowanych przy okazji innych inwestycji oraz działań z zakresu organizacji ruchu (wytyczania dróg rowerowych na istniejących ulicach i ciągach pieszych). Odrębne działania inwestycyjne powinny w pierwszej kolejności koncentrować się na odcinkach posiadających największy potencjał do przyciągnięcia ruchu rowerowego oraz do usuwania „wąskich gardeł" (barier, które stanowią przeszkodę w wytworzeniu spójnej sieci dróg rowerowych).
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Poprawa mobilności miejskiej, promocja ruchu rowerowego, poprawa bezpieczeństwa najsłabiej chronionych uczestników ruchu - pieszych i rowerzystów. Zwieszenie odsetka osób korzystających z roweru jako środka transportu do pracy/nauki.

Typ K

Opis typu przedsięwzięcia	**Utworzenie systemu roweru publicznego (w tym elektrycznego) w Starachowicach**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, przestrzenno-funkcjonalny, środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D 16 D 28
Opis	Podążając szlakiem wytyczonym przez wiele miast, w których uruchomienie systemu roweru publicznego, stanowiło istotny impuls dla wzrostu znaczenia tego środka transportu w mieście

	i wykreowało „modę” na przemieszczanie się rowerem. podobny system powinien zostać uruchomiony w Starachowicach. Z uwagi na ukształtowanie terenu w mieście, które mogłoby wielu zniechęcać do korzystania z roweru, system ten powinien być oparty o rower elektryczny. Z uwagi na to, że takie wdrożenie miałoby w Polsce zapewne charakter pilotażowy miasto mogłoby odnieść dodatkowe korzyści o charakterze promocyjnym.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Wzrost aktywności fizycznej, zmniejszenie natężenia ruchu w mieście, promocja aktywnego stylu życia

Typ L

Opis typu przedsięwzięcia	**Budowa ulic porządkujących strukturę przestrzenną miasta (w zgodzie z ustaleniami planów miejscowych)**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, przestrzenno-funkcjonalny
W ramach którego kierunku działań	Budowa nowych ulic, przestrzeni publicznych, ciągów pieszych, dróg rowerowych służących poprawie struktury przestrzennej
Opis	W niektórych częściach obszaru rewitalizacji (Wierzbnik, Dolne-Wzgórze, częściowo Stadion) struktura przestrzenna ukształtowana przez sieć ulic nie jest w pełni wykształcona, co utrudnia ukształtowanie się zabudowy o śródmiejskim charakterze, a także niesie za sobą uciążliwości dla mieszkańców
W których jednostkach urbanistycznych	D S W
Prognozowane rezultaty	Poprawa infrastruktury drogowej.

Typ Ł

Opis typu przedsięwzięcia	**Tworzenie instytucji lub miejsc (kultury, sportu, rekreacji, innych aktywności), których zasadniczym celem będzie integracja mieszkańców Starachowic**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 17 D 31 D 32
Opis	W celu lepszej integracji mieszkańców i pobudzenia ich aktywności w obszarach rewitalizacji mogą być tworzone nowe miejsca lub instytucje, w szczególności instytucje kultury, obiekty sportowe (boiska, w tym treningowe, stadion, lodowisko, basen odkryty, korty tenisowe, strzelnica łucznica), miejsca rekreacji (jak kryte place zabaw, siłownie dla seniorów, szachy plenerowe czy ścianki wspinaczkowe), kluby o różnym profilu, siedziby organizacji pozarządowych, świetlice dla dzieci, miejsca aktywności przy związkach wyznaniowych, domy pobytu dziennego, warsztaty terapii zajęciowej, harcówki, centra międzypokoleniowe, klubokawiarnie z ofertą kulturalną, nowoczesne biblioteki itp. Zasadą będzie premiowanie projektów powiązanych czy współpracujących z innymi przedsięwzięciami społecznymi z listy

	priorytetowej, jak LIH, spółdzielnia socjalna z obszaru Lubianki, organizacja „Społeczne Wzgórze” czy świetlica środowiskowa.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Stworzenie bogatej oferty całorocznych miejsc integracji dla mieszkańców Starachowic.

Typ M

Opis typu przedsięwzięcia	**Inicjatywy i przedsięwzięcia o różnym charakterze służące włączeniu społecznemu wykluczonych lub zapobiegające takiemu wykluczeniu**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 11 D 13 D 15 D 16 D 18 D 19 D 35
Opis	Do tej grupy przedsięwzięć zaliczane będą wszystkie inicjatywy i projekty skierowane na reintegrację osób wykluczonych lub zapobieganie wykluczeniu. Adresatami przedsięwzięć będą w szczególności grupy wymienione w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, ale również każde inne grupy defaworyzowane występujące w obszarach rewitalizacji (np. cudzoziemcy lub kibice klubu, którego fani znajdują się w mniejszości na obszarze). Celem przedsięwzięć będzie szeroko pojęte włączenie – nie tylko poprzez narzędzia pracy socjalnej, ale również kultury, sportu czy ekonomii społecznej. Zasadą będzie premiowanie projektów powiązanych czy współpracujących z innymi przedsięwzięciami społecznymi z listy priorytetowej, jak LIH, spółdzielnia socjalna z obszaru Lubianki, organizacja „Społeczne Wzgórze” czy świetlica środowiskowa. Premiowane będą przedsięwzięcia cykliczne lub długoterminowe, a także zlokalizowane jak najbliżej odbiorców.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Włączenie społeczne grup marginalizowanych lub zagrożonych wykluczeniem.

Typ N

Opis typu przedsięwzięcia	**Działania na rzecz ochrony zieleni w obszarze rewitalizacji oraz walorów przyrodniczych zalewów Pasternik i Lubianka**
Charakter przedsięwzięcia	środowiskowy
W ramach którego kierunku działań	D7 D23
Opis	Niezbędnym elementem działań na rzecz jakości życia w obszarze rewitalizacji jest ochrona przyrody i rozwój terenów zielonych. Podobnie konieczna jest dbałość o walory przyrodnicze obu zalewów na terenie obszaru rewitalizacji, jako kluczowych elementów zielono-błękitnej infrastruktury na terenie miasta o charakterze przemysłowym.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL

Prognozowane rezultaty	Wzrost jakości życia w mieście, zwiększenie się atrakcyjności miasta

Typ O

Opis typu przedsięwzięcia	**Termomodernizacja oraz podłączanie budynków do centralnego źródła ciepła, wyposażanie ich w OZE, budowa budynków zero- i plusenergetycznych**
Charakter przedsięwzięcia	techniczny, środowiskowy, społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 4 D 23
Opis	Działania służące zmniejszeniu nakładów energetycznych na ogrzanie mieszkań i budynków, a także umożliwiające korzystanie (przynajmniej w części) z OZE zamiast czerpania energii z sieci, służą z jednej stronie środowisku, a z drugiej mają też znaczenie społeczne, gdyż w dłuższej perspektywie ograniczają wysokość opłat za energię.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M
Prognozowane rezultaty	Zmniejszenie emisji; zmniejszenie kosztów energii; zwiększenie jakości powietrza; zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Typ P

Opis typu przedsięwzięcia	**Tworzenie przestrzeni co-workingowej dla przedsiębiorców ze Starachowic rozpoczynających działalność gospodarczą**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy, społeczny
W ramach którego kierunku działań	D 29 D 33 D 37
Opis	Wykreowanie na obszarze rewitalizacji przestrzeni przyjaznej dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą – miejsce takie oferowałoby pakiet wsparcia w dziedzinach, w których jest ono młodym przedsiębiorcom najbardziej potrzebne: przestrzeń co-workingowa (atrakcyjna kosztowo), oferta szkoleniowa, doradztwo prawno-biznesowe, działania networkingowe
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Rozwój przedsiębiorczości, zmniejszenie bezrobocia zwłaszcza w grupie absolwentów, kreowanie środowiska młodych starachowickich przedsiębiorców, pośrednio zmniejszanie odpływu młodych dynamicznych mieszkańców Starachowic.

Typ R

Opis typu przedsięwzięcia	**Organizacja przedsięwzięć kulturalnych, sportowych oraz handlowych służących przyciągnięciu mieszkańców i gości spoza miasta do centralnych obszarów miasta w celu ich zaktywizowania**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D 15 D 16 D 25 D 35
Opis	Przyciągnięciu dodatkowych klientów do centralnych obszarów miasta (przede wszystkim Rynek w Wierzbniku, ale nie tylko) służyć powinna organizacja w tych obszarach imprez i wydarzeń o zróżnicowanym charakterze. Wydarzenia takie powinny mieć również funkcję integrującą mieszkańców.
W których jednostkach urbanistycznych	D P W ZP
Prognozowane rezultaty	Zwiększanie atrakcyjności Starachowic jako miasta, w którym warto mieszkać, do którego warto przyjeżdżać, w którym warto spędzać wolny czas i robić interesy. Budowanie tożsamości i wizerunku – marki miasta. Zwiększanie znaczenia Starachowic w rozwoju całego regionu.

Typ S

Opis typu przedsięwzięcia	**Przedsięwzięcia inwestycyjne, edukacyjne, kulturalne oraz działania formalne służące zachowaniu, eksponowaniu, promowaniu dziedzictwa kulturowego i materialnego Starachowice oraz budowania na tej bazie tożsamości lokalnej oraz atrakcyjności turystycznej**
Charakter przedsięwzięcia	społeczny, gospodarczy, techniczny
W ramach którego kierunku działań	D 17 D 24 D 25 D 31 D 35
Opis	Niekwestionowanym atutem Starachowic jako miasto o wyjątkowej historii ośrodka przemysłowego są obiekty (o charakterze przemysłowym, mieszkalnym, usługowym) pochodzące z różnych okresów, odznaczające się znaczącą wartością kulturową, estetyczną lub historyczną. Powinny być chronione, eksponowane i twórczo wykorzystywane w rozwoju miasta i przyciąganiu do niego turystów. W odniesieniu do zwartych zespołów zabudowy mieszkaniowej ochrona może przyjąć formułę parku kulturowego. Równie ważne jest budowanie świadomości mieszkańców, że ich miasto posiada tak ciekawe atuty, i wykorzystanie ich do wzmacniania lokalnej tożsamości mieszkańców i ich dumy z tego powodu.
W których jednostkach urbanistycznych	D S P W M
Prognozowane rezultaty	Zwiększanie rozpoznawalności Starachowic jako ośrodka o wyjątkowej historii i ciekawych obiektach, które warto odwiedzić – pobudzenie ruchu turystycznego. Wzmocnienie lokalnej tożsamości mieszkańców (z mocnym pozytywnym przekazem)

przełoży się na ich silniejszy związek z miastem, a tym samym: większą skłonność do pozostania w nim lub powrót do niego (np. po studiach), gotowość do aktywnego działania na rzecz miasta, jego dziedzictwa i lokalnej społeczności.

Typ T

Opis typu przedsięwzięcia	**Przedsięwzięcia gospodarcze służące zwiększeniu oferty turystycznej Starachowic**
Charakter przedsięwzięcia	gospodarczy
W ramach którego kierunku działań	D 15 D 21 D 29 D 30 D 32 D 35
Opis	Szeroka paleta atutów Starachowic wskazuje, że miasto może być atrakcyjnym celem turystycznym. Zainteresowanie przyjezdnych wzmacniać powinny nie tylko przedsięwzięcia publiczne, ale także inwestycje i działania komercyjne, które z jednej strony służyć będą obsłudze ruchu turystycznego, a z drugiej wzbogacać ofertę miasta. Przedsięwzięcia te służyć będą także mieszkańcom Starachowic – co najmniej na dwa sposoby: rozszerzając paletę możliwości spędzania czasu oraz kreując nowe miejsca pracy w handlu i usługach
których jednostkach urbanistycznych	D S P W M ZP ZL
Prognozowane rezultaty	Zwiększanie atrakcyjności Starachowic jako celu turystycznego, rozbudowa oferty w zakresie spędzania wolnego czasu, powstanie nowych miejsc pracy.

4. CZĘŚĆ ZARZĄDCZA

4.4. Mechanizmy zapewniające integrację działań oraz przedsięwzięć

Wymagana przez Ustawę o rewitalizacji konstrukcja programu jako struktury wielu zintegrowanych działań o zróżnicowanym charakterze służących osiągnięciu wyznaczonych celów rodzi konieczność rzetelnej refleksji i zaprojektowania w GPR efektywnych mechanizmów faktycznej koordynacji i integracji różnorodnych przedsięwzięć (zarówno „twardych" jak i „miękkich"). Bez tego program będzie niepełny i z wysokim prawdopodobieństwem się może się nie udać.

Z perspektywy ogólnej podstawowe ryzyko dotyczy procesu gentryfikacji – inwestycje w infrastrukturę i zabudowę mogą paradoksalnie powodować dodatkowe trudności w wyprowadzaniu lokalnej społeczności ze stanu wykluczenia. Muszą więc zostać w programie przewidziane narzędzia koordynacji i łagodzenia powstających w ten sposób napięć, aby zamiast skutecznej rewitalizacji nie otrzymać pogłębienia części występujących na wstępie problemów.

Także z perspektywy szczegółowej konieczna jest jak najpełniejsza integracja poszczególnych przedsięwzięć, aby uzupełniały się i wzmacniały, a nie kolidowały ze sobą osłabiając efektywność i skuteczność, powodując wzrost wydatków publicznych czy w skrajnych wypadkach wręcz niwecząc wzajemnie pozytywne rezultaty.

Realna integracja działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostanie zapewniona w kilku płaszczyznach. Kluczowe znaczenie będzie miało dobre przygotowanie poszczególnych przedsięwzięć, które m.in. musi obejmować szczegółową analizę tego, z którymi przedsięwzięciami dane przedsięwzięcie jest lub powinno być komplementarne, z którym może wchodzić w kolizję, w których przypadkach istnieje ryzyko osłabiania wzajemnych efektów lub negatywnych skutków braku właściwej koordynacji przedsięwzięć. Punktem wyjścia do takich analiz będą uwzględnione już w treści GPR (przy charakterystyce każdego z przedsięwzięć rewitalizacyjnych) wskazanie, które inne przedsięwzięcia i typy przedsięwzięć wymagają zapewnienia komplementarności i koordynacji z danym przedsięwzięciem. Wnioski z takich analiz prowadzić muszą do doskonalenia kształtu i zakresu projektów, optymalizacji harmonogramów ich realizacji, zaplanowania koordynacji technicznej i merytorycznej konkretnych przedsięwzięć na etapie ich wdrażania.

Doskonalenie komplementarności przedsięwzięć oraz ich koordynacja zarówno na etapie przygotowania, jak i późniejszej realizacji opierać musi się na dobrej współpracy osób zaangażowanych we wdrażanie poszczególnych przedsięwzięć, jak i skuteczna komunikacja z osobami koordynującymi wdrażanie programu rewitalizacji jako całości. Miejscem takiej współpracy i komunikacji będzie niewątpliwie Zespół ds. Rewitalizacji, ale na pewno musi ona być pogłębiana w dwustronnych, szczegółowych dyskusjach, warsztatach i uzgodnieniach.

Kluczem do skuteczności tego działania (które inaczej będzie kolejną uciążliwą i niepotrzebną procedurą) jest rzeczywiste zidentyfikowanie się uczestników tego procesu z przyświecającą rewitalizacji zasadą partnerstwa. Tylko w konstruktywnej współpracy wszystkich interesariuszy może doskonalić się kształt przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Celowo wskazano tu wszystkich interesariuszy, bo elementem tego procesu powinno być niewątpliwie angażowanie mieszkańców (zarówno w formule konsultacji z Komitetem Rewitalizacji, ale nie tylko), bo to właśnie oni często najlepiej znają obszar podlegający rewitalizacji i najłatwiej mogą wskazać na ryzyko popełnienia błędów przy przygotowaniu przedsięwzięć, które potem obniżą ich efektywność, albo doprowadzą do niezadowolenia tych, którzy powinni z efektów przedsięwzięcia skorzystać.

4.5. Szacunkowe ramy finansowe oraz źródła finansowania

Charakter i horyzont czasowy Gminnego Programu Rewitalizacji (9 lat), szereg czynników niepewności związanych z dostępem do środków zewnętrznych, szczegółowymi harmonogramami przygotowania i wdrażania przedsięwzięć, ograniczona dojrzałość przedsięwzięć zawartych w GPR, a także niemożność na obecnym etapie precyzyjnego oszacowania potencjalnej skali zaangażowania w proces rewitalizacji zewnętrznych podmiotów (głównie prywatnych) powodują, że szacunkowe ramy finansowe programu (a wraz z nimi przypisanie ich do poszczególnych źródeł finansowych) muszą być uznane jako mocno przybliżone i obarczone ryzykiem istotnego błędu.

Dojrzałość danego projektu (przedsięwzięcia), uzasadniającą uwzględnienie go w WPF, należy rozumieć jako stopień jego przygotowania determinujący dokładność, z jaką możliwe jest określenie szczegółowego zakresu, a zatem i kosztów, a także szanse na zapewnienie finansowania projektu (w tym, zwłaszcza że środków zewnętrznych, np. europejskich). W opisie każdego z projektów w rozdziale „Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych” oznaczono, czy dojrzałość projektu uzasadnia uwzględnienie go w WPF.

Ramy finansowe programu

W poniższej tabeli zawarto szacunkowe ramy finansowe programu z uwzględnieniem podziału na źródła finansowania oraz na przedsięwzięcia podstawowe oraz dodatkowe. W pierwszym wierszu zawarto koszty wynikające z szacowanej wartości podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w GPR, których realizacja nastąpi w ciągu najbliższych lat, głównie do roku 2020. Drugi wiersz zawiera wstępne szacowanie zaangażowania na rzecz rewitalizacji dodatkowych przedsięwzięć (których zakres wskazany jest w GPR tylko w bardzo ogólnym stopniu z oczywistych powodów) środków gminy, środków zewnętrznych oraz środków prywatnych do końca obowiązywania programu, tj. do 2025 roku. Zasadniczo, po skupieniu się na pozyskiwaniu środków europejskich w pierwszych latach realizacji GPR, nastąpi, zgodnie z harmonogramem, poszukiwanie innych źródeł, w tym w szczególności rozwijanie palety finansowania o środki zwrotne, zwiększenie znaczenia krajowych środków publicznych na rewitalizację (zgodnie z założeniami krajowego systemu rewitalizacji) oraz szersze uruchamianie środków prywatnych w miarę postępu wdrażania programu rewitalizacji w Starachowicach.

Szacowany stopień zaangażowania środków prywatnych (wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, przedsiębiorstw, organizacji społecznych i innych) w całym okresie realizacji GPR, tj. do końca 2025 roku, wyniesie co najmniej 25,5 mln zł. Zakłada się, ze tempo osiągania tej wielkości środków po stronie prywatnej będzie narastające. Jest to szacunek ostrożny, wynikający z ww. trudności w szacowaniu na tak długi okres zaangażowania dużej liczby różnych podmiotów, a także z ocenianych możliwości finansowych lokalnych wspólnot, spółdzielni, przedsiębiorstw i organizacji. Jeżeli udana realizacja programu zachęci przedsiębiorców do podjęcia znaczących inwestycji wpisujących się w charakterystykę dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wówczas stopień zaangażowania kapitału prywatnego będzie znacznie większy.

Tab. 6. Szacunkowe ramy finansowe programu z uwzględnieniem podziału na przedsięwzięcia podstawowe i dodatkowe (uzupełniające) oraz źródła finansowania.

	PUBLICZNE				PRYWATNE	ŁĄCZNIE
	WŁASNE GMINY	UNIJNE	KRAJOWE	ZWROTNE		
Wynikające z szacowanej wartości podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w GPR (głównie okres 2017-2020)	39 470 000	75 745 000	1 192 000	-	8 513 000	124 920 000
Szacowane środki na realizację dodatkowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (zaangażowane do roku 2025)	8 000 000	14 000 000	4 000 000	3 000 000	17 000 000	46 000 000
łącznie	**47 470 000**	**89 745 000**	**5 192 000**	**3 000 000**	**25 513 000**	**170 920 000**

Źródło: opracowanie własne

Źródła finansowania

Środki własne gminy

Zasadniczym wyjściowym źródłem finansowania Gminnego Programu Rewitalizacji będzie budżet miasta Starachowice, w tym ujęte w tym budżecie środki własne. Dążyć jednak należy, aby jak największa część wydatków związanych z procesem rewitalizacji mogła zostać pokryta ze źródeł zewnętrznych – środków unijnych czy środków krajowych (w tym środków w dyspozycji innych władz publicznych). Jeszcze ważniejsze jest dążenie do wytworzenia mechanizmu dźwigni finansowej, tzn. takiej sytuacji, w których finansowanie rewitalizacji ze środków publicznych generuje strumień środków prywatnych płynących na ten cel.

Środki unijne

W praktyce niezwykle istotnym źródłem finansowania rewitalizacji, zwłaszcza w pierwszym latach realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji będą środki unijne – w pierwszej kolejności pochodzące z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2014-2020, a w pewnym zakresie także z Krajowych Programów Operacyjnych. Podstawowe działanie dla finansowania rewitalizacji w Starachowicach to Działanie 6.5. RPO WŚ „Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich" (Priorytet Inwestycyjny 9b).

W dalszej kolejności scharakteryzowano szczegółowe działania RPO WŚ, które są lub mogą być potencjalnym źródłem finansowania kierunków działań rewitalizacyjnych wskazanych

w GPR. Charakterystyka została dokonana poprzez przyporządkowanie ich do celów szczegółowych oraz kierunków działań GPR Starachowice.

Nazwa działania RPO WŚ	Cel szczegółowy odpowiadający działaniu RPO WŚ	Kierunek działań odpowiadający działaniu RPO WŚ
Działanie 3.3 Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym (EFRR)	C 1.2	D 3 D 8 D 31
Działanie 3.4 Strategia niskoemisyjna, wsparcie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej (EFRR)	C 3.3	D 2 D 26 D 27 D 28
Działanie 4.4 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego (EFRR)	C 2.5	D 17 D 18 D 19 D 35
Działanie 4.5 Ochrona i wykorzystanie obszarów cennych przyrodniczo (EFRR)	C 1.5	D 17 D 35
Działanie 5.1 Infrastruktura drogowa (EFRR)	C 3.3	D 2 D 26 D 27 D 28
Działanie 7.4 Rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej (EFRR)	C 1.3	D 5 D 6
Działanie 8.1 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego (EFS)	C 3.4	D 17
Poddziałanie 8.2 Wsparcie profilaktyki zdrowotnej w regionie (EFS)	C 1.3	D 5 D 6
Działanie 8.3 Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz	C 2.5	D 19

kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (EFS)		
Działanie 8.4 Kształcenie ustawiczne osób dorosłych (EFS)	C 4.3	D 37 D 38
Działanie 9.1 Aktywna integracja zwiększająca szanse na zatrudnienie (EFS)	C 4.3	D 37 D 38
Działanie 9.2 Ułatwienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (EFS)	C 2.5	D 18 D 19 D 35
Działanie 9.3 Wspieranie ekonomii i przedsiębiorczości społecznej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia	C 2.2	D 11 D 13 D 14
Działanie 10.2 Działania na rzecz podniesienia aktywności zawodowej osób powyżej 29 roku życia	C 4.3	D 37 D 38
Działanie 10.4 Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy	C 4.3	D 37 D 38
Działanie 10.5 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (projekty konkursowe)	C 4.3	D 37 D 38

Ponieważ występuje dość ścisłe rozróżnienie możliwości finansowania różnych typów działań z dwóch podatkowych dla rewitalizacji funduszy: EFRR i EFS (EFRR w skrócie finansuje szeroko pojęte inwestycje, EFS zasadniczo działania tzw. miękkie), pojawia się często konieczność finansowania „miękkich" elementów z EFRR bądź „twardych" z EFS dla zapewnienia spójności i komplementarności projektów. Regulacje dotyczące funduszy europejskich umożliwiają to w ramach tzw. mechanizmu finansowania krzyżowego (oryg.: *cross-financing*). Mechanizm ten może dotyczyć wyłącznie takich wydatków, których poniesienie ściśle wynika z potrzeb realizacji projektu oraz jest wprost powiązane z głównymi zadaniami realizowanymi w ramach danego projektu. Ponadto, beneficjent musi wykazać, że koszty wynikające z zastosowania

mechanizmu finansowania krzyżowego są niezbędne dla właściwego wdrożenia projektu i są z nim bezpośrednio powiązane.

W toku realizacji GPR planuje się, tam gdzie to możliwe i zasadne, stosownie finansowania krzyżowego, zwłaszcza w realizacji projektów miękkich wymagających doposażania w materiały, prac remontowych, zakupu niezbędnego sprzętu itd.

W ramach RPO WŚ możliwe jest stosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego tylko w wybranych priorytetach inwestycyjnych, najważniejsze z nich dla GPR to:

- **Priorytet inwestycyjny 8iv** Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.
- **Priorytet inwestycyjny 8v** Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.
- **Priorytet inwestycyjny 8vi** Aktywne i zdrowe starzenie się.
- **Priorytet inwestycyjny 10i** Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.
- **Priorytet inwestycyjny 10iii** wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.
- **Priorytet inwestycyjny 10iv** lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

RPO WŚ niestety nie przewiduje stosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego w dedykowanym wprost rewitalizacji ***Priorytecie inwestycyjnym 9b*** *wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.*

Dodatkowym potencjalnym źródłem środków unijnych i pozaunijnych na finansowanie lub wspieranie projektów rewitalizacyjnych są:

1. **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 POIŚ - działanie 2.5 „Poprawa jakości środowiska miejskiego".** W ramach działania przewiduje się wsparcie rekultywacji na cele środowiskowe zanieczyszczonych/zdegradowanych terenów oraz rozwój miejskich terenów zieleni.

Działanie to stanowi potencjale źródło finansowania wybranych przedsięwzięć w ramach projektu *Zagospodarowanie Parku Miejskiego w Starachowicach*. Dodatkowo rozpoznane zostaną możliwości uzyskania dofinansowania dla projektów: *Podniesienie atrakcyjności turystycznej Miasta Starachowice poprzez wykorzystanie potencjału Zalewu Lubianka; Nadanie nowych funkcji północnej linii brzegowej Zalewu Pasternik kluczem do przeprowadzenia modelowej rewitalizacji miasta.*

2. Środki dostępne w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Wśród działań POWER istotne dla GPR w Starachowicach jest zwłaszcza *Działanie 4.1 Innowacje społeczne*. Celem wsparcia jest przetestowanie różnych sposobów wspierania powstawania innowacji społecznych w obszarze kształcenia ustawicznego, usług opiekuńczych i integracji zawodowej osób oddalonych od rynku pracy oraz osób młodych kończących edukację. Działanie to może przyczynić się do realizacji większości celów GPR, w tym zwłaszcza: Cel 1.3 Ułatwienie dostępu do usług społecznych; Cel 1.4 Zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb mieszkaniowych; Cel 1.5 Szeroka oferta rekreacyjno-wypoczynkowej dla mieszkańców; Cel 2.1 Aktywizacja i integracja wykluczonych; Cel 2.2 Efektywne podmioty ekonomii społecznej i silne organizacje pozarządowe; Cel 2.3 Różnorodna oferta i niezbędne wsparcie dla dzieci i młodzieży; Cel 2.4 Trafna odpowiedź na potrzeby seniorów; Cel 2.5 Kultura, edukacja, sport narzędziem na rzecz integracji.

3. Fundusze norweskie i EOG (stanowiące wkład Islandii, Liechtensteinu i Norwegii do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w Europie). W ramach tych funduszy wsparcie w kolejnej edycji rozpocznie się w 2017 roku. W ramach czterech z pięciu tzw.

sektorów priorytetowych (*Innowacje, badania, edukacja I konkurencyjność; Zatrudnienie młodych I zmniejszanie ubóstwa; Środowisko, energia, zmiany klimatu I gospodarka niskowęglowa; Kultura, społeczeństwo obywatelskie, dobre rządzenie i praw a dostawowe; Sprawiedliwość i sprawy wewnętrzne*) istnieje znaczący potencjał dofinasowania szeregu działań rewitalizacyjnych w sferze włączenia społecznego, zwalczania ubóstwa, integracji, zatrudnienia, poprawiania usług publicznych, efektywności energetycznej. Obecnie (grudzień 2016 r.) trwają prace nad szczególnymi zasadami wdrażania tych funduszy w Polsce. Ich podstawę stanowią opublikowane przez Biuro Mechanizmów Finansowych w Brukseli (BMF): ostateczna wersja *Regulacji w sprawie wdrażania kolejnej edycji Funduszy norweskich i EOG, przypadającej na lata 2014-2021* oraz *Zestawienie obszarów priorytetowych* w ramach tej edycji (tzw."Blue Book"). Wsparcie w ramach funduszy norweskich i EOG będzie tym bardziej znaczące, że prawdopodobnie pozwoli finansować niektóre przedsięwzięcia nieobjęte wsparciem funduszy unijnych.

4. Program URBACT. Jest on europejskim programem wymiany wiedzy i doświadczeń promującym zrównoważony rozwój miejski, umożliwia miastom wspólne poszukiwanie rozwiązań będących odpowiedzią na pojawiające się w nich największe wyzwania. W szczególny sposób Program podkreśla kluczową rolę, jaką miasta odgrywają w obliczu coraz bardziej złożonych przemian społecznych. URBACT pomaga miastom wypracować praktyczne, innowacyjne i zrównoważone metody, łączące wymiary ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Planowane włączenie się Starachowic w sieć URBACT (w której dominuje w Polsce udział miast dużych i średnich) umożliwi dostęp do zasobów dobrych, innowacyjnych praktyk i doświadczeń oraz włączenie się w sieć profesjonalistów zaangażowanych w politykę miejską w Europie. Ta sieć to około 550 miast i 7000 aktywnych uczestników z 30 państw. Włączenie się Starachowic w URBACT, poprzez wzmocnienie potencjału urzędników, organizacji społecznych i innych interesariuszy, przynieść może wymierne i trwałe efekty dla osiągania celów GPR.

Inne środki krajowe

<u>Finansowanie inwestycji służących ochronie środowiska</u>

Finansowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które służą także osiąganiu celów środowiskowych wesprzeć można środkami (zwrotnymi lub bezzwrotnymi) z Narodowego

Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach różnorodnych programów oferowanych przez ten fundusz. Należy zakładać, że najbardziej realne jest powiązanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z działaniami na rzecz ochrony powietrza i należy poszukiwać źródeł ich współfinansowania w odpowiednich programach NFOŚiGW dotyczących tego celu środowiskowego.

Finansowanie inwestycji mieszkaniowych

Poniżej zestawiono dostępne w obecnym stanie prawnym zewnętrzne (pozagminne) źródła finansowania inwestycji mieszkaniowych. Krótko scharakteryzowano istotę każdego z narzędzi i warunki pozyskania środków. Należy zwrócić uwagę, że nie pokrywają one pełnej palety możliwych sposobów zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych przy aktywnym udziale gminy, a część programów opiewa dysponuje stosunkowo ograniczonymi środkami finansowym.

Premia termomodernizacyjna

Przeznaczona na przedsięwzięcie termomodernizacyjne, tj. ulepszenie, w wyniku którego następuje zmniejszenie zapotrzebowania na energię dostarczaną na potrzeby ogrzewania i podgrzewania wody użytkowej oraz ogrzewania, albo zmniejszenie strat energii pierwotnej w lokalnych sieciach ciepłowniczych oraz zasilających je lokalnych źródłach ciepła, na wykonanie przyłącza technicznego do scentralizowanego źródła ciepła, w związku z likwidacją lokalnego źródła ciepła, albo na całkowitą lub częściową zamiana źródeł energii na źródła odnawialne lub zastosowanie wysokosprawnej kogeneracji.

Jest przeznaczona dla inwestora realizującego przedsięwzięcie termomodernizacyjne, przyznawana przez Bank Gospodarstwa Krajowego w wysokości 20% kwoty kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego (przysługuje tylko inwestorom korzystającym z kredytu).

Premia kompensacyjna

Stanowi formę rekompensaty strat poniesionych przez właścicieli budynków mieszkalnych, w związku z obowiązującymi latach 1994-2005 przepisami ustalania czynszów za najem lokali kwaterunkowych, znajdujących się w tych budynkach,. Przyznaje ją BGK w wysokości równiej iloczynowi wskaźnika kosztu przedsięwzięcia oraz kwoty wynoszącej 2% wskaźnika przeliczeniowego za każdy 1 m^2 powierzchni użytkowej lokalu kwaterunkowego za każdy rok,

w którym obowiązywały w stosunku do tego lokalu ograniczenia dotyczące wysokości czynszu za najem, w latach 1994-2005.

O premię kompensacyjną może się ubiegać osoba fizyczna, która jest właścicielem budynku mieszkalnego (lub jego części) , z co najmniej jednym lokalem kwaterunkowym i w dniu 25 kwietnia 2005 r. była właścicielem tego budynku mieszkalnego (lub jego części) , albo nabyła ten budynek (lub jego część) w drodze spadkobrania od osoby będącej w tym dniu właścicielem.

Premia remontowa

Stanowi formę pomocy państwa dla inwestora realizującego przedsięwzięcie remontowe, czyli remont budynków wielorodzinnych, wymianę w budynkach wielorodzinnych okien lub remont balkonów, przebudowę budynków wielorodzinnych, w wyniku której następuje ich ulepszenie, wyposażenie budynków wielorodzinnych w instalacje i urządzenia wymagane dla oddawanych do użytkowania budynków mieszkalnych.

Premia remontowa jest przyznawana przez BGK w wysokości 20% kwoty kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia remontowego (przysługuje tylko inwestorom korzystającym z kredytu). Dotyczy wyłącznie budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto przed dniem 14.08.1961 r.

Program społecznego budownictwa czynszowego (SBC)

- Budowa i eksploatacja mieszkań na wynajem o czynszach regulowanych ustawowo, znacznie niższych niż rynkowe, przeznaczonych dla osób o umiarkowanych dochodach (limity regionalne w powiązaniu z liczbą osób w gospodarstwie), realizowana przez uprawnione podmioty, przy współudziale preferencyjnego finansowania,
- Program rządowy przewiduje 10 edycji programu, nabory wniosków o preferencyjne finansowanie zwrotne w latach 2015 – 2024, średnio rocznie na finansowanie SBC będzie przeznaczanych 450 mln zł,
- Bank Gospodarstwa Krajowego prowadzącym finansowanie programu, który zakłada preferencyjne finasowanie zwrotne:
    - kredyt lub emisja obligacji z gwarancją wykupu
    - oprocentowanie preferencyjne WIBOR 3M
    - brak marży (koszty obsługi programu opłaca bankowi budżet państwa)

- prowizja za udzielenie 1-1,5%
- maksymalnie 30-letni okres finansowania, raty równe
- maksymalny udział finansowania w koszcie przedsięwzięcia - 75%

Inwestorami mogącymi ubiegać się o finansowanie są: towarzystwa budownictwa społecznego, spółdzielnie mieszkaniowe, spółki gminne.

Fundusz Dopłat

- Program dotacyjnego wsparcia mieszkań socjalnych i komunalnych, o szerokim zakresie wspieranych przedsięwzięć, profilu beneficjentów i skali wsparcia,
- warunek bezzwrotności wsparcia - utrzymanie socjalnego charakteru utworzonego zasobu przez okres minimum 15 lat od daty zakończenia inwestycji,
- zależnie od rodzaju realizowanego przedsięwzięcia, oraz rodzaju tworzonego zasobu, wsparcie wynosi od 30% do 55% rzeczywistych poniesionych kosztów.

Dotacja z programu może zostać udzielona na utworzenie lokali socjalnych, utworzenie mieszkań chronionych, utworzenie lokali komunalnych, zakup byłych mieszkań zakładowych, utworzenie noclegowni, utworzenie domów dla bezdomnych. Podmioty uprawnione do ubiegania się o wsparcie finansowe to gminy i ich związki, spółki gminne, powiaty, organizacje pożytku publicznego.

Produkt komercyjny BGK

Kredyt budowlany lub emisja obligacji z gwarancją zakupu na finansowanie inwestycji mieszkaniowych na wynajem realizowanych przez towarzystwa budownictwa społecznego (TBS) oraz spółki komunalne.

- możliwość finansowania różnych typów przedsięwzięć: budowy nowych budynków z mieszkaniami na wynajem oraz lokalami użytkowymi na wynajem, modernizacji budynków czynszowych w procesie rewitalizacji, zakupu nieruchomości z przeznaczeniem lokali mieszkalnych na wynajem (z możliwością przebudowy, modernizacji, adaptacji), refinansowania części kosztów inwestycji
- możliwość realizacji (dla części zasobów) programów dojścia do własności
- wysoki udział finasowania w kosztach inwestycji – środkami pozyskanymi z kredytu można sfinansować do 70% wydatków

- atrakcyjne warunki cenowe – niska marża i prowizja, niespotykany w ofercie innych banków długi okres finansowania – do 30 lat

Środki prywatne

Wychodząc z zasady partnerstwa stanowiącej podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych należy przyjąć, że udana rewitalizacja nie może być sfinansowana wyłącznie ze środków publicznych, a tym bardziej wyłącznie środków w dyspozycji władz miasta. Proces rewitalizacji powinien polegać na tym, że strona publiczna podejmując skoordynowane i skoncentrowane inwestycje na określonym obszarze działa na rzecz zwiększenia atrakcyjności tego obszaru i w ten sposób zachęca inwestorów prywatnych do podjęcia działań na tym terenie. Treść GPR, plany miejscowe i inne narzędzia w rękach władz miasta, a także działania organizacyjne mają zapewnić, że aktywność inwestorów będzie przyczyniać się do realizacji celów GPR. Tak też powinno stać się w Starachowicach.

O ile więc na obecnym etapie nie ma możliwości precyzyjnego określenia w jakim zakresie finansowym prywatni przedsiębiorcy zaangażują się w przedsięwzięcia służące osiąganiu celów GPR, to jednak można poczynić pewne szacunki. Na pewno również należy określić mechanizmy, według jakich środki prywatne będą wspierać realizację programu rewitalizacji.

Inwestycje prywatne

Najprostszym mechanizmem angażowania środków prywatnych w rewitalizację są inwestycje komercyjne realizowane przez podmioty prywatne. Oczywiście nie każda taka inwestycja położona na obszarze rewitalizacji z założenia służyć będzie celom rewitalizacji, wręcz istnieje ryzyko, że niektóre przedsięwzięcia mogą kolidować z celami rewitalizacji. Stąd potrzebna aktywna polityka władz miasta, aby do takich inwestycji nie dopuszczać i zachęcać przedsiębiorców do podejmowania działań zgodnych z – szeroko przecież zarysowanymi – ramami przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Takie warunki spełniają m.in. zabudowa (mieszkaniowa, usługowa, inna) tworząca przyjazną i uporządkowaną zabudowę śródmiejską, inwestycje tworzące nowe miejsca pracy, podnoszące atrakcyjność Starachowic i wiele innych. W ramach realizacji GPR podejmowane będą stale wysiłki, aby jak najpełniej zaangażować przedsiębiorców w rewitalizację i przy okazji inwestycji komercyjnych przeprowadzone zostaną działania na rzecz lokalnej społeczności, powstaną przestrzenie publiczne lub pomieszczenia na aktywność społeczną, kulturalną, sportową.

CSR

Na podobnej zasadzie, a więc uruchomienia na rzecz rewitalizacji potencjału, w tym finansowego, prywatnych przedsiębiorców, działa mechanizm społecznej odpowiedzialności biznesu. W mieście przemysłowym, jakim są Starachowice, istnieją szczególnie sprzyjające warunki do zinstytucjonalizowania mechanizmów CSR, aby działania przedsiębiorców silnie i trwale związanych ze Starachowicami konsekwentnie i w trybie ciągłym mogły przekładać się na świadome i pogłębione wsparcie programu rewitalizacji. Gminny Program Rewitalizacji stawia to zagadnienie jako jedno z istotniejszych dla faktycznej, a nie powierzchownej integracji społeczności Starachowic. Znalazło to odzwierciedlenie w sposobie sformułowania celów GPR oraz kierunków działań i konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

PPP

Bardziej zaawansowanym mechanizmem przełożenia aktywności biznesu oraz środków prywatnych na osiąganie celów istotnych z punktu widzenia interesu publicznego jest partnerstwo publiczno-prywatnego. Zagadnienie to regulowane jest przez dedykowaną ustawę i wiąże się z koniecznością przeprowadzenia relatywnie skomplikowanych procedur. Wskazuje to na zasadność rozważania tego modelu wyłącznie w odniesieniu do większych przedsięwzięć. W większości przypadków argumentem za wyborem mechanizmu PPP jest efektywny podział ryzyk między stronę prywatną i publiczną i wówczas przy wyborze wynagrodzenia na zasadzie „za dostępność" przedsięwzięcie polega w istocie na rozłożeniu w dłuższym okresie wydatków publicznych za realizację inwestycji i poprawie wskaźników zadłużenia gminy. Jeśli natomiast poszukuje się realnego mechanizmu, w którym zaangażowanie globalnych środków publicznych ulega wyraźnemu zmniejszeniu w stosunku, to należy odnosić się do przedsięwzięć, w których możliwe jest stworzenie komponentu komercyjnego, z którego partner prywatny mógłby bezpośrednio pobierać korzyści. Wydaje się, że warunki do tego typu przedsięwzięć mogą istnieć na obszarze rewitalizacji. Przede wszystkim dotyczy to rejonu Starachowic Dolnych, gdzie istnieje potencjał do wykreowania centrum komunikacyjnego i usługowego odwiedzanego przez wiele osób, co jest warunkiem koniecznym powstania rentownego komponentu komercyjnego. Inne potencjalne lokalizacje dla przedsięwzięć PPP to rejon ulicy Staszica na Majówce albo teren Szlakowiska, gdzie przynajmniej część terenów jest w rękach publicznych i istniałaby możliwość połączenia np. funkcji komercyjnych (w tym zabudowa deweloperska) z administracyjnymi.

Umowa urbanistyczna

Innym mechanizmem zaangażowania kapitału prywatnego w przedsięwzięcia rewitalizacyjne jest umowa urbanistyczna, w aktualnym stanie prawnym dostępna wyłącznie na obszarach rewitalizacji w oparciu o treść uchwalonego miejscowego planu rewitalizacji (MPR). Polega na tym, że podstawie treści MPR możliwe jest zobowiązanie inwestora realizującego inwestycję na niezabudowanej nieruchomości (i potwierdzenie tego zobowiązania w formie właśnie umowy urbanistycznej) do budowy i przekazania na rzecz gminy infrastruktury technicznej lub społecznej lub lokali mieszkalnych jako warunku możliwości realizacji/ użytkowania inwestycji określanej jako inwestycja główna. Umowa urbanistyczna może być stosowana w przypadkach, w których uchwalenie MPR (a pośrednio: działania rewitalizacyjne) będzie skutkować wzrostem wartości nieruchomości – wartość wkładu inwestora w finansowanie procesu rewitalizacji powinna być adekwatna do wzrostu wartości nieruchomości. W przypadku obszaru rewitalizacji w Starachowicach potencjalnymi terenami do zastosowania mechanizmu umowy urbanistycznej mógłby być w pierwszej kolejności rejon Szlakowiska lub niektóre działki na obszarze Dolnego (po wcześniejszym usunięciu istniejącej zabudowy). Rozstrzygająca opinia o zasadności stosowania tego rozwiązania może jednak zostać sformułowana na etapie szczegółowych analiz i prac planistycznych w ramach powstawania MPR.

Realizacja przedsięwzięć w formule ESCO

W przypadku niektórych inwestycji lub działań związanych z gospodarowaniem energią mechanizmem, których pozwoliłby miastu ograniczyć wydatki z budżetu jest wykorzystanie mechanizmu umowy o spłatę inwestycji z uzyskanych oszczędności, nazywanej formułą ESCO. W niektórych przypadkach dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych mogłaby ona znaleźć zastosowanie. Formuła polega na tym, że wyspecjalizowana firma dostarcza usługę energetyczną, poprawiającą – poprzez zestaw działań inwestycyjnych (modernizacyjnych), na które zwykle firma ta organizuje również finansowanie – efektywność energetyczną klienta, w tym wypadku samorządowego. Prowadzi to do zmniejszenie kosztów zużycia energii i pozwala na osiągnięcie zysków firmie, a oszczędności samorządowi poprzez wspólną partycypację w korzyściach wynikających ze zmniejszenia kosztów zużycia energii.

4.6. System i koszty zarządzania programem

Zintegrowany, a więc wielowątkowy i wielosektorowy charakter Gminnego Programu Rewitalizacji stawia wysokie wymogi w zakresie zaplanowania przemyślanego, sprawnego i skutecznego systemu zarządzania wieloletnim procesem wdrażania tego programu. Bez takiego systemu ryzyko niepowodzenia programu będzie wysokie. System ten powinien spełniać następujące warunki:

- bazować na klarownej identyfikacji Prezydenta Miasta z programem rewitalizacji, co objawiać się będzie stałym zainteresowaniem z Jego strony dla procesu wdrażania i gotowością podejmowania interwencji i inicjowania działań naprawczych w przypadku wystąpienia problemów wdrożeniowych,
- wskazywać osobę koordynatora całego procesu (koordynatora, a nie kierownika), któremu przypisane będą odpowiednie kompetencje, związane nie z kierowaniem czy zarządzaniem całym procesem (który jest zbyt złożony, aby mogła nim zarządzić jedna osoba), ale zapewnianiem dobrego przepływu informacji między uczestnikami procesu (w tym o pojawiających się problemach), w tym zwłaszcza między poziomem wykonawczym (urzędnicy realizujący poszczególne zadania) a poziomem kierowniczym (Prezydent, Jego Zastępcy, Skarbnik, Sekretarz Miasta),
- zakładać system odpowiedzialności zarówno osób wiodących w danym zakresie/przedsięwzięciu, jak i osób uczestniczących w tych procesach (jako opiniujący, uzgadniający, itp.) tak, aby wszystkie te osoby identyfikowały się z realizowanym zadaniem,
- opierać się na zasadzie dialogu, dobrej komunikacji i skutecznej współpracy między wszystkimi uczestnikami procesu,
- zakładać elastyczność systemu, tj. gotowość do zmian (trwałych lub przejściowych) w razie takiej potrzeby, przejmowania odpowiedzialności i tworzenia tymczasowych kanałów komunikacji w przypadku nieobecności kluczowych osób, w sytuacjach kryzysowych przedkładać skuteczność i efektywność działań ponad zbędne formalizmy.

Kroczący dokument operacyjny

Z uwagi na uwarunkowania zewnętrzne (dostęp do funduszy unijnych) Gminny Program Rewitalizacji był opracowywany w relatywnie krótkim okresie. Biorąc pod uwagę, że w programie tym podjęto szereg istotnych dla miasta Starachowice zagadnień, w tym o charakterze planistycznym lub inwestycyjnych, w przedziale czasowym, w którym sporządzano GPR, z uwagi na aspekty metodologiczne i proceduralne nie było możliwe wypracowanie bardzo szczegółowych treści, które jednoznacznie i szczegółowo rozstrzygnęłyby o wszystkich zagadnieniach mających wpływ na przyszłą realizację programu i poszczególnych przedsięwzięć. Świadomie więc zadecydowano o określonym stopniu szczegółowości programu, który jednoznacznie wyznacza kierunki planowanych działań, ale zakłada równocześnie potrzebę doprecyzowania pewnych zagadnień w odpowiednim czasie - np. gdy znane będą wszystkie uwarunkowania dla dokonania określonego rozstrzygnięcia lub gdy dojście do danego rozstrzygnięcia wymaga ze względów merytorycznych lub proceduralnych sporo czasu. Takie podejście znalazło odzwierciedlenie w wielu treściach GPR. Uznać je należy za korzystne, gdyż zbyt częste zmiany GPR wywołane koniecznością modyfikacji szczegółowych zapisów mogłyby przenieść ciężar uwagi z procesu wdrażania programu na konsekwencje formalne kolejnych modyfikacji. W sytuacji, gdy treść GPR nie jest bardzo szczegółowa, a istotne ustalenia i rozstrzygnięcia będą zapadać w procesie wdrażania programu, pojawia się potrzeba dodatkowego narzędzia, które pomoże w zarządzaniu tak ukształtowanym procesem. Tym narzędziem będzie Plan Działań GPR – dokument operacyjny o charakterze kroczącym, tj. posiadający co do zasady dwuletnią perspektywę, przy czym rok pierwszy opisywany będzie w nim szczegółowo, a kolejny bardziej poglądowo (podobnie jak ewentualne treści wykraczające poza okres dwóch lat). W dokumencie zestawione zostaną planowane daty zdarzeń istotnych z punktu widzenia realizacji programu, a także zawarte uszczegóławiające rozstrzygnięcia programu (przede wszystkim, w zakresie treści, które program zaplanował do rozstrzygnięcia w przyszłości – np.. szczegółowe kierunki przekształceń przestrzennych, które mają zostać wybrane w procedurach partycypacyjnych lub konkursowych). W szczególności wpisywane do niego będą kolejne przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które mieszczą się w ramach, które dla dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (typów projektów), zdefiniował program. W odniesieniu do przedsięwzięć rewitalizacyjnych w Planie Działań GPR zaplanowane powinny

zostać terminy uzyskania ewentualnych decyzji administracyjnych, początku i końca postępowań przetargowych, początku i końca realizacji przedsięwzięcia. Planowane istotne terminy odnosić powinny się też do harmonogramu prac planistycznych oraz planowanych procesów inwestycyjnych inwestorów prywatnych (o ile udostępnią takie dane). Jeżeli złożone przedsięwzięcia rewitalizacyjne miałyby być realizowane w partnerstwie między różnymi interesariuszami to Plan Działań GPR powinien wskazywać na ramowy podział zadań, wkładu finansowego, ewentualnie zasadnicze zobowiązania partnerów. Chodzi o to, aby Plan Działań GPR wskazywał na kluczowe, nie opisane w GPR, uwarunkowania zdarzeń w procesie rewitalizacji, które mają nastąpić w nachodzącym roku (dwóch latach), a także zamiary Urzędu Miejskiego jako koordynatora tego procesu na ten okres. Wskazane powinny zostać również osoby (ewentualnie komórki) w strukturach Urzędu Miejskiego lub jednostek podległych odpowiedzialne za poszczególne działania.

Raz do roku dokument będzie podlegał aktualizacji, tzn. kolejny rok będzie przyjmował status „pierwszego" i dodawane będą zamierzenia na rok następny. Dokument będzie miał charakter wewnętrznego dokumentu Urzędu Miejskiego (będzie przyjmowany zarządzeniem Prezydenta), ale powinien być prezentowany zarówno Radzie Miejskiej, jak i Komitetowi Rewitalizacji. Tryb pracy nad dokumentem, jego zakres i kompetencje z tym związane powinny być ustalone w zarządzeniu powołującym nowy Zespół ds. Rewitalizacji, o którym mowa w kolejnym punkcie. Na tym etapie rozważona zostanie opcja, aby Plan Działań GPR przyjmowany był corocznie do końca czerwca – tak, aby prace nad nim nie kumulowały się z innymi obowiązkami przypadającymi na koniec roku kalendarzowego.

Zakres kompetencji i odpowiedzialności

Zarządzeniem nr 70/2016 Prezydenta Miasta Starachowice z dnia 22.02.2016 r. ustanowiony został Pełnomocnik Prezydenta Miasta Starachowice ds. Rewitalizacji, którego zadaniem jest koordynowanie procesu przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025" dla Gminy Starachowice. Tym samym zarządzeniem powołano Zespół ds. Rewitalizacji, w skład którego weszli Sekretarz Miasta, Skarbnik Miasta, Architekt Miasta, Pełnomocnik ds. Rewitalizacji oraz pracownicy Urzędu Miasta reprezentujący kluczowe z punktu widzenia programowania rewitalizacji komórki urzędu. Zespół powołany jest na czas określony i zakończy prace z chwilą przyjęcia przez Radę Miasta

Starachowice uchwały w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2016 – 2025”.

Aby zapewnić ukształtowanie się systemu spełniającego warunki wskazane na wstępie po uchwaleniu GPR powinna zostać ukształtowana struktura podobna do tej działającej do tego momentu, przy czym nowy Zespół ds. Rewitalizacji powinien skupiać szersze grono osób reprezentujące instytucje podległe Prezydentowi. Pracami Zespołu powinna kierować osoba wyznaczona do koordynowania procesu wdrażania rewitalizacji w Starachowicach, a w posiedzeniach zespołu mogą – w zależności od tematyki – uczestniczyć członkowie Władz Miasta (Prezydent, Zastępcy Prezydenta, Sekretarz, Skarbnik), a także zainteresowani przedstawiciele Rady Miejskiej. Koordynator oprócz organizacji prac Zespołu oraz zapewnienia przepływu informacji związanych z procesem rewitalizacji – w szczególności do Prezydenta, ale także do innych zaangażowanych osób, komórek i instytucji, powinien być odpowiedzialny za zebranie i zredagowanie informacji składających się na Plan Działań GPR i jego aktualizacje. Natomiast poszczególne działania w ramach wdrażania programu oraz przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny zostać przypisane – na zasadzie bezpośredniej odpowiedzialności – poszczególnym członkom Zespołu ds. Rewitalizacji, zgodnie ze standardowym zakresem ich kompetencji służbowych (przyjmując możliwość wskazania osoby wiodącej oraz osób wspomagających). O wyznaczeniu osób odpowiedzialnych Zespół powinien rozstrzygać w drodze konsensusu, a dopiero w przypadku zaistnienia kontrowersji sprawa powinna być przekazywana Prezydentowi.

Skład Zespołu powinien uwzględniać co najmniej przedstawicieli następujących komórek i instytucji:

Ryc. 40. Propozycja składu zespołu ds. rewitalizacji w strukturze Urzędu.

Źródło: Opracowanie własne.

Szczegółowy skład Zespołu, tryb jego pracy, a także wspomniane wcześniej uregulowania dotyczące Planu Działań GPR zostaną zawarte w Zarządzeniu Prezydenta.

Dla zapewnienia skuteczności w zarządzaniu wdrażaniem programu Zespół ds. Rewitalizacji powinien ustanowić robocze kontakty z Komitetem Rewitalizacji. Jakkolwiek jest to ciało o funkcji opiniodawczo-doradczej, to jako główne forum dialogu między interesariuszami rewitalizacji, przy zapewnieniu jego reprezentatywności względem interesariuszy, ciało to może i powinno zyskać znaczącą, wykraczającą poza ustawowe minimum, rolę w procesie zarządzania wdrażaniem programu. W szczególności warunkiem dla tego, aby Komitet Rewitalizacji mógł odegrać pozytywną rolę w usprawnianiu realizacji programu, a zwłaszcza eliminowaniu potencjalnego braku zrozumienia między urzędem miasta a mieszkańcami (niosącego ryzyko konfliktów i oporu społecznego), jest zapewnienie dobrego bieżącego kontaktu między członkami Komitetu Rewitalizacji a urzędnikami wchodzącymi w skład Zespołu ds. Rewitalizacji. Ewentualne ustanowienie procedur działania zarówno Komitetu, jak i Zespołu nie powinno utrudniać czy blokować możliwości prowadzenia takiego roboczego dialogu między oboma ciałami i ich członkami.

Koszty systemu zarządzania

Ponieważ przytłaczająca większość osób, które będą uczestniczyły w procesie zarządzania wdrażaniem GPR to pracownicy Urzędu Miasta lub jednostek mu podległych, koszty zarządzania programem w praktyce ponosić będzie Gmina Starachowice, z zastrzeżeniem, że do 2018 r. część z tych kosztów zostanie sfinansowana z dotacji otrzymanej w ramach programu Modelowa Rewitalizacja Miast.

rok	łącznie zł	środki własne gminy zł	środki zewnętrzne zł
2016	118 780,00	0,00	118 780,00
2017	169 900,00	0,00	169 900,00
2018	151 600,00	0,00	151 600,00
2019	146 760,00	146 760,00	0,00
2020	146 760,00	146 760,00	0,00
2021	146 760,00	146 760,00	0,00
2022	146 760,00	146 760,00	0,00
2023	146 760,00	146 760,00	0,00
2024	146 760,00	146 760,00	0,00
2025	146 760,00	146 760,00	0,00
łącznie	**1 4676 600,00**	**1 027 320,00**	**440 280,00**

4.7. Komitet Rewitalizacji

Ustawa o rewitalizacji wyraźnie wskazuje, że Komitet Rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą Prezydenta miasta. Istotne jest jednak, aby ze względu na szeroki zakres tematyczny GPR oraz jego zasięg obejmujący kilka zróżnicowanych fragmentów miasta, Komitet Rewitalizacji w Starachowicach odznaczał się dużą aktywnością i odgrywał rolę jednego z głównych filarów zarządzania Programem. Aby było to możliwe, w zasadach wyznaczania składu Komitetu (określanych przez Radę Miasta) uwzględnione będą następujące kwestie:

- zapewniona będzie reprezentatywność różnych fragmentów obszaru rewitalizacji: Dolne–Wzgórze, Stadion, Majówka, Wierzbnik; ze względu na inne uwarunkowania i wyzwania oraz częściowo zróżnicowane cele dla tych fragmentów,
- zapewniona będzie reprezentatywność kluczowych grup interesariuszy (mieszkańcy, organizacje społeczne, przedstawiciele przedsiębiorców zarówno mikro i małych z OR

ja i tych działających w SSE) oraz wrażliwych grup wiekowych mieszkańców (seniorzy, młodzież),

- w skład Komitetu wejdą przedstawiciele Zespołu ds. Rewitalizacji.

Komitet stanowić ma organizacyjny łącznik i sprawny kanał komunikacji między organami gminy a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji.

Szczegółowe zasady wyznaczania składu oraz działania Komitetu Rewitalizacji będą określone w stosownej uchwale Rady Miejskiej, która będzie poprzedzona konsultacjami społecznymi. Istotne jest zaakcentowanie w konsultacjach podejścia władz miasta do Komitetu nie tylko jako do wymaganego ustawą ciała opiniodawczo-doradczego, ale do traktowania go jako żywego i konstruktywnego forum aktywnie uczestniczącego we wdrażaniu GPR i nie ograniczającego aktywności do obowiązków stricte wynikających z ustawy.

Nabór na członków Komitetu Rewitalizacji, który nastąpi po przyjęciu uchwały o Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji poprzedzony zostanie akcją informacyjną, której celem będzie:

- poinformowanie mieszkańców miasta, a zwłaszcza obszaru rewitalizacji, o roli Komitetu i jego zakresie działania,
- zachęcenie do zgłaszania kandydatów.

Wstępnie przewiduje się, ze kandydatura przedstawicieli mieszkańców powinna być poparta przez co najmniej 20 osób, a wybór spośród kandydatów w przypadku ich liczby przekraczającej liczbę miejsc w Komitecie będzie uwzględniał procedury demokratyczne. Przedstawiciele organizacji społecznych oraz biznesu będą wyłaniani przez ciała je zrzeszające, również w procedurach zapewniających reprezentatywność oraz przejrzystość.

Przewiduje się, ze kadencja Komitetu Rewitalizacji będzie trwać 3 lata.

4.8. Ramowy harmonogram realizacji programu

Okres obowiązywania GPR wyznaczono na 9 lat - do końca 2025 roku. Harmonogram realizacji wskazuje najważniejsze kamienie milowe i procesy dla GPR.

W 2017 r. następować będzie faktyczne uruchomienie GPR, zaraz po jego uchwaleniu. Powołany zostanie Komitet Rewitalizacji. Ze względu na kalendarz wdrażania RPO WŚ, w 2017 r. przygotowywane i składane będą wnioski o dofinansowanie z funduszy europejskich znacznej części projektów wskazanych w GPR. Jednocześnie prowadzone będą aktywne działania angażujące interesariuszy do planowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Harmonogram uwzględnia fakt, ze finansowanie rewitalizacji w Starachowicach, podobnie jak w wielu polskich miastach, odbywać się będzie w latach 2017-2020 w znacznej mierze ze środków europejskich (EFS i EFRR), przy czym dostępność tych środków będzie drastycznie malała po 2018 r. Wówczas szczególnego znaczenia nabierze poszukiwanie i wykorzystywanie krajowych źródeł finansowania rewitalizacji, a także źródeł prywatnych. Od 2021 r. będą prawdopodobnie dostępne środki kolejnej tzw. perspektywy finansowej Unii Europejskiej, przy czym ich wielkość oraz przyszłe zasady dystrybucji z oczywistych przyczyn nie są dziś znane. Z tego powodu, Starachowice jako istotne na „rewitalizacyjnej mapie Polski" będzie aktywnie uczestniczyć w dyskusji o wsparciu rewitalizacji po 2020 r. i szerzej – wsparciu rozwoju miast.

Harmonogram odzwierciedla obowiązek przygotowania Rocznych Raportów stanowiących najważniejszy dokument cyklicznego monitorowania GPR, a także obowiązek trzech ocen (wynikający z Ustawy o rewitalizacji).

Tab. 7. Harmonogram GPR dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025.

Rok	Kwartał	Działanie	Działanie ciągłe (przez cały rok)
2016	*nd.*	*/działania wykonane/*	▪ *Delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji* ▪ *Przystąpienie do prac nad GPR* ▪ *Podpisanie umowy z MR dotyczącej projektu Modelowa Rewitalizacja Miast* ▪ *Prace nad przygotowaniem pierwszych projektów rewitalizacyjnych*
2017	Q1	Uchwalenie GPR	▪ Aplikowanie o wsparcie niektórych projektów do RPO WŚ (EFRR, EFS) ▪ Aplikowanie o wsparcie niektórych projektów w ramach instrumentów krajowych ▪ Aktywny udział w działaniach sieciujących w ramach Modelowej Rewitalizacji Miast
	Q2	Powołanie Komitetu Rewitalizacji	
	Q3	Rozpoczęcie prac nad miejscowymi planami rewitalizacji wynikającymi z GPR	
	Q4	Ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji	
2018	Q1		▪ Aplikowanie o wsparcie niektórych projektów do RPO WŚ (EFRR, EFS)
	Q2	I Raport Roczny	

	Q3		▪ Aplikowanie o wsparcie niektórych projektów w ramach instrumentów krajowych ▪ Rozwijanie możliwości finansowania prywatnego w rewitalizacji (w tym np. PPP) ▪ Aktywny udział Starachowic w rozpoczynającej się dyskusji o wsparciu miast w polityce spójności UE po 2020 r.
	Q4	Uchwalenie miejscowych planów rewitalizacji wynikających z GPR	
2019	Q1		▪ Aktywny udział Starachowic w rozpoczynającej się dyskusji o wsparciu miast w polityce spójności UE po 2020 r. i w pracach nad wsparciem rewitalizacji po 2020 r. ▪ Aplikowanie o wsparcie niektórych projektów w ramach instrumentów krajowych ▪ Rozwijanie możliwości finansowania prywatnego w rewitalizacji (w tym np. PPP)
	Q2	II Raport Roczny	
	Q3		
	Q4		
2020	Q1	Zakończenie I kadencji Komitetu Rewitalizacji Powołanie II kadencji Komitetu Rewitalizacji	▪ Aplikowanie o wsparcie niektórych projektów w ramach instrumentów krajowych ▪ Rozwijanie możliwości finansowania prywatnego w rewitalizacji (w tym np. PPP) ▪ Początek przygotowania projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2020-2026
	Q2	I ewaluacja mid-term (połączona z III Raportem Rocznym)	
	Q3	Ewentualne zmiany w GPR wynikające z I ewaluacji	
	Q4		
2021	Q1		▪ Początek aplikowania o wsparcie projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2020-2026 ▪ Rozwijanie możliwości finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych
	Q2	IV Raport Roczny	
	Q3		
	Q4		
2022	Q1		▪ Aplikowanie o wsparcie w ramach programów operacyjnych na lata 2020-2026 ▪ Aplikowanie o wsparcie projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2020-2026 ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych
	Q2	V Raport Roczny	
	Q3		
	Q4		
2023	Q1	Zakończenie II kadencji Komitetu Rewitalizacji	

		Powołanie III kadencji Komitetu Rewitalizacji	▪ Aplikowanie o wsparcie projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2020-2026 ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych
	Q2	II ewaluacja mid-term (połączona z VI Raportem Rocznym)	
	Q3	Ewentualne zmiany w GPR wynikające z II ewaluacji	
	Q4	Początek prac koncepcyjnych nad kolejną edycją GPR (na lata 2025-…)	
2024	Q1		▪ Prace nad kolejną edycją GPR ▪ Aplikowanie o wsparcie projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2020-2026 ▪ Rozwijanie finansowania krajowego i prywatnego projektów rewitalizacyjnych
	Q2	VII Raport Roczny	
	Q3		
	Q4		
2025	Q1		▪ Aplikowanie o wsparcie projektów do współfinansowania ze środków UE na lata 2020-2026 ▪ Prace nad kolejną edycją GPR
	Q2	VIII Raport Roczny	
	Q3		
	Q4	Koniec obowiązywania GPR	
Po 2025			▪ Ewaluacja ex-post ▪ Początek wdrażania kolejnej edycji GPR (nowa identyfikacja problemów, nowa delimitacja, nowa definicja celów i działań)

4.9. Monitorowanie i zmiany programu

Informacje wstępne

Monitorowanie i ewaluacja to istotne elementy systemu wdrażania rewitalizacji w Starachowicach. Należy na wstępie zaakcentować zasadniczą różnicę miedzy monitorowaniem a ewaluacją – monitorowanie to zasadniczo systematyczne rejestrowanie i raportowanie, a ewaluacja to cykliczna ocena stopnia osiągania założonych celów.

Monitorowanie i ewaluacja procesów rewitalizacji w szerszym wymiarze spełniać będą następujące funkcje[22]:

1. **Poprawa wdrażania i bieżącej jakości gminnego programu rewitalizacji**

   usprawnienie zarządzania programem rewitalizacji – jego struktur i procedur (wydajności);

   podniesienie jakości realizacji poprzez weryfikację, w jakim stopniu interwencja realizuje poszczególne cele GPR, jaka jest jakość produktów, czyli efektów poszczególnych przedsięwzięć (skuteczność).
2. **Wzmocnienie poczucia partnerstwa i współwłasności rozwijanie współpracy, interakcji i sieci powiązań pomiędzy interesariuszami rewitalizacji w Starachowicach; aktywizowanie zasadniczych podmiotów i wciągnięcie ich do działania; upodmiotowienie marginalizowanych lub wykluczonych interesariuszy.**
3. **Polepszanie zrozumienia**

- wyjaśnienie interesariuszom czynników i procesów, które decydują o sukcesie lub niepowodzeniu rewitalizacji (łącznie z efektami nieplanowanymi);
- zweryfikowanie teorii i założeń, jakie legły u podstaw programu rewitalizacji;
- wyciągnięcie wniosków dla innych (istotne z punktu widzenia uczestnictwa w projekcie pn. Modelowa Rewitalizacja Miast) i promowanie dobrych praktyk;
- budowanie zdolności ewaluacyjnej.

4. **Rozliczenie i wzmacnianie odpowiedzialności**

- zademonstrowanie mieszkańcom Starachowic, w jakim stopniu poszczególne cele zostały zrealizowane;
- zademonstrowanie (również władzom regionalnym i krajowym), jak dobrze zostały wykorzystane publiczne środki (użyteczność i trwałość).

5. **Poprawa planowania rewitalizacji w Starachowicach (i w szerszym kontekście – planowania rozwoju całego miasta)**

- zapewnienie racjonalności i uzasadnienie interwencji (trafność);

[22] Oprac. własne na podstawie: *System monitorowania rewitalizacji - Wojciech Jarczewski, Janusz Jeżak, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2010*

- zapewnienie sprawnej alokacji środków publicznych (zewnętrznych i własnych) poprzez cykliczne weryfikowanie logiki interwencji, racjonalności celów oraz spójności GPR.

Wskazane wyżej funkcje będą rozwijane w miarę postępu realizacji GPR głównie przez Prezydenta (Urząd Miasta), a także, ze względu na ich zakres, przez innych interesariuszy rewitalizacji, w tym przez Komitet Rewitalizacji i Radę Miasta.

Monitorowanie

Cel monitorowania

Monitorowanie w ramach systemu rewitalizacji w Starachowicach ma dwa bezpośrednie cele główne:

- po pierwsze umożliwia **obserwację postępów procesu rewitalizacji** oraz stosowne raportowanie,
- po drugie umożliwia **porównywanie zróżnicowań wewnątrzmiejskich** – szczególnie pomiędzy obszarem rewitalizacji a pozostałymi fragmentami miasta (m.in. czy te zróżnicowania dzięki realizacji GPR się niwelują).

Efekty monitorowania stanowią najważniejsza bazę ewaluacji (oceny) osiągania celów Gminnego Programu Rewitalizacji w Starachowicach.

Monitorowanie, podobnie jak wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, opiera się na obiektywnych i weryfikowalnych miernikach i metodach badawczych dostosowanych do lokalnych uwarunkowań.

Monitorowanie postępów procesu rewitalizacji będzie opierać się na wskaźnikach rezultatu przyporządkowanych do każdego celu szczegółowego (patrz tabela celów szczegółowych). Każdy cel szczegółowy posiada 2 takie wskaźniki. Wartości wskaźników będą ujmowane w rocznych raportach.

Porównywanie zróżnicowań wewnątrzmiejskich, a zatem badanie osiągania spójności wewnątrzmiejskiej odbywać się będzie przez cykliczne badanie zmian wybranych wskaźników z delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Odbywać się będzie w ramach co-trzyletniej oceny (ewaluacji) GPR.

Zespół monitorujący

Za monitorowanie procesu rewitalizacji w Starachowicach odpowiedzialny jest Zespół ds. rewitalizacji (stanowiący kontynuację Zespołu powołanego zarządzeniem nr 70/2016 Prezydenta Miasta Starachowice z dnia 22.02.2016 r.). Prace Zespołu koordynuje Pełnomocnik Prezydenta Miasta Starachowice ds. Rewitalizacji. Pełnomocnik odpowiada za sporządzenie przedstawianie cyklicznych raportów z monitorowania rewitalizacji.
Za cykliczne pozyskiwanie danych i informacji odpowiadają w odpowiednim zakresie tematycznym członkowie Zespołu, pozyskując je również z innych komórek organizacyjnych Urzędu Miasta i od jednostek podległych. Za pozyskiwanie danych i informacji do monitoringu od interesariuszy niepublicznych odpowiada Pełnomocnik Prezydenta Miasta Starachowice ds. Rewitalizacji.

Raport roczny

Raport roczny z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji sporządzany jest za każdy rok kalendarzowy, do 30 kwietnia roku następnego. Raport przedkładany jest do akceptacji Prezydentowi Miasta. Prezydent przedstawia raport roczny Radzie Miasta. Raport roczny jest także opiniowany przez Komitet Rewitalizacji.

Raport roczny zawiera **najważniejsze informacje** o postępie realizacji poszczególnych przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych wskazanych w GPR, w tym informację w zakresie osiągania tzw. wskaźników produktu, czyli mierzalnych efektów poszczególnych projektów lub przedsięwzięć. Raport zawiera także informacje na temat aktywności interesariuszy rewitalizacji w kontekście przedsięwzięć podstawowych i pozostałych. Celem sporządzenia raportu rocznego jest przede wszystkim informacja w zakresie terminowości i merytorycznej poprawności realizacji GPR. Ponadto, coroczne raporty powinny stanowić jedną z podstaw cyklicznej oceny, która jest wymogiem ustawy o rewitalizacji.

Kartograficzna część raportu rocznego będzie prezentowana w dedykowanym systemie GIS (dostępnym online systemie informacji przestrzennej zawierającym porównywalne dane i informacje na mapie miasta).

Ocena (ewaluacja) GPR

Ustawa o rewitalizacji stanowi, że gminny program rewitalizacji podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez Prezydenta miasta co najmniej raz na 3 lata, a ocena ta podlega zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji oraz ogłoszeniu na stronie BIP.

Ocena GPR nastąpi trzykrotnie: w roku 2020 i 2023 (jako tzw. ewaluacja mid-term) oraz po zakończeniu realizacji GPR, tj. po roku 2025 (jako ewaluacja ex-post). Ocena będzie opracowywana przez podmiot zewnętrzny dla zapewnienia jej obiektywności.

Zasadniczym celem co trzyletniej ewaluacji realizacji GPR jest ocena aktualności i stopnia realizacji programu, w tym zwłaszcza jego celów. Ocena prowadzona jest przez Prezydenta miasta, a więc to po stronie władz gminy odpowiedzialnych za koordynację procesu rewitalizacji spoczywa odpowiedzialność za zorganizowanie procesu oceny i przełożenie jej wyników na odpowiednie działania w odniesieniu do programu rewitalizacji. Biorąc jednak pod uwagę treść art. 5 ustawy o rewitalizacji wyraźnie wskazującego, że również przy ocenie rewitalizacji zadbać należy o aktywny udział interesariuszy, zostanie dopilnowane, aby proces ten miał wyraźnie partycypacyjny charakter. Wynika to choćby z faktu, że nie kto inny, jak interesariusze (a więc na etapie realizacji programu jego uczestnicy) będą mieli wyrobione zdanie na temat przebiegu wdrażania i ich opinia, uwagi, spostrzeżenia muszą być wzięte przez wykonawcę pod uwagę w trakcie oceny. Partycypacyjny charakter procesu oceny GPR ograniczy się do czynności wymienionych w art. 22 ust. 2, tj. zaopiniowania oceny przez Komitet Rewitalizacji oraz jej publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej. To działania formalne wieńczące procedurę oceny – konieczne i oczywiste (Komitet Rewitalizacji jako ciało opiniodawczo-doradcze w procesie rewitalizacji musi wypowiedzieć się w tak istotnej sprawie jako ocena programu rewitalizacji), niemniej jednak niewystarczające do wypełnienia wymagań art. 5. Przepis ten mówi m.in. o aktywnym udziale interesariuszy (wszystkich, a nie tylko ich reprezentacji w Komitecie Rewitalizacji) w ocenianiu sposobu prowadzenia rewitalizacji, a więc interesariusze zostaną włączeni w proces już na etapie formułowania oceny, a nie tylko opiniowania już gotowego dokumentu.

Prowadzona ocena dotyczyć będzie z jednej strony aktualności treści GPR, a z drugiej stopnia jego realizacji. W obu przypadkach wnioski z oceny mogą wskazywać na potrzebę zmiany programu. Analiza aktualności programu będzie zatem mieć szeroki zakres, aby odnieść się do wszystkich istotnych kwestii. Z jednej strony ma odpowiadać na pytanie czy w świetle

doświadczeń zdobytych w trakcie jego wdrażania program został prawidłowo skonstruowany, tj. czy prawidłowo formułuje cele i identyfikuje działania służące osiągnięciu tych celów. Z drugiej strony treść GPR zostanie oceniona pod kątem istotnych zdarzeń i procesów, jakie w Starachowicach (a także w regionie i kraju) nastąpiły od momentu uchwalenia programu. Mogły one mieć wpływ na dezaktualizację określonych treści programu. W międzyczasie mogły również powstać warunki umożliwiające uzupełnienia programu o dodatkowe elementy, w szczególności nowe przedsięwzięcia lub nowe narzędzia formalno-prawne lub finansowe, które powinny podnieść kompleksowość i skuteczność programu.

Ocena stopnia realizacji programu również będzie niezwykle istotna. Zidentyfikowanie znaczących odstępstw w stosunku do ramowego harmonogramu wdrażania programu prowadzić będzie do zmiany tego harmonogramu w treści GPR. Ponadto ewentualne stwierdzenie tego, że program nie jest realizowany zgodnie z harmonogramem, zmusi do postawienia pytań o istnienie przeszkód i barier oraz o tojak je pokonać i jakie działania w związku z tym należy uwzględnić w programie. W takim wypadku rozważona też zostanie hipoteza, że być może opóźnienia świadczą o nietrafności programu – zaplanowane przedsięwzięcia są nierealistyczne lub też nie znajdują należytego oddźwięku w lokalnej społeczności i nie przynoszą zakładanych efektów. W takim wypadku ocena stopnia realizacji skutkowałaby wnioskami co do potrzeby przeformułowania programu.

Ocena programu – zarówno w kontekście jego aktualności, jak i stopnia zaawansowania wdrażania – powinna obejmować analizę tych samych wskaźników, które służyły szczegółowemu zdiagnozowaniu obszaru rewitalizacji. Bez tego niemożliwe będzie rzetelne przedstawienie oraz ocena zjawisk i trendów, które albo są rezultatem programu rewitalizacji albo też mogą na wdrażanie programu oddziaływać. Ocena nie będzie ograniczać się wyłącznie do tych wskaźników. Celowe będzie uwzględnienie innych wskaźników odnoszących się do procesu realizacji programu. Ocena nie sprowadzi się wyłącznie do analizy danych liczbowych. Dla uzyskania pełnego obrazu wiele zagadnień wymagać będzie oceny opisowej i pogłębionych badań w wybranych sferach, w tym wskazującej na mechanizmy powstawania ewentualnych problemów, niekorzystnych zjawisk czy konfliktów.

Ocena nie ograniczy się do pomiaru efektów realizacji przedsięwzięć (projektów), ale obejmie również analizę związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy podjętymi (lub zaniechanymi)

działaniami a osiągniętymi efektami. Da to też podstawę sprawdzenia logiki GPR w świetle pragmatyki jego wdrażania.

Wnioski z oceny będą odnosić się do wszystkich celów GPR oraz do głównych aspektów rewitalizacji w Starachowicach (takich jak partnerstwo, komplementarność, kompleksowość, koncentracja) i wskazywać rekomendacje w zakresie:

- stopnia osiągania poszczególnych celów (strategicznego, głównych, szczegółowych),
- efektów rewitalizacji dla obszaru zdegradowanego oraz dla całego miasta,
- systemu instytucjonalnego rewitalizacji w Starachowicach,

Wnioski z oceny (a także sam jej proces) będą miały również walor informacyjny i promujący rewitalizację - podejmowanie bowiem rzetelnej i pełnej oceny w trzyletnim cyklu daje podstawę do podtrzymywania dialogu ze wszystkimi głównymi interesariuszami na temat efektywności i trafności procesów rewitalizacyjnych w Starachowicach. Ten walor informacyjno-promocyjny jest także istotny z powodu uczestnictwa Starachowic w projekcie pn. Modelowa Rewitalizacja Miast – jego jednym z celów jest bowiem promowanie właściwego i ambitnego podejścia do prowadzenia rewitalizacji w polskich miastach.

Jako dodatkowy zamierzony efekt tak prowadzonego monitorowania i oceny GPR, można wskazać promowanie i stopniowe wprowadzanie kultury monitorowania i oceny działań publicznych we wszystkich sferach rozwoju miasta.

W przypadku, gdy wnioski z ewaluacji jednoznacznie wskażą na potrzebę modyfikacji GPR, Prezydent wystąpi do Rady Miejskiej z wnioskiem o jego zmianę. Art. 22 ust. 3 nakazuje przystąpienie do zmiany GPR, jeżeli z oceny przeprowadzonej w trybie art. 22 ust. 1 i 2 stwierdzona zostanie potrzeba takiej zmiany. Zarówno nieaktualność treści GPR, jak i niezadowalający stopień jego realizacji będą prowadzić do stwierdzenia potrzeby przeprowadzenia zmian w programie. Nawet jeśli treść GPR w wyniku oceny uznana zostanie za aktualną, a przebieg realizacji programu nie budzi zastrzeżeń, możliwe, że ocena (wypracowana przecież w procedurze partycypacyjnej) stwierdzać może potrzebę zmian polegających na uzupełnieniu programu o dodatkowe kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Taka sytuacja świadczyłaby o sukcesie programu w warstwie partnerstwa, gdy w procesie jego realizacji następuje jego doskonalenie, wzbogacanie i włączanie się kolejnych uczestników i partnerów. Przystąpienie do zmiany GPR inicjuje Prezydent miasta (który jest w tym zakresie związany treścią sporządzonej przez siebie oceny programu) poprzez wniosek

skierowany do Rady Miejskiej. W takim wypadku do wniosku należy załączyć opinię Komitetu Rewitalizacji nt. oceny aktualności i stopnia realizacji GPR.

O ile art. 22 ust. 3 odnosi się do sytuacji, kiedy przeprowadzenie procedury zmiany GPR jest niezbędne, to równocześnie nie ogranicza możliwości zmiany GPR, jako dokumentu przyjętego uchwałą Rady Miejskiej, w każdym innym momencie, w którym Rada uzna to za potrzebne. Takie zmiany mogą dotyczyć wspomnianych uzupełnień w programie, ale również powinny odnosić się do eliminacji ewentualnych wykrytych błędów czy czynników wpływających na nieskuteczność programu – nawet jeśli nie zostały zidentyfikowane w trakcie formalnej oceny programu. Jeśli praktyka wykaże istnienie ewentualnych słabości w treści GPR, mających istotne znaczenie dla jego sposobu realizacji, należałoby niezwłocznie podjąć działania naprawcze (tj. przystąpić do zmiany GPR), a nie czekać do zakończenia najbliższej oceny programu, o której mowa w art. 22 ust.1.

Projekt „Starachowice OD nowa" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014 – 2020

Konsultacje społeczne projektu Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025

16 grudnia 2016 - 18 stycznia 2017

3 spotkania fokusowe

- przedstawiciele Rady Miejskiej
- przedstawiciele instytucji publicznych
- lokalni aktywiści

25 osób

Warsztaty dla młodzieży

20 osób

Debata ogólnomiejska

70 osób

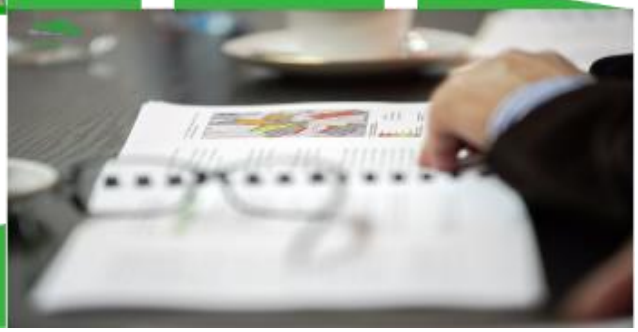

Formularze i ankiety

81

STARACHOWICE

Urząd Miejski w Starachowicach
ul. Radomska 45, 27–200 Starachowice
tel. 41 273 82 79
www.rewitalizacja.starachowice.eu

Projekt Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 został stworzony przy wsparciu eksperckim współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014 – 2020.